

**УНИВЕРЗИТЕТ ПРИВРЕДНА АКАДЕМИЈА
У НОВОМ САДУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ ЗА ПРИВРЕДУ И ПРАВОСУЂЕ**

**КРИМИНОЛОШКИ И ИСТОРИЈСКО -
ПРАВНИ АСПЕКТИ ПРОСТИТУЦИЈЕ**

Докторска дисертација

Кандидат: Мср Данијела Ковачевић

Ментор: Проф. др Мирко Кулић

Нови Сад, 2016.

УНИВЕРЗИТЕТ ПРИВРЕДНА АКАДЕМИЈА У НОВОМ САДУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ ЗА ПРИВРЕДУ И ПРАВОСУЂЕ
У НОВОМ САДУ

КЉУЧНИ ПОДАЦИ О ЗАВРШНОМ РАДУ

Врста рада:	Докторска дисертација
Име и презиме аутора:	Данијела Ковачевић
Ментор (титула, име, презиме, звање, институција)	проф. др Мирко Кулић, редовни професор, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду.
Наслов рада:	Криминолошки и историјско-правни аспекти проституције
Језик публикације (писмо):	Српски, ћирилица
Физички опис рада:	Унети број: Страница: 248 Поглавља: 5 Референци: 240 Табела: 15 Слика: 0 Графикона: 3 Прилога: 1
Научна област:	Кривичноправна ужа научна област
Предметна одредница, кључне речи:	Проституција, људска права, сигурност и безбедност људи, жртве проституције, однос законодавства према проституцији, проституција као социопатолошка појава, проституција и сиромаштво, проституција и богатство, (као узроци овој појави), трговина људима (као једна од последица ове појаве).
Извод (апстракт или резиме) на језику завршног рада:	Докторска дисертација говори о појави проституције у друштву од најстаријих времена до данас, као и о односу законодавства према тој појави. Тешко је одредити појам проституције, зато што не постоји јединствена дефиниција, ове појаве. Уобичајно и наше мишљење је да проституцију сагледамо као вршење недопуштених сексуалних односа лица женског пола на комерцијалној основи. У овом раду бавимо се менталним склопом особа које називамо проституткама тј. узроком, последицом, садржајем проституције. Поред женске проституције, постоји у специфичној форми мушка проституција (хомосексуализам, псеудохомосексуализам, жиголо и др.). У Србији данас (због полне равноправности) и мушкарци који врше радње

проституције изједначени су са женским полом, сходно законодавству.

Мушка проституција се најчешће изражава у сексуалној привлачности лица истог пола, односно равнодушност за супротан пол. Слична појава дешава се и код особа женског пола и ту појаву називамо лезбејство.

Проституција је једна од најстаријих социопатолошких појава и одувек је била проблем за свако друштво у различитом историском периоду. У новом веку, проституција се нарочито уочавала и развијала са колонизацијом, миграцијама, нарочито са пресељавањем становништва из села у градове. И данас, а нарочито у предходним вековима када су се градови развијали, у њима су постојали лоши стамбени, комунални и други социјални услови. У данашњим условима неки европски градови, као нпр. Амстердам имају посебне градске четврти, тз. „црвене фењере“, у којима су сконцентрисане проститутке. Са развојем аутомобилске индустрије, телефоније, компјутерског повезивања проституција добија нове начине испољавања и повезивања између давалаца и корисника тих услуга.

У старом и средњем веку проституција је била толерисана, а нарочито тз. религиозна проституција.

У старој Грчкој робиње су се бавиле проституцијом, али треба имати у виду да је правни положај жене био изједначен са правом на ствар. У то време у Грчкој проституција се одвија под контролом државе.

Према историјским изворима Солон је организовао јавне куће- „диктирон“ под контролом државе у којима су биле окупљене робиње „диктеријаде“, а од добијених средстава поред осталог подигнут је и храм богињи Афродити.

Диктеријаде су биле разврстане у три групе. Прву су сачињавале обичне проститутке, другу групу су чиниле забављачице и свирачице на флаути, а трећу хетере које су биле више метресе него проститутке и оне су одржавале везе са богатим и угледним људима. Тиме је и њихов утицај био значајан у друштву. Јавне куће под називом „луганоријум“ постојале су и у Риму.

У средњем веку опада толеранција према проституцији, а нарочито у протестанским земљама, да би у 18. веку почела да буде и кривично санкционисана.

Познат је пример Аустријског кривичног законодавства из 1769 год.званог „Терезијана“, којим Марија Терезија оштро кажњава проституцију, конкубинат и љубавне везе пре брака. Овај пример закона показује да се проституција није увек толерисала, већ се искорењавала или бар сузбијала.

Као главни типови проституције у литератури се наводе: религиозна, ритуална, компензациона, супституционална и професионална проституција.

Предмет истраживања односно до истраживачког узрока

	<p>могло се доћи на основу података из полиције, правосуђа и стручних радова из ове области. Треба имати у виду да даваоци и корисници услуга у проституцији желе да буду анонимни. Проучавајући проституцију, такође се бавимо страдањем жена као жртава у проституцији односно њену потпуну несигурност у том послу.</p> <p>Циљ истраживања - пронаћи узроке и решења како сузбити проституцију. Поред уобичајних података (анкета, статистичких података и др.) сагледани су и социјално-демографски фактори у вези са проституцијом као и однос жртве у проституцији.</p> <p>Нарочито ће се обрадити следећа питања:</p> <p>а) да ли су по мишљењу особе у проституцији њеном стању више погодвали друштвено – економски услови (сиромаштво, миграције, незапосленост, економске кризе и сл.) или је томе допринела сама особа или лице из њеног окружења (љубавник, силоватељ, болест, задуженост и сл.)</p> <p>б) Извршити поређење законске регулативе о проституцији и утврдити ставове особа у проституцији са законском регулативом из те области.</p>
<p>Датум одбране: (Попуњава накнадно одговарајућа служба)</p>	
<p>Чланови комисије: (титула, име, презиме, звање, институција)</p>	<p>1) проф. др Зоран Павловић, ванредни професор, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду - <i>председник Комисије</i>.</p> <p>2) проф. др Мирко Кулић, редовни професор, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду - <i>ментор</i>.</p> <p>3) проф. др Зоран Стевановић, виши научни сарадник, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд - <i>члан комисије</i>.</p>
<p>Напомена:</p>	

UNIVERSITY BUSINESS ACADEMY IN NOVI SAD

FACULTY OF LAW FOR COMMERCE AND JUDICIARY
IN NOVI SAD

KEY WORD DOCUMENTATION

Document type:	Doctoral dissertation
Author:	Danijela Kovačević
Menthor (title, first name, last name, position, institution)	Prof. Dr. Mirko Kulić, professor, Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad , University Business Academy in Novi Sad.
Title:	Criminological, historical and legal aspects of prostitution
Language of text (script):	Serbian, Cyrillic
Physical description:	Number of: Pages: 248 Chapters: 5 References: 240 Tables: 15 Illustrations: 0 Graphs: 3 Appendices: 1
Scientific field:	Criminal and legal scientific field
Subject, Key words:	Prostitution, human rights, security and safety of people, victims of prostitution, the ratio of the legislation towards prostitution, prostitution as a socio-pathological phenomenon, prostitution and poverty, prostitution and wealth (as the causes of this phenomenon), human trafficking (as one of the consequences of

	<p>this phenomenon).</p>
<p>Abstract (or resume) in the language of the text:</p>	<p>Doctoral dissertation addresses the emergence of prostitution in society from the earliest times to the present day, as well as the relation of legislation to this phenomenon. It is difficult to define the concept of prostitution, because there is no universal definition of this phenomenon. Usually our opinion is that prostitution is seen as the exercise of illicit sexual relations of females on a commercial basis.</p> <p>In this paper we will deal with the mindset of people who are called prostitutes ie. causes, consequences, content of prostitution. In addition to the prostitution of women, there is a specific form of male prostitution (homosexuality, pseudohomosexuality, gigolo, etc.). In Serbia today (because of the gender equality) men who commit acts of prostitution are equated with the female sex, according to legislation.</p> <p>Male prostitution is most often expressed in the sexual attractiveness of the person of the same sex, or indifference to the opposite sex. A similar phenomenon occurs in females and this phenomenon is called lesbianism.</p> <p>Prostitution is one of the oldest socio-pathological phenomena and has always been a problem for any society in a different historical period. In the new century, prostitution was particularly identified and developed with colonization, migration, especially the resettlement of population from rural to urban areas. Even today, and particularly in the previous centuries when cities developed, there were poor housing, communal and other social conditions.</p> <p>Nowadays, some European cities such as Amsterdam, have specific city blocks, so called "Red Lanterns", where prostitutes are concentrated. With the development of the car industry, telephony, computer connectivity prostitution receives new ways of expression and connectivity between providers and users of these services.</p> <p>In ancient and medieval times, prostitution was tolerated and particularly the so-called religious prostitution.</p> <p>In ancient Greece, slaves were engaged in prostitution, but one should bear in mind that the legal position of women was equated with the right to the chase. At that time in Greece prostitution takes place under the control of the state.</p>

According to historical sources Solon organised public houses "dictiron" controlled by the state in which they gathered slaves "dictiriades" and with obtained means among other things raised a temple to the goddess Aphrodite. Dictiriades were divided into three groups. The first was composed of common prostitutes, the second group of entertainers and players of the flute, and the third heteros that were higher than the prostitute and they maintained connections with the rich and respectable people. That is why their impact was significant in society. Brothels called "lupanorium" existed in Rome.

In the Middle Ages tolerance towards prostitution is decreasing, especially in Protestant countries, and in the 18th century began to be criminally sanctioned. It is known the example of Austrian criminal legislation from 1769 so called "Tereziana" in which Maria Theresa harshly punishes prostitution, concubinage and love relationship before marriage. This example shows that the law has not always tolerated prostitution, but it was eradicated or at least suppressed. The main types of prostitution in the literature are cited: religious, ritual, compensational, and substitutional and professional prostitution.

The subject of research or the causes of the research could be reached on the basis of information from the police, judiciary and professional papers in the field. It should be bare in mind that the providers and users of services in prostitution want to be anonymous. By studying prostitution, we are also dealing with women as victims of starvation in prostitution or her complete uncertainty in the business.

The aim of the research - to find causes and solutions to combat prostitution. Besides the usual data (surveys, statistics, etc.) there were also perceived socio-demographic factors related to prostitution and the relationship of the victim in prostitution.

Furthermore, the following issues will be elaborated:

a) whether the opinion of the people in prostitution that its condition served more socio-economic conditions (poverty, migration, unemployment, economic crisis, etc.) or the person contributed to it or entity from its environment (lover, rapist, illness, debt, etc.)

b) Carry out comparison of legislation on prostitution and to determine the attitudes of people in prostitution with the legislation in this area.

<p>Defended:</p> <p>(The faculty service fills later.)</p>	
<p>Thesis Defend Board:</p> <p>(title, first name, last name, position, institution)</p>	<p>Prof. Dr. Zoran Pavlović, associate professor, Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad , University Business Academy in Novi Sad – <i>President of the Commission.</i></p> <p>Phd. Mirko Kulić, Professor, Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad , University Business Academy in Novi Sad - <i>mentor.</i></p> <p>Phd. Zoran Stevanović , senior research associate, Institute of Criminological and Sociological Reserach, Belgarde – <i>member of the Commission.</i></p>
<p>Note:</p>	

САДРЖАЈ

УМЕСТО ПРЕДГОВОРА	1
ПРВИ ДЕО	
УВОДНА РАЗМАТРАЊА (ПРЕДМЕТ ИСТРАЖИВАЊА, ХИПОТЕЗЕ, МЕТОДОЛОГИЈА, ЦИЉ ИСТРАЖИВАЊА).....	3
Глава I	
1. ПРОБЛЕМИ КЛАСИФИКАЦИЈЕ И ТИПОЛОГИЈЕ ПРОСТИТУЦИЈЕ	7
Глава II	
2. ПРОСТИТУЦИЈА КАО ИЗРАЗ ДЕЗОРГАНИЗОВАНЕ И ОТУЂЕНЕ ЛИЧНОСТИ.....	12
2.1. ПРОТИВУРЕЧНОСТ ИЗМЕЂУ ПОТРЕБЕ И МОГУЋНОСТИ ЊИХОВОГ ЗАДОВОЉЕЊА	16
2.2. ТЕЖЊА КА СТИЦАЊУ БОГАТСТВА И БОГАЂЕЊУ	21
2.3. ЛИЧНИ ИНТЕРЕСИ И КРИМИНАЛНО ПОНАШАЊЕ.....	23
Глава III	
3. НЕПОСРЕДНИ ДРУШТВЕНО-ЕКОНОМСКИ И СОЦИОГЕНИ ФАКТОРИ (КОРЕНИ) ПРОСТИТУЦИЈЕ.....	32
3.1. ПРОСТИТУЦИЈА И ИНДУСТРИЈАЛИЗАЦИЈА	33
3.2. ПРОСТИТУЦИЈА И ЕКОНОМСКА КРИЗА	41
3.3. ПРОСТИТУЦИЈА И СИРОМАШТВО.....	43
3.4. ПРОСТИТУЦИЈА И БОГАТСТВО	45
3.5. ПРОСТИТУЦИЈА КАО ЗАНИМАЊЕ	47
ДРУГИ ДЕО	
ИСТОРИЈСКИ ТИПОВИ ПРОСТИТУЦИЈЕ УВОДНА ОБЈАШЊЕЊА	50
Глава I	
1. РЕЛИГИОЗНА ПРОСТИТУЦИЈА.....	52
Глава II	
2. РИТУАЛНА ПРОСТИТУЦИЈА	58
Глава III	
3. КОМПЕНЗАЦИОНА ПРОСТИТУЦИЈА.....	61
Глава IV	
4. СУПСТИТУЦИОНА ПРОСТИТУЦИЈА.....	65
Глава V	
5. ПРОФЕСИОНАЛНА ПРОСТИТУЦИЈА	68
ТРЕЋИ ДЕО	
ЖРТВЕ ПРОСТИТУЦИЈЕ	74
Глава I	
1. ДРУШТВЕНЕ НАУКЕ И ХУМАНИСТИЧКИ ПОКРЕТИ.....	74
Глава II	
2. ПРАВО ЖРТВЕ	78

2.1. УВОДНЕ НАПОМЕНЕ	78
2.2 МЕЂУНАРОДНА НАСТОЈАЊА ОКО ПРАВА ЖРТВЕ.....	79
2.3 ЖРТВА И ДЕЛИКТНО ПОНАШАЊЕ	82
2.4 ЖРТВЕ СЕКСУАЛНИХ НАСИЉА	87
Глава III	
3. ПОЛНЕ ЗЛОУПОТРЕБЕ ДЕЦЕ И ОМЛАДИНЕ	90
3.1. ОБЉУБА СА ДЕТЕТОМ	91
3.2. ЗАДОВОЉАВАЊЕ ПОХОТЕ ПРЕД ДЕТЕТОМ	92
3.3. ПОДВОЂЕЊЕ МАЛОЛЕТНИХ ОСОБА.....	93
Глава IV	
4. НЕКА И СОПСТВЕНА ИСТРАЖИВАЊА О ЛЕГАЛИЗАЦИЈИ И ШТЕТНОСТИ ПРОСТИТУЦИЈЕ СА ПРЕДЛОГОМ ПРОЈЕКТА ЗА ИСТРАЖИВАЊЕ ПРОСТИТУЦИЈЕ.....	95
4.1 УВОДНА ОБЈАШЊЕЊА.....	95
4.2 ИСТРАЖИВАЊЕ О ПРОСТИТУЦИЈИ У НОВОМ САДУ (2010-2012)	96
4.3. РЕЗУЛТАТИ АНКЕТИРАЊА ПРИПАДНИКА ПУ НОВИ САД	104
4.4. АНКЕТЕ КОРИШЋЕНЕ У ИСТРАЖИВАЊУ ПРОСТИТУЦИЈЕ У СРБИЈИ	114
4.5 УЗРОЦИ И СТАЊЕ ПРОСТИТУЦИЈЕ У НАШОЈ ЗЕМЉИ СА СТАТИСТИЧКИМ ПОДАЦИМА, ПОЧЕТКОМ ХХ ВЕКА	125
4.6 РАСПРОСТРАЊЕНОСТ ПРОСТИТУЦИЈЕ У СФРЈ	144
4.7. ПРИМЕР- ПРЕДЛОГА ЗА ИСТАЖИВАЧКИ ПРОЈЕКАТ: СТРАДАЊЕ ЖЕНА У ПРОСТИТУЦИЈИ (ПОЈАВЕ-УЗРОЦИ-РЕШЕЊА)	152
ЧЕТВРТИ ДЕО	
ПРАВНИ АСПЕКТИ ПРОСТИТУЦИЈЕ УВОДНА ОБЈАШЊЕЊА	159
Глава I	
1. МЕЂУНАРОДНО-ПРАВНИ АСПЕКТИ ПРОСТИТУЦИЈЕ	165
Глава II	
2. ПРОСТИТУЦИЈА КАО ПРЕКРШАЈ.....	167
Глава III	
3. КРИВИЧНА ДЕЛА КОЈА У СВОМ БИЋУ САДРЖЕ ПРОСТИТУЦИЈУ СХОДНО КЗРС.....	179
3.1. ПОСРЕДОВАЊЕ У ВРШЕЊУ ПРОСТИТУЦИЈЕ	179
3.2. ЗЛОЧИН ПРОТИВ ЧОВЕЧНОСТИ	188
3.3 РАТНИ ЗЛОЧИН ПРОТИВ ЦИВИЛНОГ СТАНОВНИШТВА	191
3.4. ТРГОВИНА ЉУДИМА.....	195
Глава IV	
4. УПОРЕДНО-ПРАВНИ ПРИКАЗ ЗАКОНОДАВСТВА У ВЕЗИ СА	204
4.1. ШВЕДСКА	206
4.2. НЕМАЧКА	209
4.3. ХРВАТСКА.....	212

4.4. СРБИЈА	216
4.5. ЗАКОНСКА РЕГУЛАТИВА У ЗЕМЉАМА ЕВРОПЕ.....	220
ПЕТИ ДЕО	
ЗАВРШНА РАЗМАТРАЊА	221
БИБЛИОГРАФИЈА	226

УМЕСТО ПРЕДГОВОРА

Живимо у свету пуном контроверзности, супротности, агресије и раздвојености. У таквом окружењу човек нема увек довољно јаког ослонца у средини да би свој живот осетио као дубоко смислен и привлачан. Истовремено, делују и велике, брзе промене у свим областима живота, са којима иду увек упоредо и напори да се олакшају неке неповољне последице тих промена. У таквим условима заиста је тешко прихватити свет и живот ако човек нема у себи ослонац помоћу кога ће моћи да се супротстави све разноврснијим и све многобројнијим снагама претњи, притисака и деструкције. Питање је како изградити те ослонце, одакле их узети ако су прилике управо такве какве су. Шта се може урадити да се оне измене? О томе ће бити речи у овом раду.

У том смислу, задатак овог рада је разматрање са теоријског и позитивно – правног гледишта, проституције као социопатолошке појаве присутне, не само у времену у којем живимо, већ и кроз историју постојања и развоја људског друштва. Практично, проституција постоји у различитим облицима у скоро свим земљама данашњице и била је присутна појава кроз целокупну историју људског друштва.

Проституција као друштвена појава, обично се доживљава као девијација типична за женски род.

Сматрамо да је прво стручно научно дело о проституцији изашло још 1836. године¹, а потом је објављено више научних радова са циљем правилнијег сагледавања проституције као друштвене појаве, уз предлагање друштвених мера које ову појаву треба да спрече или сузбију.

У претходним вековима написана су бројна књижевна дела која се баве појавом проституције. Поменућемо и неке славне писце који ову материју обрађују, као што су: Оноре де Балзак - "Сјај и беда куртизана", А. Моравије – "Римљанка", Шарл Луј Филип - "Биди са Монпаранса" итд. Њихово књижевно стваралаштво је немерљив допринос правницима да боље и правилније изучавају проституцију.

У Србији, у 20. веку било је мало научних радова који обрађују питање проституције². Колико нам је познато, у Србији је само у 20. веку урађен један

---

¹ Parent – Duchatalet, *De la prostitution dans la ville de Paris*, Paris, 1981.

² Б. Константиновић, *Проституција и друштво*, Београд, 1930.

магистарски рад на тему проституције и то 1986. године на Правном факултету у Београду.

Треба имати у виду да је у другој половини 20. века Србија била социјалистичка земља, па се званично негирало постојање проституције, а самим тим није ни било потребе изучавати нешто чега нема у друштву.

Изучавањем проституције у другим земљама бавило се у том периоду више истраживача и написана је прилично обимна правна литература. Ипак, може се констатовати да се није довољно изучила суштина проституције као друштвене појаве нити друштвени односи који су са њом у вези.

За наше данашње прилике, може се изнети слободнија констатација да постоје малобројни истраживачи ове материје који немају друштвену подршку, тј. институционалну помоћ.

Објективним просуђивањем може се закључити да је проституција постојала кроз историју људског друштва као што постоји и данас, али треба имати у виду да проституција није била присутна у свим друштвима, што логично намеће закључак да она не мора да постоји.

То значи да ако друштво жели да искорени појаву проституције, мора озбиљно да се позабави њеним искорењивањем те појаве. Да је то могуће постићи, доказује социолошки развитак друштва. Свако може запазити у развоју друштва мењање обичаја, начина живота, уживања, као и многих момената повезаних са физиологијом човека. Према томе и проституција може да ишчезне, јер она није органски саставни део друштва, већ његов вештачки део.

ПРВИ ДЕО

УВОДНА РАЗМАТРАЊА

(ПРЕДМЕТ ИСТРАЖИВАЊА, ХИПОТЕЗЕ, МЕТОДОЛОГИЈА, ЦИЉ ИСТРАЖИВАЊА)

Да бисмо могли да говоримо о проституцији и заузмемо било какав став према тој појави, потребно је утврдити њену садржину, одредити појам и означити особу која се може назвати проститутком. Потребно је упознати лица која се баве проституцијом, њихове специфичности, менталитет, живот и личне односе, па тек онда се може стварати права слика о проституцији као појави.

И практично на правом кораку у упознавању ове сложене друштвене појаве наилазимо на прве тешкоће. Иако ова сложена друштвена појава прати развој људског друштва од најстаријих времена до данас, морамо се сложити са констатацијом да не постоји јединствена дефиниција ове појаве.

Разни аутори и познаваоци ове проблематике, који су писали бројне стручне студије о тој појави, дају појму проституције различита тумачења, према којима ни становишта у решавању ове штетне друштвене појаве не могу бити јединствена.

Уобичајено и наше мишљење је да проституцију сагледавамо као вршење недопуштених сексуалних односа лица женског пола на комерцијалној основи. Иако у Србији данас (због полне равноправности) и мушкарци који врше радње проституције изједначени су са женским полом, сходно позитивном законодавству.

Ти сексуални односи се заснивају на продавању сопственог тела и случајног и узгредног сусрета са лицима са којим ступају у те односе, за које се сматра да их карактерише равнодушност³.

Претходно становиште се може сматрати као женска проституција, али осим ње постоји и у специфичној форми тзв. мушка проституција (хомосексуализам, псеудохомосексуализам, жиголо и др.). Мушка проституција се најчешће изражава у сексуалној привлачности лица истог пола (мушког), односно равнодушности за супротни пол. Слична појава дешава се и код особа женског пола и ту патолошку појаву познајемо под именом лезбијанство. Појаву смо назвали патолошком због тога што је она у претходним миленијумима тако сматрана. Додуше, и данас без обзира на

---

³ E. Hunt, *Social Science, An introduction to the Study of Societe*, New York, 1958, str. 267, 268.

популаристичка третирања ове појаве, као што је геј парада која се одржава у Србији, (која је словила за земљу патријархалног васпитања), од Светске здравствене организације појаве хомосексуализма и лезбијанства се сматрају као болесно стање⁴,

Без обзира што су геј параде прозване парадама поноса, мора се имати у виду да је велики број хомосексуалаца и лезбејки скривен и права слика о раширености ове појаве није нам потпуно позната не само код нас у Србији већ и у свету. Е. Ленерс износи податке⁵ да у САД-у према доњој граници процене има око 3-4 милиона хомосексуалаца, а број проститутки (жена) је знатно мањи. Цитирајући исти извор према Реклесу, у САД-у има око 600 000 проститутки.

У скоро свим радовима о проституцији се истиче да је то једна од најстаријих социопатолошких појава и да је то одувек био социјални проблем са историјским специфичностима за свако друштво понаособ. У новом веку, проституција се нарочито уочавала и развијала са колонизацијама, миграцијама, а нарочито са пресељавањем становништва из села у градове. И данас, а нарочито у претходним вековима када су се градови развијали, у њима су постојали лоши стамбени, комунални и други социјални услови. У данашњим условима неки европски градови, као нпр. Амстердам, имају посебне градске четврти, тзв. "црвени фењери", у којима су концентрисане проститутке. Са развојем аутомобилске индустрије, телефоније и компјутерског, односно интернет повезивања, проституција добија нове начине испољавања и повезивања између давалаца и корисника тих услуга.

У старом и средњем веку проституција је била толерисана, а нарочито тзв. религиозна проституција. У старој Грчкој проституцијом су се бавиле робиње, али треба имати у виду да је у то време правни положај жене био изједначен са правом на ствари. У то доба, у Грчкој проституција се одвијала под контролом државе. Према неким подацима⁶ Солон је организовао јавне куће ("диктирон") под контролом државе у којима су биле откупљене робиње (диктеријаде), а од добијених средстава, поред осталог, подигнут је и храм богињи проституције Афродити.

---

⁴Наглашавамо у овом делу рада само да је Србија због полне равноправности утврдила могућност постојања и мушке проституције, о чему ће касније бити више речи у четвртном делу рада, под 4.4.

⁵Е. Lemers, *Social Patology*, New York, 1951, стр. 246.

⁶М. Милутиновић, *Криминологија*, Београд, 1973, стр. 321.

Диктеријаде су биле разврстане у три групе. Прву су сачињавале обичне проститутке, другу групу су чиниле забављачице и свирачице на флаути, а трећу хетере које су биле више метресе него проститутке и оне су одржавале везе са богатим и угледним људима. Тиме је и њихов утицај био значајан у друштву.

Јавне куће под називом "луганоријум", постојале су и у Риму⁷.

У средњем веку опада толеранција према проституцији, а нарочито у протестантским земљама, да би у 18. веку почела да буде и кривично санкционисана. Познат је пример Аустријског кривичног законика из 1769. године званог "Терезијана", којим Марија Терезија оштро кажњава проституцију, конкубинат и љубавне везе пре брака⁸. Овај пример закона показује да се проституција није увек толерисала, већ се искорењавала или бар сузбијала односно да та појава има историјске посебности у сваком периоду и свакој држави – друштву посебно.

Као главни историјски типови проституције у литератури се наводе: религиозна, ритуална, компензациона, супституциона и професионална проституција. Држећи се оријентационог садржаја теме овог рада настојаћемо изложити основне појмове о класификацији и типологији проституције.

Изложићемо основни стручно-методолошки приступ који смо применили у овом раду на следећи начин:

1) Предмет истраживања

Проституција је широка појава, али не постоји у нашој земљи могућност потпуне евиденције особа које се тим послом баве. У овом тренутку, једино се до истраживачког узорка могло доћи на основу података полиције, правосуђа и стручних радова из ове области. Треба имати у виду да и даваоци услуга и корисници услуга у проституцији желе да буду анонимни.

2) Хипотезе истраживања

- Сигурност и безбедност људи је основна потреба, зајемчена као неутуђиво право. Несигурност особа у проституцији је динамичка појава, па се на њу може утицати.
- Сваку друштвену појаву, па и проституцију, треба посматрати кроз дијалектичко јединство и интеракцијску везу са другим појавама.

---

⁷ *Ibid.*

⁸В. Дерјужински, *Полицијски гласник*, Београд, 1913, стр. 47.

- Стварањем самозаштитних мера на нивоу државе и појединачно се може смањити страдање у проституцији.

3) Методологија истраживања

За овај рад могући су различити приступи од економских до антрополошких. С обзиром да у стручној литератури има довољно грађе за интердисциплинарно истраживање ове појаве (проституције), за почетак смо обрадили виктимолошки приступ – страдање жене као жртве у проституцији односно њену потпуну несигурност у том послу. Наравно, коришћене су комплексне интердисциплинарне, егзактне и емпиријске методе (анкете, статистичка обрада и др.).

4) Циљ истраживања

Истражити појавне облике проституције, узроке и решења са циљем сузбијања те појаве. Поред уобичајених података (анкета, статистичких података и сл.), сагледани су социјално – демографски фактори у вези са проституцијом као и однос жртве у проституцији. Нарочито ће се обрадити следећа питања:

- Да ли су по мишљењу особе у проституцији њеном стању више погодвали друштвено-економски услови (сиромаштво, миграције, незапосленост, економска криза и сл.), или је томе допринела сама особа, или лице из њеног окружења (силоватељ, љубавник, болест, сиромаштво, задужење и сл.)
- Извршити компарацију законске регулативе о проституцији и утврдити ставове особа у проституцији са законском регулативом из ове области.

Глава I

1. ПРОБЛЕМИ КЛАСИФИКАЦИЈЕ И ТИПОЛОГИЈЕ ПРОСТИТУЦИЈЕ

На почетку овог дела рада изложићемо сопствено становиште да је проституција као друштвена појава врло мало изучавана као системски приступ тој појави у друштвеним наукама. Више се тој појави научно прилазило са становишта здравља, тј. првенствено из превентивно-медицинских разлога, због опасности ширења полних болести. У друштвеним наукама обично се проституција спомиње као друштвена појава, уз констатацију да је то и патолошка појава. Многи аутори⁹ који су писали о проституцији наглашавају да је та појава присутна у свим друштвима и позната под називом "најстарији занат на свету".

Наш став је да проституција није универзална појава, тј. да није постојала у свим друштвима и да не мора да постоји. Наш став о том питању ћемо у каснијем делу рада посебно образложити.

Што се тиче констатације да је проституција "најстарији занат на свету", сматрамо да је израз потпуно неодговарајући, јер није поуздано утврђено да је најстарији занат, а поготову сам израз занат је првенствено врста привредне делатности и то производно – услужног карактера. С друге стране, одређивање проституције као најстаријег заната је погрешно јер подразумева да је то нешто старо, што се не може искоренити. При том се неки обичаји повезују са проституцијом. Наиме, нема доказа да је проституција постојала у првобитној друштвеној заједници.

У Библији¹⁰ се спомиње гостинска проституција где се најближа родбина (сестре) нуде гостима за уживање. Овај обичај се са данашње дистанце може сматрати као груб и неодговоран према сопственој породици, јер је имао за искључиви циљ да се одобровољи гост. Иначе, овај обичај има сличности са религиозном проституцијом када су се девојке подавале разним особама уместо да буду жртве храма или бога. Морамо се сложити да се без обзира на усвојену терминологију за поменуте појаве, женске особе које су биле обухваћене поменутим обредима не могу сматрати проституткама.

---

⁹ J.P. Cogniart, *La prostitution*, Paris, 1939, стр. 21.

W. Bauer, *Geschicht und Wesen der Prostituierten*, Stuttgart, 1960, стр. 433.

¹⁰ Библија или свето писмо, Књига о Јову, 1.4. стр. 466.

И данас постоје гостински обичаји, нпр. код Ескимана, племена Тунгузи у Сибиру, код Афричких племена и др., да се жене нуде странцима који их награде, али то је првенствено обичајни обред. Слично се могу посматрати и неки обичаји у вези са дефлорацијом пре брака, а таквих примера има и у нашој земљи, али то се мора посматрати као културно разноврсје односно обичајно понашање. Под религиозном проституцијом тог времена могу се сматрати само појаве у којима су жене повремено или доживотно вршиле "службу" при неком храму као свете блуднице¹¹. У првом случају, тј. привременог бављења проституцијом, те су се жене удавале на уобичајени начин. У другом случају, када се "служба" вршила као трајна дужност, жене које су обављале сексуалне односе као дужност биле су поштоване особе, јер тај чин је имао религијско-обредни карактер¹², тј. сматрало се као општење са натприродним.

Имајући у виду да ћемо у другом делу рада (историјски типови проституције), шире анализирати појаву религијске проституције, у овом делу рада само ту појаву истичемо због тешкоћа у одређивању класификације и типологије проституције.

На примеру метреса (хетере, наложнице, конкубине, љубавнице, милоснице), уочљиво је да су оне због својих веза и односа са утицајним људима (од политичара до научника) могле значајно да утичу на људе и догађаје. Неке од њих су се уздигле до трона царице (Теодора), или мадам Помпадур¹³.

Без претензија да у овом делу рада износимо закључке, скренућемо пажњу на неке савремене трендове у нашем друштву. Гледајући телевизијске ријалити шоу-е, уочићемо да многе жене и мушкарци користе сопствену физичку привлачност и "љубавну вештину" да би остварили различите циљеве, као што су: запошљавање, напредовање у каријери, остваривање одређених привилегија или једноставно доброг провода. С друге стране, исте те ТВ станице емитују програме са садржајима у којима има много елемената традиционалне проституције, као нпр. промискуитет, одсуство емоционалности или дискриминација. Ту има и пуно ТВ – програмског садржаја са порно филмовима, стриптизетама и старлетама, клаберкама, "го го" играчицама, итд.

Не смемо даље сагледавати поменуте појаве нашег савременог друштва, јер постоји опасност да одступимо од тематског задатка у овом делу рада који обухвата класификацију и типологију проституције.

---

¹¹М. Милутиновић, *op. cit.*, стр. 321.

¹²К. Barry, *Female Sexual Slavery*, Avon Books, New York, 1981, str. 37-39.

¹³Р. Танахил, *Човек и секс*, Београд, 1981, стр. 21.

Ритуална проституција подразумева вршење првих сексуалних односа од стране удатих жена у виду јавног ритуала, у коме учествује више лица. Овај вид проституције има религијску основу. Према писаном сведочењу Марка Пола¹⁴, Тибетанци су у то време имали обичај да наговарају кћери да ступају у предбрачне односе, тј. полне односе са пролазницима. Потом би се удавале и настављале нормалну брачну заједницу, тј. породични живот.

Компензациона проституција се јавља због недостатка сексуалне нежности, осећања и разумевања у браку. Из тих разлога, најчешће брачни партнер, по правилу мушкарац, у контакту са проститутком надокнађује оно што није имао у брачној постељи односно породичном дому.

Супституциона проституција се врши кроз сексуалне односе са проституткама уместо са својим женама. Најчешће се то дешава због физичке одвојености брачног пара. Примера за ту врсту проституције било је кроз историју заиста много, али ћемо поменути дислоциране војне јединице када су брачни парови физички раздвојени или нпр. када су обављани дужи радови на градилиштима далеко од брачног партнера па се сексуална потреба задовољава на практично могућ и доступан начин, тј. са проститутком.

Професионална проституција, практично и савремени вид проституције је тема којој ћемо посветити нашу целокупну пажњу кроз читав даљи рад.

Класификација проституције коју смо изложили, сигурни смо да није потпуна, јер изложени видови проституције не садрже савремену проституцију. Савремена проституција је велика енигма, јер сви знамо да постоји, али се тешко доказује и тешко уочава. Ипак, сматрамо да неке класификације могу постојати за проститутке у нашем времену, као што су:

- јавне или тајне
- професионалне или аматерке
- сталне или повремене.

Наравно и ова подела није потпуна јер не постоји строга подела између група које смо навели, јер најчешће су то некакве прелазне везе из једне групе у другу. Свакако да законска регулатива једне државе значајно одређује категоризацију проституције као појаве, као и уређење делатности која се обавља међу партнерима.

---

¹⁴ *cit. pr.* М. Милутиновић, *Криминологија*, стр. 322.

Јавне проститутке су, у принципу, професионалне проститутке и у земљама које су законом уредиле могућност постојања проституције те проститутке легално обављају делатност уз законом прописане услове. Ти законски услови најчешће садрже обавезу здравствене контроле, као и разне хигијенско – техничке и заштитне мере које се морају предузети. Најчешће се захтева, односно закон пропусује као услов за бављење тим послом, да се то чини у посебном простору који се у свакодневном жаргону назива јавна кућа. Свакако да овакво законско уређење условљава да се јавне проститутке класификују као специјална друштвена група уз све акценте везане за личност неке особе, као што су: част, углед, поштење, савесност итд. У принципу, јавно мњење не подржава постојање високих моралних принципа код особа које се баве проституцијом.

Ипак, проф. Васа Казимировић у књизи "Црна рука", наводи частан пример проститутки у Београду за време Првог светског рата ("Великог рата"). Наиме, у Београду је било тих ратних година 17 регистрованих проститутки које су полно општиле и са окупаторском војском из разлога који се могу претпоставити, као што су: прехранити породицу, задовољити сексуалне нагоне и сл. Професор Казимировић наводи податак који заслужује ширу пажњу, а то је да према подацима Аустријске обавештајне службе, ни једна од тих 17 жена које су продавале тело није прихватила шпијунску сарадњу за окупатора.

За разлику од професионалних јавних проститутки постоје и професионалне тајне проститутке. Од јавних проститутки оне се издвајају по начину живота, по социјалним односима и опхођењу, као и по изгледу и начину понашања. "Тајне проститутке" односно особе које тај посао обављају под велом тајности, свој посао обављају у повољнијем амбијенту (хотели, станови, и сл) и у принципу, оне тај посао обављају уз редовно занимање ради допунске зараде. Ове, тзв. тајне проститутке се међусобно разликују по разним нијансама и степенима па је тешко или скоро немогуће извршити потпуну класификацију проститутки, тј. изградити неки заједнички став око идентификације одређеног типа те појаве. Уколико и постоји неко стручно објашњење заједничког типа под који се могу сврстати проститутке то се односи искључиво на јавне проститутке.

Треба имати у виду да свака професија односно занимање има неки свој специјалан друштвени положај као и своја специфична обележја, како унутрашња, тако и спољна. Поменута обележја могу се уочити код свих професија. Код проституције постоји, као и у свакој трговини, настојање и жеља за већом зарадом и тежња за

успешном конкуренцијом. Трговина захтева разне методе и средства за што бољи успех. Успех у послу отвара нове путеве и програме, а и неуспех не остаје без утицаја на даље држање, рад и активност. Професионалност, према томе, утиче на стварање типа, а јавност то потенцира и олакшава.

Из напред поменутих књижевних дела и стручних радова могу се извући некаква заједничка обележја за "типичну", односно изразиту проститутку. Та обележја се свode на то да код њих царује лаж, свесно затајивање истине, извртање чињеница, лаж која се граничи са симптомима хистерије или типичне малоумности, итд. Способне су да у кратком року исповедају читаве животне романе. Са особама у чију наклоност не верују, не говоре о моралним принципима односно моралу. Често су хвалисаве, са циљем да своје занимање и личне особине за сексуално умеће издигну. Мора се признати да је то присутно и код других професија, али код проститутки то је нарочито наглашено.

Однос према својини је нарочито изражен, тако да ствари које им се дају на разгледање обично задржавају. Наравно да има и "часних" проститутки које поштују туђе право својине и узимају само договорене износе цене својих услуга. Многе проститутке се одају уживању алкохола, дрога или дувана, а многе изводе и разне перверзности да би задовољиле прохтеве необузданих "потрошача". Мора се имати у виду да код проституције постоји оштра конкурентска борба, а то значи да постоји само једно правило, а то је: све је дозвољено у послу како би се опстало и крајњи потрошач, односно муштерија задовољила.

Код тзв. уличних проститутки, којих има и у нашој земљи дуж свих магистралних путева, лако се уочавају простота, бестидност и подлост, што на неки начин одређује њихову класификацију и типологију.

Наглашавамо да не значи да степен проституисања зависи од броја обележја нити је у том погледу могуће поставити неко правило, али је потребно што дубље упознавање те појаве како би се могле утврдити потребне мере за њено сузбијање.

Глава II

2. ПРОСТИТУЦИЈА КАО ИЗРАЗ ДЕЗОРГАНИЗОВАНЕ И ОТУЂЕНЕ ЛИЧНОСТИ

Почеци проституције испољавали су се у мање-више неорганизованим облицима о чему смо у претходном делу текста више говорили. После тих неорганизованих облика, проституција се одвија кроз "јавне куће" као елементарне организоване облике проституције.

Касније, она добија све више организоване форме које су се најчешће развиле у САД-у¹⁵, где проституција добија карактер трговине, а подвођење постаје врло уносан посао. Због тога се често вршило транспортовање проститутки из једног места у друго, о чему сведоче бројна документа и сведочанства која се могу видети у филмским представама које тематски обрађују Америку 19. века. Главни организатори проституције су синдикати алкохолних пића, који убирају порез од коцкарница, радњи за точење пића и проституције¹⁶. Тако су јавне куће дошле под контролу синдиката.

У претходном делу рада настојали смо указати на типове проститутки који се спомињу у стручној литератури. Мора се умати у виду да у трећем миленијуму ова појава постоји и у нашој земљи. Указаћемо на неке њене појавне облике који се могу уочити код сваког оног ко се за проституцију интересује.

Уочава се широка скала међу проституткама, јер има оних које спадају у најјефтиније и оних које спадају у праве лепотице и возе луксузне аутомобиле. Међу њима има и малолетница потенцијалних проститутки, аматерки, младих професионалки, старих професионалки, уличарки, ислужених проститутки, удатих жена, распуштеница итд.

Сагледавање услова и узрока који погодују проституцији као појави, могу се поистоветити са коренима, узроцима и условима који доводе до криминалитета. Истиче се да се проститутке највише регрутују из нижих друштвених слојева и то претежно из руралних подручја, чиме се настоји доказати да сиромаштво условљава проституцију. Међутим, оне се регрутују и из виших кругова односно богатијих друштвених слојева. Сматра се да околина, тј. окружење, условљава проституцију јер често младе девојке не

---

¹⁵ *Ibid.*

¹⁶ А. Самарцић, *Прилог изучавању историјата проституције*, Београд, 1968, стр. 102.

могу одолети притисцима и искушењу. Као разлози за бављење проституцијом истичу се нарочито¹⁷:

- несрећни породични односи;
- родоскрнављење;
- прељуба;
- у раним годинама завођење и напуштање од стране љубавника;
- обећања од стране подводача да ће им омогућити раскошан и луксузан живот...

Истраживачи који су се бавили психолошким компонентама личности проститутке сматрају да оне често пате од комплекса инфериорности и да често због тог комплекса упражњавају дрогу и алкохол, нападно се одевају, носе посебне фризуре, користе посебне фразе у изражавању и сл.¹⁸

У литератури постоје и мишљења да проститутке имају нормалну интелигенцију и друга лична својства¹⁹.

Одавање проституцији сматра се обликом личне девијације, који је друштвено веома опасан, па друштво настоји да то штетно понашање искорени. У циљу сузбијања проституције, законским прописима се инкриминише и забрањује проституција у многим земљама. У нашој земљи проституција је забрањена, тј. предвиђена као прекршај против јавног реда и мира. У даљем делу рада шире ћемо образложити и прекршајне и кривично-правне одредбе о проституцији у нашем законодавству.

Искуство у нормативном регулисању које има наша земља са проблемом проституције слично је искуствима других земаља, у којима је проституција забрањена. Иако је проституција забрањена код нас и у другим земљама, не значи да она не постоји. Иако нема јавних кућа као места за организовану проституцију, појављује се прикривена (тајна) проституција. Проституција се, као и друге криминалне појаве, искорењује кроз одређене социјалне и друге мере које отклањају узроке те штетне друштвене појаве. Свакако да користан утицај на отклањање узрока криминалитета има повољан друштвени стандард, као и подстицање развоја здравствених и васпитних установа које се баве лечењем или образовањем особа које баве проституцијом, у циљу њихове рехабилитације.

---

¹⁷И. Шиловић, *Узроци злочина*, Загреб, 1913, стр. 74 – 82.

¹⁸М. Елиот, *Злочин у савременом друштву*, "Prostitution", Paris 1959, стр. 34 – 42.

¹⁹В. Водинелић, *Криминалистичка тактика*, Београд, 1956, стр. 3.

Често се воде дискусије на тему да ли проституцију треба легализовати или забранити. У Француској је вођена широка расправа на тему забране проституције, да би Народна скупштина 1946. године донела закон којим је забрањена проституција.

Према неким мишљењима тајна проституција "знатнија је барем педесет пута од службене (јавне) проституције²⁰". Повећањем тајне проституције у Француској дошло се до усвајања закључка да је боље проституцију легализовати и тако је држати под контролом. Поменућемо неке аргументе које спомињу противници легализације проституције као што су:

- прописи о легализацији проституције су аморални јер обезбеђују сигурност и спречавају одговорност за блуд,
- такви прописи проститутке стављају пред жиг срама,
- такви прописи су неправедни јер су само жене у обавези да се подвргавају обавезној лекарској контроли,
- омогућавају полицијске злоупотребе,
- погодују трговини белим робљем итд.

Присталице прописа о легализовању проституције истичу да укидање прописа и затварање јавних кућа доводи до повећања тајне проституције – слично као хазардерске игре. Прописи који спречавају да жене постану проститутке и налажу подвргавање обавезним лекарским прегледима (не због пола којем припадају) због проституције као делатности којом се баве, односно због опасности за здравље становништва. Поборници легализације проституције сматрају да свако има право да располаже својим телом, као и да забрана вршења проституције доводи до повећања тајне проституције.²¹

Са проституцијом су повезане разне крађе, убиства са сексуалним мотивом, силовања, прељубе, подвођења, разне перверзије и друга кривична дела. Такође се сматра да су са проституцијом повезани и пијанство, уживање дрога и друга патолошка понашања. Везе са проституткама и организаторима проституције као и са организацијама проституције, доводе до разних сексуалних деликвенција. Често се дешава да проститутке врше следећа кривична дела:

- поткрадање својих муштерија,
- уцењивање,

---

²⁰J. Constan, *Elements de vriminologie*, Paris, 1951, стр. 218.

²¹ *Ibidem*.

- крађе по радњама,
- кријумчарење опојних дрога,
- одавање шпијунским делатностима и др.²²

Можемо констатовати да је проституција негативна друштвена појава и повезана је са криминалним делатностима. Такође, можемо констатовати да проституција има криминогени утицај без обзира да ли је нормативно дозвољена делатност или је законски забрањена.

Познато је да се проститутке повезују са криминалцима вишег ранга и организованим криминалним групама. Заштитници проститутки ("макрои"), јављају се често из редова гангстера и учесника криминалних банди који контролишу њихову делатност. Често јавне куће служе као места окупљања организованог криминала, тј. места где се окупљају разни гангстери, трговци опојним дрогама, трговци белим робљем и др. Јавне куће су често места сусретања и договарања послова међу таквим људима. Многа истраживања показују да је проституција шире заступљена у срединама где су развијени посебни облици криминала²³. Највероватнији закључак би се могао извући да је иста етиологија (узроци и услови) који су условили појаве о којима је реч, такође условљавају и проституцију.

У каснијем делу рада о томе ће бити више речи, али и у овом делу ћемо нагласити потребу изучавања преткривичног понашања малолетника. Досадашње изучавање ове појаве,²⁴ показало је да су бежање из школе и од куће, лутање, ситне крађе и сл., често повезани са завођењем и подвођењем на проституцију. Мишљења смо да таква проблематична понашања могу одвести у проституцију.

У овом делу рада смо настојали указати да је личност проститутке најчешће одраз дезорганизоване и отуђене личности. Излажући писани стручни материјал, који се односи на овај део рада, можемо констатовати да је проституција веома штетна друштвена појава која срозава друштвени морал, озбиљно нарушава здравље и представља узрок криминалног понашања као и личних девијација. За сузбијање проституције друштво предузима разне превентивне, репресивне, медицинске и друге мере. Најчешће конкретне мере које се уводе за спречавање проституције су првенствено социјалног карактера. Везане су за побољшање услова живота као извора

---

²²М. Милутиновић, *op. cit.*, стр. 324.

²³ Е. Golver, *The Roots of Crime*, London, 1960, стр. 244-267.

²⁴Ж. Јешовић, *Малолетничка деликвенција*, Београд, 1984, стр. 32-46.

проституције, разне административне и полицијске мере, упућивање у посебне установе за смештај и лечење проститутки са циљем ресоцијализације тих особа. Постоје и друге институционалне и ванинституционалне мере које су у вези са проституцијом као социопатогеном појавом, о чему ћемо више говорити у наредном делу рада.

2.1. ПРОТИВУРЕЧНОСТ ИЗМЕЂУ ПОТРЕБЕ И МОГУЋНОСТИ ЊИХОВОГ ЗАДОВОЉЕЊА

За сагледавање узрока извршења кривичних дела уопште, па и извршења дела из области проституције, није довољно указати на опште друштвене узроке који постоје објективно и на чијој се основи, како смо већ истакли, задржавају или репродукују остаци ранијих друштвено – економских формација²⁵. Узроци конкретних дела криминалитета могу се правилно сагледати, уколико се сходно законима дијалектике, који важе за све друштвене појаве, издвоје из свеопште везе и посебно посматрају. Притом, ни у ком случају се не сме заборавити на свеопшту међусобну условљеност и зависност друштвених појава и процеса. Другим речима, треба разграничити опште друштвене узроке криминалитета (као масовне социјалне појаве) од непосредних услова и узрока конкретних дела криминалитета, у одређеном времену и на одређеном простору²⁶. Не сме се сметнути с ума да су ове две друштвене појаве дијалектички повезане, истог су рода, али нису истоветне. Погрешно је поистовећивање њихових узрока, као и њихово подвајање, што значи да су узајамно повезане својим специфичностима²⁷.

Уколико се анализирају макро и микро услови криминалитета односно њихови посредни и непосредни утицаји, утврђено је да одређујући значај имају макро услови. У друштву су по правилу микро услови, са мањкавостима и социјалним недостацима микроцелине, увек један од извора противуречности између појединаца и друштвених колектива. Наиме, за извршење конкретних дела криминалитета утицај имају

---

²⁵М. Милутиновић, *op. cit.*, стр.

²⁶М. И. Ковалев, *Значај неких околности које доприносе извршењу кривичних дела*, Советское государство и право, Москва, 1967.

²⁷С. Burt, *The Young Delinquent*, University of London, Press LTD, 1961.

специфичности микро услова и непосредна средина комуницирања између људи која одређује свет људи, њихове интересе, психологију и понашање. Проучавајући конкретна дела криминалитета и опште узроке друштвено штетног понашања мора се, као методолошка поставка, узети да у друштву постоје два облика понашања – "нормално" и "деликвентно" понашање. За које ће се понашање човек одлучити, у великој мери зависи од микросредине у којој се налази.

Због тога узроке конкретног дела криминалитета, као и путеве и начине за његово сузбијање, треба тражити у дијалектичком јединству субјективних и објективних фактора, одређене микро и макро средине²⁸. Ове особености битно утичу на криминалитет, тј. ограничавају га и смањују. Наравно, криминалитет као друштвено зло постоји и даље, али остваривањем позитивних карактеристика и вредности – стварају се услови за његово постепено смањивање.

Слободно се може рећи да неумерена економска политика, која се огледа у претераним инвестицијама и прекомерној општој, заједничкој и личној потрошњи (углавном за одређене друштвене слојеве и групе), доводи до економске и друштвене нестабилности.

Покушаће се да се укаже на несклад између политике економског развоја и постојећих друштвених могућности, а у другом делу - на Уставом прописаном принципу расподеле зараде према раду, као мотиву за веће залагање и боље резултате.

Укратко ће се указати на социјалне моменте који погодују друштвено-економским неумереностима, на следећи начин:

- сматра се да треба поћи од наше психологије "грандоманских циљева", што потврђује наша свакодневна пракса. У садашњем времену чини се све од стране државних органа да се доведу страни инвеститори који уз субвенције државе граде складишне просторе и друге непроизводне капацитете уместо инвестиција у пољопривредну производњу и занатство. Сигурно је за европске појмове интересантно да се позабавимо односом између броја студената и броја неписмених у односу на укупан број становника Србије. Нарочито би било интересантно да ових неколико примера и нажалост много више других, анализирамо са бруто оствареном националном производњом и продуктивношћу рада.

---

²⁸ М. Ђуричић, *Привредни криминалитет и ДСЗ*, Београд, 1986, стр. 76-79.

- недовољна лична и колективна одговорност такође доприносе друштвено – економској неумерености. Чини се да је први значајнији потез у повлачењу консеквенци због погрешног, претераног инвестирања и градње фабрике повучен у Крагујевцу инвестирањем у Фиат аутомобиле. У осталим случајевима није се утврђивала кривица одговорних носилаца тих "промашених инвестиција" нити оних који нису завршили послове у планираном року. Доношење или недоношење одлука од надлежних органа и тела, као и "објективне немогућности", не би смеле да буду разлог за искључивање одговорности.
- свакако би требало омогућити изучавање о повезивању друштвене моћи и одговорности, јер *de facto*, мању друштвену одговорност има онај ко има већу друштвену моћ. Ово размишљање се темељи на честим закључцима политичких форума који потврђују несклад између прокламоване политике и стварног политичког понашања.

Једно од уставних начела (Устав РС) одређује да рад и резултати рада одређују материјални и друштвени положај човека, али у нашем времену бесмислено је причати о остваривању прокламовања начела, јер скоро да не постоји законитост у исплати плата. То самим тим условљава питање награде према раду, са проблемима које у себи носи то начело везано за једнакост и неједнакост људи²⁹.

Још су класици марксизма јасно утврдили како полазне основе постојања тако и друге карактеристике и последице примене принципа награђивања према раду (у ствари према резултатима рада). Полазно и битно у томе је свакако то што је ово принцип који је и објективно нужен и који управо као такав, треба да реши историјско питање стимулације за развој друштвених производних снага. Није у питању само то што се његовом применом, како је већ речено, превазилазе битне карактеристике "буржоаских" продукционих односа. Битно је у првом реду то што принцип награде према раду стимулише индивидуални и посебни интерес, повезује опште и посебно односно појединачно, покреће човека (и колектив) на веће залагање и боље резултате. Ко више допринесе друштву више ће и сам присвојити у друштву. Наравно, и обратно, а у томе и јесте хармонично повезивање појединачног и ширег односно општег друштвеног интереса. Не ради се само о општем и појединачном интересу као мотиву

---

²⁹ А. А. Sercenzon, I. I. Каррес, V.N. Kudrjavcev и др., "Криминологија", Москва 1976, стр. 109-117.

већег залагања и бољих резултата (што наравно треба да се конкретизује кроз одговарајуће инструменте економско-друштвеног система).

Стимулација на основу награде према раду треба да обезбеди стално подизање продуктивности рада. То је одлучујућа претпоставка за свеукупни материјални и културни развој друштва. Не занемарујући ни улогу субјективних фактора, покретача из друштвене надградње, друштвени систем може напредовати једино ако у себе угради и принципе и критеријуме економско-материјалне стимулације. А то опет значи – што доследније награђивање према резултатима рада. Ваља овде рећи и то да је управо у савременој друштвеној пракси, као једна од најзначајнијих карактеристика и предности у процесу изградње друштва, почело да се историјски афирмише награђивање према раду управо од онда када је оно почело да се све доследније остварује. То је, као што је познато, нашло одраза нарочито у програму свих политичких партија у Србији, а потом и у нашој идеологији, науци и друштвеној пракси.

Људи нису једнаки, дају различито, примају различито, живе различито. Те разлике, како смо видели, чак се називају неправедним, али у исто време подвлачи се нужност њиховог постојања за одређено време.³⁰ Све се то наравно мора имати у виду и сада када се код нас води битка за што доследније остваривање принципа награде према раду, када се на одговарајући начин реагује на суштински демагошку политику "једнаких стомака", на идеје о једнакости у потрошњи и сл. У суштини, у питању је дилема двеју могућих политика: или битка за продуктивност или политика "уравниловке". Наравно, прва је нужна, колико год да је на изврстан начин непопуларна.

Треба имати у виду, поред осталог и то да се неједнакости (у расподели, у потрошњи) појављују и када се доследно примењује принцип награде према раду. Међутим, неједнакости се особито манифестују када се тај принцип не примењује доследно, када се од њега одступа из било којих разлога. А савремена конкретна искуства већ су показала да се могу јављати одступања од принципа награде према раду и на основи својине средстава за производњу. Таква одступања настају услед приватизације власти, политичке или економске моћи. Тада се, у ствари, ради о одређеним деформацијама.

Неједнакости које настају доследном применом награђивања према раду, колико год се могу сматрати у извесном смислу нехуманим, могу бити, а у основи и јесу, извор

---

³⁰М. Перовић, *Теме и дилеме*, Пословна политика, Београд, 1979, стр. 211.

покретања и напретка, пошто поред осталог усвајају и изазивају и борбу за њихово превазилажење, дакле за боље резултате рада на основу подизања продуктивности и сл.

Тек такав поредак, са свим својим негативним странама, обезбеђује кретање ка вишој стварној привреди и једнакости. О томе у Критици Готског програма – Маркс каже и ово³¹: "У вишој фази комунистичког друштва, кад нестане ропске потчињености индивидуа поделе рада, а са њоме и супротности између интелектуалног и физичког рада, кад рад постане не само средство за живот него и права животна потреба, кад са свестраним развитком индивидуа порасту и продукционе снаге и када сви извори друштвеног богатства потекну обилније – тада ће тек бити могуће сасвим прескочити уски буржоаски правни хоризонт и друштво ће моћи на својој застави исписати: "Сваки према својим способностима, свакоме према његовим потребама".

Појмљиво је какав велики значај има борба за једнакост и парола једнакости, ако се она тачно разуме. Али демократија значи само формалну једнакост и одмах пошто се створи једнакост свих чланова друштва у односу према средствима за производњу, тј. једнакост рада, једнакост наднице, пред човечанство ће се неминовно поставити питање да ли се иде даље од формалне једнакости ка стварној, тј. ка остварењу правила "сваки према способности, свакоме према потребама." Којим етапама, путем каквих ће практичних мера поћи човечанство ка том вишем циљу ми не знамо и не можемо знати. Могло би се рећи и то да је после ових мисли јасније оно што је напред расправљано о питању права, о примени једнаког мерила на једнаке људе и сл.

Треба имати у виду да се принцип награђивања према раду не може апсолутизовати јер би нарушио неке друге виталне односе и вредности друштва. Наиме, ако би се овај принцип остваривао без корекције, дошло би до разлике међу људима односно нејединства.

Одговарајуће корекције остварују се применом принципа солидарности, који је утврђен и као уставни принцип. Овде у ствари имамо појаву две политике: једна која стимулативном расподелом води ка продуктивности и друга која са солидарношћу може да води уравноловци, а има за циљ узајамност и солидарност. Наравно, обе мере су нужне и потребне, али треба их истовремено и у одговарајућој вези користити.

---

³¹Критика Готског програма, Изабрана дела Маркса – Енгелса, том II, Београд, 1950.

"А чим се у друштву не могу задовољити реалне потребе људи, самим тим је остварено слободно тле за изазивање конфликта и појаву противправног присвајања добра у циљу његовог задовољавања".³²

Морамо бити свесни чињенице да потребе људи стално расту (са економским и културним развојем) и да несклад између потреба и могућности "може да превазиђе само економика будућег друштва".³³

2.2. ТЕЖЊА КА СТИЦАЊУ БОГАТСТВА И БОГАЋЕЊУ

Досадашње сагледавање друштвеног развоја показује да се богатство показује као узрок разних привилегија и повлашћења које доприносе да такви појединци буду друштвено привилеговани. Такви појединци, њихове породице и сарадници који живе у изобиљу, често су актери разних криминалних афера. Влада уверење да људи који живе у изобиљу и презасићеношћу живота воде паразитски и раскошан живот. Поменута категорија друштва има неограничене могућности за задовољење својих личних потреба, независно од њиховог радног доприноса и друштвено корисног рада. По правилу та категорија људи не бави се стваралаштвом, развијањем позитивних радних навика и склоности које корисно доприносе друштву. Напротив, паразитски начин живота којим они живе условљава моралне ставове који оповргавају такав начин живота. Такав живот ствара и развија разне нереалне и изопачене потребе са негативном тенденцијом у односу на људе који живе од рада и стваралаштва. Наравно, понашање људи који не живе од свог рада одудара од законом прописаних норми понашања. Својствено људима који воде раскошан и изопачен живот је да врше разна кривична дела како би задржали друштвени статус и материјално богатство које им омогућава вођење расипног и раскошног живота односно задовољавање стечених и навикнутих потреба.

Нестанком социјализма као друштвеног система, (осим Н Р Кине и још неколико земаља) створени су "транзициони друштвени системи" у којима се "трпају у сопствени џеп туђи дохоци, игра се на берзи, отима се капитал из руке у руку".³⁴ Такви појединци и групе (најчешће посредно преко сарадника) врше разне преступе као што су:

---

³² М. Милутиновић, *op. cit.*, стр. 381.

³³ М. Перовић, *op. cit.*, стр. 210.

³⁴ В. Woton, *op. cit.*, str. 107

- убиства,
- телесне повреде,
- преваре,
- подмићивања и разна имовинска и пореска кривична дела...

Најтежа кривична дела и криминалне појаве најширих размера врше у принципу представници повлашћених друштвених слојева.³⁵ Разне финансијске шпекулације и малверзације, берзански послови, крупне проневере, организовани криминал и сл., у принципу нису доступни обичним људима. Берзански службеници, финансијери и представници акционарских компанија представљају тежишни део криминалних активности и најопасније инкриминације у САД-у.³⁶ Претходно излагање је имало за циљ да укаже на појаву криминалног понашања од стране појединих повлашћених друштвених структура или појединаца, јер обични људи који своју егзистенцију обезбеђују радом не могу доћи у позицију да врше многе деликте због друштвеног и материјалног положаја који заузимају.

У стручној литератури често се обрађује питање односа социјалног статуса и деликтног понашања. Многи стручни радови написани су на тему односа социјалног статуса и криминалног понашања. У принципу, сви радови који обрађују социјални статус у вези са одређеним занимањем деликвента не повезујући њихов социјални статус са привилегованим положајем који заузимају у друштву. Сматрамо да такве стручне анализе праве конфузију, а тиме и доношење одговарајућих закључака који би спречили и сузбили одређену штетну друштвену појаву. Наиме, сва истраживања која су везана за одређена занимања, етничке припадности, конфесионалност, старост, пол и др., уколико не полазе од социјално економских односа, умањују вредност резултата тих истраживања³⁷.

Сматрамо важним истаћи мишљење³⁸, да борба за "слатки живот" и уживање може многе друштвене слојеве и појединце који у томе налазе смисао живота одвести на пут криминалног понашања. Према истом аутору, многа кривична дела која су

---

³⁵ М. Милутиновић, *op. cit.* стр. 291.

³⁶ Н. Barnes, N. Teeters, *New Horizon in Criminology*, стр. 6, 83, 85.

³⁷ В. Woton, *op. cit.*, стр. 16 и 17.

³⁸ А. Falke, *"Kriminalistik"*, Hamburg, 1964, стр. 4.

објашњавана бедом и сиромаштвом, могу се свести на елеменат благостања и уживања у великој мери.

О повезаности криминалитета и богатства говоре подаци да велики број младих деликвената потиче из породица са натпросечним породичним животом и из високо развијених земаља (САД, скандинавске земље итд.) које имају висок социјални стандард и развијене социјалне службе. У поменутих земљама уочено је повећање омладинског криминалитета међу имућнијим породицама односно друштвеним слојевима. С обзиром да немамо прецизне стручне податке за врсту криминалитета која карактерише млађу популацију из имућнијих породица, не можемо изводити несумњиве закључке. Оно што средства јавног информисања пишу чак и у ретким случајевима, упозорава на опасност, а тиме и потребу за стручно бављење омладинском деликвенцијом кроз суптилна научна истраживања.

Све што смо изложили у овом делу рада сматрамо корисним за појаву проституције и повезаност те појаве са отуђеним и дезорганизованим личностима без обзира да ли су у питању корисници услуга проститутки или они који се тим послом непосредно баве као даваоци услуга. Човек који живи у изобиљу и разврату често има потребу за несвакидашњим доживљајима које му проститутке могу пружити за одговарајућу накнаду.

2.3. ЛИЧНИ ИНТЕРЕСИ И КРИМИНАЛНО ПОНАШАЊЕ

Научна литература из области криминолошких наука утврдила је да пресудну улогу у формирању појединца у деликванта имају криминогени друштвени фактори. То значи да се код криминалног понашања појединца предност даје објективним спољним факторима у односу на ендогене факторе криминалног понашања! Ипак, спољни фактори утицаја на криминалитет, у односу на појединца, изражавају се субјективно кроз његове индивидуалне посебности, а нарочито психичке особине и друга лична својства која су неодвојива од његове индивидуалности. Најчешћа својства која се изучавају као ендогени фактори криминалног понашања су:

- темперамент,
- ставови,
- мотиви,
- навике,

- интереси,
- друштвени импулси,
- идеали,
- емоције и др.

Сматра се да се у случају уравнотежености и правилног функционисања поменутих својстава, ради о друштвено адекватним и позитивним личностима.

У случају да нема уравнотежености поменутих својстава, долази до девијација и инкриминисаног криминалног понашања. Поменута психичка својства и особине важни су при сагледавању субјективне етиологије односно узрочности криминалног или другог друштвено штетног понашања. Исто тако, њихово сагледавање неопходно је приликом индивидуализације санкције као мере друштвеног реаговања према учиниоцу деликта и свакако при извршењу санкције да би се њоме остварила превентивна улога. Мора се имати у виду да је скоро немогуће изоловати неко индивидуално својство и посебно га анализирати у односу издвојености од других својстава, као и измерити или занемарити утицај друштвене средине на појединца.

Структура личности и њене реакције које су довеле до инкриминисаног догађаја карактеришу многа индивидуална својства односно психичке, моралне, културне и друге особине и својства.

Психичке особине личности које изазивају криминално понашање, изражавају се индивидуално односно конкретно на криминогени догађај. Сваки човек поседује индивидуалне психичке особине које се изражавају кроз карактер особе, темперамент, емоционалну, интелектуалну и вољну особеност сваког појединца. Различитост поменутих индивидуалних особина условљава и различито понашање појединца у конкретној ситуацији. Познато је да људи различито реагују у истим ситуацијама, као на пример:

- неки реагују брзо неки споро,
- неки делују лакомислено, други промишљено,
- неки површно се понашају, неки студиозно,
- неки споро други брзо итд.

Карактер човека се изграђује у току живота, у процесу интеракције индивидуе и животне средине односно друштвеног окружења³⁹. Човек својим вољним понашањем

---

³⁹Н. Рот, *Личност и развитак личности*, Београд, 1961, стр. 14.

изграђује однос према моралним вредностима које постоје у друштву. Таквим понашањем се стварају позитивна својства личности (храброст, друштвеност, истинољубивост и др.), а исто тако и негативна својства која се са друштвеног становишта сматрају као асоцијална и друштвено штетна понашања. Може се констатовати да под утицајем друштвене средине функционише психички механизам појединца. Снага тих утицаја друштвене средине на појединца, изражава се кроз индивидуалне поступке као одраз његовог става према конкретном случају. Те индивидуалне особине одређују и позитиван или негативан облик понашања. Карактеристичан пример за поменути ситуацију је прељуба, јер неки убијају љубавнике, други убијају љубавника и супругу, трећи им наносе повреде, а неки превазилазе насталу ситуацију разводом брака или толерисањем тог догађаја, тј. превазилажењем тог стања кроз разумевање и толеранцију. Управо су то специфичности психолошких и других својстава личности које показују различито реаговање појединца у истоветним или сличним ситуацијама.

Треба имати у виду да у психолошке особине личности спадају и особине које су инкриминисане као криминогене, као што су: убиства, телесне повреде, увреде и сл. Због тога је неопходно познавање психологије у процесу јављања криминалног понашања. Циљ нашег рада није да до детаља размотримо питање психолошке основе социопатолошких појава, у које спада и проституција, па ћемо само указати на нека најзначајнија научна схватања ове појаве.

Неки сматрају⁴⁰ да се особе које проузрокују деликтна понашања не разликују (истоветни су) са људима који не врше деликте како у психолошком тако и у физиолошком смислу. Има научних схватања која темеље принципе да није могуће дати психолошки потпуну слику починиоца деликта нити је могуће утврдити идентичне психолошке типове⁴¹.

Наше је мишљење да питање односа и личних црта и својстава личности и инкриминисане криминалне активности представља сложен и важан проблем који научно није разрешен између криминолошке и психолошко-социолошке науке, па би у будућности требало јединствено да делују стручњаци ових научних дисциплина.

---

⁴⁰ R. Majakver, *Social causation*, Boston, 1942, стр. 88-95.

⁴¹В. Поповић, *О неким психолошким тумачењима личности преступника*, ЈРККП, Београд, 1965, бр. 4, стр. 535.

Све субјективне покретачке снаге човека резултирају на основу свесног и вољног деловања одређеног појединца. То је случај и са криминалним или другим друштвено штетним деловањем, осим негативног деловања када изостаје свесни и вољно мотивисан процес код радње извршења тог деликта. Човек као свесно биће, уноси елементе свести у своје животне планове, своје активности и понашања.

У свесне елементе првенствено се убрајају мотиви⁴² који се повезују са циљевима, интересима и аспирацијама односно одлучујуће утичу на свест и вољу човека да предузме радњу извршења. Сматра се да нема немотивисаних понашања па је мотивисаност постала неопходан субјективни услов кривично-правне одговорности у свим савременим кривичним законодавствима.

Свакако, изложена становишта важе за здраве и нормалне људе који поседују рационалне мотиве. Наравно, има ли психички, ментално и здравствено болесних људи који нису у могућности да поседују свест и вољу за одређену инкриминисану радњу па када се то утврди у прописаном поступку, њихова кривична одговорност може бити избегнута.

Присталице социологије и социјалне психологије приоритет дају друштвеној средини у којој неко лице живи и под чијим утицајем та особа ствара мотивационе факторе који доводе до инкриминисане делатности. У случају проституције и других сличних појава, у питању су лица са адекватно развијеним ставовима, супротним ставовима о позитивним вредностима, који имају дубље корене у друштвеној средини па их стога није могуће објашњавати површним анализама⁴³. То захтева да се утврде "унутрашњи мотиви" и циљеви, јер једино се тако може утврдити одређено понашање.

Наше је мишљење да су социјални мотиви (они су бројни) одлучујући за индивидуално понашање, тј. стварање индивидуалног мотива.

Мотиви су тесно повезани са људским потребама и циљевима, који се формирају на бази тежњи за задовољење тих потреба. Тежње које воде постизању циља испољавају се као мотиви које наш законодавац дефинише као "свесне побуде за извршење дела".

---

⁴²Н. Рот, *Психологија личности*, Београд, 1963, стр.78.

⁴³М. Милутиновић, *op. cit.*, стр. 348.

Наше је мишљење да најјаче мотивационо дејство испољавају мотиви који се заснивају на потребама па се за њих каже да су то свесно "доживљене људске потребе".⁴⁴

Са становишта научног изучавања мотива, претходно одређење може се сматрати мотивом у ужем смислу.

Мотиви су променљиве категорије и могу бити различити, што је условљено објективним или субјективним елементима. Они се могу јавити као мотив за задовољење основних биолошких потреба, за добијање новчаних средстава која ће им служити за коцку, разне проводе или задовољење нарочитих аспирација. У нашем предмету изучавања, од посебног значаја су мотиви лица која се баве разним малверзацијама из финансијског пословања са циљем да купе сексуалне услуге од особа које се баве проституцијом. Нажалост, нема правог научног изучавања оваквих деликтних радњи односно мотива који су били одлучујући за извршење таквих деликата. принуђени смо због тога да користимо различите изворе информација о тој појави, како би могли формирати правилан суд о њој. Примера ради, починиоци поменутих финансијских деликата могу имати различите мотиве, као што су:

- извршење деликта због материјалне беде;
- због уживања у раскалашном животу;
- због увећања имовине;
- да би фасцинирао љубавницу;
- за учешће у хазардним играма итд.

Најпотпунији рад на тему мотива за извршење криминалних делатности написао је М. Звонаревић⁴⁵, али због чињенице да је прошло много времена од настанка рада, потребно је овом проблему савремено и студиозно изучавање које није предмет нашег непосредног истраживања.

Да би боље сагледали појаву о којој говоримо, у овом делу рада, тј. проституцији као изразу дезорганизоване и отуђене личности, настојаћемо да укажемо на још једно својство проституције, а то је склоност за такво понашање. Склоност и навике људи

---

⁴⁴ *Ibid.*

⁴⁵ М. Звонаревић, *Криминалитет малолетника у савременом друштву*, Београд, 1957, стр. 705-720.

који су посебне психолошке особине, стварају се, развијају и мењају зависно од утицаја друштвене средине у којој живе⁴⁶.

Лице које се налази под сталним утицајем неких околности трпи њихов утицај и реакције тог лица на конкретну ситуацију остављају траг у његовој психи. На тај начин, под утицајем егзогених фактора, код одређеног лица се стварају навике и склоности које могу имати позитиван или негативан карактер.

Особа у процесу формирања, која је укључена у корисну друштвену активност и која се васпитава у духу здравих и стваралачких тежњи и навика, формира се у позитивну личност. Обрнуто, особа у формирању која је под утицајем негативних антидруштвених утицаја развијаће противдруштвене побуде и тежње које ће прерасти у негативна својства личности. Наравно, у оба наведена случаја постоје градације и нијансе у понашању, што условљавају друга својства личности.

У криминолошкој литератури, склоност за криминално понашање је трајнија компонента личности деликвента, тј. ради се о "потенцијалном криминалитету"⁴⁷ који се јавља као израз тих склоности. У ствари под потенцијалним криминалитетом се подразумева могућност за појаву инкриминисане делатности којој погодују одређени услови живота или потенцијално на извршиоца деликта делују негативни утицаји из одређене друштвене структуре.

За проституцију односно особе које се њом баве неопходно је сагледати њихову интелигенцију као важну сферу друштвеног живота која има утицај на одређено понашање, а у конкретном случају то понашање је инкриминисано.

Од интелигенције зависи првенствено успех у раду. Славни књижевници које смо споменули у уводном делу рада, управо су и написали најсјајнија књижевна дела, обрађујући интелигенцију куртизана (Балзак) са којом се постижу сви жељени резултати.

Као и код свих типологија, постоје градације и нијансе које онемогућавају прављење шаблона за дефинисање појма. Тако и проститутке могу бити хипер интелигентне особе, а има међу њима и оних са нижом интелигенцијом, као и ментално дефектних и слабоумних особа.

---

⁴⁶М. Милутиновић, *op. cit.*, стр. 351.

⁴⁷ *Ibid.*, стр. 352.

О интелигенцији као криминалном фактору написане су бројне студије⁴⁸, али се може закључити да не постоје општеприхваћене законитости о вези криминалних понашања и интелигенције као индивидуалне посебности. Пре се може говорити о односу појединих инкриминисаних радњи и интелигенције особе која је починила инкриминисано понашање. За проституцију је нарочито важно индивидуално својство интелигенције да би особа која користи услуге проститутке могла да буде убеђена у постојање емоција и жеље, које наводно доводе и проузрокују обострано задовољство. Захваљујући првенствено интелигенцији особа које се баве проституцијом, способне су да занатски део своје услуге доведу до савршенства које је специјално прилагођено одређеном партнеру. Наравно, захваљујући интелигенцији, проститутке су способне да своју услугу максимално наплате, а осим тога и да прибаве потребне информације од клијената које могу бити касније предмет уцене или продате неком за кога су те информације значајне. За интелигенцију се може рећи да је то стабилна и одређенија психолошка особина личности. Међутим, за изучавање појаве проституције наопходно је сагледавање емотивног стања особа које су актери односа у проституцији. За емотивна стања личности важи правило да су то важне психолошке особине личности, али колебљива стања која није лако сагледати и изучавати.

У криминолошкој литератури⁴⁹ важи правило да емоционална нестабилност која узрокује љубомору, потиштеност, инфериорност, одбаченост и друга слична стања, има блиску повезаност са инкриминисаним радњама. Наравно, има научних становишта⁵⁰ која занемарују повезаност емоционалних стања и криминалних понашања.

Наше је мишљење да емоције као психичко стање нису научно довољно изучене, а у конкретним поступцима који се воде поводом почињених деликата, па и код проституције, стање починиоца одређује судски вештак кроз налаз и мишљење које је најчешће утврђено без озбиљне научне анализе.

---

⁴⁸ E. Wulsten, *Kriminalpsychologie*, Berlin, 1926.

C. Burt, *The Young Delinquente*, London, 1961,

М. Звонаревић, поменути рад

E. Johnson, поменути рад

⁴⁹ *Ibid.*

⁵⁰ M. Neumever, *Juvenile Delikvency in Modern Society*, New York, 1955.

М. Петровић, *Личност као фактор преступништва*, Београд, 1972.

Целокупно претходно излагање о психологији лица која врше инкриминисане делатности, а посебно проститутке, имало је за циљ да укаже да се осим индивидуалних особина при сагледавању делатности проституције морају сагледати друштвене условљености те појаве. Друштвени услови живота, култура, васпитање, образовање и друге околности делују на индивидуу и формирају његову личност у одређеном правцу. Разни друштвени процеси, културни, образовни, спортски, породични утицаји, утичу на позитивну или негативну социјализацију човека. Психолошким, индивидуалним путевима продиру разни утицаји који утичу на карактерне особине личности, његов морал, мишљење, идеале, узоре, аспирације и уопште, на испољавање његове друштвености.⁵¹

Личност се, као што је познато, осећа сигурном у стабилном и организованом друштву. Особа је сигурна да је њен статус изванредан и постојан, да може несметано учествовати у свим друштвеним токовима и активностима. У друштву које је дезорганизовано, у којем влада потпуна несигурност, од личне до правне несигурности, то утиче на појединачне личности да се осећају несигурним и дезорганизованим. Савремено друштво увек прате некакве "транзиционе" промене које су пуне несигурних ситуација које ремете планове и циљеве појединаца. Разни неочекивани догађаји и поремећен ритам и режим у животу којем се особа не може прилагодити, често доводе до "индивидуалних криза" које се по правилу завршавају дезорганизацијом личности. Дезорганизована личност се по правилу не може прилагодити социјалним моделима па често прибегава и вршењу инкриминисаних делатности. По правилу, такве особе губе смисао и интерес за живот и стварају једну нову личност односно друштвене активности које су дезорганизовале личност па одвлаче особу на пут девијације. Личности онеспособљене за нормално понашање, нису у стању да се одупру криминалним искушењима у која их увлаче дезорганизовани услови живота који представљају повољну климу за вршење инкриминисаних делатности⁵².

Сматрамо да смо претходним излагањем довољно пажње посветили дезорганизацији и отуђењу личности односно психолошким карактеристикама особа које се баве инкриминисаним делатностима, па и проституцијом. Утицај социогених фактора на извршиоца инкриминисане радње био је посебан предмет наше пажње код

---

⁵¹ Н. Wallom, *Les millieux, Les groupes et la psychogenese de l'enfante*, La plata, 19, 62, стр. 16.

⁵² М. Elliott, *op. cit.*, стр. 398.

поменутог сагледавања, а убеђени смо да смо успели да скренемо пажњу на потребу изучавања и развијања друштвене превентиве.

У овом делу рада, настојали смо да укажемо и на антисоцијална понашања особа које се баве проституцијом. Наиме, велики број чланова друштва ставља се у противправан и антидруштвени положај, просто речено, противзаконито и антиморално понашају се и субјекти и објекти проституције.

Особе које учествују у проституцији воде живот који није социјалан. Њихов рад и деловање мора да води рачуна о околини, будућности заједнице, а уз то обављају и по правилу, кажњиве радње. Нерегулисани правни односи, тешке материјалне прилике, зависност, подвођење и све друго што је у вези са проституцијом, ствара нездраве односе у целом друштву. По свим социјалним последицама које проузрокује, проституција представља болесно стање које у разним правцима нагриза друштво и његове чланове. Примера за изнесену тврдњу има безброј, али због лакшег сагледавања изнећемо само један пример који одржава антисоцијалан карактер проституције. Пример који износимо био је чест случај у нашим патријархалним селима. Неки кафеџија би због зараде довео неку наводну келнерицу и шта се ту даље догађа жалосно је гледати. Оно што је посебно друштвено штетно и што желимо посебно нагласити, су разни сензационалистички описи у сферама информисања, што по правилу проузрокује да се суштина проблема и личних трагедија и не запазе.

У проституцији учествују најчешће особе са бедама и невољама, али по правилу, многе особе (корисници), већином мушкарци, то чине из забаве и луксуза. Из односа проституције по правилу долази до духовног разарања тако да то постаје навика која се упражњава и код особа које живе у брачним заједницама.

Учесници проституције су друштвено болесни људи јер делујући негативно уносе поремећај и забуну у схватању лепоте и доброте.

Проституција је појава способна за прилагођавање према месту, приликама и људима. Она наноси непроцењиве штете у свим правцима људског деловања, не остављајући по страни ни његове најплеменитије особине.

Закључићемо овај део са тврдњом да проституција, као појава коју друштво не спречава и сузбија, ствара сама себи нове услове за своје одржавање. Штетне последице постојања појаве проституције немерљиве су, а проститутке које су "ухваћене у канце проституције" по правилу завршавају као социјални или несрећни случајеви.

Глава III

3. НЕПОСРЕДНИ ДРУШТВЕНО-ЕКОНОМСКИ И СОЦИОГЕНИ ФАКТОРИ (КОРЕНИ) ПРОСТИТУЦИЈЕ

Уводно излагање

При конструкцији појма недопуштене радње мора се поћи од људске радње као противправне радње и објекта рада. Појавни облик проституције огледа се у недопуштеним сексуалним односима на комерцијалној основи. По правилу, особе које учествују у проституцији продају своје тело на основу узгредних и случајних сусрета, уз осећај равнодушности.

У претходном делу рада указали смо на друштвено-материјалне услове живота, економске и друге карактеристике и противуречности које се рађају из тих услова и које у крајњој инстанци, проузрокују проституцију.

Треба имати у виду да непосредних узрока и услова социопатолошких и криминолошких појава има веома много. Узроци и услови који погодују друштвено штетним понашањима су многобројни и могу бити објективног и субјективног карактера. У литератури постоје бројне поделе социогених узрока недопуштених понашања. Класификације узрока деликтног понашања свде се на следеће основне групе⁵³:

- друштвено-економски фактори криминалног понашања;
- политичко-идејни фактори криминалног понашања;
- микрогрупни фактори криминалног понашања.

Свакако, у претходно наведене групе треба уврстити и друге појаве социјалне патологије које доприносе проституцији, као и друге криминогене утицаје.

Циљ нашег наредног излагања је указивање и сагледавање друштвено-економских фактора који погодују проституцији и за које, у стручној литератури, постоји неподељено мишљење да имају одлучујући утицај на све криминолошке појаве.

Покушајмо те друштвено-економске факторе, за које у стручној литератури постоји мишљење да су од утицаја на проституцију, редоследно изложити, сходно значају који имају на одређење проституције.

---

⁵³М. Милутиновић, *op. cit.*, стр. 281.

3.1. ПРОСТИТУЦИЈА И ИНДУСТРИЈАЛИЗАЦИЈА

У стручној литератури⁵⁴ која се бави етиолошким (узрочним) проблемима криминалних понашања, истичу се индустријализација и урбанизација као посредни фактори који доприносе деликтном понашању.

Статистичке анализе⁵⁵ показују да са индустријализацијом и урбанизацијом расте стопа деликтних понашања. Наравно, имамо у виду да су статистички показатељи које наводимо у прилог поменутих тврдњи, само један од доказа, јер морамо имати системски приступ свакој појави коју изучавамо, тј. морамо имати у виду интеракцијске односе који постоје. Примера ради, земље које су у привредном успону имају интензиван развој индустријске производње па то не мора да значи да такво стање одлучујуће погодује проституцији. Износећи ово становиште, сматрамо да земље које имају константан привредни развој, имају и одговарајућу економску политику што подразумева и развијену социјалну политику са свим садржајима који обезбеђују друштвено прихватљиве материјалне услове за социјалну и материјалну сигурност грађана.

Навешћемо резултате једног истраживања извршеног у Њујорку,⁵⁶ у другој половини 19. века. На питање: "Шта је био узрок да сте постали проститутка?", добијени су одговори које износимо кроз следећи приказ:

---

⁵⁴ K. O. Christansen: *"Industrialization and Urbanization in relation to crime and juvenile delinquency"*

⁵⁵ *"International Review of Criminal Policy"*, Paris, 1960, 16, стр. 3-8.

⁵⁶ G. Elington: *"The Women of New York"*, New York, 1869, стр. 234.

Табела 1: Узроци проституције

Узроци	Број
Склоност	513
Сиромаштво	525
Заведене и остављене	258
Пиће и жеља за пићем	181
Злостављане од стране родитеља, породице, супруга	164
Лак живот	124
Лоше друштво	84
Наговор других проститутки	71
Лење да раде	29
Силоване	27
Заведене на емигрантским бродовима	16
Заведене у емигрантским пансионима	8
Укупно	2000

Изложени подаци су резултат истраживања које је вршено пре више од једног века, али без обзира на дугу временску дистанцу, поменути подаци су употребљиви и данас. Лако се уочава да је више од 25% испитаница изјавило да се проституцијом баве због сиромаштва. Привредни објекти који упошљавају више хиљада радника са зарадама које су високе, свакако могу да буду погодни да особе које се баве проституцијом буду лоциране у близини таквих објеката у потрази за "муштеријама". Пратилац индустријализације је урбанизација, тј. стварање насеља или градских четврти које се налазе у близини поменутих привредних објеката (рудници, фабрике...). То повлачи за собом миграцију становништва које се по правилу пресељава из села у градове. Кроз адаптивне фазе, становништво које се пресељава доноси многе проблеме како себи као индивидуи тако и друштвеној средини у коју се досељава. Материјалне могућности да се задовоље потребе новодосељених људи, најблаже речено, скромне су или ограничене. То значи да долази до несклада између потреба и могућности њиховог задовољавања. Из таквих стања могућа су разноврсна криминална понашања у које спада и проституција. Изложено разматрање које се односило на пресељење становништва из села у град блиско је и појавама колонизације, када се у ненастањене

крајеве насељавало становништво, по правилу из различитих крајева што је посебно карактеристично за САД.

Поменуто становништво је имало разне специфичности при адаптацији, у новој средини, што се често испољавало кроз разна антисоцијална стања досељеника.

Наравно, сагледавајући само демографски фактор без интеракцијских веза са социопсихолошким и социолошким фактором, не може се схватити узрочно – последична веза између проституције и индустријализације односно урбанизације. Популација становништва која је живела на селу пре доласка у град, оставља у сеоској средини своје суседске, пријатељске, емоционалне и друге везе, као и стечена знања и искуства која су била примерена за сеоску средину. Градска средина намеће да понашање новопридошлог становништва буде усклађено са новим начином живота, другим назорима и навикама, схватањима и нормативном регулативом државе за свако понашање и активност које мора бити у складу са правним поретком.

Самим тим, личност трпи притисак раније стечених навика и потребе за прихватањем свих правила градске средине у коју се та особа доселила. Правила о вредностима најчешће су заснована на обичајним и моралним принципима традиционалне и патријархалне средине, која се замењују новим вредностима које произилазе из правних норми. Реално је очекивати, као што смо напред поменули, да под двоструким притиском утицаја старе и нове животне средине, дође до конфликтних и нестабилних стања код таквих особа. То мења психичке карактеристике одређене личности које се различито испољавају, али најлакше уочавају кроз процес распадања породичног живота. У патријархалним сеоским срединама био је традиционалан утицај породице, нарочито на децу и омладину, док по пресељењу у нову, градску средину, тај утицај ишчезава односно везе се маргинализују. Постоје студије⁵⁷ које су посвећене психичкој структури емиграната, у чијим се закључцима "јасно" доказује однос између миграције и душевних поремећаја.

У принципу, нова градска насеља су хетерогена по националном или етничком саставу, религијској припадности, навикама, обичајима, моралним вредностима, традицији и другим обележјима. По правилу, свака новостворена социјална група настоји да изврши потпуну асимилацију личности кроз разне интегралне процесе, а то проузрокује многе социјалне проблеме.

---

⁵⁷ О. Odegard: *"Emigration and Insanity"*, Copenhagen, 1932, стр. 32-38.

Многи не успевају да превазиђу разне конфликтне ситуације које настају у процесу интеграције новонасељеног становништва, па појединци често потпадно под утицај алкохола, дроге, проституције и других криминолошких појава и утицаја. О изреченој тврдњи постоји више студија⁵⁸ у разним европским земљама којима се потврђује да мигрантско становништво много значајније учествује у проценту стопе криминалитета од домаћег становништва.

Новодосељено становништво, по правилу има много нерешених социјалних проблема, као што су: нерешено стамбено питање, лоши здравствени услови, слабо материјално стање, нерешени комунални проблеми и др. Ако мисаоно покушамо сагледати проблем о којем расправљамо, уочићемо да у принципу и кроз историју и данас, постоје проблеми у координацији привредног развитка са једне стране и решавања социјалних питања са друге стране. Да појаснимо, решавање социјалних проблема по правилу касни за привредним развојем.

Према извештају Секретаријата УН-а из 1960. (глава 5, стр. 41), потврђени су изречени ставови који су указивали да у новим насељима има више омладинског криминалитета од старих градских четврти.

У нашој земљи, при Институту за криминолошка и социолошка истраживања, спроведено је емпиријско истраживање у 12 већих градских насеља. Овим истраживањем потврђена су становишта која су постојала да је криминалитет омладинске популације повећан са миграционим фактором, односно у таквим срединама је увећан за 55,6%⁵⁹.

Повезивање проституције са процесом индустријализације је у 19. веку било општеприхваћено. Моралистички писци тог времена су тврдили да је проституција "најраспрострањенији порок" у Европи. Иако су истицали тешке услове живота жена, посебно ниске наднице женске радне снаге што их није спречавало да у својим моралистичким настојањима захтевају оштро кажњавање самих проститутки, а не измену друштвених услова који су до таквог стања довели. Оно у чему су се морали слагати била је констатација да је проституисање последица рационалног економског избора, на чему инсистирају и многе радикалне феминисткиње. Популарну слику проститутке је сачињавала карикатура пропале жене, препуна патоса и трагике.

---

⁵⁸ F. Feracuti: *"L'emigrazione europea e la criminalita"*, Стразбур, 1967, стр. 9-15.

⁵⁹ А. Тодоровић: III део, глава I, *Преступништво малолетника у индустријским насељима*, Београд, 1966, стр. 105-111.

Јавности је сервиран мит о каријери у проституцији као о "путу без повратка", губитку чистоће душе, препуштању сатанским силама подземља, итд.⁶⁰

Капитализам је разоривши основе традиционалног друштва допринео масовности проституције какву ни једно претходно друштво није познавало. Одређена својства патријархата, међутим, прилагођена су и превреднована у капитализму, пронашавши нову функционалност. Положај жене у оквирима капиталистичке друштвене организације одликује се потчињеношћу и угњетавањем. Излазак жена из породице, укључивање у тржиште рада ("резервну армију рада"), потчињености је дало другачију нијансу. Проституисање постаје једна од неизбежних могућности за жене у капитализму, посебно за оне из сиромашних и досељеничких породица. С друге стране, проституција је у капитализму постала градска појава. Нови индустријски градови у којима је висок прилив младих досељеника стварају потребну за проституткама. Историјски посматрано, масовност проституције до које је дошло под утицајем процеса индустријализације, наметнула је потребу држави да покуша успостављање контроле над њом. Та се контрола углавном сводила на законску регулацију и полицијски надзор.

Социјалистичко друштво носило је наду да ће се темељним друштвеним променама одстранити корени непожељних друштвених појава. Штавише, оно је прокламовало пуну једнакост и равноправност полова која се нажалост свела на формално-правну једнакост. У време социјализма се доста самоуверено тврдило да је жена у социјализму "ослобођена", потпуно изједначена са мушкарцем у свим правима и обавезама, да самоуправни начин организовања друштва искључује "женско питање" као излишно итд. Није међутим тешко увидети идеолошку обојеност и декларативни карактер оваквих тврдњи. Суочавање са стварношћу оставља сасвим другачију слику у којој је равноправност и једнакост полова само формално-правног карактера без праве основе у друштвеној стварности. Довољан је, на пример, и летимичан поглед на средишта друштвене моћи или хијерархијски врх друштвене структуре власти у СФРЈ као што су: СИБ, ССУП, ССИП, Скупштина СФРЈ, ЦК СКЈ, републичке скупштине и републички централни комитети па да се уочи да је број жена на руководећим положајима био занемарљиво мали, иако број запослених жена у овим институцијама готово да премашује број мушкараца. Жене су обављале административно-техничке послове (секретарице, дактилографкиње, комерцијалне службенице, кафе-куварице,

---

⁶⁰ E. Wilson, *What is to be Done About Violence Against Women*" Penguin, New York, 1983, стр. 47.

спремачице итд.), који не подразумевају велику количину друштвене моћи (и одговорности).

У тадашњем југословенском друштву није постојала идеолошка дилема да ли је жени место у кући, породици или удруженом раду, јер се очекивало да буде на свим тим положајима. На нормативном плану жене су изједначене са мушкарцима, имајући једнака права на рад и сва права која из рада произилазе.

Неједнакост полова је одлика не само тадашњег југословенског, већ и свих других социјалистичких друштава. Насупрот званичним идеолошким тврдњама о изградњи друштва једнакости, стварност социјалистичких друштава указује на чињеницу да она нису ни близу тог идеала. Друштвене неједнакости су саставни чинилац социјалистичких друштава, а неједнакост полова заузима посебно место⁶¹.

Подруштвљавање рада у домаћинству је и данас утопијска идеја. Штавише, преузет је готово у истоветном облику идеолошки систем породица - домаћинство, преко кога је капитализам прилагодио патријархат сопственим захтевима. Терет домаћег рада подносе жене, што у случају запослених жена представља посебну тешкоћу. Слична је ситуација и са запосленим мајкама мале деце које због одсуства задовољавајућих установа за бригу о деци често одсуствују са посла, оптерећене су обавезама и често доживљавају сукобе улога. Испоставља се да запослене жене услед преживљавања традиционалног вредносног система мушке превласти постају додатно оптерећене и лишене слободног времена. Стварање једнаких могућности за образовање и запошљавање доводи до умножавања, а не до превредновања улога жена, јер се од њих очекује да сносе одговорност за највећи део послова у домаћинству.

Постојање полних неједнакости у социјалистичким друштвима, Е. Хајтлингер приписује:

1. чињеници да су се земље у којима су социјалистичке револуције изведене у том периоду налазиле на ниском степену друштвено-економског развоја;
2. убрзаној индустријализацији која се усмеравала на развој тешке индустрије, а запостављао се развој услужних делатности, што је посебно погодвало одржавању партијархалне организације домаћинства;
3. минималној реструктурирацији породице;

---

⁶¹ А. Heitlinger, *Women and State Socialism*, London, 1979, стр. 78-82.

D. Lane, *Politics and Society in the USSR*, London, 1970, стр. 93-95.

4. преживљавању и оснаживању традиционалних вредности и ставова о мушкој превласти и женској потчињености;
5. одсуству осмишљених деловања кроз образовни систем у правцу разарања традиционалних полних стереотипа;
6. природи структуре друштвене моћи у социјалистичким земљама. Овој језгровитој анализи можда би требало додати и делатност средстава масовног комуницирања кроз која се провлаче стереотипи полова особени патријархалном моделу.

Неједнакост полова, према томе, једна је од суштинских одлика друштвене структуре социјалистичких друштава. Социјалистичко друштво је преузело од капиталистичког начина производње раздвајање дома и радног места, полну поделу рада и раслојавање радне снаге како би се омогућила њена лакша контрола и повећала продуктивност. Ово "наслеђе" капитализма од суштинског је значаја за разумевање потчињености жена у социјализму.

Патријархални образац поделе друштвене моћи подобан је за успостављање контроле над репродукцијом људи, односно тзв. "популационом политиком", у социјализму једнако као и у капитализму. Основни производни однос претставља несумњиво дијалектичко јединство производње и репродукције људи. У том контексту, неплаћени рад жена у кући служи репродукцији производних снага и производних односа. На нивоу економије рад домаћица репродукује на дневној и генерацијској основи радну снагу радника, а на идеолошком нивоу репродукује односе власти - моћи и потчињавања које изискује организација производње.

Успостављање патријархалног обрасца било је праћено у социјалистичким друштвима, нажалост и свим негативним последицама. Ту се пре свега мисли на комерцијализацију женске сексуалности, што је само део сложеног процеса положаја жене, као и свих других облика после експлоатације. Иако је једно време, највише захваљујући остацима "револуционарног аскетизма и пуританизма", тадашње југословенско друштво успевало да одоли продору комерцијализоване сексуалности, већ крајем шездесетих година ова битка је била потпуно изгубљена. Загосподаривши најпре средствима масовног комуницирања комерцијализована сексуалност је постала део социјалистичке – самоуправне свакодневице.

Проституција, као облик огољене трговине сексуалношћу, никада није била потпуно потиснута у социјалистичком друштву. Првих послератних година, после

другог светског рата, репресивним мерама успело се у смањењу њеног обима, али на уклањању корена готово да ништа није чињено. Друштвене неједнакости, полна неједнакост, процеси индустријализације и урбанизације, окоштавање идеолошког система породица – домаћинство, неуспех у изналажењу нових полно егалитарних, садржаја у образовном систему и структура друштвене моћи погодовали су оживљавању и извесном ширењу трговине сексуалношћу. Свој допринос ширењу комерцијализоване сексуалности дали су и нестабилна економска ситуација, убрзан и снажан пораст незапослености, одлив радне снаге у иностранство, као и криза система друштвених вредности.

Са одласком наших радника на рад у иностранство и њиховим повратком у земљу (трајно или за време одмора), масовно пристиже порнографска литература и помодарство у практичној реализацији порнографских садржаја. То неемотивно сексуално општење морало је имати одраза на облике проституције који су у то време такође морали постојати.

Нажалост, не можемо се за изнете тврдње позвати на неко стручно криминолошко-социолошко испитивање, јер их није било. Званичан став државе је био да у земљи нема проституције па самим тим ни потребе да се врше њена скупа научна истраживања.

Наше указивање на везу индустријализације и криминалитета (проституције) не треба сматрати да има за циљ указивање да индустријализација представља социопатолошке узроке криминалних појава и понашања и да индустријализацију треба сузбијати. Сматрамо да између индустријализације и криминалитета нема непосредне каузалне везе, али да треба истраживати корелативне и друге везе које постоје између те две појаве. Наиме, околности које трпе криминалитет морају бити изучене, потом спречаване и сузбијане, а оне "не проистичу из суштине цивилизације".⁶²

Индустријализација треба бити третирана као неопходан услов економског развитка, као услов еманципације и повећања опште културе. Због тога треба решавати друштвене и личне потребе грађана, као што су:

- проблеми друштвене заштите,
- отварање социјалних, здравствених, дечијих и школских установа,
- широко и доступно коришћење спортских и рекреационих садржаја,

---

⁶²М. Чубински, *Криминална полика*, Београд, 1937, стр. 216.

- организовање културних манифестација,
- упражњавање друштвено корисних активности и других садржаја који ће превентивно деловати на криминалне и друге социопатолошке појаве.

3.2. ПРОСТИТУЦИЈА И ЕКОНОМСКА КРИЗА

Познато нам је из литературе да у време провредних криза и депресија долази до пораста криминалних дешавања. Нажалост, живимо у времену трајања привредне кризе и рецесије па нам је и без дубљег проучавања лако уочљиво постојање и интензивирање криминалитета, свих врста и облика.

Цене свих производа неопходних човеку расту и та врста трошкова превазилази куповну моћ широких слојева становништва. Поскупљење трошкова живота нарочито погађа сиромашније слојеве становништва и дужим трајањем кризе долази до преласка средњег друштвеног "сталежа" у ниже "сталеже", односно у осиромашено становништво.

Наравно, када поменемо друштвено раслојавање и сталеже, свесни смо да у државно правном смислу таквих подела више нема односно успостављено је друштво – држава једнакости, али допустили смо слободу изражавања из терминологије која је разумљива и језички одређена.

Време у којем живимо одражава постојање више друштвених система и начина организације и управљања државом. Ипак, може се констатовати да све земље трпе "транзицију" односно промене не само економске већ и политичке. Оне земље које и даље егзистирају као комунистичке (Кина, Кореја...), свој економски систем граде на принципима либералног капитализма, а либерални капитализам у земљама где је настао и развио се трпи све више утицај државе која многе привредне гране или објекте подржављује.

Намера нам је да истакнемо да ниједно друштво не егзистира искључиво "на сопственој основи", потпуно одвојено од прошлости, или од савремених токова друштвене репродукције која повезује све земље света кроз различите одлике управљачких, привредно - продајних односа, монетарних и других финансијских односа и повезивања.

Привредне кризе у прошлости, а и данас, изазивају повећање незапослености које тешко погађа не само незапослене и њихове породице, већ ланчано проузрокују

проблеме у свим сферама живота. Примера ради, незапослена особа не поседује куповну способност па ће то проузроковати осиромашење или банкрот оних који производе или продају животне намирнице, утицаће на продавце културних садржаја, на посету спортских дешавањима, итд. Једном речју, долази до "ланчане реакције" односно "епидемије", а то доказује да су све појаве и дешавања у односу међусобне повезаности и условљености ("дијалектичког јединства").

Особе које су непосредно погођене кризом и које живе у стању неизвесности и опасности падају у душевно стање које се манифестује као апатија, разочарање, личне кризе, протести, сукоби и сл. У таквом душевном и животном стању, живећи у сличном друштвеном окружењу, особа лако долази у стања конфликта и понашања, повољних за деликтна искушења. Многа славна књижевна имена писаца и ремек дела књижевности описују повезаност друштвено економско социјалне кризе и деликтних понашања појединаца. Наравно и криминолошка наука⁶³ посвећује значајну пажњу социоекономском стању друштва као узроку социопатолошких појава и понашања. Професор Тарановски (дошао после Првог светског рата са Санкт – Петербуршког универзитета на Правни факултет у Београду) је писао да је због слабог рода житарица крајем 19. века, у тим годинама, због скупоће животних намирница, значајно повећан број крађа и разбојништва у Русији.⁶⁴

У Немачкој је забележена страховита инфлација у 1923. години која је била проузрокована познатом привредном кризом и у тој 1923. години, забележено је више од 120 000 деликата у односу на 1922. годину.⁶⁵ Година коју спомињемо (1923), позната је по страховитој инфлацији која је тешко погодила земљу и сиромашне слојеве становништва који су се због тога одали криминалним активностима. Сличне појаве забележене су и у каснијим привредним кризама и послератним дешавањима.

Наше указивање на везе између привредних криза и проституције као криминогене појаве је да те односе треба изучавати у склопу са другим појавама и узроцима, а не као искључиву и непосредну везу, тј. узрок криминалног понашања.

Ипак, ако себи допустимо да размишљамо о проституцији као појави у нашим условима, на подручју наше државе, лако ћемо уочити да док није било ратних

---

⁶³Е. Mezger, *Криминологија*, стр. 200 – 214.

⁶⁴М. Милутиновић, *op. cit.*, стр. 285 – 287.

Т. Тарановски, *Историја српског права у Немањинској држави*, Београд, 1996, стр. 343 – 345.

⁶⁵Х. Хентиг, *Злочин – узроци и услов*, (превод), Сарајево, 1959, стр. 253.

дешавања - деведесетих година, масовне незапослености, осиромашења и разних других конфликта, није било на нашим улицама и путевима јавне понуде сексуалних услуга. Нажалост, данас је свакодневна понуда крајпуташица, разноразних и разноврсних понуда "масаже и других услуга по читавом телу". Најбоље би било када би наша указивања била без основа, а то је могуће ако се криза превазиђе и обезбеди материјална и социјална сигурност грађана па онда можемо дати квалитетнији суд о појави коју изучавамо. Желимо да се то деси и по цену ваљаности аргумената које смо изложили.

3.3. ПРОСТИТУЦИЈА И СИРОМАШТВО

Многи аутори желе да све узроке проституције сведу на материјалну страну⁶⁶, али то није тачно. Одвојити поједине узроке проституције тешко је уопште па и економско питање, али се материјални мотиви у комплексу узрока криминалног понашања не смеју потцењивати.

Истраживање⁶⁷ вршено првих деценија 20. века на узорку од 197 проститутки показује да највећи број њих (56), као узрок проституисања наводи економске моменте, њих 45 наводе лакомисленост и неразмишљање, 45 свађу и неслогу, а 28 несрећну љубав. Као и сви резултати који се добијају путем анкета, подложни су преиспитивању. Наиме, међу проституткама које узрочност проституисања виде у економским разлозима, утврђено је да су код већине испитаника (56) родитељи били добро ситуирани (41).

У поменутој анкети, од већине испитаника чији су родитељи били лошег материјалног стања (185), њихове кћери по сопственом казивању одале су се проституцији из неких других разлога.

Сигурно је да економско стање игра важну улогу у овом процесу, али се ипак у већини случајева не може узети као директан и једини повод односно као одлучујући узрок. Пре се може утврдити да је економско стање сиромаштва индиректни узрок, а испитаници из поменуте и других анкета, често сиромаштвом прикривају праве узроке за бављење проституцијом.

---

⁶⁶ В. Wotson, *op. cit.*, стр. 107 -113.

⁶⁷Б. Константиновић, *Проституција и друштво*, Београд, 1930, стр. 35.

Зарада већине проститутки још мање може да оправда бављење тим послом ради материјалне користи односно егзистенцијалне сигурности. У принципу, у већини случајева проститутке су материјално необезбеђене особе и њихова зарада им не може обезбедити будућу материјалну сигурност.

Претходно истраживање, о којем смо у овом делу рада говорили, дало је сличне резултате као и истраживање вршено у Њујорку почетком 20. века, на већем узорку испитаника (2000)⁶⁸. Највећи број испитаника (5259) навело је сиромаштво као разлог за бављење проституцијом. Имајући у виду да смо коментарисали претходно истраживање које је скоро истоветно (приближно) са овде поменутиим истраживањем, то нећемо ове резултате посебно коментарисати, јер сматрамо да смо претходним коментаром дали довољно аргумената који су употребљиви и за истраживање вршено у Њујорку.

И у нашој земљи, данас, можемо закључити и без озбиљнијег научног истраживања да постоји негативан утицај сиромаштва и његова повезаност са криминалним дешавањима.

Постоји испитивање о омладинској деликвенцији⁶⁹ које је потврдило мишљења о повезаности криминалитета и сиромаштва. Наиме, преко 66% младих преступника потицало је из сиромашних радничких породица.

Сматрамо да би сваки закључак који би био изведен да припадници "најнижих слојева" највише врше деликтна понашања, био погрешан. Постоје многи научници и светски познати криминолози (Watson, Bagat, Manheim, Healy, Bronner итд.) који сматрају да лица која су у тешкој економској ситуацији чешће прибегавају деликтним радњама. Ми сматрамо да се било који закључак везан за деликтна понашања не може изводити изоловано од других узрока као што је нпр. мотивација и сл.

Истражујући појаву која је предмет нашег изучавања, не може се отети утиску да се појава проституције изучава и сагледава највише на основу полицијских извештаја. Кад је полиција у питању, мора се бити обазрив у доношењу закључака о криминалитету као појави. Наиме, постоји тзв. "тамна бројка криминалитета", тј. велики број неоткривених или непроцесуираних деликата. Свакако, на бројку о којој говоримо има утицај недовољна кадровска и материјална оспособљеност полиције. Сложени облици, нарочито финансијског криминалног понашања, не буду откривени

---

⁶⁸ W. Sanger, *History of Prostitution*, New York, 1919, стр. 488.

⁶⁹ М. Брочић: „Друштвени узроци васпитне запуштености и преступништва код омладине“, Београд, 1962, стр. 30.

поред других разлога и због тога што полиција и нема стручне људе који познају финансијско пословање са страним елементом. Сходно томе, полицији је много лакше да се бави класичним криминалом, као и деликвентима из сиромашних градских четврти, где по правилу не живе утицајни људи који могу да утичу на њихов рад.

3.4. ПРОСТИТУЦИЈА И БОГАТСТВО

Богатство се често јавља као непосредни узрок деликтног понашања, а везано је за статус "повлашћених" друштвених слојева. Влада опште уверење, а то је и наш став, да се у изобиљу стварају разне афере и криминални призори као одраз презасићености животом и жеље за раскошним и паразитским животом. Мало је појединаца који би користили поменуте материјалне погодности да негују стваралаштво, унапређују и развијају позитивне навике и склоности.

Паразитски начин живота најчешће развија потребу особа које тај живот живе да развију изопачене потребе, нереалне и непотребне тенденције. Често се њихови мотиви стварају у жељи да садрже "привилегију" да такво стање праје што дуже односно произведе нове и сличне могућности.

Време у којем живимо развило је неке нове вредности и вредносне циљеве, а то су богатство и моћ. По правилу, богатство и моћ се прожимају, јер богати људи могу створити моћне људе који ће водити њихове интересе. Вера у моћ је, по нашем уверењу, најраспрострањенија вера крајем 20. века и почетком 21. века. Већина људи жели моћ и богатство да их прошире и да доминирају. Попут појединаца, слично се понашају и националне државе.

У 20. веку вођена су два светска рата, а трајно или повремено локални ратови. Учења Дарвина и Фројда показала су већини људи на западу да нисмо вечити и да је смрт стварна. Веше не постоји убедљива замена за добробит и успех на овом свету нити утешна вера да ће наше неуспехе у животу на земљи неко надокнадити "на небу".

Дарвин је разорио представу о човеку као јединственом бићу, а Фројд нас је упутио у нашу непоступност која се изражава кроз свест о постојању и огромном потенцијалу насиља који поседујемо. Значи, остала је само могућност да водимо рачуна о сопственим жељама, а њихово остварење могуће је само кроз богатство и моћ.

Рад и молитва су били једина забава већине људи у прошлости. Гледајући филмове који одсликавају сведњевековни живот видимо витешке турнире и ловове које себи могу да приуште привилеговани појединци из виших слојева на једној страни, као

и беду и сиротињу која ради без одмора уз причест и молитву у црквама. Додуше, рад данас не изгледа ни приближно као некада, јер се одвија у лепим канцеларијама или уз машине које не захтевају посебне физичке напоре. Данас рад постаје могућност да човек неке своје жеље и идеје оствари. Постоје безборјни примери људи који су се уз рад и умеће обогатили. Ти људи који су из инфериорног положаја прешли у супериорни положај или са "дна" досегли до врха друштвене лествице, резултат је амбиције о чијој моралности је бесмислено расправљати. Стиче се утисак да веровање у амбицију превазилази раније веровање у спасење. Из животињских друштава многи примери могу бити поучни, па тако да и у стаду оваца увек постоји амбиција – постати предводник стада.

Вероватно је данас мало људи, а и професија који уживају радећи професионалан посао. Неки занати који нестају остављају утисак да људи посао раде са вољом и без могућности за неку зараду од тог посла. На неки начин, особа избегава и да прича да јој рад причињава задовољство и да се на послу не умори. Вероватни разлог за породичне људе да се тако понашају је што би у том случају, породичне обавезе морали да обављају у већем обиму (прање судова, чишћење стана и др.). Такође, треба имати у виду да када би неко на послу причао да му није тешко, створило би се уверење код колега и шефова да не ради довољно и дали би му додатни посао, без повећања плате.

Данас је много теже него у прошлости сагласити се око појма богаташ. У ери "младих руководилаца", инфлације, кредитних картица, високих пореза, мало је оних који су стварно богати или се надају да ће то постати.

Већина људи ради у истој фирми цео живот, водећи скроман, а не раскошан живот све до пензионисања. Фирма у којој ради до пензионисања омогућује раднику скроман живот, а пензија дође као неизвесна будућност. Додуше, то има сличности са хришћанством које заговара смиран живот, добра дела и жртве у садашњости за добробит у неизвесној будућности.

Вероватни разлог због чега људи у садашњости чине помак у стваралаштву и умећу има мотив богатство и моћ, јер то ће их издвојити у посебну друштвену категорију "привилегованих".

У наше време, имамо осим појединаца и њихове компаније које су у стању да обаве најсложеније финансијске малверзације уз најтеже инкриминације. Такве инкриминације доносе баснословне зараде и компанијама и појединцима. Већина

таквих радњи је "легално" кршење закона⁷⁰ како је указао Е. Sutherlandу својству председника Социолошког друштва САД-а. Од тада до данас ова појава се још више проширила и велике компаније нико не прогони и не позива на одговорност, а ако би се то чинило нашао би се начин за решење проблема.

Појава богаћења је широка и наш циљ није да је комплетно изучавамо, већ да укажемо на могућност и често потребу људи да желе себи приуштити релаксацију кроз дружење и секс на комерцијалној основи. Наравно, то подразумева и висок стандард таквих особа што подразумева задовољавање свих врста задовољстава. Ове особе, за које сматрамо да су богате, ако чине деликтне радње у литератури се сврставају у "криминалитет благостања".

Ипак, може се рећи да у земљама са највишим стандардом (САД, Скандинавске земље), криминалитет је у порасту.

Уколико бисмо изrekli тврдњу да је и проституција у порасту, на овом месту не бисмо имали аргументе за потврду таквог става. Сматрамо да имајући у виду повезаност друштвених појава реално је изрећи оцену да је вероватно и проституција у порасту. Треба имати у виду да је вид проституције који се повезује са богатим људима, тешко пратити и имати потпунији увид у ту појаву, из разлога што везе које се успостављају међу тим особама превазилазе могућности истраживања, а и полицијског надзора.

Изложићемо наше мишљење да проституцији погодује богата клијентела и да особе које се баве проституцијом имају способност да се у сваком погледу прилагоде "својим муштеријама".

3.5. ПРОСТИТУЦИЈА КАО ЗАНИМАЊЕ

У криминолошкој науци преовладава мишљење да су занимање - професија и криминалитет повезани. Повезаност појава тумачи се на основу података да особе одређених занимања чешће врше деликте од особа других занимања. Деликте везане за проневере најчешће врше благајници – менаџери, побачаје врше лекари, кућне крађе најчешће врши кућно помоћно особље итд.

---

⁷⁰ Е. Sutherland, *White collar criminality*, New York, 1940, стр. 5.

Сматра се⁷¹ да кафанско особље и послуга учествују у деликтима више од других било непосредно, посредно или као саучесници. Наиме кафанско особље је у свакодневном контакту са особама развратног понашања, токсикоманима, алкохоличарима, проституткама, "купцима сексуалних услуга", различитим криминалцима и сл. Из таквих контаката са особама које скоро свакодневно врше деликте испољава се њихов утицај и повезаност са запосленим кафанским особљем.

За тему коју обрађујемо, нагласили смо да је проституција појава која се највише догађа и прави проблеме у урбаним срединама. Међутим, за питање којим се тренутно бавимо интересантно је сагледати стање проституције у туристичкој сезони у туристичким центрима и мањим туристичким местима.

По правилу, у туристичкој сезони повезују се проститутке и особе из других криминалних делатности.

Проститутке се у туристичкој сезони најчешће појављују као саучесници у случајевима крађа, провала, превара итд.

Туристи који су сами и склони алкохолу, проводима и авантурама, најчешће су мета проститутки. Такве особе по правилу буду преведене и покрадене непосредно од проститутки уз учешће макроа и других криминалаца. Захваљујући наивним "муштеријама", проститутке лако уђу и у најчувеније хотеле и добију могућност да прибаве кључеве од соба или сефова и сл.

Питање које тренутно обрађујемо (проституција као занимање) интересантно је не само са становишта социјалне типологије, већ и са финансијског аспекта. Познато је да се у послу везаном за проституцију обрћу велике количине новца, а самим тим и могућност за зараду особа које и посредно учествују у том "ланцу".

Тешко је објаснити због чега се у нашој земљи проституција не прати интердисциплинарно, а проблеми у вези са њом не решавају системским приступом.

У медијима се као важан друштвени проблем истиче незапосленост (око 25%), од тога већа незапосленост жена. Такође, медији обрађују питања сиромаштва, а нарочито насиље у породици и насиље над женама.

Резултати истраживања у вези за насиљем над женама у ЕУ показују "да је једна петина до једне четвртине жена доживела физичко насиље бар једном у одређеном делу живота"⁷².

---

⁷¹ J. Constant, *Elements of criminologie*, Liege 1949, стр. 166.

⁷² Ђ. Коларев, С. Безбрдица, *Правне и медијске перспективе трговања женама и проституције*, Загреб, 2009, стр. 13.

Према подацима ЈАЗАС-а⁷³ цитиран је извештај МУП-а за Београд који садржи следеће податке о проституцији: "880 регистрованих проститутки у Београду, 171 макро – мушкарац и 51 макро – жена", а објављена је и процена да се у том послу "обрне неколико милиона евра"⁷⁴.

Питање које смо на неки начин и сами себи поставили код одређивања синопсиса свог рада, тешко можемо дати потпуни одговор везан за проституцију као професију. Наиме, у Србији је у вези са проституцијом изостала стална брига државних институција, научне и стручне јавности, медија, па чак и невладиног сектора који је врло ангажован у нашој земљи последњих деценија. Од невладиног сектора, могу се издвојити, у позитивном смислу, покушаји који чине ЈАЗАС и PREVENT.

Можемо констатовати да бар за сада, још немамо свеобухватна истраживања узрочности и испољавања појаве проституције, а самим тим не можемо говорити ни о озбиљнијим мерама превенције, нити о правој ресоцијализацији тих особа.

Морамо констатовати да нема ни јединствене опште прихваћене дефиниције за проституцију. Везано за питање које обрађујемо, навешћемо и неке називе који потврђују становишта да се проституција обавља као занимање. За особе које се баве проституцијом пружањем услуга, у литератури, па и у НВО, користе се називи као: "проститутке", "сексуалне раднице", "комерцијалне сексуалне раднице", "жене у проституцији", а сам назив на неки начин, одражава став друштва, па и сопствени став према жени која учествује у проституцији.

У литератури⁷⁵ егзистира назив "сексуални рад", што се поистовећује са запослењем жена и мушкараца, а не као психолошка и друштвена карактеристика особе која се бави проституцијом.

Наше излагање у овом делу рада, имало је за циљ да укаже на проституцију као професионално занимање само у склопу етиолошких (узрочних) фактора проституције. Напоменули смо везе између проституције и других занимања, као и на зараде и профите које проституција доноси, уз напомену да ћемо о свему томе потпуније говорити у даљем тексту (на одговарајућем месту).

---

⁷³www.jayas.net, 2013.

⁷⁴М. Анђелковић, *Трговина људима у РС, 2000-2010*, стр. 16.

⁷⁵Б. Дикић, *Антрополошко проучавање сексуалног рада у Београду*, Београд, 2008.

ДРУГИ ДЕО

ИСТОРИЈСКИ ТИПОВИ ПРОСТИТУЦИЈЕ

УВОДНА ОБЈАШЊЕЊА

За сагледавање узрока извршења кривичних дела уопште, па и извршење дела из области проституције, није довољно указати на опште друштвене узроке који постоје објективно и на чијој се основи, како смо већ истакли, задржавају или репродукују остаци ранијих друштвено - економских формација. Узроци конкретних дела криминалитета могу се правилно сагледати, уколико се сходно законима дијалектике, који важе за све друштвене појаве, издвоје из свеопште везе и посебно посматрају. При том, ни у ком случају не сме се заборавити на општу међусобну условљеност и зависност друштвених појава и процеса. Другим речима, треба разграничити опште друштвене узроке криминалитета (као масовне социјалне појаве) од непосредних услова и узрока конкретних дела криминалитета, у одређеном времену и на одређеном простору. Не сме се сметнути са ума да су ове две друштвене појаве дијалектички повезане, истог су рода, али нису истоветне. Погрешно је поистовећивање њихових узрока, као и њихово подвајање, што значи да су узајамно повезане својим специфичностима.

Уколико се анализирају макро и микро услови криминалитета односно њихови посредни и непосредни утицаји, утврђено је да одређујући значај имају макро услови. У предходном друштву, по правилу микро услови, са мањкавостима и социјалним недостацима микро - целине увек су један од извора противречности између појединаца и друштвених колектива. Наиме, за извршење конкретних дела криминалитета утицај имају специфичности микро услова и непосредна средина комуницирања између људи која одређује свет људи, њихове интересе, психологију и понашање. Проучавајући конкретна дела криминалитета и опште узроке друштвено штетног понашања мора се као методолошка поставка узети да у друштву постоје два облика понашања - „нормално“ и „деликветно понашање“. За које ће се понашање човек одлучити зависи, у великој мери, од микросредине у којој се налази.

Због тога, узроке конкретног дела криминалитета, као и путеве и начине за његово сузбијање, треба тражити у дијалектичком јединству субјективних и објективних фактора одређене микро или макро средине. Ове особености битно утичу на

криминалитет, тј. ограничавају га и смањују. Наравно, криминалитет као друштвено зло постоји и даље, али остваривањем позитивних карактеристика и вредности-стварају се услови за његово постепено смањивање.

Сада ћемо размотрити неке историјске типове проституције као социопатолошке појаве која се кроз историју испољавала кроз разне специфичности. Наиме, друштво кроз историју није имало истоветан став према проституцији, јер је у старом и средњем веку то била друштвено толерисана појава. Покушаћемо да сагледамо неке најзначајније типове проституције кроз историју.

Глава I

1. РЕЛИГИОЗНА ПРОСТИТУЦИЈА

Религиозна проституција се односи на жене које су одређено време или доживотно вршиле „службу“ при неком храму као свете блуднице. У првом случају („одређено време“), жене су се после бављења проституцијом на одређено време удавале на уобичајени начин. У другом случају („доживотно“) постојале су заређене блуднице. У Малој Азији, западној Африци, јужној Италији, обичај и обавеза је била да жена бар једном буде проститутка.⁷⁶ В. Деријужинске пише да су се у непосредној близини Јерусалимског храма налазиле куће у којима су се девојке одавале проституцији за новац.⁷⁷

Треба имати у виду да у време постојања појаве о којој пишемо, религиозна проституција није сматрана као светогрђе, бесрамно или понижавајуће понашање. Међу старим Грцима, сам чин сношаја сматран је богослужењем.

Друштвене норме и вредности које осуђују понашање проституције настају и поистовећују се са хришћанством, јудеизмом и касније, муслиманским и другим верским заједницама. У друштвеним заједницама у којима је проституција негована као верски обред, налазе се најјаче везе религиозности и сексуалности. Сви древни цртежи (нарочито на украсним вазама) обилују сексуалним сценама које и данас изазивају поштовање зналаца уметности и оних који уживају у вођењу љубави и сексу.

Херодот је оставио обиље различитих података који су незаобилазно штиво за све оне који се баве догађајима из прошлости. Због тога ћемо цитирати један његов опис познате проститутке Родопије.⁷⁸ „Родопија је дошла у Египат са Ксантом са Сама, који ју је овамо довео да помоћу ње направи добар пазар. Њу је, међутим, откупио за велику своту новца Харакс, син Скамандронима из Митилене, брат песникиње Сафе. Тако је ослобођена, па је остала у Египту и зарадила много новца, јер је била извредно лепа; то значи много новца за једну Родопију, али још увек недовољно да тим новцем подигне једну пирамиду. Па и данас може свако, ко год хоће, да види десети део њеног имања, и не треба мислити да је јако много новца поклонила храму. Хтела је, наима, да

---

⁷⁶М.Милутиновић, *op. cit.*, стр. 322.

⁷⁷ *Ibid.*

⁷⁸Херодотова историја I, Нови Сад, 1988, стр. 173.

остави у Хелади неку успомену, и на крају је измислила нешто што дотле још ником није пало на памет, те је послала у Делфе поклон једном храму да се, као успомена на њу, постави у Делфе као заветни дар. За десети део свог имања дала је да се направи много железних ражњева, довољно великих да се на њима може испећи један во, и послала их у Делфе, где и сада леже на гомили иза олтара који су подигли становници Хија, баш преко пута самог храма. У Наукратији је, радо вршило свој занат више ванредно лепих блудница, пре свега ова о којој је овде било говора, а која је била тако чувана да је у Хелади свако знао за име Родопије, а после ње је била нека Архидика, о којој се такође много говорило у Хелади, али ипак мање него о оној првој. А Харакса, који је био откупио Родопију, када се вратио у Митилену, исмејала је оштро у једној својој песми песникиња Сафа.“

Навешћемо још неколико Херодотових описа:

„Лидска земља нема баш никаквих чуда за описивање, каква имају неке друге земље, осим што се из Тмола наноси златни песак. Постоји један врло знаменит уметнички споменик, који по вредности долази одмах иза египатских и бабилонских чудеса. Тамо се налази гробница Крезова оца Алијата, чија је плоча од огромних блокова камена. Остали делови гробнице су земљана хумка. Саградили су је трговци, занатлије и јавне жене. Свих пет поменутих плоча сачувало се горе на гробу све до мог времена и у њима су урезани натписи о томе ко је шта (од оних троје) саградио. Кад су измерени сви делови гробнице, изгледа да је био највећи онај који су саградиле јавне жене. У Лидији се све кћери широких народних слојева баве блудом и скупљају тако себи мираз, а то чине зато да би се удавале; оне,наиме саме себе удају. Гробница се простирала у дужину шест стадија и два плетра, а у ширину тринаест плетара. Поред гробница налази се велико језеро, и за њега Лиђани кажу да увек отиче. Зове се Гигово језеро.“

"Скоро сви обичаји Лиђана исти су као и хеленски, изузев оног да се женска деца баве блудом. Ови су се, колико ми је познато, први на свету почели бавити трговином, и први су употребљавали и ковали златни и сребрни новац. Кажу да су сами Лиђани пронашли игре које постоје и код њих и код Хелена. Прича се, такође, да су ове игре пронашли онда када се један део Лиђана селио у Тирсенију. То је било овако: за време краља Атиса, сина Манова, настала је у целој Лидији страшна глад и Лиђани су је неко време храбро подносили. Касније, међутим, кад није никако престајала, у

невољи даду се они на посао око проналаска; и један је радио на овом а други на оном проналаску. Тада је пронађена и једна и друга врста коцке, па лопте и све друге игре, сем шаха, јер проналазак овога Лиђани не приписују себи. Кад су пронашли ове игре, они су за време глади радили ово. Један цео дан проводили би у угри да би заборавили на храну, а другог дана би јели и не би се играли. Овако су живели пуних осамнаест година. Кад ово зло није престајало, него се још знатно повећавало, подели њихов краљ народ на два дела и коцком одреди који ће од њих остати у земљи, а који ће морати да се исели. Коцка је одредила да краљ остане у земљи и да влада онима који остану, а за владара оних који су се иселјавали одредила је његовог сина који се звао Тирсен. Они којима је било одређено да напусте земљу оду на морску обалу у Смирну и тамо саграде бродове, па пошто у њих натоваре све што им је било потребно за пловидбу, рашире једра и пођу да трже живот у новој земљи. И кад су прошли многе земље стигли су најзад у Умбрију, где су основали градове где још и данас живе. Име „Лиђани“ они су променили и узели име по краљеву сину који их је тамо и довео, те се од тада зову Тирсени. А Лиђани су после тога пали под персијско ропство.“

Описујући храм у Милети, Херодот пише на следећи начин:

"А ово је најружнији обичај код Бабилонаца. Свака жена тамо мора једном да седне крај Афродитина храма и да се једанпут у животу да неком странцу. Многе, охولة због богаства, нису хтеле да имају посла са другим људима, па би се довозиле до храма у затвореним колима и са великим бројем послуге. Већина пак овако поступа. Многе жене седе у гају Афродитином са венцем од узица на глави. И непрестано једне долазе, а друге одлазе. По правим стазама, које воде поред жена у свим правцима, лутају страни људи и бирају. Кад жена онде седне, не може да оде кући пре него што би је имао неки странац изван храма и гурнуо јој у крило сребрни новчић. Кад јој новац баци у крило, он мора да каже: "Позивам те у славу богиње Милите", јер су Асирци Афродиту звали Милита. Није важно колики је комад новца, жена не сме одбити да га прими; то би био злочин, јер је тај новац сада светиња. Жена иде за оним који јој први убаци новчић и не сме ништа да му одбије. После обљубе, пошто је испунила своју дужност према богињи, одлазила би кући и не би после ни по коју цену више пристала на то. Лепе и zgodне брзо одлазе својим кућама, али ружне чекају дуго времена и не могу да испуне тај обичај. Чак се деси да неке чекају по три и четири године. Сличан обичај постоји и у неким местима на Кипру."

Пример нашег рада није изражавање проституције у прошлости, већ се њоме бавимо као појавом из које су произашли проблеми савремене проституције. О проституцији, кроз историју, написано је обиље литературе али препоручујемо „Хисторију проституције“ коју је написао др Fernando Henriques, која је преведена и издата у Загребу 1968. год. Навешћемо неколико цитата из поменуте публикације.

„На Ципру, домовини богиње љубави Афродите, обредну је проституцију увео краљ Цинирас: “Јер никада ме нису могле заварати тврдње оточана Цинираса, с Ципра, који имађаше дрскости да пренесе похотне Афродитине оргије из ноћи у дан, у својој тежњи да богињом прогласи једну блудницу властите домовине.... Саопћит ћу вам јавно тајне ствари и нећу крзмати да говорим о оном што ви бесрамно обожавате. Ту је, дакле, та из пјене рођена, на Ципру рођена богиња, Цинирасова љубимица. Мислим на Афродиту која је добила име Филомеда, јер се родила из medea, оних похотних удова који су одрезани Урану, а послјије тог раздвајања силовали су валове. Видите само како су бесрамни ти органи из којих се родио тако ваљан потомак! А при обредима којима се слави блуд мора, као симбол њезина рођења даје се на дар колач од соли и фалос онима које се уводи у умијеће разврата; а посвећени приносе свој данак у новчићу богињи као што га љубавник доноси својој милосници.“

„Једна занимљива варијанта проституције у религиозне сврхе налази се у обичају што се држао у Баблосу велики храм Венере Баблоске, где се обављају обреди у спомен на Адониса. И упознах те обреде. Они казују да се оно што вепар учини Адонису (усмртио га је дивљи вепар) догодило у тој земљи и у спомен те несреће сваке се године туку по грудима, жалују и приређују свечаности, ширећи велику жалост у тој земљи. А када лупању и кукњави дође крај, а најпре Адонису приносе жртве као да је мртав; а затим се изјутра праве као да је жив и подижу га у небо, те брију главе као Египћани кад је Апис мртав. А све жене које се неће обријати морају извршити покору, те тај дан морају продавати своју љепоту (то јест себе саме); али тржиште је отворено само за странце, а блудница постаје дар принијет Венери.“

„Пракса да се проституцијом стекне мираз одржала се на подручју Средоземља прилично дуго у кршћанским временима. Чак су још у осамнаестом столећу дјевојке с отока Хиоса испред анадолијске обале сматрале то нужним уводом у брак. На источном подручју ту ћемо праксу наћи међу Етрушчанима и код племена Ouled Naila у Алжиру; у потоњем се случају она одржала све до наших дана. Појава није ни у ком случају

ограничена на Средоземље, јер се може наћи у Сјеверној Америци (Начези у Луисиани), као и код Индијанаца Никарагве и Гватемале, те међу Мфиотима на обалама Лоанга у бившем Француском Конгу. Ту дјевојке за удају одјевене у дуге хаљине плешу кроз села пјевајући и наговарајући мушкарце да им узму дјевичанство уз утврђену накнаду. У Јапану XIX стољећа дјевојке су се- како је забиљежено - „од малих ногу одавале јавној проституцији не губећи ни мало на угледу“. То су радиле да би зарадиле своју дјевојачку опрему.“

„Марко Поло описује обичај који је у његово врегово вријеме владао у Тибету: Чини се да су се Тибетанци у вријеме Марка Пола руководили и практичним и духовним мотивима. Стало им је било да дјевојка прије брака стекне разумну мјеру сексуалног искуства. А да не комплицирају ствари касније, увођење у сексуални живот припало је странцу. Марко Поло је тога свјестан, јер мало касније примећује да је Тибет сјајна земља „да је посјети млад човјек“.

„Ни један мушкарац у тој земљи неће ни за живу главу узети дјевицу, јер кажу да жена ништа не ваља ако се није навикла опћити с мушкарцима. То им је обичај такав да се при доласку путника спреме старе жене из тог мјеста, узму своје неудате кћерке или друге сроднице, те одлазе пролазницима и нуђају младе жене свакоме тко их жели; путници их узимају поступајући по вољи; дјевојке се затим враћају старицама које су их довеле, јер им није дозвољено да из свог дома оду са странцима. И тако ће на тај начин људи који пролазе тим путем наићи чак на двадесет, тридесет дјевојака кад стигну до села, мјеста или неког насеља. А сврати ли путник тим људима, имаће младих жена колико му душа жели да га заведе, јер морате знати да се од њега очекује да ће дјевојци с којом се провео дати прстен или неку другу ситницу, у ствари нешто што може показати као љубавни залог када дође време удаји. А они се заиста због тога и само због тога држе овог обичаја; од сваке се дјевојке пре прије но што се узмогне удати очекује најмање двадесет таквих залога стечених на начин који сам описао.

Оне које имају највише залога те тако смогну показати да су биле најтраженије, на највишој су цијени и најтраженије за брак, јер кажу, њихове су чари највеће. Али након свадбе ти људи држе своје жене на великој цијени те би сматрали великом неподопштином кад би се мушкарац спетљао с туђом женом; и тако премда су жене

прије брака радиле онако како сте чули, оне се након тога чувају брижљиво од лакоумна владања⁷⁹“.

Без обзира на поменуте и многе друге описе, тешко је донети коначан суд о проституцији старог века која је била широко заступљена од јужне Индије преко Мале Азије, области Средоземља до западне Африке.

Наше мишљење је да је основна сврха религиозне проституције била плодност односно жеља за продужењем потомства и да су све радње имале за циљ да умилостиве богове како би продужили плодност, а однос са свештеницом самом сексуалном чину давао је елемент светости. Наравно, свештенице су имале некакав претходни стаж и обуку („приправнички стаж“) како би се“ увеле“ у сексуални живот и посветиле“.

Сексуални однос повезан са екстазом религиозног доживљаја вероватно је био чудесан и инспиративан па је због тога временом и дуго трајао. Такође треба имати у виду и правни положај жене тог времена који је био скоро изједначен са правом на ствари, тј. о судбини неудате жене одлучивала је породица, о удатим женама муж, а посвећене и свештенице су биле везане, тј. удаване за богове. Сигурно је да су економски мотиви били од утицаја на религиозну проституцију, али до данас она није у потпуности разјашњена, вероватно и због догми о моралу хришћанске цркве, па ни ми нећемо давати коначни закључак о овој појави.

---

⁷⁹ Ф. Хенрик, *Хисторија проституције I*, Загреб, 1968, стр.17,18,19,24,24.

Глава II

2. РИТУАЛНА ПРОСТИТУЦИЈА

Ритуална проституција се састоји у вршењу првих сексуалних односа од стране удатих жена, у облику јавних ритуала, у коме учествује више лица.

Не само у Средоземљу, већ и код Етрурчана⁸⁰, у Алжиру (племе Ouled Naila)⁸¹, у северној Америци (племе Načezі у Луизијани), као и код Индијанаца у Гватемали и Никарагви, ДР Конгу, па и у Јапану до XIX века девојке су се јавно одавале проституцији не губећи нимало на угледу. У Египту су се проституисале великашке кћери са странцима који би накнаду платили храму⁸².

Оно са чиме се суочавамо у свим примерима које смо поменули је читав склоп обреда плодности при којима се репродуктивне природне силе обожавају.⁸³ Велика богиња - богомајка, мења име од земље до земље (Венера, Афродита, Иштар, Изиди, и друге) свуда обављају исту функцију.

У многим друштвеним заједницама дефлорација је окружена чудном мистиком која се састоји од страха, магије и зебње пред натприродним, односно вишим силама. Посебно се страховало од повезивања хименалне и менструалне крви. Безбројни су табуи повезани са менструалном крви⁸⁴.

У Индијским Ведама⁸⁵ описује се да се крв која тече после дефлорације сматра отровом и пуком опасности. Због тога се сматра да први сексуални сношај с невестом не треба имати, већ наћи неку замену. У таквим случајевима настаје јавни обред у којем

---

⁸⁰ Plantus, *Cistellaria*, II, 3, 20, *cit.*, Хисторија проституције, стр. 20.

⁸¹ P. Soleillet, *L.Afrique Occidentale*, Avignon, 1877, стр.118.

⁸² *Ibid.*

⁸³ Strabo, *Geography*, стр. 89.

⁸⁴ E. Westermarck, *History of human Marriage*, London, 1925, стр. 64, *cit. pr.*, Хисторија проституције, стр. 22.

⁸⁵ A. Weber, *Vedische u Indische Studien*, Berlin, 1861.

учествује неколико учесника и при том се дефлорација изводи инструментом или руком.

Дефлорацију односно раздевичење изводе поглавице, краљеви или странци, наступајући у име мужа.

Херодот описује случај дефлорације на следећи начин: “Кад се Насаминијац ожени, обичај је да невеста легне редом са свим гостима, а сваки јој након обљубе, предаје неки дар који је донео од куће⁸⁶.

Сличан обичај је постојао и у Либији (племе Аугили⁸⁷) или у Балеарским острвима, сви присутни мушкарци имали су право “по старини“ да имају сношај са невестом пре мужа.

Слични обичаји постојали су и у Аустралији, Новој Гвинеји, Карибима, западној Индији, источној Африци, Бразилу, Гренланду итд.⁸⁸

У свим поменутих примерима, група мушкараца је дефлорисала и имала сношај са невестом, пре мужа, уз јавни ритуал и уз накнаду - поклоне.

У нашој савременој литератури постоје подаци (источна Србија) да девојке пре удаје, за девојачко вече, песмом позивају непознате мушкарце да их дефлоришу. То се чини у мраку и девојка не зна са ким је општила. Свакако, то је обичај, односно ритуал без проституисања.

Сматрамо интересантним истаћи пример о повезаности хришћанства и проституције⁸⁹ који има све елементе повезаности са ритуалном проституцијом, где се куртизана заводница претвори у куртизану светицу. Наиме, Св. Марију Египћанску срео је у пустињи Созим. Она је била гола и спржена од сунца. Кад га је видела почела је да бежи, а он је пратио у стопу. Кад га је она позвала по имену схватио је да је она светица и замолио је да му исприча откуда она у пустињи. Она му је испричала да је

---

⁸⁶Херодот, *Херодотова историја*, књига IV, стр.172.

⁸⁷ Pomponius Mela, *Clorogzaphia*, 1, 4, *cit. pr.*, Хисторија проституције, стр. 23.

⁸⁸ *Ibid.*

⁸⁹ *Ibid.*, стр.10.

рођена у Египту и да је од 12-те до 29-те године живота отворено и јавно продавала своје тело, препуштајући се блуду и не одбивши ниједног мушкарца. Тада се догодило да су људи почели да верују у свети крст у Јерусалиму па је замолила једног морнара да је пусти да са њим и другим људима пође преко мора (из Александрије). Кад су је питали како ће им плаћати, она је предложила да с обзиром да нема новца, своје тело препусти њима на уживање као накнаду за пут-превоз. Када је дошла у Јерусалимску цркву била је невидљиво спречена да уђе у њу. Тек после многих молитви ушла је у цркву и бог јој је рекао да иде у пустињу где преживљава 17 година са само три хлеба. Када је умрла лав је ископао гроб за свету жену.

У средњем веку повезаност хришћанства са проституцијом још је изражајнија, а постоје и бројни примери куртизана које су окајале грехе уз пост и молитву и постале побожне жене.

У савремено доба, ритуална проституција се сматра за историјски тип проституције. Ипак, не треба олако изводити закључке да таквих појава нема и данас, нарочито у неким племенима Африке, Азије или Јужне Америке. Уз све разлоге које смо поменули, у стручној литератури нисмо наишли на податке које ћемо бити слободни да изнесемо. Наиме, у малим заједницама долази до родоскрнављења и општења уз исти биолошки материјал па укључивањем странаца се долази до „мешања крви“ и самим тим до продужења те друштвене заједнице.

Глава III

3. КОМПЕНЗАЦИОНА ПРОСТИТУЦИЈА

Компензациона проституција се јавља као компензација за недостатак сексуалне нежности, осећања и разумевања у браку⁹⁰.

У историјском контексту, о компензационој проституцији постоје стручна расправљања и подаци од почетка нове ере. Подаци који су нам били доступни обухватају период од почетка нове ере и највише података прикупили смо из римске империје и хришћанске Европе средњег века.

Морамо напоменути, да са појавом хришћанства, унутар Римског царства расте тенденција према аскези. Стоичка филозофија тог времена наглашава духовне вредности до те мере, да забрањује чулна задовољства. Сам сексуални сношај сматрају као зло, само по себи⁹¹.

Овакав став према животу помогао је „светим оцима“ да покрену и воде вишевековну акцију против демона и секса.

Ципијан (258 год.) пише: “Оно што бог створи у човеку сме се покрити, али оно што се над тим покаже измислио је сам нечастиви поврх тога. Је ли бог хтео да се прве ране у ушима чине са још невиним и несвесним нејачадима и излаже их болу, како би касније из ожиљака и рупа у ушима могли висити скупочени бисери, а све то у ствари су грешни и пали анђели проширили својим лукаствима када су бачени на земљу и одрекли се своје небеске моћи. Они их такође научише да боје своје очи црним нацртаним у кругу, да мрљају образе варљивим црвенилом, мељају своју косу лажним бојама, и прогнају сву искреност са лица и главе захваљујући нападу властите покварености⁹².

Став црквених власти према сексу и љубави огледа се у Церанамовој забрани: “За све што у себи носи семе чулног ужитка, сматрај отровом.”

---

⁹⁰М. Milutinović, *op. cit.*, стр. 322.

⁹¹ М. Rufus, *Florilegiumu*, *cit. pr. Хисторија проституције*, стр. 5.

⁹² Сурпиан, *Treatise on the Dress of Virginis*, стр. 12-14., *cit. pr. Хисторија проституције*, стр. 6.

У XI веку папа Гргур Велики (као бискуп Хилдербранд) изражава став да је сексуално општење ради рађања деце дозвољено, али је због ужитка проклето, на следећи начин: “Према томе је права сврха полног сједињавања рађање потомства, а не ужитак, те полно дружење мушкараца и жена служи рађању деце, а не задовољењу похоте.“

Сматрамо да је питању компезационе проституције кроз историју тешко судити са ове временске дистанце, узимајући у обзир друштвено-економске и културолошке разлике овог и оног времена, као и посебности земаља и крајева.

Свакако треба имати у виду да су жене које су се бавиле проституцијом из религијских побуда биле маштовитије и разноврсније од других, јер су се у таквом стању транс приближавале богу на величанствен начин. Хришћанска црква је била принуђена да предузме разне мере, како би задржала под контролом духовну страну човека и спречила одавање чулним задовољствима како становништво тако и свештенике.

Заређени су подвргавани разним искушењима ради испитивања чистоте, као што је спавање са девицама да би се утврдило може ли се редовник суздржати⁹³.

Многи бракови који су се закључивали остали су, због завета од суздржавања од секса, “неконзумирани.“⁹⁴

Наравно, сви поменути и бројни други случајеви који постичу аскезу усвојени су под утицајем цркве.⁹⁵

У XI веку за време папе Гргура Великог донета је одлука о целибату, јер се сматрало да свештеник може служити богу само ако се одвоји од жене. Сви они који су су подржавали ожењено свештенство (неколико), отпуштени су због кривоклества. Свештеницима је касније у Римокатоличкој цркви, било забрањено да имају женско

---

⁹³ Jeronim, *Ad Furiam*, стр.10, *cit. pr.*, Хисторија проституције, стр. 8.

⁹⁴ Bede, *Ecclesiastical Hystore of the English Nation*, поглавље XXXVII, *cit. pr.*, Хисторија проституције, стр. 9.

⁹⁵ Sурgian, *op. cit.*, стр.19.

кућно помоћно особље, али и поред тога, из таквих веза има пуно случајева да су се рађала деца и постајали славни људи.

Св. Аугустин имао је став о проституцији да док мушкарци буду налазили сексуални одушак ван куће, биће све у реду, када тога не би било, прељуба би уништила домаће огњиште.

Нагласићемо да је у Римској држави, јединственој по величини и трајности, законом било и дозвољено и регулисано бављење проституцијом. Порез (*vestigial*) од проституције доносио је велики прилог царској благајни.

Велики законодавац Јустинијан био је и ожењен царицом Теодором, чији је отац био кротитељ животиња у циркусу, а циркуси у то време били су најуже повезани са проституцијом. За њу важи мишљење да је имала незасит сексуални нагон (нимфоманка) и да је била проститутка. Не треба сметнути са ума да ако је била проститутка, учена је и трудила се да угоди, па је исто то тражила и према себи када је постала царица. Због мишљења да је била нимфоманка, подложна је кривици. У сваком случају, Јустинијан је са њом био у вези као са милосницом, потом јој је доделио племство да би могао да са њом ступи у брак. Наравно, црквене власти су благословиле њену владавину.

Интересантно је поменути да је Теодора на турској страни Босфора (азијски део) изградила самостан „за преобраћење“односно рехабилитацију проституки⁹⁶.

У средњем веку (веку мрачног доба), за разлику од Римске државе у којој је било и закона и морала, средњи век је поред осталог био век разузданости, некултуре и насиља. Може се замислити, односно пустити машти на вољу понашање припадника племства који су били власници свега на свом поседу, па и женских особа. На дворовима богатих великаша држане су младе девојке за задовољавање сексуалних жеља својих господара⁹⁷. Такво стање толерисале су и државне и црквене власти.

У средњем веку су бање - јавна купатила били центри за проституисање. Иако се средњи век у Европи сматра веком нехигијене од римских јавних купатила преузета су

---

⁹⁶ Ф. Хенрик, *Хисторија проституције I*, Загреб, 1968, стр. 10.

⁹⁷ *Ibid.*, стр. 50.

искуства, а после крсташких ратова, почиње да се гаји култ воде односно прања и хигијене која, као и многа друга важна, открића долазе са Блиског истока. Обичај је био да се у купатила одлазило необучено, а заједно су се купали мушкарци и жене⁹⁸.

Пре бордела у XX веку, скоро да се није правила разлика између слободне љубави и брака.

Питање које обрађујемо указује да је судбина проституције у Европи била тесно повезана са друштвеним ставовима према браку. Када год се говорило односно сматрало (као друштвени став) да се сексуално задовољство може искључиво обезбедити у брачној заједници, проституција је била друштвено презрива. Може се рећи да је то и данашње стање.

Када се брак сматрао нужним средством за стварање породице и очување својине на имовини, а сексуални ужитак се тражио на другој страни, онда је статус проституције био висок и друштвено толерисан.

---

⁹⁸ E. Dirkeim, *Lanvee Socioloqioqub*, 1904 , стр. 440.

Глава IV

4. СУПСТИТУЦИОНА ПРОСТИТУЦИЈА

Супституциона проституција се састоји у вршењу сексуалних односа са проститутком уместо са својом женом⁹⁹. Она се јавља у случајевима одвојености мужева од својих жена или неступања у брачне односе. Тада проститутке служе као замена за сопствену жену. Најчешће се овај вид проституције јавља у срединама где има много мање жена него мушкараца.

У средњем веку, од XV до XVII века, Млетачка република била је најмоћнија трговачка и поморска сила у Средоземљу. У Венецији је проституција била на највишем степену развоја, а неке проститутке су имале друштвени утицај и значај, попут грчких хетера.

Турска, као супарница Млетачке републике, није имала проституцију као легализовану професију. Захваљујући исламу, Турци су били у могућности да имају по четири жене и по неколико конкубина. Закључивање брака није захтевало посебне формалности, осим што се ишло код кадије и каже му се да узима ту и ту особу, под којим условима (исплата) и уколико је враћа (колико ће исплатити, тј. колика ће бити “отпремнина”). Много странаца који су боравили у Турској (XV-XVII век) узимали су конкубине, јер Турци нису толерисали проституцију. Странцима није било јасно због чега се обичан блуд сматрао грехом иако се он не чини јавно.

Ипак, страх од високих новчаних казни био је такав да се људи нису усуђивали да опште ни са робињама које су по правилу биле Гркиње. Жена ухваћена у проституцији била је „посађена на коња“ са крављим цревима око врата, окренута коњском репу који држи у руци и по проласку на коњу кроз град буде продата као робиња првом купцу¹⁰⁰.

Своје жене Турци су тако добро чували да им нису могле „набијати рокове.“ Турска је омогућавала да се у потпуности задовољи пожуа мушкараца, тј. ако он то

---

⁹⁹ М. Милутиновић, *op. cit.*, стр. 322.

¹⁰⁰ Ф. Хенрик, *Хисторија проституције I*, Загреб, 1968, стр. 81

себи може приуштити. Због тога се на проституцију гледало као друштвено зло па и у случају да су оба учесника странци. Европске државе, а нарочито градови, у средњем веку (доба ренесансе) као и владарски дворови, на основу описа из књижевних дела, били су претворени у море разврата. На дворовима су царевале интриге како политичке тако и сексуалне.

Не треба сметнути са ума да се у то време јављају и велики научни проналасци, стварају се ремек-дела у књижевности и уметности, а оснивају се и разна научна друштва што ће допринети стварању друштвене климе у којој долази до позитивног изражаја традиционалне вредности.

У XVIII веку Лондон је имао двоструко више проститутки него Париз¹⁰¹. Тврди се да је Лондон у то време имао преко 50 000 проститутки не рачунајући милоснице. Станови су им по правилу били скупи и луксузно опремљени. Многе проститутке имале су муштерије које су им плаћале годишње трошкове и издржавање. Наравно, треба имати у виду да је Лондон у то време био центар велике империјалне и колонијалне силе и да се ту гомилало багатство из колонија, а сви значајни и богати људи имали су потребу да бораве у Лондону из политичких или економских разлога.

У поменутој Хисторији проституције дато је безброј података¹⁰² који указују да сексуалне вештине овог доба нису много унапредовале у односу на то време (лезбејство, разна помагала, масаже и сл.). Слично се може рећи и за модне трендове у облачењу, модни веш и сл. Бракови у имућнијим слојевима били су унапред договорени, жена се тражила због имовине (мираз), угледа и рађања деце. У таквим браковима, вероватно је да је био смањен сексуални ужитак, а ако га је и било, то је било споредно у односу на оно што смо истакли као главни циљ (у претходној реченици).

У случају обичног народа (сиротиње) где није било имовинских обавеза и уговора на брак се гледало олако. Свештеници су такве бракове закључивали за ситну пару¹⁰³. Цитирајући извор, наилазимо и на податак да су мужеви продавали своје жене за ситне паре што је одраз и мерило какву је улогу брак као институција уживао. Жена

---

¹⁰¹ *Ibid.*, стр. 136.

¹⁰² Лондон у XVIII веку, стр. 136 -186.

¹⁰³ *Ibid.*, стр. 180.

чији је муж побегао, продата је на тржишту за своту од једног флорина¹⁰⁴. Нисмо случајно издвојили да укажемо на стање везано за проституцију у Лондону, јер се оно као одјек рефлектовало на стање проституције у „остатку света“, имајући у виду да је овај град био најважнији трговински и политички центар тог времена.

Наше је мишљење да је став према браку развијао сексуалне активности изван брака, с лакоћом којом су жене могле навести на купопродајни однос, због чега је проституција постала свакидашња ствар. Мушкарцу је у том времену јавна кућа била друштвена стварност као што је данас пословни или друштвени клуб.

Сматрамо да и данас у срединама где постоји мањак жена, има случајева супституционалне проституције, а нарочито у већој концентрацији војних јединица, великих градилишта на којима је претежно упослена мушка популација и сл.

---

¹⁰⁴ *Ibid.*, стр. 181.

Глава V

5. ПРОФЕСИОНАЛНА ПРОСТИТУЦИЈА

Професионална проституција, за разлику од проституције о којој смо напред говорили (од 1- 4), јавља се као савремени облик проституције. Значи, више нећемо говорити о проституцији као историјској појави, већ о њој као савременој појави. Пратећи историјски развој ове појаве, уочили смо да се она у првобитном облику јавља неорганизовано, а потом се одвија кроз организоване облике као што су храмови,¹⁰⁵ „јавне куће“ и сл. Потом се проституција јавља као “организован ланац“, у којем подвођење представља уносан посао. У САД-у је дуго година ланац проституције водио Синдикат алкохолних пића, који је убирао порез од коцкарница, радњи за точење пића и проституције¹⁰⁶.

У наредном делу рада настојаћемо указати на неке видове професионалне проституције. Наиме, у стручној литератури проституција се разврстава на више група, као што су: организоване и неорганизоване, јавна и тајна, професионална и повремена, итд. Суштина свих поменутих класификација је економска корист која се од те делатности добија. Поменуте класификације одражавају и друштвени (статусни) положај појединих категорија проститутки. У принципу, проституција нижег степена (нпр.улична) је лако уочљива и по правилу је изложена друштвеној осуди, етикетирању и прогону. Проституција вишег нивоа („пословна пратња“), по правилу је невидљива па самим тим изостаје њена друштвена контрола и прогон.

По правилу, нижи степен проституције није организован и најмање је „профитабилан“. Професионалне проституције има у нижем, средњем и вишем степену проституције. За ниже и средње нивое проституције, по правилу се сексуалне услуге плаћају новцем. Код вишег степена проституције, осим новца као вида ренте, услуге се плаћају скупим поклонима - драгоцености, запослење, боље радно место, станова, путовања и сл. По правилу, проститутке нижег нивоа доступне су свакој муштерији, а проститутке вишег степена се могу обезбедити “само на позив.“ За проституцију

---

¹⁰⁵ Е. Садерленд, *Принципи криминологије*, Њујорк, 1955, стр. 231.

¹⁰⁶ В. Нејл, *The madam as Edteroreneur*, 1974, стр. 61.

високог нивоа потребно је поред сексуалног умећа и висок образовни ниво, манири у понашању, знање језика, познавање културе и уметности и сл., што уличне проститутке, по правилу, не могу да досегну. По правилу, проституцијом се већином баве жене, с тим што у Србији због равноправности полова и мушкарци могу бити у истом правном положају као и жене. Сматра се да проституцијом у савремено доба управљају мушкарци, тј. контролишу је¹⁰⁷. То се чини преко полиције, макроа - телохранитеља, подводача и других „пословних људи“ који воде агенције за пословне пратње. Мушкарци су кроз поменуте облике контроле у могућности да хапсе, „опорезују“, отимају зараде, принуђују на секс и сл. У већини земаља, па и у Србији, проституција је искриминисана као прекршај, односно деликт против јавног реда и мира.

Када говоримо о подводачима, они се обично замишљају као моћни и груби људи који се према проституцији односе са бруталношћу и присилом. Ипак, сматра се да су чешће и јаче везе између подводача и проститутки које се заснивају на психолошким притисцима и емотивном везивању¹⁰⁸. У тзв. пословној пратњи, по правилу посао са проститутком закључује послодавац да би анимирао пословног партнера и код таквих послова проститутке су поштеђене друштвене контроле и у могућности су да обезбеде високе зараде за кратко време. Наравно, послодавац има економску моћ и по правилу одређује услове пословања, привређивања (робноновчана привреда). Однос између проститутке и пословног партнера сличан је тржишним условима. Купац је у могућности да бира „оно што тржиште нуди“, тј. да одабере особу и изабере начин задовољења своје потребе, као што у купопродајном односу постоји „господин купац“ који је у могућности да бира робу.

Ипак, код односа проститутка – клијент (муштерија), не сме изостати сагледавање психолошке димензије њиховог међусобног односа који се најчешће састоји у омаловажавању и презиру, а то је ниже од купца.¹⁰⁹ Најнижи степен проституције (улична) је највише подложена малтретирању (полиције и макроа) и наравно, најмање су зараде, као и најлошији услови за рад. По правилу, у свим великим

---

¹⁰⁷J. James, *Prostitute Pimp Relationships*, 1973, стр. 11.

¹⁰⁸K. Millett, *Sexual Politics*, London, 1971, стр. 6.

¹⁰⁹B. Sheehy, *Prostitution in our Wid open Society*, Париз, 1973, стр. 31.

градовима постоје простори, а негде и читаве градске четврти (Мулен Руж у Паризу и сл.) у којима се окупљају проститутке. Међу проституткама има оних које раде само ноћу, а има и оних које раде само дању и по правилу, то су жене које на тај начин допуњују кућне буџете. Истраживања која су вршена, о којима ћемо касније више говорити, показују да проститутке обично као мотив за бављење тим послом истичу зараду. Наше је мишљење да ти аргументи нису убедљиви и да проститутке имају врло кратак и животни и радни век.

Уличне проститутке су обично у друштву и спрези са алкохоличарима, наркоманима, ситним преварантима, џепарошима, хомосексуалцима, шверцерима и сл. па често са поменутих особама успостављају контакте, међусобно се повезујући да врше деликте. Живећи и делећи неке сличне и заједничке судбине и животне обрасце, читаве те групе се међусобно прожимају и постају некакав заједнички тим. Наравно да из таквог живота и понашања произилази да се проститутке често баве, поред „свог посла“ и певарама, крађама, продајама украдених и шверцованих ствари, продајом и конзумирањем дрога, алкохола и сл. Из редова наркомана запажа се присуство доста младих и малолетних девојака које се баве проституцијом, јер то је најбржа, а вероватно и најлакша зарада за те особе чија је свест и способност за расуђивање ограничена.

Препродавци дроге се често појављују и као подводачи па кроз давање или недавање дневних доза наркотика одрђују понашање особа која се баве проституцијом, а уз то су и наркомани. Распрострањеност проституције као појаве, најчешће се уочава (улична проституција), тешко ју је одредити јер се подаци базирају на евиденцији полиције, судова за прекршаје и центара за социјални рад. Треба имати у виду да је „тамна бројка проституције“ значајна и висока, тј. постоје многе особе које се тим послом баве које нису процесуиране, тј. евидентиране.

У наредном делу рада (III део) даћемо податке о проституцији за Београд и Нови Сад на основу евиденције полиције и судова за прекршаје, уз напомену да су сигурно ти подаци мањкави. Обично се проституција везује за велике градове. Сматрамо да је и та констатација мањкава и да проституције има и по селима, а нарочито у туристичким центрима који могу бити и мање или више сеоска домаћинства. Кроз анализу података које смо прибавили у оквиру пројекта „Проституција у Србији“, настојаћемо дати и неке личне посебности особа које се тим послом баве. Свакако ће бити од интереса

сагледати образовни ниво тих особа, материјално и породично стање, запосленост, утицај ратова, миграција и сл., али томе ћемо касније посветити посебну пажњу.

Указаћемо на неке резултате истраживања проституције у Загребу¹¹⁰, имајући у виду да је у то време (1980. година), СФРЈ била заједничка држава, а Загреб у то време сличан Београду. Као типичне психолошке црте профила проститутке утврђене су:

- емоционална нестабилност (од каприциозности до тешке нестабилности),
- негативан ток расположења (последича егзистенцијалне ситуације),
- неуспеси и промашаји у каријери,
- недостатак самопоуздања (комплекс инфериорности, осећај кривице, огорченост..)
- агресивност,
- субмисивност (покорност према муштерији),
- сугестибилност,
- кооперативност,
- егоизам итд.

У то доба, истраживање које је вршено у организацији Филозофског факултета, Свеучилишта у Загребу, било је запажено и у криминолошкој науци широко цитирано. Поред осталог, у закључцима се наводи да су уличне проститутке припаднице најсиромашнијих друштвених слојева, изложене различитим негативним утицајима живота.

Такође се наводи да су најбоље претпоставке за спречавање проституције пораст животног стандарда и подизање културног нивоа становништва. За разлику од тзв. уличне проституције, о којој смо до сада говорили, проституција „средњег нивоа“, подразумева постојање подводача који осим заштите проститутки пружају сву могућу организовано-техничку помоћ. Поред осталог, то подразумева и организовање пословних људи који улажу новац због брзе зараде па се организују смештајни и забавни конфорни услови који погодују и муштерији - клијенту, особи која се бави

---

¹¹⁰ О. Петак, *Социјални и социјално-психолошки фактори регрутовања уличних проститутки*, Загреб, 1980, стр.186-192.

проституцијом, а и онима који улажу новац због профитабилности, јер имају могућност контроле тог посла.

Наравно, објекти у којима се обавља та делатност од давнина су познати као јавне куће, али и оне се међусобно разликују. Квалитет јавне куће најчешће зависи од величине уложених средстава у њено опремање. Било је случајева да и државе у XX веку оснивају јавне куће. Познат је случај тзв. Salon Kitty који је постојао у Берлину за све време Другог светског рата, а циљ је био да се заврбују и контролишу обавештајни радници зарађених страна, тј. девојке су посао радиле као чланови нацистичке странке, тј. као професионалан посао и патриотски задатак.

У нашој земљи, званично од 1945. године нема јавних кућа, али познато је да су хотели у великим градовима увек могли да обезбеде госту, по правилу странцу, особу за провод. Рецепционари и бармени су имали своје таксисте који би довели девојку за дружење или би та особа од успостављања телефонског контакта непосредно остварила контакт са рецепцијом хотела. Можемо само да претпоставимо колики „рекет“ ови подводачи себи узимају, а за веровати је да сви у ланцу од подводача до рецепционара зарађују више од проститутке. За разлику од уличних проститутки које су видљиве и анатемисане од друштвене средине, ове тзв. “хотелске проститутке“ су незапажене од јавности, посао раде у дискрецији и избегавају друштвену осуду и одбацивање. Постоје претпоставке да нека занимања служе као параван за проституцију, као што су нпр. “салони за масаже“, где се уз регистровану делатност могу добити и допунске услуге, али доказивање ових навода је тешко и беспотребно пошто помињемо само као могућност.

Сличне претпоставке могу се створити за разне Sexу-центре и специјализоване продавнице опреме и помагала за секс. У поменутих центрима приказују се разни порно филмови, уживо на отвореној сцени приказује се сексуално општење, а присутне стиптизете, порно глумице, конобарице, посетиоци и др. отворено нуде своје сексуалне услуге на комерцијалној основи. За нашу земљу, вероватно би морао постојати већи интерес за проституцију и због тога што желимо нарочито да развијемо туризам као привредну грану, а уз њу по правилу иде проституција као пратећа појава. Особе међу проституткама су различите, почев од оних које желе да продуже туристички боравак, а нису у могућности да то плате, када долази до најкласичније, тј. најобичније проституције.

У нашој земљи, било је безброј случајева жена које су дошле у Србију из других социјалистичких земаља, пред транзицију као туристи, а потом продавале своје тело да би обезбедиле новчана средства или папире за трајни одлазак из своје земље у иностранство. Такође, у нашој земљи је присутна поплава понуда преко интернета и сл., путем којих се девојке нуде да долазе на позив. Многи пословни људи имају на сличној вези “девојке на позив“, које углавном имају друго занимање. Поред осталог, тешко је наћи неку телефонску говорницу у Београду и другим градовима по свету, где нема бар неколико бројева телефона „девојака на позив“. Свакако и у штампи постоје посебне огласне рубрике за успостављање контаката о којима говоримо. Девојке које нуде контакте (из интернет претраживача) су: манекенке, фото-модели, приучене глумице, секретарице, певачице, играчице, итд. Наравно, „девојке на позив“ су по правилу образоване и културне особе које могу да обезбеде не само врхунска сексуална задовољства већ и врхунску психолошку релаксацију уз истицање теоријских и других знања која су поучна и интересантна за њихове клијенте.

ТРЕЋИ ДЕО

ЖРТВЕ ПРОСТИТУЦИЈЕ

Глава I

1. ДРУШТВЕНЕ НАУКЕ И ХУМАНИСТИЧКИ ПОКРЕТИ

Друштвена мисао (наука) одувек се бавила проблемом криминалитета, нарочито са аспекта његове узрочности, начина испољавања и мера друштвеног реаговања на спречавању и сузбијању деликтних понашања.

Антички мислиоци дали су свој допринос за потпуније изучавање ове појаве, а нарочито Платон и Аристотел. Платон је узроке криминала видео у психолошким и вањским или „физиолошким узроцима.“¹¹¹ Психолошки узроци су израз „болесне душе“, настале под утицајем страсти, тражења незадовољења и незнања. Ови тзв. ендогени фактори настају као резултат односно последица психичког нереда који је карактеристичан за извршиоца деликта. У спољне (физиолошке) факторе Платон је убрајао нека физичка својства, као што је дегенеративност и по правилу у таквим случајевима немогуће је извршити ресоцијализацију, тј. поправљање учиниоца деликта. За лица која су се рађали као злочинци, по Платону, смрт је била једина сврсисходна казна. За лица која су се могла поправити, казна је била начин да се поправе, а и да васпитно делује на друге да не врше деликте.

Аристотел је сматрао да су злочиначке навике, побуде или беда узрок вршења деликтних понашања. Он је указао на социјалне факторе као узрок криминалитета, нарочито истичући беду и сиромаштво као важан узрок криминалитета. Ово схатање је утицало на развој касније научне мисли, тако и данас у центру изучавања узрока криминалитета савремене криминологије, наглашава се утицај беде и сиромаштва као важног социолошког фактора. Аристотелово повезивање друштвеног уређења сиромаштва и богатства је услов који посредством воље и осећања утиче на деликтну активност. За Аристотела, казна је била најефикаснији начин за поправљање деликвента. Батину је сматрао ефикасним казним средством.

У средњем веку криминалитет је сматран злочином против божијих заповести, тј. њиме се повређује велики божији ред. Из тог времена истичу се као најзначајнији

---

¹¹¹ М. Милутиновић, *cit. pr.*, *Ibid*, стр. 71.

писци и мислиоци Св. Августин који је написао „О божјој држави“ и Т. Аквински писац „Summa Theologica“. Сматрали су да је казна према деликвенту извршење божије воље, а њоме се остварује друштвени мир.

У доба хуманизма и ренесансе писци (Macchiavelli, Guicciardini и др.) сматрају да је зло урођена појава и да је повезано са природом деликвента па учинилац одговара за своја дела. Томас Мор (1478-1535) је настојао да ублажи оштар систем кажњавања који је постојао па је заговарао друштвене узроке криминалитета. У XVIII и XIX веку значајни мислиоци који се баве криминолошким приступом су: Н. Grocius („De jure belli ac pacis“), Т. Hobbes („Leviathan“) и J.J. Rousseau („Discours sur les sciences et sur les arts“). Гроцијус сматра да казна треба да буде сразмерна извршеном деликту.¹¹² Хобс је сматрао да човек има склоност у себи да шкоди другоме и да се понаша антидруштвено.¹¹³ Русо је сматрао да је човек савршено биће и да друштвена средина (економско и политичко ropство) квари човека, који у борби за слободу личности врши деликте.¹¹⁴

Класично кривично-правне школе (Beccaria, Rossi, Kant, Bentham, Carrara и др.) своде злочиначку активност на слободу воље (важи за здравог човека) која се сматра узроком деликта. Сврху кажњавања делинквента виде у обнављању правног реда који је повређен злоупотребом индивидуалне слободе.¹¹⁵ Такође, нису се залагали за индивидуализацију казне већ су захтевали да се и деликти и казне морају прописати искључиво законом и само на основу закона може се изрећи казна истоветна за све починиоце који су извршили идентичне деликте.

Сматрамо важним истаћи потребу виктимолошког изражавања проституције. Најједноставније речено, виктимологија је наука која се бави појмом жртве или како ми то кажемо у нашој свакодневной употреби речи, то је неко ко страда. У виктимолошком смислу појам жртве о којој говоримо, у овом делу рада, нема ништа заједничко са појмом жртвовања у метафизичком и ирационалном смислу, где се ради о приношењу дара божанству, о чему смо више писали у делу рада који се односи на религиозну проституцију. О појму жртве може се говорити са више аспеката, тј. неке

---

¹¹² N. Veratti, *Sociologia e politica criminale*, Торино, 1931, први део VI.

¹¹³ *Ibid.*

¹¹⁴ *Ibid.*

¹¹⁵ *Ibid.*

особе могу бити жртве рата, жртве катастрофа, жртве предрасуда, жртве прилика и сл. Такође, о жртви се може говорити са правног, психолошког, медицинског аспекта и сл. У кривично-правном и криминолошком смислу жртва (оштећени) је лице чије је неко лично или имовинско право деликтним понашањем учиниоца повређено или угрожено. Ово је и суштина законске дефиниције из Кривичног закона и Закона о прекршајима. Ми ћемо бити слободни да изнесемо сопствено мишљење да законско одређење оштећеног је преуско и непотпуно. Наиме, законском дефиницијом није уређено питање жртве у крањој нужди и нужној одбрани, самоубиству и други случајеви када нема учиниоцевог деликтног понашања.

Наравно, осим индивидуалних жртви, тј. појединачних случајева, постоје и случајеви колективне жртве, као што су: друштвене групе, етничке, расне, националне мањине и др. У свакодневном језику, о проституцији се говори као о злочину уређеном као прекршај сходно прописима који уређују јавни ред и мир¹¹⁶ и у свакодневном жаргону се о тој појави говори као да не постоји жртва (*victimless crime*). Треба имати у виду да код сваког деликта постоји неко ко је повређен, оштећен или угрожен. Небитно је што у односу проститутке и њеног клијента постоји обострани пристанак и нема пријаве као иницијативе за процесуирање особа које су учествовале у проституцији. Особе које учествују у проституцији, осим сопственог угрожавања које често није ни инкриминисано, угрожавају јавни ред и мир, тј. јавни и друштвени поредак који је увек под правном заштитом. Свакако да друштво - држава има и морал који се вршењем проституције угрожава, а правне радње којима се то чини најчешће нису инкриминисане.

Наш циљ је био да са изложеном материјом укажемо на сложеност виктимолошког приступа и проституције као појаве. У прилог тешкоћама и сложености проблема који смо поменули, спада и бројност и разноликост науке и органа који се баве жртвама деликтних радњи. Осим знања из виктимологије, за стручно бављење „страдањима човека“, ¹¹⁷ неопходна су знања из криминологије, безбедности, права, медицине, психологије, социологије, образовања, управног и прекршајног права, односно наука које се њима баве итд. Да не бисмо отишли предалеко у одређивању појма жртве проституције о којем је реч, приступићемо овом изучавању са криминолошког аспекта и аспекта повреде и угрожавања људских права, садржаним у

---

¹¹⁶О томе опширније у следећем (IV) делу рада

¹¹⁷ З. Шепаровић, *Виктимологија*, Загреб, Београд, 1987, стр. 21.

корпусу универзалних права признатим од међународне заједнице. Наиме, основним - конститутивним актима међународне заједнице (Повеља ОУН-а), успостављена су основна лична права човека као што су право на живот, здравље, безбедност, егзистенцију и др. Свака држава чланица ОУН-а дужна је да поменуте одредбе из повеље ОУН-а инкорпорира у национално законодавство, што је учинила и наша земља.

Све друштвене појаве (и проституција) подложне су сталном (дијалектичком) мењању и прилагођавању, тако исто и жртве страдања од деликтног понашања стално развијају самозаштитне механизме одбране, као што то чини и друштвена заједница кроз даљи развој технике, кадрова и сваке друге опремљености, са циљем помоћи и ресоцијализације особе која је угрожена деликтом.

Сматрамо да би било корисно указати на искуство Јапана у обучавању полицајаца из области виктимологије. У Јапану постоји обавезна обука полицајаца из виктимологије¹¹⁸ и на тај начин преполовљен је број деликатних понашања што није успело ни једној другој земљи. Наиме, сваки полицајац у тој земљи мора завршити обуку на Институту за виктимологију, односно стећи знања за осетљивост, потребе и ситуацију жртве. Вероватно је да има могућности да се у нашој земљи више ради на обуци полиције, која би се у том случају, још више приближила грађанима. То би у неком даљем ефекту дало резултате да грађани и жртве деликта подносе пријаве против учиниоца деликта. Наиме, често се жртви приређује тзв. секундарна виктимизација, до које долази услед нестручног рада органа правосуђа, код нестручног испитивања на околности које су изазвале деликт. Уколико се испитивање на околности деликта не обави на стручан начин, особа која је жртва у том догађају практично ће поново емотивно преживети целокупну предходну инкриминисану ситуацију.

---

¹¹⁸ *Ibid.*, стр. 42.

Глава II

2. ПРАВО ЖРТВЕ

2.1. УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Претходна излагања показала су да су старогрчки филозофи говорили о једнакости људи. У средњем веку се говорило о природним и божијим законима који стоје изнад појединаца и политичке власти. Од доба хуманизма и ренесансе започиње остваривање природних права човека, нарочито са развојем школе природног права, да би се у савременом друштву говорило о политичким правима на слободу у оквиру тзв. корпуса друштвених права. Из овог кратког прегледа развоја друштвене мисли, запажа се колосалан декларативни напредак у формулисању па и у остваривању људских права на релацији појединац - држава.

Повељом ОУН-а зајемчује се најелементарније право на живот, слободу и безбедност, кроз одредбе које штите право човека на: живот, безбедност, једнакост пред законом, слободу изражавања мишљења, образовање, рад, здравље и заштиту од глади. Сва поменута права, државе чланице ОУН-а су дужне да инкорпорирају у национална законодавства. Држава Србија је Уставом РС поменута права зајемчила као основна и неотуђива права човека.

Напред поменута права и њихова заштита су детаљније регулисани законским прописима па учиниоцу деликте радње, поред осталог, обезбеђено је и следеће:

- не може бити затваран, задржаван и прогнан без судске одлуке,
- обезбеђена је заштита од тортуре и нељудског третмана,
- заштита од ропства,
- потиштености и присилног рада,
- право на поступак пред судом,
- право *ne bis in idem* итд.

Ипак, по правилу, жртва је била субјекат репресије од стране душтва па је нужно наставити процес повраћаја права и рехабилитације жртве после примењење санкције.

Када је проституција у питању, у јавности се ствара утисак да су њени актери особе које не заслужују посебну друштвену пажњу, с обзиром да у односе улазе слободном везом (уговорни однос проститутка - клијент) где нема никакве жртве итд.

Сматрамо да су таква гледишта поједностављена и некорисна са становишта како субјекта проституције тако и друштва у целини. Раније смо указали на социопатолошки аспект проституције која је штетна и за физичко и психичко здравље тих особа. Указали смо и на многе врсте кривичних дела и недопуштених понашања која су у вези са проституцијом. Сматрамо да још једном морамо нагласити и друштвено штетан аспект проституције који се огледа кроз срзавање друштвеног морала и кроз поремећене породичне односе, а самим тим наноси се штета друштвеној заједници као целини. Особе које се баве проституцијом су често њене жртве и без помоћи друштва за њихову потпуну рехабилитацију и ресоцијализацију не може се тај створени друштвени проблем одстранити.

У овом истраживању неопходно је користити виктимолошка знања о страдању људи. Надамо се да ће овај апел и указивање на проблеме из овог рада бити некакав постицај да се створе стручне помоћи, тј. да се сви профили стучности обједине под координацијом криминологија - социолога, да се утврде адекватне мере и активности за спречавање и сузбијање проституције, али и потпуне рехабилитације и ресоцијализације особа које су субјекти проституције.

2.2 МЕЂУНАРОДНА НАСТОЈАЊА ОКО ПРАВА ЖРТВЕ

Наглашавамо да правна акта ОУН-а не садрже изричите прописе о правима и поступцима који уређују права жртве деликтних понашања. Мора се истаћи да у међународно-правним актима има много више регулативе, а самим тим и права за потенцијалног учиниоца деликта, а права жртве су занемарена. Када смо изrekli констатацију о правној регулативи која занемарује жртве деликта, изузимамо неке категорије које су изложене страдању, као што су деца и избеглице. Ипак, неке специјализоване агенције ОУН-а су дале допринос за доношење потребне правне регулативе којом ће се штитити особе које страдају или су угрожене деликтним понашањем.

Хелсиншки семинар 1983. HEUNI расправљао је о политици према жртви у Европи и том приликом донете су следеће препоруке¹¹⁹:

- сви који долазе у додир са жртвом, а посебно полиција, морају показати већу осетљивост за потребе жртве због чега полицију треба посебно обучавати;

---

¹¹⁹ *Ibid.*, стр. 47.

- треба проширити утицај неслужбених органа и организација које имају осећај за жртве, водећи рачуна о потребама јавног интереса и превенцији;
- треба водити рачуна о нематеријалној помоћи, здравственој, социјалној и правној помоћи жртве;
- упозорити жртву на опасности и могућности наступања деликата ради предузимања превентивних мера;
- државе морају посебно водити рачуна о социјалном осигурању грађана, мерама заштите животне средине, заштити деце и запошљавању, а у читавој акцији што више укључивати грађане.

Препоручено је државама:¹²⁰

- да обавештавају грађане о правима жртве;
- да пруже потребну помоћ жртвама;
- да се поједностави поступак за утврђивање жртве;
- да се у поступку утврђивања одговорности за деликт надлежни јавни тужиоци координирају са жртвом;
- треба повећати аутономију жртве за процесуирање одговорности;
- дати право жртви супсидијерног тужиоца;
- избегавати по могућству трауматизирајуће и психолошке мере у циљу заштите жртве;
- односе између жртве и делинквента треба посматрати као интеракцијски однос и узети у обзир при пресуђењу њихово понашање после деликта;
- треба омогућити накнаду свих видова штете за жртву;
- омогућити да се једноставнији видови имовинске штете пресуђују у кривичном поступку;
- уколико се штета не може надокнадити од учиниоца онда држава из буџета треба да обештети жртве, а за жртве насиља постоји конвенција Европског савета;
- државе треба да статистику и другу документацију о жртвама страдања ставе на увид стручној и другој јавности у циљу превенције криминалитета.

---

¹²⁰ *Ibid.*

Европски савет је 1978. године донео Резолуцију о компензацији жртава злочина насиља.¹²¹ Пре усвајања поменуте резолуције, констатовано је незадовољавајуће стање код европских држава у случају обештећења жртве. Запажено је да су у многим случајевима починиоци деликта непознати, инсолвентни или скривају своју имовину. Судски грађански парнични поступак је често предуг, сложен и скуп. Због тога су препоручени неки алтернативни начини за накнаду штете, као што су:

- условно осуђена лица ставити под заштитни надзор док не изврше обавезу накнаде штете;
- узимати у обзир све видове компензације коју је извршилац чинио пре пресуђења;
- омогућити компензацију као део казне (нпр. Енглеска);
- одузимати украдене ствари и продати их ради накнаде штете;
- новчану казну или њен део дати жртви;
- осуђеникову зараду дати жртви;
- у компензацији штете држава треба да буде на страни жртве.

Комитет министара Европског савета донео је 1977. године Резолуцију 27 о компензацији жртава злочина,¹²² с позивом државама чланицама да размотре начела Резолуције. Практично наведена Резолуција препоручује компензацију од стране државе за одређене деликте.

У прилог државној компензацији се наводи следеће:

- држава утврђује правила понашања па деликвента треба казнити, а жртви штету надокнадити;
- пошто држава забрањује приватну освету дужна је компензирати штету, јер није спречила деликт;
- ако држава уводи условне санкције дужна је одговарати ако не успеју, нпр. условно осуђени почини деликт;
- ако држава смањује средства осуђенику упућујући га на издржавање казне, треба да компензира средство жртви;
- компензација штете жртви је у интересу једнакости и друштвене солидарности;

---

¹²¹ Закључци XI конгреса, Council of Europe, JRKKP, 1974, стр. 684-688.

¹²² Resolution (77)27 on Compensation of Victims of Crime

- компензацијом се жртва ослобађа осећаја неједнакости и неправде;
- нарочито је потребно пружити компензацију жртви страдалој у очувању јавног реда и мира.

У поменутој Резолуцији постоји ограда за државу да она не може одговарати за злочине, јер државе одговарају за средства, а не за резултате у борби против криминалитета.

Сложићемо се да постоје правне претпоставке које обезбеђују заштиту права жртве како на међународном тако и у нашем националном законодавству, али грађанско-парнични поступак у којем се остварује одштетни захтев је превише дуг и скуп, а о компензацији штете од наше државе треба још пуно да се уради да би се она и остварила.

2.3 ЖРТВА И ДЕЛИКТНО ПОНАШАЊЕ

У истраживању феноменологије и етиологије криминалитета, а посебно одређеног деликта и његовог извршиоца, мора се испитати улога његове жртве и начини њеног поступања да би се у потпуности схватио одређени деликт, а то је важно због одређивања врсте и висине санкције према извршиоцу, са циљем опште и појединачне превенције.

Зачетник виктимолошке науке Н. von Hentig¹²³ представио је студију о криминалном плану САД-а и указао на широку скалу интеракцијских односа између извршиоца деликта и жртве страдања.

Каснија научна истраживања¹²⁴ потврђују становишта да се у криминолошкој науци претежно обраћа пажња на извршиоца деликта и да је деликт искључиво резултат радње извршења извршиоца, предлажу се превентивне мере, али се занемарује положај жртве деликта и њено понашање.

У нашој правној литератури до краја XX века било је врло мало стручних и научних радова који се баве положајем жртве деликтног понашања. Проблеми који се уочавају са кривично-правног и криминолошког положаја жртве огледају се у следећем:

---

¹²³ The Criminal and his Victim, Yale University Press, 1948.

¹²⁴ Н. Sutherland, *Principles of Criminology*, Chicago, 1955, стр. 27.

- да ли законодавац са кривично-правног аспекта води рачуна о жртви, да ли законодавац узима у обзир личност и понашање жртве, при утврђивању кривичне одговорности и кажњавању учиниоца;
- са криминолошког аспекта важно је извршити типологију жртве и њихове специфичне особине (за крвне деликте, сексуалне, имовинске и др.), а за наше изучавање важно би било утврдити типологију жртве проституције, како би се могли успешно бавити превенцијом и ресоцијализацијом тих особа. У остварењу наших настојања да помогнемо жртвама проституције и да ту негативну друштвену појаву одстранимо или сузбијемо, нужно је коришћење знања других научних дисциплина, као што су: судска психологија, судска медицина, судска психијатрија, криминалистика и криминална статистика.

Наше кривично законодавство користи неколико појмова за означавање жртве деликтног понашања, као што су: оштећени, човек и грађанин, женска особа (силовање), чланови националне, етничке, расне и верске групе (против човечности и међународног права - геноцида), противправно убијање и рањавање (заштита цивилног станивништва, рањеника, болесника и заробљеника), убијени и рањени на бојишту „повреда парламентарара“ итд.

Кривичним законом РС обезбеђује се заштита од напада, угрожавања, оштећења или уништења добара и интереса (који су предмет кривичне заштите). Предмет кривично-правне заштите код нас су: грађанин, његова личност, право и слободе као и друштвена заједница, њена независност и сигурност, друштвено уређење, основе економског система и др.

Кратко речено, штите се грађани и држава Србија.

Када су у питању жртве проституције, њихову поделу би могли извршити на посредне и непосредне жртве. У непосредне жртве сврставају се сва лица која сходно закону имају статус оштећеног у кривично-правном смислу.

Често се појам жртве изједначава са појмом пасивног субјекта у деликтном дешавању. Код пасивног субјекта карактеристично је активно учешће или допринос повређеног у кривичном делу сопственом стадању. Када је у питању жртва, у том кривично-правном дешавању не мора постојати никакав допринос у радњи извршења деликта од стране особе која трпи штетне последице.

Укратко, жртва деликта је физичка особа чије је право или интерес угрожено деликтном радњом у смислу угрожавања, оштећења или уништења.

Настојаћемо указати на институте нашег кривичног закона које искључују противправност и друштвену опасност радње извршења кривичног дела и у којој мери се уважава став жртве према деликту, на следећи начин:

- 1) Нужна одбрана подразумева заштиту права од неправга. Свако право не ужива правну заштиту. Нема нужне одбране уколико постоји несклад између штете која је претила и наступљене штете. У случају нужне одбране жртва само врши напад, ако је напад противправни, истовремен (непосредно предстоји), онда је нужна одбрана допуштена без обзира што те радње имају сва обележја деликта. У том случају радња извршења у нужној одбрани није противправна. У нужној одбрани жртва може бити учинилац деликта, она може бити и физички повређена ако неће бити деликтне одговорности за лице које је поступило у нужној одбрани, јер оно није проузроковало деликт.
- 2) Пристанак повређеног у случају деликта, где се законом подразумева противљење (повреда тајности писама, силовање). Уколико нема противљења, већ постоји сагласност друге стране, онда нема кривичне одговорности. Интересантно је да код самоповређивања жртва и учинилац деликта се поистовећују и у принципу, у том случају нема кривичне одговорности уколико самоповреда није имала за циљ губитак радне способности или способности за војну службу. У том случају штити се друштвени интерес односно држава. У нашем законодавству није санкционисан покушај самоубиства из чега се може закључити да пристанак повређеног искључује друштвену опасност.
- 3) Спортска дешавања често изазивају разна повређивања, а има и случајева са смртним последицама. Многи спортови, као што су: бокс, џудо, карате, рвање, рукомет, фудбал и сл. захтевају непосредне и жестоке контакте, али уколико нема зле намере за наношењем повреде, искључује се кривична одговорност због друштвене корисности од спорта.
- 4) Лекарске интервенције као што су операције, остављају видљиве промене озледа на пацијенту, а често су и смртни исходи хируршких интервенција, али за лечење, осим престанка повређеног (када постоји могућност), неопходно је да се лечење врши од стране квалификованог особља по критеријумима Светске здравствене организације.
- 5) Еутаназија у нашем законодавству није допуштена па би испуњавање жеље пацијента за таквом врстом терапије било кривично санкционисано.

- 6) Прекорачење нужне одбране, обично се дешава у стању раздражљивости или страха изазваног нападом и у том случају постоји могућност блажег кажњавања за лице које је деловало у нужниј одбрани.
- 7) Убиство на мах постоји у случајевима када лице без своје кривице буде доведено у стање крајње раздражљивости. У том случају постоји могућност блажег кажњавања.

Претходна излагања имала су за циљ да укажу на правни положај жртве у кривичном законодавству. У неким ситуацијама (нужна одбрана, пристанак повређеног) понашање жртве утиче на друштвену опасност, а самим тим и на постојање деликта. Практично, понашање жртве је важно код судског одмеравања казне за учиниоца, јер суд узима у обзир: околности случаја-деликта, степен кривичне одговорности учиниоца и „све околности које утичу да казна буде већа или мања.“

Личне особине жртве могу, осим њеног понашања, имати утицај на друштвену опасност дела односно законску инкриминацију деликта.

Кроз историју кривичног законодавства уочљиво је постојање разлика међу људима. У робовласничком друштву повреда роба сматрала се повредом имовине његовог власника, а повреда слободног човека имала је законску консеквенцу - кажњавање.

У средњем веку постојале су сталешке разлике и највећи сталешки ранг уживао је посебну заштиту, а заштита кмета је била занемарљива.

После Француске револуције, а у савременом праву, постоји правна једнакост међу људима. Ипак, неке категорије становништва уживају посебну правну заштиту, као што су: малолетне особе, немоћне, угрожене, породиље, носиоци имунитета и др.

Обично се код утврђивања одговорности узимају у обзир и следећа својства: старост, пол, друштвени положај, интелигенција, карактер, моралне особине и сл.

Зависно од поменутих својстава које жртва поседује то и у нашем праву утиче на кривичну одговорност учиниоца, тј. поменуте околности могу бити отежавајуће или олакшавајуће за учиниоца.

Указаћемо на нека објективна својства жртве, која уважава и наше кривично законодавство и на основу тих посебних својстава које има, лице ужива и посебну заштиту.

Поменућемо најчешће случајеве:

1) Друштвени положај жртве

Посебно се штите особе које обављају јавну функцију, као нпр. државници. Посебно се штите службене особе које обављају војне, административно-управне или полицијске послове.

2) Жаштита деце и малолетних особа

Кривично законодавство посебно штити децу и малолетне особе па деликти који се врше против ове популације имају отежавајући карактер за учиниоца, као што су случајеви: злостављање и запуштање малолетника, одузимање малолетника, ванбрачни и сексуални однос са малолетном особом и сл. Када је у питању проституција, за посредовање у вршењу проституције са малолетном особом потврђена је тежа казна.

3) Немоћне, неспособне и зависне особе

Категорије особа о којима је реч уживају посебну кривично-правну жаштиту, из разлога повећане друштвене опасности. Реално је очекивати повећану друштвену опасност од таквог учиница деликта, јер је повећано друштвено опасан па имамо и посебне инкриминације за напуштање немоћне особе, обљубу над немоћном особом и сл.

4) Субјективна својства жртве

Својства о којима је реч тешко се утврђују па их законодавац као својства жртве посебно не истиче. Ипак, посредно се може закључити да код уговарања несразмерне имовинске користи, искоришћавајући недовољно искуство и лакоумност жртве односно друге уговорне стране, постоји одговорност за онога ко такав деликт почини.

Такође, код навођења на самоубиство особа које су смањено урачунљиве, такво понашање подстрекача може имати квалификовани облик, односно такво лице може одговорати као за убиство.

Сматрамо, без дубље анализе и образложења, да наши судови код изрицања санкције о одмеравања казне, законску одредбу “узимајући у обзир све околности“ и „околности под којима је дело учињено“ узимају у обзир понашање жртве. Око потпунијег учешћа суда код примене поменутих одредби, требало би се још више бавити понашањем жртве. Слободни смо изнети став да би нужно било прописати обавезу суда да посебно образложи понашање жртве, а то би још више допринело објективном утврђивању чињеничног стања и правилне примене права.

2.4 ЖРТВЕ СЕКСУАЛНИХ НАСИЉА

Дешавања у XX веку, у Европи, показују да су насилне методе и мучења људи доведене до савршенства. Последња ратна дешавања на простору бивше Југославије (СФРЈ) била су препуна насиља на међунационалној и међуверској основи. Стиче се утисак да се ако се посматрају групације, ништа не смирује. Практично сви јавни иступи, округли столови и сл. потврђују тезе да људи скоро немају осећаја за патње ближњих из других групација.

Некада се говорило о мучењу и патњама за време инквизиције у Шпанији и Италији. Данас можемо рећи да је мучење својина свих народа, тј. присутно је код свих народа. Методе проналажења места, тј. тачки бола код људског организма доведене су до савршенства.

Примере не треба да наводимо јер чак и „необавештени“ довољно знају о насиљима праћеним болом, страхом и понижењима. Верујемо да међу групама животиња нема тако опасне агресивности као што је присутна код људи. У литератури и бројним исказима људи у медијима, веродостојно су приказани усташки злочини односно злочин наоружане и добро опремљене и снадбевене групе над недужним становништвом друге верске групације. Стиче се утисак да нове врсте масовних комуникација доприносе усавршавању метода насиља.

Сматрамо да о насиљу, као шира друштвена заједница, морамо више повести рачуна и заједнички покушати пронаћи излаз из насиља. Ако се то не чини никада се не зна ко ће бити следећа жртва насиља.

Сексуални деликти су у правној регулативи највише подложни променама у односу на друге кривичне деликте. Нека понашања као хомосексуални односи, разне перверзије, содомија, некрофилија, блудне радње и сл. подлежу великим променама. Примера ради, до пре два века, за прељубу је била предвиђена смртна казна (нпр. Шведска). Данас, у већини земаља прељуба није предмет кривичног законодавства, она спада у сферу морала. Примера ради, „право прве брачне ноћи“ сматрамо да више не постоји чак ни у свету (или је реткост), а до пре пар векова било је присутно и на подручју данашње наше државе.

Сексуални делинквенти сматрају се као неуротично-психопатске особе и за њихово излечење потребно је социјално и терапеутски изводити санкцију, са циљем лечења како индивидуалног тако и друштвеног. Када говоримо о сексуалним деликтима мораћемо се користити подацима са подручја бивше СФРЈ због

статистичких недостатака новијег датума. За силовање, као најчешћи деликт из групе сексуалних деликта, може се закључити:¹²⁵

- силовање се одражава на нивоу пораста и то за свршене и несвршене (покушај) деликте,
- у односу на укупан број криминалитета на сексуалне деликте отпада мање од 1%,
- сексуални деликти нарочито су опасни када су усмерени на децу и омладину, када се ради о примени силе и у случају када се врши деликт над немоћном особом,
- улога жртве код сексуалних деликата може бити иритирајућа (изазовна), а може бити и пасивна,
- код сексуалних деликата вероватно је висока „тамна бројка“,
- код сексуалних деликата често се различито манипулише у судском поступку (од лажних изјава до промењених изказа због обећаног закљученог брака, претње и сл.),
- као насиље сексуални деликти чине део укупне друштвене патологије
- уочава се код сексуалних деликата све више употреба силе и групно вршење деликта,
- осим друштвених узрока код сексуалних деликата уочљива је присутност индивидуалних психофизиолошких особина.

Жртве сексуалних деликата наука¹²⁶ класификује:

- А. Индиферентне жртве (случајна и наведена),
- Б. Предестинирана жртва (експонирана или излази у сусрет),
- В. Псеудожртва (имагинарна или фингирана жртва).

Бавећи се историјом проституције дошли смо до сазнања да је полни сношај био чест код женских особа које наше кривично законодавство третира као децу. Примера ради, Јелена Тројанска имала је 13 год, Клеопатра 14, Ромеова Јулија 13, Симонида, супруга краља Милутуна 7 година, итд.

---

¹²⁵ З. Шепаровић, *op. cit.*, стр.135.

¹²⁶ *Ibid.*, стр. 136-

У савременом кривичном законодавству, све више се врши декриминализација па се:

- прељуба не инкриминише
- хомосексуални односи се толеришу и не кажњавају (У Србији као патријархалној заједници одржава се „геј парада“).
- блудне радње постају саставни део сексуалног чина,
- шире се порнографски материјали,
- проституција се аболира, односно толерише,
- толеришу се инцести, односно родоскрнављење,
- не кажњава се конкубинат,
- све више сама жртва предузима кривични прогон у односу на јавног тужиоца.

Глава III

3. ПОЛНЕ ЗЛОУПОТРЕБЕ ДЕЦЕ И ОМЛАДИНЕ

О проблемима полне злоупотребе деце, као опасној појави, више се говори у свету него код нас. Према неким подацима¹²⁷ у САД-у је између 1970. и 1980. године било полно злоупотребљено деце (подаци American Humane Association) најчешће од особа којима су поверена на чување или од стране родитеља, а таквих случајева је било око 3000 годишње у већим градским срединама. Било је око 5000 инцестних односа оца и кћери и око 200 000 полних деликата на женској деци старости од 4 до 14 година. Бројке које се помињу, свесни смо да су непотпуне, јер „тамна бројка“ сигурно постоји. Такође, напомињемо да смо цитирали податке за САД јер су нам били доступни, али смо свесни да је опасна појава о којој је реч, заступљена и у другим земљама.

У данашње време померене су границе сексуалног општења младих особа, тако да су многе инкриминације које су раније егзистирале у законима, попут завођења, ванбрачног живота малолетника и сл. већ напуштене. Ипак, друштво настоји да појача бригу за омладину кроз забрану и спречавање разних криминалних случајева и појава које код деце буде прерану знатижељу и упражњавање полних односа.

У једној докторској дисертацији¹²⁸ на подручју бивше СФРЈ (до које смо могли доћи) обрађују се полне делинквенције против деце и малолетних особа. Уочено је да су полна и сексуална знања те популације већа од очекивања. Такође је констатовано да су деца и малолетне особе, као жртве насиља, имале активну улогу провоцирајући и доприносећи чину због знатижеље или награђивања. Предњачиле су девојке од 15 године које су: “опћенито психофизички и емоционално незреле управо с обзиром на доб.”¹²⁹ Напомињемо да је поменуто истраживање вршено 80-тих година прошлог века и да у то време није било интернета нити сателитских и кабловских ТВ програма за које сматрамо да доприносе полним делинквенцијама.

Из поменуте групе кривичних дела најтежи облик је обљуба са дететом па ћемо по редоследу дискриминације и опасности поменути и друге деликте.

---

¹²⁷ E. Viano, *Child Abuse and Neglect, Victimology*, New York, 1977, стр.226.

¹²⁸ К. Поспишил-Завршки, *Психолошка и криминолошка обележја починиоца жртава у кривичним делима против достојанства личности и морала*, Загреб, 1980.

¹²⁹ *Ibid.*, стр.155.

3.1. ОБЉУБА СА ДЕТЕТОМ

Обљуба са дететом спада у најтеже сексуалне деликате, а квалификовани облик дела повлачи и најтеже запрећену казну. Учиниоца може бити и женска и мушка особа. Радње извршења код овог кривичног дела своде се на: злоупотребу положаја, употербу силе и претње, трудноће детета, тешка телесна повреда, обљуба од стране више лица, смрт детета и др. су појмови који су јасни сами по себи и нећемо их шире образлагати.

Званични извештаји о процесуирању за ово кривично дело не показују широку заступљеност овог деликта у укупној стопи криминалитета.

Свакако имамо у виду и у овом случају „тамну бројку.“ О бројкама нећемо више говорити, јер је то релативан појам. За жртву овог кривичног дела то је највећа статистичка бројка, а за машине које обрађују податке, цифре кривичних дела обљубе детета су занемарљиво ниске.

Када су деца у питању, треба имати у виду да су то немоћне особе које нису у могућности да као жртве пруже адекватан оптор учиниоцу деликта. Догађа се да жртве буду и деца са посебним потребама, као што су одузетост, глувонемост и сл. Немоћ жртве може изазвати учинилац радње извршења тако што ће жртву омамити, везати и сл. што ће условити физичку или психолошку немоћ.

У теорији кривичног права¹³⁰ постојало је становиште које је прихватила и судска пракса, да је немоћно свако дете испод 10-те године живота. Осим тога, узимао се у обзир и степен социјалне зрелости, кад дете није свесно значења дела које се над њим врши, тј. нема представу о радњама и намерама учиниоца које су предходиле немилостиво догађају.

Трудноћа детета је такође квалификациони елемент овог кривичног дела, без обзира да ли је дете рођено или је прекинута трудноћа, као што је небитно и да ли је дело извршено нехатно.

Обљуба од стране више особа или на нарочито понижавајући начин, чине квалификациони облик овог кривичног дела.

Наравно, одговорност учиниоца зависиће од њиховог умишљаја, о чему нећемо овде посебно писати.

Смер или тешка повреда детета, код овог кривичног дела морају бити учињени из нехата. Свакако, у судској пракси има много дилема како третирати дефлорацију, тј. да ли је то тешка телесна повреда са умишљајем. Догађа се да после силовања младе

---

¹³⁰ Б. Златарић, *Кривични законик у практичној примени*, Загреб, 1958, стр. 277.

особе изврше самоубиство или да услед трудноће наступи смрт, када се поставља питање да ли се таква стања могу приписати умишљају учиниоца.

Могуће је да у случају покушаја обљубе жртва искочи из возила у покрету и том приликом погине или задобије повреду. Питање је како квалификовати деликт учиниоца.

Старосна доб жртве често је спорна, односно учинилац по правилу тврди да је био у заблуди да особа има више од 14 година, али о томе се у сваком конкретном случају мора озбиљно и свестрано расправљати о свим околностима.

Свесни смо да све ово није тема нашег рада, али то спомињемо из разлога што многе жртве овог деликта касније почну да се баве проституцијом.

Напомене које смо дали нису имале за циљ да свестрано образложе кривично дело о којем говоримо, већ да споменемо ситуације које погодују узроцима проституције, тј. такве особе често заврше у проституцији.

3.2. ЗАДОВОЉАВАЊЕ ПОХОТЕ ПРЕД ДЕТЕТОМ

Овде поменуто деликтно понашање, у статистичкој стопи криминалитета није бројно, али због последица које производе на дете, сматрамо важним да га поменемо, уверени да такви случајеви погодују проституцији. Такође смо уверени да и код овог деликта постоји „тамна бројка.“ Многи поистовећују овај деликт са блудним радњама па ћемо због тога указати на јасну разлику која раздваја ова два деликта. Наиме, код задовољавања похоте пред дететом нема физичког контакта са дететом, а код блудне радње постоји непосредан контакт. Наравно, за постојање деликта није битно само присуство детета, већ оно мора бити свесно односно увучено у радњу учиниоца деликта.

Примера ради, онанисање у присуству детета које спава не спада у поменуто деликтно понашање. Треба имати у виду да је наша земља, по правилу, традиционално-патријархална земља и наши морални обичаји су другачији у односу на неке друге државе. Примера ради, код нас се често фотографишу и љубе обнажена деца, док би у неким другим државама за такво понашање дошло до одузимања деце. Такође, пример који се свакодневно уочава поред наших путева да родитељи врше нужду у присуству деце без обзира да ли су или не у преступу. Злоупотреба деце вршењем овог деликта, сигурно је да ће оставити озбиљне психофизичке сметње код деце и створити

могућност за њихово даље нежељено девијантно сексуално понашање па и стварање могућности да такве особе заврше у проституцији.

3.3. ПОДВОЂЕЊЕ МАЛОЛЕТНИХ ОСОБА

Подвођење малолетних особа је кривично дело, а квалификациони облик тог дела је омогућавање вршења блуда за награду. И ово дело, ако је веровати статистици је ретко, а суштински, овим деликтом се помаже туђи блуд. Подвођење подразумева довођење у везу две или више особа ради вршења сексуалних односа, обљубе или противприродног блуда. У деликту који обрађујемо, тј. подвођењу малолетних особа, ради се о посредовању између малолетника (мушке или женске особе) који се подводи и треће особе да би се тој трећој особи омогућио полни однос. Услов за постојање овог деликта није награда коју прима посредник. Такође је без значаја за постојање деликта и мотив. Дело постоји када је успостављен контакт између малолетне особе и треће особе, односно подведених особа. Без значаја је да ли су се стварне или блудне радње догодиле, јер стварање могућности између подведених особа представља биће овог деликта.

Омогућавање блуда значи стварање услова за вршење блуда, као што је: давање стана, давање новца малолетнику, држање јавне куће и сл. Дело се може вршити и нечињењем или непредузимањем мера надзора, нпр. у интернату управник толерише проституцију. Свакако, особа која врши овај деликт мора имати корист, односно награду за свој допринос што је у суштини и биће овог деликта.

Сходно Конвенцији за сузбијање и укидање трговине особама и експлоатације проституирања из 1949. године, коју је ФНРЈ ратификовала 1950. године, предвиђено је кривично дело посредовања у вршењу проституције. У складу са међународним обавезама, предвиђена је одговорност онога ко врбује, наводи, подстиче или намамљује женске особе на проституцију или ко на било који начин суделује у предаји женске особе другоме ради обављања проституције. Наведено дело је квалификовано, ако је почињено према малолетној женској особи.

Свесни смо да је овај део рада много важан и ако не изгледа много повезан са основном темом рада. То је само на први поглед, јер из деликата које смо поменули и трауматичних стања младих људи који су имали несрећу да доживе поменута стања, у каснијем добу живота многи су испољили нежељена понашања. Многи од њих су живот или део свог живота везали и за проституцију. Сматрамо да оно што сигурно

можемо учинити као друштво за жртве полних злоупотреба деце и омладине, је да обезбедимо стручне људе и институције које ће им помоћи у ресоцијализацији и рехабилитацији.

Примера ради, у судовима треба увести већу специјализацију судија, да већа која суде малолетницима суде и када су малолетници жртве. То је нешто што је релативно лако урадити када су у питању органи откривања и гоњења. Слободни смо поставити питање да ли у тужилаштвима као органима истраге има специјалиста за малолетне починиоце и малолетне особе као жртве деликта. У ери плиме високог образовања, често ван номенклатуре занимања, тешко је разумети да се нико озбиљно не бави основном перспективом сваког друштва, тј. својом децом (малолетницима и омладинцима) као жртвама деликтних понашања.

Глава IV

4. НЕКА И СОПСТВЕНА ИСТРАЖИВАЊА О ЛЕГАЛИЗАЦИЈИ И ШТЕТНОСТИ ПРОСТИТУЦИЈЕ СА ПРЕДЛОГОМ ПРОЈЕКТА ЗА ИСТРАЖИВАЊЕ ПРОСТИТУЦИЈЕ

4.1 УВОДНА ОБЈАШЊЕЊА

Општепознато је, а и досадашње излагање указује да су проститутке чланови друштва. Оне живе у друштву, друштво их издржава и одржава, а то подразумева да проституција има корене у друштву. Сложићемо се да је то основа и суштина целог проблема. Свакако да постоје и индивидуални узроци за појаву проституције, блуда и уопште целокупног понашања, али када би озбиљно изучили такве случајеве уочили би да су њихове личне особине повезане са друштвеним појавама. Нисмо успели да нађемо у стручној литератури класификацију узрока који би били општеприхваћени, али бићемо слободни да изложимо следећу класификацију узрока и карактеристика понашања у проституцији на:

1. Личне :

- активни неконтролисани полни нагони, жеља за новотаријама, ексцесима, немање воље за савлађивање сопственог либида;
- неспособност за уочавање основних елемената правилног живота (правила животне средине);
- психофизичке сметње и неуравнотежености као и употреба појединих опијата.

2. Социјалне :

- неједнакост полова у реалном животу, низак културни стандард, економске прилике, околина – животна средина, социјални положај и др.

4.2 ИСТРАЖИВАЊЕ О ПРОСТИТУЦИЈИ У НОВОМ САДУ (2010-2012)

Подаци о којима ћемо расправљати и анализирати их прибављени су од Полицијске управе Нови Сад за потребе истраживања проституције у Србији.* Истраживање је вршено од стране ”невладиног сектора”, а ми ћемо посебно анализирати податке Полицијске управе Нови Сад.

Циљ поменутог спроведеног истраживања је био упознавање јавности и државних органа са појавом проституције ”без сензационализма и осуђивања”. Истраживачи су покушали да добију податке и од правосудних органа, али то што су добили не сматрамо употребљивим и важним да коментаришемо, осим података ПУ Нови Сад.

Од Полицијске управе у Новом Саду тражени су подаци о процесуираним особама за период од 2010-2012 године (по скраћеном и редовном поступку) на основу Закона о јавном реду и миру (чл.14); на основу Кривичног законика Републике Србије (чл. 184. кривично дело посредовања у вршењу проституције и чл. 388. кривично дело трговине људима). Такође, тражени су и сви доступни социо-демографски подаци о процесуираним особама, као што су : пол, старосна структура, образовање, брачни и радни статус.

У наредном излагању приказујемо аутентично обрађене податке, а наш коментар уследиће на крају.

---

*<http://dx.doi.org/10.1016/j.worlddev.2012.05.023>

4.2.1. Анализа статистичких података Полицијске управе Нови Сад (2010 – 2012)

Табела 1 (а): Кривично дело трговине људима по чл. 388. КЗС: општи подаци

	2010.		2011.		2012.		Укупно	
Број лица против којих су поднесене кривичне пријаве	32		16		7		55	
	Мушкарци 22 (68,75%)	Жене 10 (31,25%)	Мушкарци 11 (68,75%)	Жене 5 (31,25%)	Мушкарци 6 (85,71%)	Жене 1 (14,28%)	Мушкарци 39 (70,90%)	Жене 16 (29,09%)
Број кривичних пријава	15 (48,38%)		11 (35,48%)		5 (16,12%)		31 (100%)	
Број кривичних дела	32 (53,33%)		21 (35%)		7 (11,66%)		60 (100%)	
Задржавање до 48 сати	5 (53,33%)		7 (46,66%)		3 (20%)		15 (100%)	
Лишавање слободе	5 (100%)		/		/		5 (100%)	

У низу бројки и процената у први план долази родна перспектива статистике Полицијске управе Нови Сад (ПУ). Током 2010. и 2011. два пута је више мушкараца против којих је поднета кривична пријава по чл. 388. КЗС, али у 2012. број мушкараца са наведеном кривичном пријавом шест пута је већи од броја жена. Ако анализирамо број особа према полу у периоду 2010-2012, можемо закључити да у просеку мушкарци два и по пута чешће имају кривичну пријаву (по чл. 388. КЗС) него жене (70,90: 29,09). Подаци ПУ упућују на закључак да је трговина људима мушка зона операције и да се број жена које чине кривично дело по чл. 388. (КЗС) осетно смањило у 2011.

Број кривичних пријава је мањи од броја особа против којих су и поднете, али је број кривичних дела већи. То упућује на закључак да су кривична дела здружени пројекти па кривична пријава обухвата више лица и да се оперативним радом и проверама установи да се обично ради истовремено о више кривичних дела. Према подацима ПУ Нови Сад против 55 лица оба пола поднета је укупно 31 кривична пријава. Законске мере задржавања до 48 сати и лишавање слободе најчешће су примењиване 2010, а најмање 2011. Статистика кривичних пријава и дела и законских мера задржавања до 48 сати и лишавања слободе нису праћене другим показатељима

(према полу, која су друга кривична дела у питању) па се не може правити шири анализа.

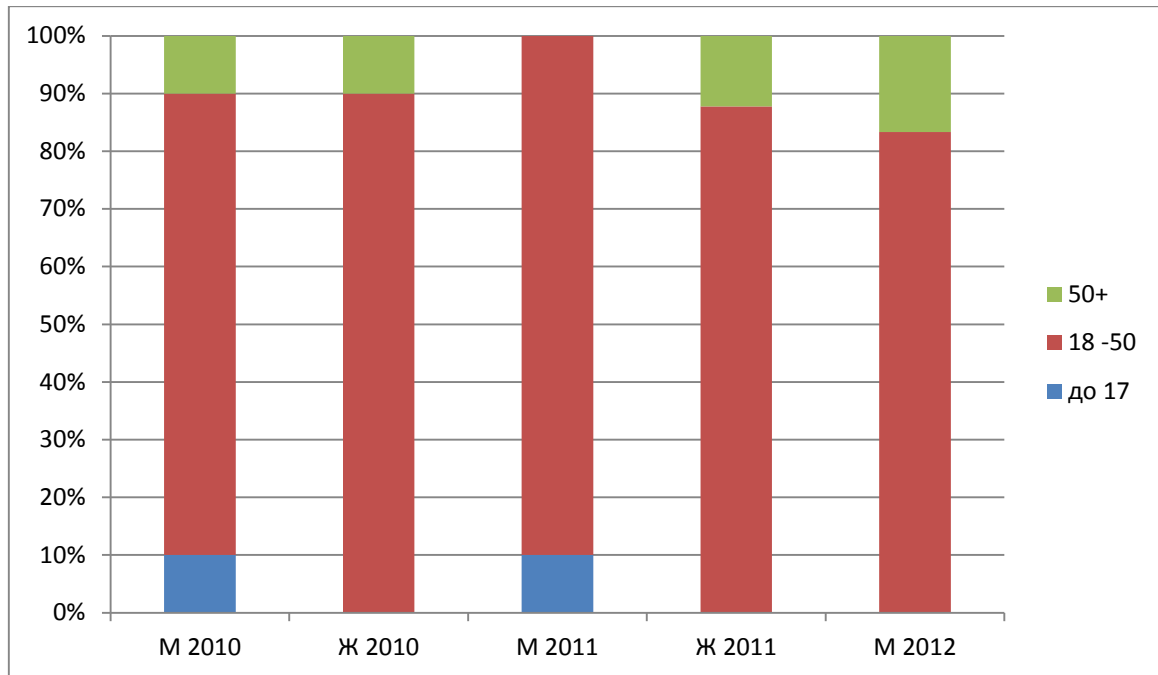
Табела 1 (б): Кривично дело трговине људима по чл. 388 КЗС: подаци о особама против којих су поднете кривичне пријаве.

	2010.		2011.		2012.		Укупно	
Број лица против којих су поднете кривичне пријаве	32		16		7		55	
	Мушкарци 22 (68,75%)	Жене 10 (31,25%)	Мушкарци 11 (68,75%)	Жене 5 (31,25%)	Мушкарци 6 (85,71%)	Жене 1 (14,28%)	Мушкарци 39 (70,90%)	Жене 16 (29,09%)
До 17 година	2	/	1	/	/	1	3 (7,69 % од 39 и 5,45% од 55)	1 (6,25 од 16 и 1,8% од 55)
18 – 50 година	18	9	10	5	5	/	33 (84,64% од 39 и 60% од 55)	14 (87,5% од 16 и 25,45% од 55)
Преко 50 година	2	1	/	/	1	/	3 (7,69% од 39 и 5,45% од 55)	1 (6,25 од 16 и 1,8% од 55)
Ожењен/ удата	12 (54%)	5 (50%)	3 (27,27%)	1 (20%)	2 (33,33%)	/	17 (43,58%)	6 (37,5%)
Не ожењен/ не удата	10 (45,45%)	5 (50%)	8 (72,72%)	4 (80%)	4 (66,66%)	1 (100%)	22 (56,41%)	10 (62,5%)
Средња стручна спрема	10 (31,25% од 32)		7 (43,75% од 16)		3 (42,85% од 7)		20 (36,36% од 55)	
Нижа стручна спрема	4 (12,5% од 32)		8 (50% од 16)		4 (57,14 од 7)		30 (54,54% од 55)	
Без стручне спреме	18 (56,25% од 32)		1 (6,25 од 16)		/		5 (9,09% од 55)	
Запослени	28 (87,5% од 32)		1 (6,25% од 16)		/		6 (10,90% од 55)	
Не запослени	4 (12,5% од 32)		15 (93,75 од 16)		7 (100% од 7)		49 (89,09% од 55)	

Статистика ПУ о особама против којих су поднете кривичне пријаве по чл. 388 КЗС показује да и код мушкараца и жена доминирају радно најактивније особе, од 18

до 50 година: жене 87,5%; мушкарци 84,61%. То потврђује и статистика свих окривљених особа оба пола (55): жене 25,45%; мушкарци 60%.

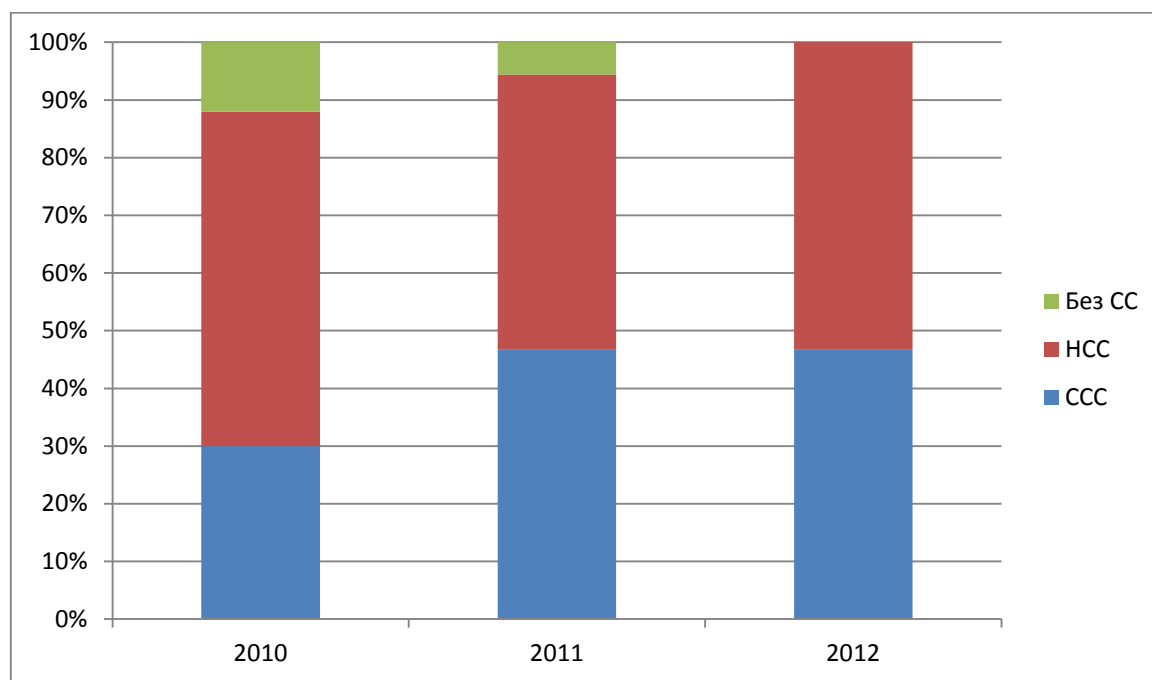
Графикон 1: Старосна и полна структура особа против којих су поднете кривичне пријаве у периоду 2010 – 2012. за кривично дело по чл. 388 КЗС.

Највећу групу окривљених, и код мушкараца и жена, чине неожењене/неудате особе; мушкарци 56,41%, а жене 62,5%. Овај податак не може упућивати на било какав децидиран закључак, јер немамо податке о разводима или евентуалним ванбрачним заједницама.

Подаци о стручној спреми и радном статусу нису дати и према полу па се може приметити да међу особама оба пола против којих су поднете кривичне пријаве по чл. 388. (КЗС) доминирају оне са нижом стручном спремом и без стручне спреме (63,63%), као и незапослени (89,09%) што упућује на закључак да су за те особе проституција и друге активности с њом у вези важан, ако не и главни, извор прихода.

Графикон 2: Стручна спрема особа против којих су поднете кривичне пријаве у периоду 2010- 2012. по чл. 388. КЗС.

Табела 2 (а): Кривично дело посредовање у вршењу проституције, чл. 184. КЗС : општи подаци

	2010.		2011.		2012.		Укупно	
	Мушкарци	Жене	Мушкарци	Жене	Мушкарци	Жене	Мушкарци	Жене
Број лица против којих су поднете кривичне пријаве	3	1	11	3	1	1	15(75%)	5(25%)
Број кривичних пријава	4 (36,36%)		5 (45,45%)		2 (18,18%)		11 (100%)	
Број кривичних дела	4 (17,39%)		17 (73,91%)		2 (8,69%)		23 (100%)	
Задржавање до 48 сати	1 (7,14%)		12 (5,71%)		1 (7,14%)		14 (100%)	
Лишавање слободе	/		/		/		/	

Од двадесет особа против којих су поднете кривичне пријаве по чл. 184. три четвртине су мушкарци, а једна четвртина жене (75% : 25%). Овај податак кореспондира са процентима у вези са поднетим кривичним пријавама за кривично дело по чл. 388. 70,90%: 29,090/0). Слично као у статистици у вези са кривичним пријавама по чл. 388. и овде статистика упућује на закључак да се ради о ситуацији да је више лица обухваћено кривичном пријавом и да се у исто време радило о више кривичних дела. При том је поднето око три пута мање кривичних пријава по чл. 184. у

односу на чл. 388. (11: 31), а исти однос се може видети и у вези са статистиком евидентираних кривичних дела (23: 60).

Разлика постоји и у статистици мера задржавања до 48 сати и лишавања слободе. Док ова друга мера сасвим изостаје у случају поднетих кривичних пријава по чл. 184. дотле је прва заступљена током читавог периода, а доминантно у 2011. (85%). Ако се упореде подаци о мери задржавања 48 сати у вези са поднетим пријавама по члановима 388. и 184. види се да примена ове мере такође доминира код оба кривична дела у 2011. (46,66% и 85,71%).

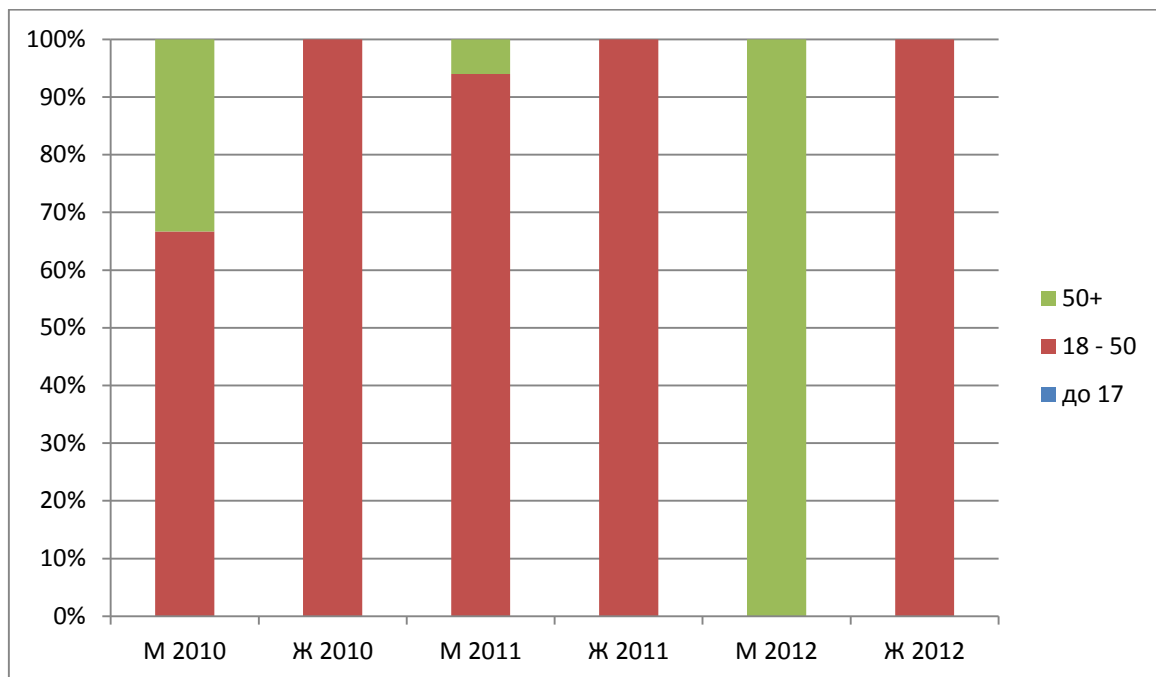
Табела 2 (б): Кривично дело посредовање у вршењу проституције, чл. 184. КЗС: подаци о особама против којих су поднете кривичне пријаве

	2010.		2011.		2012.		Укупно	
Кривичне пријаве према полу	32		16		7		55	
	Мушкарци 22 (68,75%)	Жене 10 (31,25%)	Мушкарци 11 (68,75%)	Жене 5 (31,25%)	Мушкарци 6 (85,71%)	Жене 1 (14,28%)	Мушкарци 39 (70,90%)	Жене 16 (29,09%)
До 17 година	/	/	/	/	/	/	/	/
18 – 50 година	2	1	10	3	/	1	12 (80% од 15 и 60% од 20)	3 (100% од 5 и 25% од 20)
Преко 50 година	1	/	1	/	1	/	3 (20% од 15 и 15% од 20)	/
Ожењен/ удата (без података)	/	/	/	/	/	/	/	/
Не ожењен/ не удата (без података)	/	/	/	/	/	/	/	/
Средња стручна спрема	2		12		1		15 (75%)	
Нижа стручна спрема	2		2		1		5(25%)	
Без стручне спреме	/		/		/		/	
Запослени	2		/		/		2 (10%)	
Незапослени	2		14		2		18 (90%)	

Као и код статистике за кривично дело по чл. 388. и у вези са особама против којих су поднете кривичне пријаве по чл. 184, доминира група радно најактивнијег становништва од 18 до 50 година код оба пола: мушкарци 60% и жене 25%. Притом код жена нема особа млађих од 18 и старијих од 50 година, док код мушкараца такође нема особа млађих од 18 година, а број особа преко 50 година износи 15% у укупном збиру.

Графикон 3: Старосна и полна структура особа против којих су поднете кривичне пријаве у периоду 2010-2012. за кривично дело, чл.184. КЗС.

Међу особама оба пола против којих су поднете кривичне пријаве по чл. 184. (КЗС) доминирају особе средње стручне спреме (75%), а нема особа без стручне спреме. Подаци о стручној спремности се битно разликују у односу на податке у вези са чл. 388. (КЗС) где преовлађују особе ниже стручне спреме и без стручне спреме (63,63%). Овај податак се може тумачити чињеницом да је код посредовања у проституцији потребна и вештина преговарања или комуникације са потенцијалним купцима секса што повлачи и одредена знања и вештине која се везују за образовање, док код трафикера доминирају „знања и вештине“ које се везују за „улицу“ и насилништво. Статистика групе у вези са чл. 184. показује доминацију незапослених (90%) што упућује на закључак да су проституција и „послови“ са њом у вези важан, ако не и главни извор прихода за анализирану групу.

Највише кривичних дела (од укупно 23) за кривично дело по чл. 184. у периоду 2010-2012. почињено је у августу (56,52%), затим у јуну и новембру (по 8,69%), а када су дани у недељи у питању, то су: четвртак (56,52%), уторак (21,73%) и среда (13,040/0). Овај последњи податак може да се повеже са чињеницом да су према неким страним истраживањима¹³¹ најчешћи купци секса у проституцији ожењени мушкарци и да се све најчешће дешава радним данима у радно време.

Табела 3: Прекршај одавања проституцији или уступања просторија ради проституције из чл. 14 Закона о јавном реду и миру: општи подаци

	2010.	2011.	2012.	укупно
Број прекршаја	45 (30,82%)	53 (36,30%)	48 (32,87%)	146 (100%)

Полицијска управа (Нови Сад) не располаже другим подацима у вези са особама које су дошле „под удар“ члана 14. Закона о јавном реду и миру. Анализирајући број поднетих кривичних пријава и број кривичних дела и прекршаја који су предмет анализе по годинама, можемо констатовати да је током 2011. било поднето највише кривичних пријава и учињено највише кривичних дела: 45,45% и 73,91% (чл. 184. КЗС) као и највише прекршаја по чл. 14. Закона о јавном реду и миру (36,3 Анализа учесталости примене мере задржавања до 48 сати у вези са поднетим пријавама по члановима 388. и 184. (КЗС) показује да је та мера начешће примењивана у 20 (46,66% и 85,71%).

Највише кривичних пријава и кривичних дела по чл. 388. било је 2010. години. У свим анализираним случајевима број кривичних пријава и кривичних дела (чл. 388. и чл. 184.) приметно је смањен у 2012. Истражујући овај податак добили смо усмену информацију да је новосадска полиција 2008. године формирала квалитетан оперативни тим који је до 2012. успео да лиши слободе и изгради чврсте оптужнице за неколико већих организованих група које су се бавиле трговином људи на територији Новог Сада. Према речима саговорника из ПУ главни трафикери се и данас налазе у затвору, а њиховим затварањем значајно је смањен и број криминалних дела по чл. 388. (КЗС).

¹³¹A glimpse of 30 years of struggle against prostitution by the women's liberation movement in Norway www.wunrn.com/pdf/hele_filen.pdf, pristupljeno februar 2013

Прекршаји по чл. 14. Закона о јавном реду и миру показују уједначене вредности у посматраном периоду, уз благи пораст 2011. године (30,82%, 36,30%, 32,87%)

4.3. РЕЗУЛТАТИ АНКЕТИРАЊА ПРИПАДНИКА ПУ НОВИ САД

Из наведене анкете – упитника могу се сагледати ставови припадника полиције према проституцији односно њихов однос према сопственим радним задацима. Сматрамо да је најбоље да цитирамо поменуте податке који су прибављени из напред наведеног испитивања. Потом ће уследити наше мишљење и закључивање.

4.3.1. Резултати анкетирања припадника/припадница ПУ Нови Сад

Упитник Ц о ставовима о проституцији уопште, о поступању према мушкарцима и женама у проституцији, о улози полиције и других институција државе у вези са проституцијом и о друштвеном статусу проституције попунило је 7,36% припадника/припадница ПУ Нови Сад који се сусрећу са мушкарцима и женама у проституцији у оквиру редовног посла. Од 84 упитника 10 (или 11,90%) су попуниле жене - припаднице ПУ Нови Сад.

Припадници/припаднице новосадске полиције најпре су давали одговоре на питање како виде (дефинишу) проституцију на основу три већ понуђена одговора. Велика већина 73,80% се определила за прву понуђену дефиницију:

То су жене (и мушкарци) у проституцији које за неки облик новчане или неке друге надокноде или због неког облика личне сатисфакције, различите од оне која се односи на љубав, упражњава повремено или стално било који облик сексуалног односа са већим бројем особа које могу бити истог или различитог пола.

За следећу понуђену дефиницију определило се 20,23% анкетираних припадника/припадница полиције у Новом Саду:

Суштина проблема је у транзиционим превирањима што доводи до великог сиромаштва нашег друштва, урушавања традиционалних вредности, нестанка социјалне правде, а све заједно до формирања криминалног миљеа чији је проституција само један део.

Најмањи проценат анкетираних припадника/припадница, њих 5,95%, види проституцију искључиво кроз правила службе и процедуре и не размишља о самом феномену.

Жене и мушкарци, анкетирани припадници новосадске полиције у свакодневним задацима пре свега виде људе: жене и мушкарце у проституцији, виде проблем у димензији која има људско лице, а мање га виде као неки процес, део неминовности, последицу која прати много шири план друштвених и економских промена у друштву. Квалитет је успоставити праву меру између бирократског и људског поступања, али се једне државне институције, као што је полиција, очекује да се много више ослања на утврђене процедуре или правила поступања, него што је то показало анкетање где најмање анкетираних припадника/припадница полиције (5,95%) види проституцију кроз правила службе и процедуре. Ово говори у прилог претпоставци да постоји отворен простор унутар постављеног фронта суочавања са проблемима које проституција носи, а који није покривен процедурама и поступцима на које се припадници/припаднице полиције могу ослонити. То опет може да значи да постоји простор за различита поступања у истим или сличним ситуацијама.

Различито поступање са женама у односу на мушкарце у проституцији потврдило је 64,28% испитаника/испитаница што једним делом произилази из законских прописа. С друге стране, то потврђује и претпоставку коју смо имали у припремној фази истраживања да се мушкарац, купац секса, најчешће пушта или евентуално користи као сведок против жене у проституцији. Испитаници/испитанице који сматрају да се и мушкарци затечени у проституцији приводе судији за прекршаје по истој процедури као и жене, њих 33,33%, говоре о томе да полиција у много већем проценту поступа по истом аршину у односу на Прекршајни суд у Новом Саду, где жене чине 98,88% „кажњених лица“. Међу анкетираним припадницама/припадницима полиције један анкетирани није одговорио на питање шта најчешће буде са клијентом кога сте затекли са женом у проституцији.

На питање у вези са препознавањем да ли је жена трафикована и то током редовних задатака, 36,90% анкетираних припадника/припадница је одговорило потврдно, 32,14% одрично, а 29,76% не зна одговор. Имали смо и два појашњења:

- Онако од ока не, тек кроз разговор",
- "Након обављеног разговора са особом која се бави проституцијом, сведоцима и других фактора може се утврдити да ли је особа жртва трговине људима."

На питање у вези са учесталошћу и успешношћу хапшења организатора и помагача у трафикингу, 10,71% је одговорило да су подједнако успешна и учестала, као и хапшења жена у проституцији; 66,66% је одговорило да су врло ретка, док је 22,61 % одговорило да не зна одговор на постављено питање. Једна испитаница је, уз заокружени одговор у корист исте учесталости и успешности хапшења организатора и помагача у трафикингу у односу на хапшење жена у проституцији, дописала да су "задњих пар година честа" (хапшења организатора и помагача у трафикингу, прим. аут.).

На питање о учесталости и успешности хапшења макроа и подводача у односу на хапшење жена у проституцији, 7,14% је мишљења да су на истој разини, док је велика већина 66,66% била мишљења да су, напротив, врло ретка. Одговор на ово питање није знало 26,19% испитаника/ца. Преовлађујуће искуство анкетираних да се мушкарци - купци секса затечени у проституцији пуштају или користе као сведоци против жена у проституцији (64,28%), уз ставове да су ретка хапшења организатора и помагача у трафикингу (66,66%), као и хапшења макроа и подводача у проституцији (66,66%), говори у прилог претпоставци о дискриминацији жена у проституцији. Ради се о дискриминацији која има више лица, а једно од њих показује држава преко закона и институција дискриминишући жене у односу на мушкарце који преовлађују у свим другим улогама (купац секса, макро, организатор проституције, трафикер).

Преко половине анкетираних припадника/припадница ПУ Нови Сад (52,38%) сматра да је врло ретко да жена у проституцији овде (у Србији) то може да ради без макроа и друге врсте криминалне заштите, 23,80% изричито сматра да не може; 2,38% сматра да може, а 21,42% не зна одговор на постављено питање. На основу прва два одговора (76,18%) анкетирани припадници/це новосадске полиције су индиректно указали на слику високо криминализованог миљеа у коме се проституција дешава, где су жене у најнесигурнијој позицији изложености насиљу и санкцијама државе.

Насиље над женама у проституцији је за 29,76% анкетираних део ризика који проституција носи, 45,23% анкетираних је било мишљења да је насиље над женама у проституцији често, али није нужно, док је 25% испитаница/ка заокружило "не знам". Одговори у вези са улогом полиције у суочавању са проблемима проституције показују да је највећи проценат испитаника/ца (41,66%) био мишљења да се суочавају са последицама насиља и другим проблемима које проституција носи, а за које нису надлежни нити обучени и да треба укључити социјалне службе и НВО и едуковати полицију; 39,28% испитаника/ца је било мишљења да је потребно организовати

интерсекторску сарадњу међу државним службама (образовне, социјалне и здравствене службе) и НВО да свако решава проблем из сопственог домена, а 19,04% се позвао на правила службе за које мисли да су довољна и потребна мера ангажовања полиције.

Учинак државе у суочавању са проституцијом као површински и недостатан, оценило је 47,61% испитаника/ца, сматрајући да изостају озбиљни и континуирани кораци обрачуна са великим играчима у проституцији и да одговор не може бити хапшење жена у уличној проституцији, а само понекад и макроа. Да држава нема довољно ресурса да се обрачуна са свим облицима криминала па је проституција у другом плану, мисли 20,23% испитаника/ца. Да проституција није искључива одговорност полиције и судства и је држава пропустила да укључи и друге системе у решавање проблема које проституција носи, сматра 32,14% испитаника/ца. Одговори показују да мишљења анкетираних припадника/ца новосадске полиције иду у прилог претпоставци да не постоји политичка одлука о суочавању са проблемима које проституција носи те да су у недостатку стратегија, планова и пројеката државних и НВО, припадници/це полиције суочени са проблемима који често превазилазе њихове могућности у сваком смислу.

Резултати анкете показују висок постотак одговора "не знам" у вези са препознавањем трафикованих жена (29,76%), учесталосту хапшења организатора и помагача трафикинга (22,61%), учесталосту хапшења макроа и других организатора проституције (26,19%) и у вези са сазнањима да ли жена може да се бави проституцијом без неке врсте криминалне заштите (21,42%). Узрок(ци) се мора(ју) истражити кроз посебно истраживање, али део проблема треба тражити у недостатку или недостатности процедура, необучености припадника/ца за поступање у одређеним ситуацијама и изостанку интердисциплинарног/интерресорног решавања проблема које проституција носи. Све наведено су испитаници/це и сами рекли кроз анкету.

У погледу законске регулативе проституције анкета је замишљена тако да се сви анкетирани изјашњавају о свакој од три понуђене опције са циљем да упоредимо колико су изјашњавања о свакој опцији у складу са одређењем које испитаник има (декриминализација, легализација или забрана). Десило се да смо добили 65 (77,38%) доследних ставова. То значи да су испитаници имали јасне и неконтрадикторне ставове о законском устројству проституције, док је 19 (22,61%) анкета било са одговорима где су заокружени и легализација и забрана у исто време или је заокружено "да" за сва три понуђена законска решења, или су заокружене све друге комбинације не и не знам где

се не може одредити доследан став без контрадикторности. Овај податак се уклапа у проценат анкетираних који су одговарали – "не знам".

У односу на јасна и доследна законска решења добили смо следеће одговоре анкетираних:

1. Декриминализација, а касније одлука шта после: 3,57% (3 мушкараца),
2. Забрана проституције: 34,52% (25 мушкараца и 4 жене),
3. Легализација проституције: 13,0995 (11 мушкараца)
4. Декриминализација, а затим легализација: 16,66% (13 мушкараца и 1 жена)
5. Декриминализација, а затим забрана: 2,38% (1 мушкарац и 1 жена)
6. Заокружио "не зна" за сва три понуђена законска решења: 2,38% (2 мушкараца)
7. Заокружио/ла "не" за сва три понуђена законска решења: 4,76% (3 мушкараца и 1 жена)

Резултати анкете говоре да је највећи проценат анкетираних за забрану проституције укључујући и опцију декриминализација па забрана (36,9%: 26 мушкараца и 5 жена), затим за легализацију, укључујући опцију декриминализација, па легализација (29,75%: 24 мушкараца и 1 жена). У овом делу се одговори мушкараца и жена припадника/ца ПУ Нови Сад највише разликују. Само је једна жена била за опцију декриминализација, па легализација (10% жена у односу на 32% мушкараца), док је за забрану укључујући и опцију декриминализација па забрана било 5 жена или 50% анкетираних жена у односу на 35,13% мушкараца.

Анкетираним припадницима/цама ПУ Нови Сад је било понуђено да образложе став у вези са легализацијом проституције. Било је два коментара:

- "Сматрам да проституцију треба легализовати";
- "Према садашњим нормама нашег друштва сексуални однос се не може сматрати робом те плаћати".

На крају, свим испитаницима/цама смо дали могућност да напишу нешто што их нисмо питали, а у вези је са проституцијом. Добили смо два коментара:

- "Треба је легализовати, одредити хигијенске и друге критеријуме, социјални статус, бенефицирани стаж као ми"
- "Ако би се проституција легализовала, тј. увела у тзв. редовна занимања, на који начин спречити да на бироу рада то буде нуђено као нормално радно место?"

На који начин будућим генерацијама објаснити моралну компоненту нечега што је "легално" и дозвољено? Граница између "добра" и "зла" се не сме олако брисати.

У првом кругу попуњавања упитника приметили смо да нема оних које су попуниле жене у полицији и због тога смо инсистирали да се исправи неочекивани резултат анкетања. То сам протумачила као својеврсну сегрегацију или накалемљеност жена унутар мушке професије, али за одржив одговор у вези са претходним податком потребно је предузети посебно истраживање.

Анкетирање је поновљено тако да су сада жене у полицији анкетирани према установљеним критеријумима. Анализа је показала извесне разлике у ставовима у односу на пол испитаника што је најпре уочено код одговора у вези са законским решењем проституције, како је напред дато. Постоје и друге разлике: на пример, највећи проценат жена (50%) проституцију је видело као последицу транзиционих превирања која доводе до сиромаштва друштва, формирања криминалног миљеа чији је проституција само један део. Тек 30% жена у односу на 70% мушкараца је проституцију видело као жене и мушкарце који за неки облик новчане или неке друге надокнаде или облика личне сатисфакције, различите од оне коју доноси љубав, упражњавају повремено или стално било који облик сексуалног односа са особама истог или различитог пола.

Све наведено може значити последицу опште подређености жена, где законска права жена и њихова професионална компетентност иду испред схватања и самоприхватања да су односи потпуне равноправности између мушкараца и жена могући. Ако се свест жене генерацијама формира унутар женске подређености у породици и кући, како је могуће очекивати да ће се жена у свету рада понашати другачије осим подређено? Ова подела се може одразити и на поделе унутар једне класе или синдикалне организације, где и поред заједничких интереса постоји маргинализација жена у већем или мањем обиму.

4.3.2. Статистички подаци о "учиниоцима деликта проституције"

У наредном делу показаћемо статистичке податке, по социодемографским својствима, за особе које су процесуиране од стране ПУ Нови Сад, сходно Кривичном законик у Републике Србије.

4.3.2.1. Статистички подаци ПУ Нови Сад

Полицијска управа у Новом Саду

Трговина људима из члана 388 КЗ РС у периоду од 2010. до 2012.

	2010.	2011.	2012.	укупно
Број кривичних пријава	15	11	5	31
Број лица	32	16	7	55
Број кривичних дела	32	21	7	60
Мере				
Задржавање 48 часова	5	7	3	15
Лишавање слободе	5			5
Пол извршиоца				
Мушки	22	11	6	39
Женски	10	5	1	16
Старосна структура				
Мушки извршиоци	22	11	6	39
до 14 година	1			1
од 14 до 15 година		1		1
од 16 до 17 година	1			1
од 18 до 20 година	3	1	1	5
од 21 до 30 година	5	4	1	10
од 31 до 40 година	6	3	2	11
од 41 до 50 година	4	2	1	7
од 51 до 60 година	2		1	3
Женски извршиоци	10	5	1	16
од 16 до 17 година				1
од 18 до 20 година				
од 21 до 30 година	3	2		5
од 31 до 40 година	4	2		6

од 41 до 50 година	2	1		3
од 51 до 60 година	1			1
Стручна спрема				
Средња стручна спрема	10	7	3	20
Нижа стручна спрема	18	8	4	30
Без стручне спреме	4	1		5
Статус запослења				
запослени	5	1		6
незапослени	27	15	7	49
Брачно стање				
МУШКИ	22	11	6	39
Ожењен	12	3	2	17
Неожењен	10	8	4	22
ЖЕНСКИ	10	5	1	16
Удата	5	1		6
Неудата	5	4	1	10
Месеци извршења дела				
јануар	8	1		9
фебруар	1	1	1	3
март	2		1	3
април	6	3	3	12
мај		5		5
јун	4	3		7
јул		2		2
август	1	1	1	3
септембар	6			6
октобар	2	2	1	5
новембар	2	3		5
децембар				
Дани извршења дела				
понедељак	1	5	3	9
уторак	14	4	1	19
среда	4	2	1	7

четвртак	2		2	4
петак	8	10		18
субота				
недеља	3			3

Полицијска управа у Новом Саду

Посредовање у вршењу проституције из чл. 184 КЗ РС у периоду од 2010. до 2012. године

	2010.	2011.	2012.	укупно
Број кривичних пријава	4	5	2	11
Број лица	4	14	2	20
Број кривичних дела	4	17	2	23
Мере				
Задржавање 48 часова	1	12	1	14
Лишавање слободе				
Пол извршиоца				
Мушки	3	11	1	15
Женски	1	3	1	5
Старосна структура				
Мушки извршиоци	3	11	1	15
од 18 до 20 година	1	2		2
од 21 до 30 година	1	3		4
од 31 до 40 година		4		4
од 41 до 50 година		1		1
од 51 до 60 година	1	1	1	3
Женски извршиоци	1	3	1	5
од 18 до 20 година				
од 21 до 30 година	1			1
од 31 до 40 година		2	1	3
од 41 до 50 година		1		1
од 51 до 60 година				
Стручна спрема				
Средња стручна спрема	2	12	1	15

Нижа стручна спрема	2	2	1	5
Статус запослења				
запослени	2			2
незапослени	2	14	2	18
Месеци извршења дела				
јануар				
фебруар		1		1
март			1	1
април				
мај		1		1
јун	1	1		2
јул	1			1
август		13		13
септембар				
октобар			1	1
новембар	2			2
децембар		1		1
Дани извршења дела				
понедељак		1		1
уторак	3	2		5
среда		1	2	3
четвртак		13		13
петак	1			1
субота				
недеља				

4.4. АНКЕТЕ КОРИШЋЕНЕ У ИСТРАЖИВАЊУ ПРОСТИТУЦИЈЕ У СРБИЈИ

Приказаћемо анкете које су коришћене за напред поменуто истраживање, а на крају овог дела рада даћемо наше мишљење о питањима која, осим наведених, треба да буду садржана у анкети.

4.4.1. Анкете

4.4.1.1. УПИТНИК А - жене у проституцији

Циљ истраживања је да се добију подаци о женама и мушкарцима у проституцији: о начинима, мотивима уласка у проституцију, ставовима о проституцији, насиљу у проституцији. Подаци добијени овим упитником користиће се у сврху израде истраживачког рада који ће бити објављен. Молимо вас да читко попуните овај упитник. **Тајност података је загарантована.**

ОСНОВНИ ПОДАЦИ

1. године старости .....
2. образовање .....
3. брачни статус: а) удата б) неудата ц) разведена д) ванбрачна заједница
4. економски статус а) незапослена б) избеглица или расељена особа
д) запослена, е) .....
5. месечни приход а) породице б) само ваш

1. да ли имате децу и ако да колико
2. да ли сами изражавате себе (породицу) а) да б) не
3. да ли сте у проституцији повремено или је то једини извор прихода.....

РАЗЛОЗИ ЗБОГ КОЈИХ ЈЕ ЖЕНА У ПРОСТИТУЦИЈИ

1. немогућност да се нађе било какав посао
2. потреба за луксузом и слободним временом
3. лакша и боља зарада од других доступних послова
4. већа контрола сопственог живота у односу на друге послове и статус (брак, ванбрачна веза)
5. наговор пријатељице или момка

6. присила или уцена (образложити).....
7. нешто друго (образложити).....
8. Са колико година сте ушли у проституцију?.....
9. Колико дуго сте у проституцији?.....

ДРУШТВЕНИ СТАТУС ЖЕНА У ПРОСТИТУЦИЈИ

1. Да ли породица зна чиме се бавите а) да б) не
- ако зна какве су реакције.....
2. Да ли постоји реакција средине у односу на вас због тога што сте у проституцији (у продавници, код лекара, у школи, факултету, пријатељима...)
а) осуда
б) презир
ц) избегавање
д) претње
е) не знају чиме се бавим
ф) нешто друго.....
3. Постоји ли разлика у ставовима мушкараца и жена
а) да
б) не
ц) образложите разлику (ако постоји).....
4. Каква је реакција „клијената“?
а) презир 20% 30% 40% 50% 60% 70% 80% 90%
б) агресивност 20% 30% 40% 50% 60% 70% 80% 90%
ц) неутралан став 20% 30% 40% 50% 60% 70% 80% 90%
д) наклоност 20% 30% 40% 50% 60% 70% 80% 90%
е) показује позитивне емоције (пажња, срдачност, љубазност...) 20% 30% 40% 50% 60% 70% 80% 90%
ф) нешто друго 20% 30% 40% 50% 60% 70% 80% 90%
5. Простор у коме најчешће радите је:
а) у изнајмљеном стану (соби),
б) у хотелу
ц) напољу (парк, хаустор...)
д) специјализовани бар
е).....

6. Сматрате да проституцију треба декриминализовати (да не буде кривично дело или прекршај јавног реда и мира), али да се одлука о томе шта после донесе кроз широку јавну дебату која ће ценити све релевантне чињенице о друштвеним и економским околностима у којима живимо?

- а) да
- б) не
- ц) не знам

7. Да ли сматрате да проституцију треба забранити јер је то насиље над женама јер су због немаштине принуђене да продају секс?

- а) да
- б) не
- ц) не знам

8. Сматрате ли да проституцију треба легализовати тако што ће се третирати као сваки други облик рада и женама у проституцији обезбедити услове за рад (без макроа, заштиту од насиља, уцена и приступ здравственим услугама)

- а) да
- б) не
- ц) не знам (образложите).....

МУШКАРЦИ КОЈИ СУ ДЕО ПРОСТИТУЦИЈЕ КАО КУПЦИ СЕКСА

1. Који проценат мушкараца купаца секса је ожењен а) до 10%, б) од 20%, до 40%, ц) око 50%, д) од 60% до 70%. е) не знам

2. Старосна структура мушкараца купаца секса у процентима

- а) до 30 година 20% 30% 40% 50% 60% 70% 80% 90%
- б) од 30 до 50 година 20% 30% 40% 50% 60% 70% 80% 90%
- ц) преко 50 година 20% 30% 40% 50% 60% 70% 80% 90%

3. Образовна структура мушкараца купаца секса у процентима

- а) ниже образовање (нижа и средња стручна спрема)
20% 30% 40% 50% 60% 70% 80% 90%
- б) више образовање (виша и висока стручна спрема)
20% 30% 40% 50% 60% 70% 80% 90%
- ц) не знам

4. Шта је мотив мушкараца да купују секс?

- а) незадовољавајући сексуални живот у браку

- б) упражњавање аналног или оралног секса
- ц) упражњавање сексуалних перверзија (фетишизам, коришћење помагала, содомија...)
- д) нешто друго

5. Шта мушкарци купци секса највише траже и колико то кошта?

- а) сношај
цена.....
трајање (просечно).....
- б) орални секс
цена.....
трајање (просечно).....
- ц) анални секс
цена.....
трајање (просечно).....
- д) нешто друго, навести шта.....
цена.....
трајање.....

ОДНОС ИЗМЕЂУ ТЕЛА И ЕМОЦИЈА

1. Како осећате своје тело у току и после сексуалног односа са клијентом?

(не осећате своје тело, осећате физичку бол, нешто друго).....

2. Које емоције имате у току и после сексуалног односа са клијентом?

(повраћа вам се, страх, гађење, ноћне море, не осећате ништа, нешто друго - образложити).....

3. Које акције користите за одвајање тела од емоција

- а) без љубљења;
- б) кратко трајање односа;
- ц) не дајете информације о приватном животу;
- д) лажна имена,
- е) постављате границе (може или не да додирује одређене делове тела);
- ф) кондом за клијента, али не и за партнера;
- г) нешто друго.....

НАСИЉЕ КУПЦА СЕКСА, МАКРОА...

1. Да ли сте и ако јесте колико често сте били изложени насиљу купаца секса, макроа посредника у проституцији? .....
2. Које тактике користите да би спречили насиље (преговоре, мажење, умиљавање или нешто друго)?.....
3. Која врста насиља је најприсутнија?
.....
4. Ако има насиља, где се оно најчешће дешава?
.....
5. Ако има сведока насиља ко су и како реагују?
.....
6. Да ли сте били жртва полицијског насиља и ако јесте напишите која врста насиља је у питању и колико често се то дешавало (под насиљем се подразумева и сексуални однос без ваше воље).....
7. Кога се највише плашите: а)"клијената" б) макроа ц) милиције д).....
8. Да ли желите да кажете нешто што вас нисмо питали, а у вези је са проституцијом?
.....

4.4.1.2. УПИТНИК Б - мушкарци купци секса у проституцији

Циљ истраживања је да се добију подаци о женама и мушкарцима у проституцији: о начинима, мотивима уласка у проституцију, ставовима о проституцији, насиљу у проституцији. Подаци добијени овим упитником користиће се у сврху израде истраживачког рада који ће бити објављен. Молимо вас да читко попуните овај упитник. Тајност података је загарантована.

ОСНОВНИ ПОДАЦИ

1. године старости.....
2. образовање.....
3. економски статус:
а) запослен; б) избеглица или расељена особа; д) незапослен; е) пензионер
4. Професија:
а) уметник; б) лекар; ц) правник;
д) економиста; е) занатлија; ф) трговац; е)

5. Месечни приход а) породице б) само ваш
6. Да ли имате децу и ако да, колико.....
7. Да ли сами издражавате себе (породицу) а) да; б) не;
8. У односу на посао који радите сматрате ли себе
  - а) успешним;
  - б) просечно успешним;
  - ц) мање успешним
  - д) .....
9. Која је ваша животна девиза.....

СЕКСУАЛНОСТ, ЉУБАВ, ВЕРНОСТ

1. Ваше сексуално опредељење је:
  - а) хетеросексуалан; б) хомосексуалан; в) бисексуалан
2. У браку/или у вези сте (јер:):
  - а) волите жену/партнерку/партнера;
  - б) не можете да живите сами;
  - ц) због деце;
  - е) због новца;
  - ф) због друштвеног статуса;
  - г).....
3. Немате жену/партнерку/партнера (образложите):
  - а) немате времена за контакте;
  - б) имате проблем у комуникацији са људима ;
  - ц).....

ШТА ЈЕ ВАШ МОТИВ ДА КОРИСТЕ ЖЕНЕ У ПРОСТИТУЦИЈИ

1. Незадовољавајући сексуални живот у браку/вези
2. Задовољење сексуалних потреба јер нема сталне везе
3. Потреба за задовољством и опуштањем кроз изласке и секс без обавеза
4. Куповина секса је средство за ослобађање од стреса и агресије
5. Купујем све што ми треба
6. Проблеми са потенцијом
7. Упражњавање сексуалних перверзија (фетишизам, коришћење помагала...содомија)
8. Нешто друго или више понуђених одговора заједно (образложите)

ШТА НАЈЧЕШЋЕ КОРИСТЕ (ОД УСЛУГА) У ПРОСТИТУЦИЈИ?

1. сношај
цена.....
трајање (просечно).....
2. орални секс
цена.....
трајање (просечно).....
3. анални секс
цена.....
трајање (просечно).....
4. нешто друго, навести шта
цена.....
трајање.....
5. Да ли сте агресивни према женама у проституцији?
  - а) да;
  - б) агресиван сам и према жени/партнерки/партнеру;
  - ц) не
6. Ако сте агресивни како то образлажете?.....
7. Како бисте НАЈПРЕ описали сексуални однос са женом у проституцији:
  - а) брз, егостичан;
  - б) чисто задовољство од 30 минута;
  - ц) исто као са женом или партнерком;
  - д) без нежности, образложите.....

ДА ЛИ ДОСТУПНОСТ ЖЕНА У ПРОСТИТУЦИЈИ МЕЊА ПОНАШАЊЕ МУШКАРАЦА

1. Да ли сматрате да је однос са женом у проституцији превара ако сте у браку/вези? (образложите).....
2. Да ли видите однос са женом у проституцији као
  - а) релацију вољност-послуженост
  - б) комуникацију (могућа су и осећања)
  - ц) компензацију за празнину свакодневног живота
  - д) другу врсту компензације (коју)

- е) куповину илузије (образложите)
3. Како видите жене у проституцији
- а) као неморалне особе
  - б) као пословне особе
  - ц) као сексуално незасите особе
  - д) економски зависне особе које немају други избор
  - е) као и све друге жене
  - ф) нешто друго
4. Како себе видите у односу на жене у проституцији чије услуге плаћате
- а) као неморалну особу
  - б) као пословног човека
  - ц) као сексуално незаситу особу
  - д) као мачо мушкарца
  - е) као нормалног човека који користи оно што му се нуди на тржишту
5. Како долазите до жена које су у проституцији?.....
6. Где се одвија сексуални однос?.....
7. Да ли о томе отворено причате са пријатељима
8. Да ли посећујете жене у проституцији заједно са пријатељима/пословним партнерима? (образложите) .....
9. Како говорите о женама у проституцији (наведите речи које употребљавате)
10. Да ли мислите да је однос са женом у проституцији
- а) ослобођен свих илузија;
  - б) потпуна илузија;
  - ц) нешто треће
11. Да ли сте променили однос/став према женама уопште од момента када сте почели да користите сексуалне услуге жена у проституцији?
- Ако да, образложите.....
12. Да ли себе другачије видите пошто сте почели да користите услуге жена у проституцији? (ако да, образложите)

О ПРОСТИТУЦИЈИ

1. Сматрате да проституцију треба декриминализовати (да не буде кривично дело или прекршај јавног реда и мира), али да се одлука о томе шта после донесе кроз широку

јавну дебату која ће ценити све релевантне чињенице о друштвеним и економским околностима у којима живимо?

а) да; б) не; ц) не знам;

2. Да ли сматрате да проституцију треба забранити јер је то насиље над женама јер су због немаштине принуђене да продају секс?

а) да; б) не; ц) не знам;

3. Сматрате ли да проституцију треба легализовати тако што ће се третирати као сваки други облик рада и женама у проституцији обезбедити услове за рад (без макроа, заштиту од насиља, уцена и приступ здравственим услугама)

а) да б) не ц) не знам (образложите)

4. Да ли сте знали да је жена са којом сте имали секс била трафикована

а) да; б) не; ц) не знам; д) то ме није интересовало – образложите.....

5. Да ли желите да кажете нешто што вас нисмо питали а у вези је са проституцијом?

4.4.1.3. УПИТНИК Ц - припадници/припаднице ПУ Нови Сад

Подаци добијени у овом упитнику користиће се искључиво у циљу научно-истраживачког рада који ће бити објављен. Молимо вас да га читко попуните. Тајност података је загарантована.

1. Како би најпре дефинисали проституција (заокружити 1 од понуђених одговора)

а) то су жене (и мушкарци) у проституцији које за неки облик новчане или неке друге надокнаде, или због неког облика личне сатисфакције различите од оне која се односи на љубав, упражњава повремено или стално било који облик сексуалног односа са већим бројем особа које могу бити истог или различитог пола.

б) суштина проблема је у транзиционим превирањима што доводи до великог сиромаштва нашег друштва, урушавања традиционалних вредности, нестанка социјалне државе, а све заједно до формирања криминалног миљеа чији је проституција само један део.

ц) у свом редовном послу руководим се правилима службе и процедурама и не размишљам о самом проблему.

2. По вашем искуству шта најчешће буде са клијентом кога сте затекли са женом у проституцији, а који је куповао секс?

а) исто што и са женом затеченом у проституцији: приводи се судији за прекршаје по истој процедури

б) клијент затечен у проституцији се пушта или евентуално користи као сведок против жене у проституцији

ц) нешто треће (образложите)

3. Током редовних задатака да ли можете да препознате када је жена у проституцији жртва трафикинга?

а) да; б) не; ц) не знам; д) нешто друго (образложите).....

4. По вашем сазнању колико су учестала или успешна хапшења организатора и помагача у трафикингу ?

а) исто колико и хапшења жена у проституцији

б) врло ретка

ц) не знам

5. По вашем сазнању колико су учестала или успешна хапшења макроа, власника и запослених у угоститељским објектима који организују проституцију?

а) исто колико и хапшења жена у проституцији

б) врло ретка

ц) не знам

6. По вашем сазнању да ли је могуће да се жена овде и сада бави проституцијом без макроа и друге врсте криминалне заштите?

а) не

б) врло ретко

ц) не знам

7. По вашем сазнању колико је присутно насиље над женама у проституцији?

а) саставни део посла

б) често је али не нужно

ц) не знам

8. Како видите улогу полиције у суочавању са проблемом проституције?

а) поступамо по правилима службе која нас обавезују и то је довољно

б) суочавамо се са последицама насиља и других проблема за које нисмо надлежни ни обучени па је потребно укључити социјане службе и женске организације и едуковати полицију

ц) организовати интерсекторску сарадњу међу државним службама (полиција, социјална, здравствена служба), женским организацијама и другим службама којих се то тиче да свако решава проблем из своје надлежности.

9. Како оцењујете учинак државе у суочавању са проблемом проституције (заокружите 1 одговор)?

а) површински, хапсећи жене у уличној проституцији, понекад клијенте и макрое, али се не предузимају озбиљни и континуирани кораци да се обрачуна са великим играчима

б) држава нема довољно ресурса да се обрачуна са свим облицима криминала па је проституција у другом плану

ц) проституција није искључива одговорност полиције и судства већ треба укључити и друге системе државе: образовање, социјалну и здравствену заштиту.

10. Сматрате да проституцију треба декриминализовати (да не буде кривично дело или прекршај јавног реда и мира), али да се одлука о томе шта после донесе кроз широку јавну дебату која ће ценити све релевантне чињенице о друштвеним и економским околностима у којима живимо?

а) да; б) не; ц) не знам;

11. Да ли сматрате да проституцију треба забранити јер је то насиље над женама јер су због немаштине принудене да продају секс?

а) да; б) не; ц) не знам;

12. Сматрате ли да проституцију треба легализовати тако што ће се третирати као сваки други облик рада и женама у проституцији обезбедити услове за рад (без макроя, заштиту од насиља, уцена и приступ здравственим услугама)

а) да; б) не; ц) не знам: (образложите).....

13. Да ли желите да кажете нешто што вас нисмо питали а у вези је са проституцијом?.....

4.5 УЗРОЦИ И СТАЊЕ ПРОСТИТУЦИЈЕ У НАШОЈ ЗЕМЉИ СА СТАТИСТИЧКИМ ПОДАЦИМА, ПОЧЕТКОМ XX ВЕКА

Сматрамо интересантним изложити схватање од пре скоро једног века о проституцији у Србији. Нарочито сматрамо важним изложити и статистичке податке који су користили нама, а сигурно је да ће користити и другима који овај рад буду сагледавали. Напомињемо да смо податке које излажемо преузели из практично првог озбиљнијег стручног рада (по времену настанка) који се бавио проституцијом у Србији* па ћемо их због њега изложити идентично, уз наш коментар и закључно расправљање.

Већ је наглашено да се проституција манифестује полним сношајем, али је зато погрешно мислити да узрок проституције лежи искључиво у сексуалном нагону. Шта значи то? Код проституције полни сношај губи своје значење, а природни нагон се изопачује. Као одраз личних момената наведених под разним видом она се лако шири налазећи погодно тло, прерађено разним, на првом месту социјалним појавама и схватањем у модерном друштву. До тога се долази због погрешне оријентације о задацима и дужностима човека, о физиолошким функцијама тела и због неправилног погледа на свет уопште. Ова оријентација је опет последица погрешног васпитања деце и омладине. У овом погрешном васпитању учествује кућа и улица, друштво и околина. Тако због недовољног и погрешног васпитања настају с обе стране партнери који подржавају проституцију на штету напретка и развоја целог друштва.

Познато је да је женско биће осетљиво, њим лакше завладају осећаји и сексуалне представе, лакше постаје роб навика. Ако се према томе од детињства на такво биће негативно утиче у сексуалном погледу, а то чини нарочито модерно друштво, јасно је да ће нестати и социјалног осећаја и правог смисла за брак и његову сврху. То чини повод погрешне оријентације у сексуалном погледу уопште. Што је још горе, овај се негативни утицај осећа на сваком кораку. У колико га случајно нема, обично нема ни оног потребног позитивног управљања у одгоју него се деца препуштају сама себи. Чудни погледи о третирању сексуалних проблема, прикривени неком тајанственом копреном и лажним и рафинираним стидом, спречавају да се омладина тачно и јасно, а на подесан начин и у право време упуту у ова важна питања. Радозналима стога преостаје да потраже разјашњења тамо одакле се управо шири цела прљавштина и

---

*Б. Константиновић: *Проституција и друштво*, Београд, 1930, стр.18-41

добија потпуно погрешно обавештење. Деца се поучавају ван куће или школе. Улица, биоскоп, служавке, старији другови, слике и романи, све то наводи невину децу да упознају сексуалну љубав са наличја, са негативне стране. Тако се упознају чари сексуалног живота и уживања полног сношаја, а да права представа о целој ствари и не настане.

Под оваквим приликама се развија младеж, спремна и способна да подлегне свим инстинктима и искушењима на првом кораку слободе. Тако се развијају слаби карактери. Цела околина, рачунајући са људским слабостима и страстима и ослањајући се на њих, појачава и буди полну љубав у негативним смислу, а нема чврстине и воље да се урођени нагон доведе у нормалан колосек. С једне стране мушкарци постају и превише активни, с друге жене и превише поводљиве и пасивне. Одгој са незнањем је узрок оној првој недозвољеној и непромишљеној љубави, после које се обично полази странпутицом. Овакав одгој са незнањем је узрок ексцеса, који веома често воде проституисању. Почетак је ту, а савремени живот као да има уопште сврху да што више надражи, ионако изморене нерве, да појача инстинкте и да потенцира лажна и штетна уживања. Настојања око стицања материјалних добара, жеље за луксузом и угодним животом, последица су лошег одгоја и помажу процес стварања прелазног стадијума ка постајању јавних проститутки. Све то прибавља понуду и јача потражњу, другим речима, шири проституцију, ако можда не јавну, тајну сигурно.

Цела околина и данашње друштво несумњиво делују свим средствима да посла љубав скоро по правилу долази до изражаја тамо где не треба, у време кад не треба и на начин на који не би требало. Карактеристично је у томе време првог полног сношаја будућих проститутки. У раном добу изведен непромишљен корак, а тај у себи носи већ зачетак погрешног сексуалног живота који онда утиче на даље опредељење и будућност жене. То се види јасно и према прикупљеним подацима.

Од 373 проститутке први полни сношај имале су:

- у 11. години – 2
- у 12. години – 8
- у 13. години – 26
- у 14. години – 36
- у 15. години – 58
- у 16. години – 93
- у 17. години – 49

- у 18. години – 58
- у 19. години – 14
- у 20. години – 14
- у 21. години – 4
- у 22. години – 5
- у старијем добу – 6

Како се види, натполовична већина (223 или скоро 60%) проститутки имало је први полни сношај до 16 године. Ово је последица дејства околине, а сама чињеница добија веће значење кад се зна да је тај први полни сношај, према изјавама истих проститутки, био само у 28 случајева са законитим мужем, а у 40 случајева са вереником или љубавником. У осталим случајевима био је са особама без ближе везе, са туђим лицима разних професија па и таквим, за које се уопште и не зна ни ко су ни шта су. Од професија које су имале удела у овој значајној појави на прва места долазе занатлије са бројем 46, официри са борјем 34, чиновници 34, трговци са 26, док радници и земљорадници долазе са бројем 10 односно 9.

Односе првог полног сношаја женских и занимања мушкараца с којима је изведен показује табела 1. Она је веома поучна и доводи до размишљања о социјалним узроцима проституције уопште. Рашчлањивањем и коментарисањем овако речито изнесене само једне и то почетне појаве јавља се цео низ питања везаних за појаву проституције.

Табела 1:

узраст	Први полни сношај изведен на:																	свега
11	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2
12	-	-	-	-	1	-	1	2	-	-	-	-	-	1	2	1	-	8
13	3	4	2	-	1	-	-	4	-	-	1	-	-	2	3	5	1	26
14	3	1	-	-	2	1	4	4	1	3	1	1	-	3	7	2	3	36
15	6	4	1	2	5	1	4	9	2	1	2	1	2	6	6	5	1	58
16	7	11	2	1	7	2	7	14	3	4	4	-	2	7	12	6	4	93

17	6	4	2	-	5	2	-	6	2	-	2	-	2	3	9	5	1	49
18	2	4	-	-	9	4	5	4	2	-	3	-	1	9	12	2	1	58
19	-	2	-	-	3	-	3	-	-	1	-	-	-	2	5	-	1	14
20	1	-	-	-	-	-	2	1	-	-	2	1	-	-	5	2	-	14
21	-	-	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	4
22	-	1	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	1	-	-	5
23-25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	2
25-30	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	4
	28	31	9	3	34	11	26	46	10	9	15	3	7	34	67	28	12	373

Учешће официра у првом полном сношају је значајно. Они долазе на прво место, иако на њих не отпада највећи број, јер су они управо незнатни по броју према занатлијама, трговцима и чиновницима. Наћи узроке оволиком учествовању официрског сталежа није тешко, као што је лако разумети зашто је број земљорадника веома мали. Ту се долази поново до важности брака и женидбе у погодном добу. Рано пак одавање полном сношају од стране жена је појава која резултује из женских особина које су већ назначене. То двоје заједно лако доводи до полног сношаја без праве садржине, до проблематичне везе без јаче одговорности и ствара терен за проституцију. Чулност је несумњиво ретко одлучујући фактор при овом првом паду, чешће несавесно завођење уз помоћ алкохола, женине слабости, радозналости, незгоде, похоте итд. То је свакодневна појава у нашем друштву, нарочито по градовима, а одраз је врло болесног стања. Самоубиства су само манифестација безизлазног положаја, у који се овим путем запада, а проституција прави плод погрешно искоришћеног полног нагона. (Према Миловановићу, од 225 женских самоубиштава отпада највише 66 на узраст 16 до 20 година, а љубавни мотив је у 59 случајева). Друштво овакво искоришћавање сматра као неизбежно, погодује му у свим правцима, дајући мушкарцима подстрек у њиховим љубавним авантурама, а женама пружајући све варљиве чари, обмањујући их и убијајући праве осећаје женскости. Како се може другачије разумети први полни сношај у толико случајева са посве непознатим мушкарцима? Откуда мушкарцима толика смелост, а женама толика слабост? Одговор је у целој друштвеној структури садашњице и у односу полова у њој.

Мушкарци умногоме, већ по свом положају и држању, чине узрок проституције на који се обично врло мало или никако не помишља. Истина, и овде значајну улогу игра васпитање, али друштво даје мушкарцима доминантан положај чије се последице

у овом погледу негативно осећају. Ту долази на прво место неједнакост пред законом и јавним мишљењем. Оно што се код мушкарца сматра као разумљиво и природно, исто дело даје повода за кажњавање жена и њихово избацивање из друштва. Мушкарац је свестан тога. У том правцу се одгаја, друштво га штити. Он искоришћује свој положај, сматра жену за ниже биће, често само као предмет за уживања. Код мушкараца нестаје скоро свих препона за угађање инстинктима, јер су створили двоструко мерило за оцену свих дела. Једино се код њих ради о том да се све доведе у што сношљивију форму. Оргије се код мушкараца повећавају материјалним богатством и тако надају невинне жртве, да након првог посртаја буду одбачене и врло често након тога потпуно уништене. Из беде и резигнације одаје се проституисању. Поменути слаби одгој и миље само тај пут убрзавају. Карактеристично је да и саме жене увек строже цене пад жена него мушкараца. Посрнуле девојке се избегавају, а њихови заводници се крећу часно у свим круговима па и женским.

Истина, поред мушкараца којима је онемогућена рана женидба па се одају загрљају са проститутком евентуално из физиолошке потребе (ових је мало број), има и много ожењених који такође траже проститутке. То је опет последица слабог одгоја, карактера и неозбиљности у схватању брака или погрешно склопљеног брака. То је један доказ више о утицају целог друштва и околине, јер се ово учествовање ожењених не може правдати полигамичним нагоном. Овде се стално понављају чињенице у међусобној узрочној вези. Друштво ствара захтеве мушкараца, а они опет искоришћавају разне друштвене тековине за задовољење својих прохтева. Јасно је да се стога не може никако мушкарац да ослободи од велике одговорности за ширење проституције. Он то чини директно и индиректно. То показује на првом месту положај жене уопште у који је стављена целим друштвеним уређењем, а тај је продукат настојања и управљања мушкараца. Жена нема довољно заштите, у много случајева препуштена је себи, а злостављана не може да извојује потребну сатисфакцију. Све установе имају таква обележја из којих се јасно види неравноправност полова. Жене су у раду слабије плаћене, више искоришћаване, нису им дозвољени сви позиви, у свом деловању омаловажаване су итд. Не треба доказивати да то све утиче и на женску психу и развој младе девојке. Није тешко доћи до закључка зашто под овим условима, а у данашњим приликама, велики број жена лако полази путем који води проституцији у било којој форми.

Кад се боље упозна начин како се све ове појаве у животу догађају није тешко доћи до сигурне спознаје да се у целом данашњем друштву међу узроцима

проституције издвајају мушкарци сами по себи. Они то чине свесно или несвесно. Као и код жена и на мушкарцима се запажа негативни утицај целе околине, само ефекат тог утицаја није исти. Сем тога, то исто друштво створило је, признајући и помажући све ове односе, у сфери сексуалног живота и **појам двоструког морала**. Он је управо судбоносан у решавању проституције. Тако се свим средствима појачава активност мушкарца која се често не придржава ни оних форми које су за друштво сношљиве, него та активност постаје безобзирна и често злочиначка.

Проституција се стога потпуно погрешно посматра само са становишта једног саставног дела друштва, са гледишта жене. Код проституције учествују две стране, обично разног пола. Једном је један део, други пут је други више одговоран. Често ти индивидуи нису ни способни да схвате целу ситуацију у којој се налазе, а још мање сам проблем. Међу узроцима проституције као и у суштини и садржају саме ове друштвене појаве истиче се стога и питање мушкараца и апсолутно је нетачно да се питање проституције сматра само женским питањем. Жена се не одаје проституцији само из властитих мотива нити само због специфично својих узрока, него добрим делом и зато што у том правцу постоје прохтеви и акције мушкараца. Постоји ли потражња од стране мушкараца, налази се понуда од стране жена. Ова два момента су у међусобној вези, то су фактори који се измеђују. Разумљиво је да се под извесним условима и у извесним границама може потражња појачати или умањити, а исто тако и понуда. Цео однос не зависи само о броју учесника него и о интензитету. Оба фактора, и мушкарац, и жена, не делују само међусобно једно на друго, него стоје под заједничким утицајем целе околине. Наравно, остаје још увек отворено питање да ли се потражња, уколико постоји, може и мора понудом потпуно покрити. Познато је да у трговини то не мора бити ако извесног артикла нема. У питању проституције, ако се трговачки говори, овај артикал може бити двоје: жене или ванбрачни полни сношај. Према свему, ово друго мора се узети као артикал, тј. проституције не би било кад не би било понуде полног сношаја, ма колики број жена био. Другим речима, понуда се смањује смањивањем интензитета у јачој мери него ли смањивањем потражње. Утолико је акценат на страни жена оправдан.

Иако друштво у целини, према свему, по свом уређењу пружа могућност развоја проституисања, породица у том друштву има одлучну улогу. Према сигурним извештајима и статистикама, утврђено је да већина проститутки нема сигуран ослонац у кући и породици. Код испитаних проститутки код нас је нађено да су 44 од њих, тј. 10,7% ванбрачна деца; 130 њих је било без оба родитеља при одавању проституцији, 69

је имало само мајку, а 53 само оца. Од 306 проститутки при одавању проституцији било је са оба родитеља само 54, тј. 14,6%. Ови бројеви говоре јаче него сва теорисања, колико је породица ненадокнадива у васпитању деце. Она је најсигурнија контрола при развоју омладине и најјача залога за потпуно старање о младом нараштају у сваком правцу. Родитељска пажња и љубав не могу се ни на који начин надокнадити па су и горње бројке само логична последица ове чињенице. Да међу проституткама постоји уопште велики број ванбрачне деце, доказ је слабог старања друштва за ове своје чланове.

Развој породице и породичног живота стоји у уској вези са развојем доместификације. У варошима и већим градовима слаби породична веза па ту има више проституције неголи по селима и мањим насељима. Сем тога, градска деца више и лиферују проститутке него сеоска. Родитељи 373 испитане проститутке по занимању, овако су распоређени:

- земљорадници.....72
- официри и чиновници.....28
- радници.....68
- занатлије.....121
- трговци.....20
- разни.....64

Кад се зна однос целокупног становништва, онда удара у очи сразмерно мали број тежачке деце, а већи број градске. И овде се огледа утицај породичне везе, која је по селима јача него по варошима, а истовремено и утицај вароши уопште. По варошима се скупља већи број нежењених мушкараца, ту цветају и живе најбурнијим животом разни локали за забаву без много потребне контроле. Економски живот и опште породични је отежан разним уређењима која су последица наглог ширења проституције. С тим у вези је и узраст девојака при одавању проституцији. Највећи део је уписан већ пре 20-те године живота. Па и у томе се види већи проценат код кћери официра, трговаца и чиновника, како то показује табела број 2.

Табела 2:

Занимање родитеља	УЗРАСТ ПРИ ОДАВАЊУ ПРОСТИТУЦИЈИ																	
	11	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	26	24	24- 26	26- 30	више	свега	
земљорадици	-	1	4	6	4	9	11	5	9	6	3	3	-	-	8	1	72	58
официри, чиновници	-	1	1		4	3	5	7	3		1	1	1	1	-	-	28	75
радници	-	1	2	6	9	10	18	8	2	6	2	1	-	-	3	-	68	83
занатлије	-	3	2	10	21	11	20	11	12	6	4	7	4	-	10	-	121	64
трговци	1	-	1	2	2	2	2	5	1	1	1	1	1	-	-	-	20	75
разно	-	1	1	3	4	12	8	15	7	5		5	1	-	2	-	64	69
Свега	1	7	11	27	46	47	64	51	34	24	11	18	7	1	23	1	373	

Није то случај да се проституција шири развојем културе и да у примитивним односима људског друштва и може да нађе услове за свој развој. У стара времена је човек несметано задовољавао полне нагоне и то је задовољавање ишло несумњиво по природним законима. Увек слободно, према потреби, без устручавања. У том времену није било проституције и полни сношај је увек одговарао својој сврси. Да тај начин брачне везе не одговара савременом схватању брака са широком социјалном базом, јасно је, али то није једини критеријум за просуђивање проституције. Тек кад је развој друштвених односа захтевао да се ти инстинкти доведу у извесну форму, они постају замамљиви и изопачују се. То је последица неједнаког развоја у одгоју и култури. Ово је врло важан моменат. За аргументацију је довољно споменути незадовољене ексцесе, који се јављају при заједничким излетима варошке деце, мушкараца и девојчица, и простодушност која влада међу заједничким животом чобана и чобанки у насељу. Извештачени међусобни односи полова без измене психе и схватања воде овим ексцесима, а потом и самој проституцији. То је реакција на цео нерационални развој. Човек се не задовољава у сексуалном животу више природним односима него тражи вештачко задовољење у свему па и на начин који се назива проституисањем или бар који води до проституције. Градови и веће вароши као прави експоненти овакве културе и јесу прави центри проституције, а уз то погодују и другим директним узроцима.

Иако је проституција код нас ухватила јак корен, иако су услови за њу појачани за време и после рата, као и по другим земљама, ипак је код нас у већем делу народа још увек јака породица и њен утицај. Последице овога су исказане горњим бројевима, а

није случајно што од 373 јавне проститутке има 37, тј. 10% Мађарица и 25, тј. 7,5% Немица, а укупно 76 или 20,3% друге, стране, несрпске нације. Ови бројеви према националитету ни издалека не одговарају општем распореду становништва по матерњем језику у Србији.

Ово је потребно нагласити, јер се заступљеност других нација па и размештај и снабдевање јавних локала проституткама изводи и организованом акцијом која се бави продајом "белог робља". Та акција није поштедела ни нашу земљу, која овим несавесним трговцима служи и као експортно и импортно тло. Једна статистика говори да наших девојака само у Италији по јавним кућама има 79. Овај број није проверен, али је јасно да за стварност постоји и да на њу треба мислити. Он је озбиљан предмет и међународних конференција за сузбијање проституције. Док регламентарни систем сили посрнула девојку да се упише у јавну кућу, вребају и њу и друге па и непорочне девојке несавесни трговци, а друштво то гледа и трпи, свесно или несвесно.

Ово стање код нас илуструју, иако непотпуно па и нејасно, честе вести по новинама о одвођењу младих девојака, али је јачи доказ у јавности добро позната афера подвођења и завођења у Загребу 1925. године. Ту је ухваћена организована скупина особа које су се бавиле овим злочиначким послом. Нашли су се на делу заједно гостионичарка, проститутка, домаћица и две жене без занимања са једним келнером. Они су завели и одвели у јавне куће преваром и под разним изговором у кратком времену 18 особа од 18 – 28 година старости. Све су то биле неудате жене и то: 6 бивших служавки, 8 бивших радница, 1 бивша келнерица, 3 бивше чиновнице. За сваку добављену девојку плаћали су власници јавних кућа као провизију 1150000 динара. Ниједна од тих девојака није пре била проститутка, него су све биле без посла или су тражиле службу, кад су их подводачи нашли.

У овој жалосној историји истичу се нарочито два момента: начини одвођења и пређашње занимање у животу. Ово последње чини веома важан проблем и заузима нарочито место у проучавању узрока проституције уопште.

Према нашим скупљеним подацима од 373 проститутке је било 101 код куће у породици, бавећи се домаћим послом, 262 проститутке, тј. више од 2/3 укупног броја су имале разна занимања, иако је познато да се ни неколико постотака од свих женских не бави занимањем и зарадом ван куће. По занимању пре проституисања било је:

- 103 служавке – куварице
- 48 келнерица – касирки
- 34 кројачице

- 24 собарице
- 13 радница
- 13 чиновница – писарки
- 8 продавачица
- 16 разних.

Познато је, а и овде се запажа, да извесна занимања нарочито лиферују проститутке. То је врло важно за познавање и решавање целог проблема нарочито у циљу сузбијања проституције. Овамо спадају, како је већ споменуто: служавке, келнерице, артисткиње и разне продавачице. Свакако то није случај него има своје дубоке разлоге.

Служавке су обично девојке са села или кћери сиромашних родитеља. Врло често запуштена и напуштена створења. Оне лиферују 30-60% јавних проститутки, а да се баве и тајном проституцијом у разним формама више је него сигурно. Већ сама та чињеница показује њихову слабу моралну отпорност која је несумњиво последица свих ових или већег дела познатих узрока, а нарочито недовољног васпитања. Обично им недостаје право залеђе породице и куће. Послодавци се врло мало, у већини случајева никако, за њих не брину, не пазе на њихово друштво, слободно време и излаз, недељне забаве и игранке. Колико је томе крива домаћица, није мања грешка ни у схватању, нарочито овом послератном, о самосталности омладине. Та се отима породичном надзору и контроли уопште, као и свакој чвршћој вези са кућом у којој су запослени. Уживања вароши очаравају и заносе неискусне девојке са села. Она их и заводе било на игранкама било у биоскопу да лакомислено постану жртве вештачки подражених нагона. Тим већ наступају пут повремених проституисања док добрим делом не постану и професионалне проститутке. Изгубе ли место, цела ситуација по њих постаје још гора и опаснија. Позив служавки је уз то скопчан са целибатом што није од споредног значаја по њихов развој у сексуалном смислу. Друге раднице, удате, лакше се подижу, ако случајно и посрну. Не сме се запостављати ни чињеница, да служавке постају врло често жртве пожуде својих несавесних господара. То је редовна појава. И крај оваквих прилика, плус слабог одгоја и ослонца, није чудо да су бивше служавке толико заступљене међу проституткама.

Још горе стоје служавке по разним хотелима и свратиштима, собарице које су уз исти положај као служавке по кућама још свакодневно предмет пожуда и насртаја разних гостију. Ту треба јак карактер и чврста воља да се оваква жена одржи на

достојној висини. Овде утичу у већој мери и материјални моменти, јер собарице обично живе од напојнице, а за већу напојницу се обично тражи и већа услуга.

Са служавкама показују извесну сличност разне продавачице, с том разликом, да се оне регрутују више из грађанских кругова и да су њихови прохтеви и мотиви нешто изграђенији. Овај позив жена, као и скоро сви болује на том, да се узима као задатак живота него као средство за испомагање до удаје. Многе жене опет узимају разне позиве само да не буду "код куће" или да буду независније од родитеља. Осим тога, велика је грешка што за све ове позиве не постоји стручна спрема тако да је избор и категорисање немогуће. Мора се нагласти и то да су многе продавачице лошије плаћене него и саме служавке којима је скоро увек обезбеђен стан са храном. Овде економски моменат игра значајну улогу код проституисања ако су се томе позиву одале једино ради зараде. Али ипак главну улогу и више утицаја и овде има одгој и миље. Сам позив, скопчан са хваљењем и нуђењем предмета при продаји, са претеривањем па и лагањем, носи са собом уништавање етичког и социјалног осећаја. Упознавање са партијама, односи са запосленим мушкарцима, све то чини да су ове жене врло лако и врло брзо наклоњене да пођу странпутицом. Са извесном интелигенцијом, познавањем прилика и упознавањем околине, у жељи за уживањем, за забавом, оне су у већини редовни гости кафана и на једноставан начин дају пристанак и за ноћне састанке. Даљи развој је јасан и познат, од тајне проституције ка јавној, истина често и присилним уписивањем. У сличном се положају налазе и разне писарице, једино што код ових све добија лепшу и сношљивију форму.

Питање артистица чини поглавље за себе. О најбољим међу њима, о глумицама, пише један аутор: "Ниједан позив није опкољен толиким вањским сјајем као онај глумица, али ниједан не пружа толико потешкоћа, разочарања и опасности као он. Осим келнерица сигурно нема ниједног позива, код кога би сексуалитет играо толику улогу као код позива артистица". Уз то су скопчани и овде и сви други моменти, који су назначени као општи узроци проституције. Начин живота, миље, економско стање, слава, заштита, одгој – све то употпуњује. Нарочито се мора истаћи зависност од разних посредника при наступању. Неуспех у позиву не игра мању улогу. Сам позив у коме се уче претварању љубавним авантурама и сл. и наводе разне програме, не може да остане без дејства на ове слабе индивидуе и у њиховом реалном животу. Само јаки карактери и прави таленти могу да се узвисе изнад свих ових утицаја. Ноћне представе и кафански живот, који се обично из њих надовезује, само су мамци за још дубље тоњење. Тако настају и тајне проститутке са нарочитом професијом – даме за забаву –

по разним варистеима и ноћним локалима. Сигурно је да ови последњи, најсигурније чине прелазне стадијуме ка јавној проституцији. Међутим, потпуно је погрешно да се ови позиви сами по себи сматрају нечасним и да се идентификују са проституцијом.

Келнерице сачињавају даљу категорију позива који су предиспонирани за проституисање. Њихов начин живота је добро познат. Истина, нестална плата у већини случајева оснођена једино на напојнице, наводи келнерице на претерану предусретљивост и управо сувишне услуге. Уживање алкохола који им увек стоји на располагању, логично води некритичности, појачава нагоне, уништава сваки смисао за добро и зло. С друге стране, алкохолисана публика дозвољава себи више него што би смела. Искушење прелази све границе, прилике су врло честе, па није никакво чудо да тај сталеж диспонира нарочито проституисању. Цео начин живота оставља дубок утицај на развој осетљивих или истовремено незаштићених женских створења. Све је то још потенцирано код споменутих категорија келнерица, чија је дужност да забављају и анимирају госте. Упозна ли се живот свих тих категорија, потпуно је јасно и разумљиво зашто те жене добрим делом попуњавају јавну или тајну проституцију.

Интересантно је и карактеристично учествовање кројачица у регрутовању проститутки. Ова појава није довољно испитана, а није искључено да стоји у вези са извесним полним подражајима у обављању самога позива. Он често носи у себи доста еротике, а и само подражавање моде има свог утицаја. Свакако да и код овога позива, као и сваког другог, утичу паралелно и друге појаве друштвеног живота. Слабо старање и недовољан надзор послодавца умногоме помаже полазак погрешним путем у сексуалном животу. Све те жене изложене су на сваком кораку мамљењу убрзаног и изопаченог живота, протканим свим средствима модерне културе за надражавање најнижих инстиката.

Цела индустрија се развила да представи у највећем шаренилу и угодностима полни живот. Не само по варошима него и у села залазе ти производи у облику филмова, слика, књига и они заносе неискусну младеж. То су све сигурно важни моменти у настајању проституције, али нису једини. Често пута живот – без обзира на занимање и без ових вештачких средстава – у својој пуној реалности доводи до истих резултата. Нарочито је важно истаћи стамбено питање. Недовољни станови наводе често и непознате особе на заједничко становање, каткад с децом. Какав може бити овде живот са сексуалног гледишта, јасно је свакоме. Не стоји се боље ни са издавањем преноћишта самцима, тј. издавањем кревета. Дода ли се томе живот у неконтролисаним

купатилима и специјалним свратиштима, није чудо што се лако налазе жртве проституције и што се на сваком кораку повећава и понуда и потражња.

У низу ових главних момената у ширењу и постајању проституције, мора се нарочито истаћи већ споменуто **питање алкохолизма**. Њему се обично не придаје у том правцу оно значење, које уистину заслужује. Не мисли се при том на чињеницу да су деца алкохоличара психопати и као такви оба пола пружају најбољи материјал за ширење проституције. Ти су типови обично наклоњени сексуалним ексцесима и перверзности те дају и пружају згодан терен за проституисање, али је много важнији моменат само опијање. У том расположењу и заносу нестаје способност за просуђивање. Алкохол постаје покровитељ свега недопуштеног, руши све препреке које се темеље на увиђавности, осећају и социјабилности. Недозвољени полни сношаји и ексцеси обично се изводе под покровитељством и у заносу алкохола, као што и многе жене падају на дно живота под његовим дејством.

Утицај околине и целог живота на одавање проституцији, огледа се добрим делом у томе колико је протекло времена од првог полног сношаја до официјелног одавања проституцији. Према сакупљеним подацима произилази да се скоро у свим случајевима без обзира на претходно занимање и на школско образовање око 59% одаје проституцији већ у првој години после првог полног сношаја. То значи да је утицај околине и друштва на ова створења толико јак да нема велике разлике у брзини којом ове жене падају. Разлике постоје само у диференцирању и односима до првог случаја, а од тог времена, како изгледа, иде све већ по утврђеном плану који је уобичајен у данашњем друштву и управљен друштвеним односима.

Сигурно је да васпитање игра у целој овој појави врло важан моменат, један од главних, међутим, тешко је закључити да ли образовање односно школовање има утицај на ширење проституције. Међу проституткама које служе за анкету при овој обради, било је преко 90 неписмених, 157 са 4 разреда и мање, а 55 са већим школским образовањем, максимално са 4 разреда средње школе (за 71 нема података). Према овоме, не би се могло рећи да мање школоване жене пружају већи кадар проститутки. Узме ли се у обзир сам узраст као индикатор просуђивања одношаја при одавању проституцији, види се да се одаје проституцији највећи број девојака са 18 година, без обзира на то како су школоване и шта наводе као узрок одавања проституцији. Међутим, не сме се заборавити да је овде реч о јавним проституткама и да је сигурно да су школованије жене способније да избегну присилну контролу и јавност, него остају тајне.

Многи аутори желе да све узроке проституције сведу на материјалну страну, али ни то није тачно, као ни теорија о апсолутном наслеђу. Одвојити појединачне узроке проституције тешко је уопште, па и економско питање, али се материјални мотиви свакако у великом комплексу узрока не смеју никако потцењивати. У нашем случају:

- 197 проститутки наводи неразвишљање и лакомисленост,
- 45 превару и продају
- 45 свађу и неслогу
- 28 несрећну љубав.

Да ови материјални разлози не могу тачно и сигурно да се узму, види се и из тога што у 51 случају где се наводи материјално стање као узрок проституције, истовремено се означава да су родитељи добро ситуирани. С друге стране се види да од 185 лоше ситуираних родитеља 64 кћери наводе друге разлоге, а не економске. Из табеле 3 се виде назначени одговори као разлог одавања проституцији према бившем занимању проститутки.

Сигурно да економско стање игра важну улогу у овом процесу, али се ипак у већини случајева не може узети као директни повод, него више индиректни, а најмање као једини. Често пута се њиме само покрива прави узрок. Више вероватности имају стога одговори: свађа, непромишљеност, неслога, лакомисленост, несрећна љубав итд. То је форма узрока који значе слабо васпитање, утицај околине и слично. Услед лошег економског стања појачавају се само ови узроци. Да је то тачно, види се и по томе што код свих других занимања, проститутке у више од 50% случајева наводе економске разлоге као узрок проституисања, а само оне које су биле код куће и које су се бавиле домаћим послом 40%. То није случај, него чињеница која се логично може извести из целог разматрања.

Зарада већине проститутки још мање може да оправда бављење тим начином живота ради обезбеђења. Према прикупљеним подацима проститутке су и са материјалног гледишта већином бедни створови, економски необезбеђени. Већина њих има месечну зараду испод 3000 динара. Кад се зна начин њиховог живота, потребе које њихов позив диктира а купци захтевају, затим врло честа зависност од послодавца, лако се може представити у каквим економским приликама могу да живе овакве жене.

Табела 3:

узрок проституисања	ЗАНИМАЊЕ ПРЕ ОДАВАЊА ПРОСТИТУЦИЈИ												СВЕГА
	Код куће	Ученице	Чиновнице, пицарице	Кројачице	Служавке	Собарице	Пордавачице	Келнерице, касирице	Раднице	Без занимања и непознато	Земљораднице	Разно	
материјално стање	41	7	6	19	59	15	6	30	5	5	-	4	197
несрећна љубав	8	1	-	2	13	1	-	2	1	-	-	-	28
свађа, неслога	14	1	2	8	6	1	-	5	2	-	2	2	45
превара, продаја, силовање	16	2	4	2	10	1	1	6	3	-	-	2	45
непромишљеност, лакомисленост, распуштеност, срамота, страх	22	2	1	3	13	6	1	5	2	-	-	1	56
да исхрани децу	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	2
	101	13	13	34	103	24	8	48	13	5	2	9	373

Примивши на себе жиг, иако не одело као у старо време, без заштите, у изузетном правном пложају, већина проститутки запала је у тај живот не мислећи много на будућност и са слабом надом на материјално подизање, а после пада не знају како да се натраг поврате. Карактеристични су у том погледу одговори које поједине проститутке дају на питање шта би требало учинити да се поврате нормалном животу. Од 190 назначених одговора по том питању, 48 гласе „ништа“, а 8 „не знам“. Иначе су најчешћи одговори „удаја“ и то у 37 случајева. Има их доста које немају куда, којима недостаје енергија, а и таквих које не могу да се реше овог живота због дуговања послодавцу (14). Тако друштво, тиме што одржава узроке проституције, ствара истовремено и целу масу друштвених чланова који су у сваком погледу антисоцијални и штетни за само друштво.

Средиште свих узрока према свему чине: распадање породичног живота са уништавањем садржине брака и разуздани живот са неприродним ширењем градова. У тим факторима су сконцентрисани сви остали узрочни моменти: васпитање, економско стање, социјални положај итд. Велики број развода брачних веза, умножавање

намерног побачаја, опадање порођаја и слично, најбоље сведочи како брак нема или губи своју праву садржину. Он постаје формалност занемарујући основе потребне чврсте везе. У таквим односима у њему нема гаранција за здрава и бројна будућа покољења и још мање за њихово правилно васпитање. Такав брак погодује сам по себи проституцији, уколико се у њему не јављају јасни прелазни стадији. Он се више шири по већим насељима, која целим својим животом помажу то стање. Економски и социјални моменти, сиромаштво као и богатство, високи положај, као и најпростија занимања увек налазе овде довољно хране да се појаве као узрочници ширења проституције. Градови, уколико су већи утолико јаче крију у себи сав разврат и беду сексуалног живота. Споредно је при том, да ли се тај живот јавља у луксузним локалима уз шампањац, свирку и у свилу обучене кокете, да ли на недељним састанцима по парковима и разним скровиштима, да ли у затвореним клубовима отменог друштва или у више него сиромашним кућерцима, кафанама на периферији, где се уништава младост, здравље и права љубав за новац. Уколико је град већи, саобраћај јачи утолико су услови за тајну проституцију повољнији. Она се јавља у свим облицима налазећи лако терен, јер нема потребних регулатива за нормалан живот и развој друштвених односа. Тако се без много тешкоћа развија проституција са свим својим штетним последицама.

Проучавањем типа и живота проститутки, с обзиром на ове последице, није тешко доћи до закључка да ове жене значе прави дефицит за друштво. То су не само јавне него и тајне проститутке. Прве, наравно у јачој мери и са тежим последицама. Проститутке су жене које не учествују у општем раду и на општу корист иако су у најбољој снази живота. Оне су већим делом полно оболеле, а без изнимке понижене и злостављане, без заштите и бесправне својим позивом, опет антисоцијалне, својим утицајем штетне па и опасне по друштво. Па ипак их друштво држи као неку привилегију и то у интересу нездравих прохтева мушкараца, коју је то исто друштво с тим прохтевима створило.

Опште је познато да проститутке чине кадар женских које се налазе у времену највеће продуктивности и у коме има да се развијају и ступе у акцију биолошке функције на умножавању и одржавању врсте. Према узрасту, било је међу проституткама код нас за време приређене анкете:

- Од 15 година.....2
- Од 16 година.....3
- Од 17 година.....17

- Од 18 година.....30
- Од 19 година.....37
- Од 20 година.....45
- Од 21 – 25 година.....150
- Од 26 – 30 година.....76
- Од 31 – 35 година.....9
- Од 36 – 40.....4

Сигурно слично стоји са свим тајним проституткама.

Колико тога произилази штета по народ на гледишта народне регенерације, јасно је. То даје још рђавију слику, кад се подвуче, да их има више од 13% испод 18 година. То су чињенице које одмах морају да скрену пажњу на проституцију као на појаву великог значења по будућност и напредак народа, који зависи о будућим мајкама у највећој мери.

Цео живот проститутки стоји у контрадикцији са браком и целим развојем друштва које се заснива на чврстој и здравој породици. Ти негативни моменти појачавају се и ради тога што су проститутке најозбиљнији и најобичнији преносиоци венеричних болести. Од 304 испитане проститутке:

- 83 болује од гонореје,
- 44 болује од луеса,
- 119 болује од гонореје о луеса,
- 14 болује од других венеричних болести.

Само код 44 проститутке није констатовано никакво венерично обољење, али то не значи да и оне неће оболети. Али и овако има 86% оболелих међу јавним проституткама, а само 14% њих није оболело.

Сличне резултате износи др Сталио и проф. др Ђорђевић. Први је нашао код 98 јавних проститутки 80 болесних, тј. 80%, а други од 169 јавних проститутки, 134 заражене, тј. 79%.

Сигурно је да је и код тајних проститутки проценат заражености велики, али о томе је тешко добити тачне податке. Тако је према званичном извештају године 1923. Ђудоредни Одсек града Загреба ухапсио 868 жена, а од тога 206 венерично заражених, тј. 23,7%; 1924. године ухапшено је 1089, а од њих 275 или 25,22% венерично болесних. У Београду је од 814 тајних проститутки нађено заражених 133 или 16, 4%.

Мања зараженост је овде због слабијег промискуитета, али је опасност иста ако не и већа због непостојања контроле.

Да су јавне и тајне проститутке главни узрок ширењу венеричних болести, јасно произилази и из одговора о пореклу инфекције оболелих мушкараца који се лече по амбулантама за венеричне болести. У времену од 2 године, од 24925 одговорило је са „непознато“ 11985 особа, а друих 12940 дали су одговоре:

- код јавне проститутке – 3530,
- код тајне проститутке – 6140,
- у браку – 726 и
- код пријатељица 2544.

Ови бројеви су необично поучни. Из њих се види слаба корист санитетске контроле, а уједно и раширеност тајне проституције. Узме ли се да су контролисане проститутке 4 % више заражене од тајних, могло би се из ових бројева, рачуном вероватноће закључити колико има тајних проститутки ако се зна број јавних.

Нису једино венеричне болести, које уназађују здравље и стварају стерилност, штетне последице по друштво, које доноси проституција. Без обзира на ове необично важне чињенице по расну хигијену и уопште по здравље, треба имати пред очима да и по скромном рачуну проституција обухвата десетине хиљада женских које нису позитивни чланови друштва, него служе као предмет за забаву оним мушкарцима који су себи ставили за циљ живота уживање, погрешно и штетно. Због овога остаје проблем проституције актуелан и кад не би било венеричних болести. Цела појава је поред своје деструктивности антисоцијална. Велики број чланова друштва ставља се у чудан положај, ван закона, и као субјект и као објект. Однос околине према њима је далеко од онога какав би требало да буде у смислу човечности. Њихов живот није живот човека који треба да буде социјалан, човека чији рад и деловање мора да води рачуна о околини, будућности и заједници, а уз то као привилегију имају дозволу вршења кажњивих радњи. Начин живота и односи на којима се цела проституција заснива, затим велики број проститутки и односи који владају међу њима и према њима, чине неретко извесне конфликте најразноврсније природе. Нерегулисани правни односи и тешке материјалне прилике, зависност, опхођење и све друго што је у вези са проституцијом, ствара нездраве појаве у целом друштву. Само егзистирање ове институције носи са собом нужно интересовање, које може да буде одсутно код необавештених. Није коначно мало значење проституције и у ширењу других болести,

нарочито туберкулозе. Она има међу проституткама плодно земљиште, а истовремено и згодно средство за своје ширење.

Негативни утицај проституције на целу околину појачава се привилегијама, које су дозвољене у многим државама па и код нас. Институција жели да се одржи и настоји да свој опстанак обезбеди. Средства много не бира, а друштво помаже да се жртве нађу. Код проститутки се добија полна оријентација младића који ступају у живот. Проститутке практично тумаче значење полног сношаја. Другим речима, проституција или боље признање проституције, појачава само ширење проституције. Тако се јавља негативно међусобно дејство.

Проституција је социјална појава, она је социјална болест. По свим својим последицама она представља болесно стање, које у разним правцима стално нагриза друштво и његове чланове. Она се знала завући у разне слојеве друштва, привезати к себи велики број људи да их упропасти. То чини са женама као пасивним на делу и мушкарцима као активним. У томе скоро подједнако делују и јавна и тајна. Као жртва на првом месту пада мир и спокојство породичног живота и младеж у целини. Као каква зараза она обухвата шире кругове где се само усели. Жалосно је погледати какве све последице долазе на пример у наше мирно и патријархално село, када који сеоски механција ради боље зараде узме у своју радњу овакву једну жену под именом келнерице. Утицај проституције у свакодневном животу на правилан развој међусобних односа и схватања познат је добро из свакодневних авантура и афера које излазе пред јавност. Штета је само, и велика грешка што се оваквим извештајима обично даје сензационална форма, тако да се суштина и трагедија проблема не запази.

Скоро ниједно друго питање јавног здравства не засеца тако дубоко у беду и невоље народног организма као проституција. Она на разне начине обухвата све слојеве мушкараца. Једнима је потреба из луксуза, забава. Без схватања правилног морала и без скрупула обично у вези са алкохолом без икаквих ограничења предају јој се други. Опхођење са проституткама доводи до све дубљег душевног разарања, тако да то постаје навика која не ишчезава ни код ожењених. Нарочито су путници и странци они, код којих нестаје ограничења и обзира у том правцу. Она заводи и нагриза све слојеве, а нарочито неискусне девојке и оне запослене по разним занимањима, која им по правилу служе не као сврха него као средство живота. Она појачава болесне захтеве, ствара незадовољства. Проституција целом својом појавом, недовољно сузбијана, ствара сама себи нове услове за своје одржавање.

Проституција је по својим последицама исто као и по узроцима друштвена болест. Она у себи носи све карактеристике ових болести делујући негативно и уносећи поремећај и забуну у схватање о лепом и добром. Она чини тешко бреме, које друштво носи драговољно немајући снаге и воље да га се реши у уверењу да тако мора бити. Прирасла за то недовољно енергично друштво, проституција се разним средствима учинила неопходном па га под видом уживања, забаве и извештаченог заноса трује. Способна за прилагођавање према месту, приликама и људима, она наноси непроцењиве штете у свим правцима људског деловања не остављајући нетакнуте ни његове најплеменитије особине. При томе је највећа срамота и одговорност оних који то све виде и знају, па ипак допуштају да она стално и сигурно уништава најбоље квалитете и тековине људског рода.

4.6 РАСПРОСТРАЊЕНОСТ ПРОСТИТУЦИЈЕ У СФРЈ

У СФРЈ није постојала једнствена обрада података за појаву проституције, а није било ни државних органа који би се бавили проституцијом као појавом. Евиденције које су вођене биле су локалног карактера, а самим тим и све процене и статистике су произвољне. У то време постојале су друштвено-политичке организације као што је ССРНЈ (Социјалистички савез радног народа Југославије) који се бавио свим друштвено политичким питањима. У овину ССРНЈ постојао је АФЖ (Антифашистички фронт жена) из којег је касније произашла Конференција жена. Поменуте организације се нису бавиле проституцијом, јер је било друштвено неприхватљиво да у социјалистичком самоуправном друштву егзистира таква штетна и неприхватљива појава.

Занемаривање и прећуткивање проституције није довело до искорењивања те појаве, што потврђују инкриминације у законодавству како на нивоу федерације тако и на нивоу република и покрајина. Ипак, било је научног и стручног интересовања за проституцију, о чему ћемо указати у наредном делу рада.

Према проучавањима Т. Марковића,¹³² у Хрватској је 1952. године било регистровано 1462 проститутке.

---

¹³²Т. Марковић, *Проституција*, Загреб, стр. 133.

Према подацима Г. Бабића¹³³, у Југославији је током шездесетих година правоснажно кажњавано због одавања проституцији од 820 до 1250 лица годишње. Према подацима СЗС-а (Савезног завода за статистику)¹³⁴ за период од 1968. до 1984. године, подаци о правоснажно осуђеним лицима могу се изразити на следећи начин:

Табела 1: Кретање броја правоснажно изречених мера за прекршај одавања проституцији у СФРЈ

Година	Број прекршаја	Индекс
1968.	640	100
1969.	420	65
1970.	428	66
1971.	734	114
1972.	659	103
1973.	683	106
1974.	679	106
1975.	681	106
1976.	628	98
1977.	397	62
1978.	572	90
1979.	527	82
1980.	496	77
1981.	472	73
1982.	569	89
1983.	594	93
1984.	607	95

Ако би се судило по овим подацима, могло би се закључити да проституција не показује знаке пораста и да са извесним одступањима показује благу тенденцију опадања. Али број кажњених жена за прекршај проституције не би требало узети као једино мерило распрострањености проституције у нашој земљи, јер се он претежно

¹³³Г. Бабић, *Социолошки и правни приступ проучавању проституције*, Београд, 1969, стр. 5.

¹³⁴Статистички податак

односи на уличну проституцију. Правосудни органи и СУП се не баве проституцијом уколико она не представља повреду јавног реда односно ако није видљива. Због тога, "подаци о облицима проституције који прелазе оквире интервенције службе унутрашњих послова застају на разини препричавања или информација које се евентуално могу добити непосредним контактима у кругу људи у којем се крећу тзв. тајне проститутке и зато не могу послужити као основ нити за дискусију"¹³⁵

По процени Марковића, изведеној на темељу анализе бројних материјала и запажања, проституцијом се стално или повремено, средином шездесетих година бавило око 2000 жена¹³⁶. Кобал и Бавон сматрају да се крајем шездесетих година у Југославији око 7.000 жена бавило проституцијом, али наглашавају да је ова процена груба и да је вероватно знатно већи број проститутки. Ову претпоставку они поткрепљују податком да је само на територији Љубљане, Марибора и Копра евидентирано 702 случаја¹³⁷. У Србији се број лица кажњених у прекршајном поступку због одавања проституцији, у периоду 1968 - 1975, према подацима Републичког завода за статистику¹³⁸ кретао:

Табела 2: Кретање броја кажњених лица на ужој територији СР Србије у прекршајном поступку, у периоду 1968-1975.

Година	Укупно	Малолетници	Проституција	Индекс	Малолетници
1968.	28211	263	300	100	2
1969.	28330	247	180	60	2
1970.	29638	496	154	51	1
1972.	33314	571	102	34	1
1973.	35758	606	78	26	5
1975.	35881	163	99	33	/

¹³⁵О. Петак: "Социјални и социјално-психолошки фактори проституције", Загреб, 1980, стр. 5.

(необјављен магистарски рад).

¹³⁶Т. Марковић, *op. cit.*, стр. 89.

¹³⁷М. Кобал – Љ. Бавон, *Социјална патологија*, Љубљана, 1959, стр. 160.

¹³⁸Статистички годишњак

Проституција је појава везана за градове па је вероватно корисније посматрати број регистрованих случајева проституције по појединим великим центрима у којима се углавном одвија улична проституција. Несумњиво да је највећи број проститутки усредсређен у Београду. Број регистрованих прекршаја проституције у Београду приказан је у табели број 3.

Табела 3: Кретање броја регистрованих прекршаја проституције у Београду

Година	Укупно	Стари. Град	Савски Венац	Земун	Нови Београд	Палилула	Звездара	Вождовац	Врачар	Чукарица	Остало
1971.	206	35	94	11	1	15	6	6	26	4	8
1972.	161	29	42	10	3	17	4	9	31	10	6
1973.	108	23	41	1	6	5	3	12	10	2	5
1974.	102	29	35	3	5	12	1	5	6	3	3
1975.	63	2	28	7	2	7	2	2	6	1	6
1976.	65	13	28	2	/	4	1	2	7	/	8
1977.	64	12	32	/	2	1	4	3	3	/	7
1978.	57	7	21	6	9	2	1	3	3	/	5
1979.	53	13	26	3	1	1	2	/	2	1	4
1980.	50	11	24	1	2	1	1	1	4	2	3
1981.	96	27	43	3	/	11	/	2	5	1	4
1982.	89	20	37	6	3	10	2	3	3	/	5
1983.	105	28	52	4	/	13	/	/	4	1	3
1984.	98	19	42	7	5	8	1	2	11	1	2

- Остало: Обреновац, Крњача, Гроцка, Барајево, Сурчин, Железнички саобраћај, Речни саобраћај, Лазаревац, Младеновац.
- Извор - Статистичка евиденција ГСУП-а Београд.

Највећи број регистрованих прекршаја проституције на територији Београда извршен је у општинама Стари град и Савски венац, које покривају највећи део центра града и у којима је усредсређен претежни део уличне девијантне сцене.

Од 1971. године број регистрованих прекршаја проституције у Београду је у сталном опадању, све до почетка осамдесетих година када долази до благог пораста. Период опадања проституције поклапа се са релативно стабилном друштвено-

економском ситуацијом у земљи, а истовремено указује на толерантнији став према проституцији, односно на блажу политику кажњавања. Са друге стране, у седмој деценији је дошло до наглог процвата масовних медија и различитих облика комерцијализоване сексуалности, што је деловало на смањење потражње уличне проституције. Благи пораст до кога је дошло у осамдесетим годинама у вези је са заостравањем друштвене кризе југословенског друштва, а посебно са наглим растом незапослености. Овај пораст би вероватно био већи да политика кажњавања није ублажена, јер се проститутке приводе и прекршајно кажњавају неупоредиво чешће због других прекршаја и повезаности са другим припадницима поткултуре девијаната. Изгледи да се тренд пораста настави нису велики јер су различити облици комерцијализоване сексуалности у толикој мери освојили тржиште да је врло мало простора преостало проституцији као најогољенијем виду те делатности¹³⁹.

Историјски посматрано, ситуација није у целом послератном периоду била оваква¹⁴⁰. "У послератном раздобљу број уличних проститутки..... слиједи фазе продубљивања социјалних неједнакости, које се јављају као попутне негативне последице недовољно контролираних процеса индустријализације и урбанизације. У прилог овој претпоставци најбоље говоре подаци о броју новорегистраних проститутки у шездесетим годинама и продубљивање социјалне диференцијације која се изражавала у отежавању увјета живота и рада радништва (нарочито неквалифицираних и полуквалифицираних радника придошлих у градове са села), повећању незапослености и полузапослености, великим распонима у особним дохоцима праћеним привилегијама у расподјели и приватизирањем друштвене имовине, спорашћу у рјешавању стамбених проблема и др. На тај се начин особито јавио проблем значајнијег броја људи који су теже живјели, а посебице неквалифициране женске радне снаге пристигле са села. Истодобно се збивао и процес формирања потрошачких аспирација, који је на субјективној разини био израшен у доживљају јаза између жеља и могућности остваривања одређених животних циљева и у опредјелјивању за стјечање материјалних симбола као доказа вриједности човјека¹⁴¹"

Првих година након Другог светског рата дошло је до опадања броја проститутки у Југославији, да би већ од 1951. године њихов број почео да расте¹⁴².

---

¹³⁹Г. Бабић, *op. cit.*, стр. 9.

¹⁴⁰О. Петак, *op. cit.*, стр. 207.

¹⁴¹*Ibid*, стр. 206.

¹⁴²Т. Марковић, *op. cit.*, стр. 19.

Пораст броја проститутки у свим великим градовима у Југославији трајао је до средине шездесетих година да би од тада, а нарочито током седамдесетих година, почео да опада. Период пораста броја уличних проститутки подудара се са процесом појачане индустријализације и урбанизације, као и са продубљивањем и заоштравањем друштвених неједнакости. Истовремено, дошло је до велике покретљивости становништва на релацији село-град и до прилива неквалификоване радне снаге у индустријске центре. "Прелијевање становништва у индустријске центре није било праћено процесима припреме за адаптацију и стварањем могућности стјецања оптималне рazine прихода. У градове су мигрирале многочлане породице, нерјетко смјештене у скучене стамбене просторе, ограниченог обитељског буџета, а великих потреба, итд. Друштво није било довољно богато да преузме бригу о тој маси становништва и осигура јој значајније премашивање егзиатенцијалног минимума. У таквим приликама стварају се специфична "дивља" насеља са много сиромашне деце или пак пренасељени станови који не задовољавају ни елементарне захтјеве дома, рађа се масовно подстанарство, начете или разорене породице, слој сезонских и незбринутих радника, проблем одгојне запуштености, алкохолизам, преступништво, па и проституција. Пораст трошкова живота, положај нешколованих дјевојака које без одговарајућих квалификација долазе у град у потрази за срећом зарађујући премало да би могле подмирити основне животне потребе и задовољити развијене аспирације (везане уз гомилу скувих предмета који су свугдје и стално присутни, али за њих недохватни) итд. може их потаћи да започну с проституирањем како би компензирале своју депривацију¹⁴³".

Д. Радуловић сматра да су уличне проститутке претежно младе жене¹⁴⁴. Сва истраживања проституције у нашој земљи скрећу пажњу на ову чињеницу. У Скопљу је, на пример, установљено да је око 90% проститутки старо до 35 година. Слична је ситуација и са проституткама у Љубљани, њих 88% има мање од 30 година, а у Загребу је 89% проститутки започело каријеру до 25. године. У Београду је у периоду 1971-1984. регистровано због прекршаја проституције 8,26% малолетница, 22,17% старости 19-21 године, 41,73% старости 22-30 година и 18,04% старости 30-40 година. Другим речима, три четвртине регистрованих проститутки у Београду је млађе од 30 година

---

¹⁴³ *Ibid.* стр. 210.

¹⁴⁴ Д. Радуловић: "Обележја проституције као друштвене девијације у савременом Југословенском друштву" (Магистарски рад), Београд, стр. 42.

што се може објаснити чињеницом да су у млађем узрасту (период 18-30 година) најспособније за обављање делатности, најпривлачније и постижу највеће цене. Како је проституисање на улици тежак и напоран посао у коме долази до убрзаног пропадања (пре свега здравственог, али и духовног) то је разумљиво да мали број проститутки успева да након 30 или 40 година остане активан.

Образовни ниво уличних проститутки је изразито низак. Више од једне петине је неписмено, преко половине само са осмогодишњом школом, док само мали број има завршену средњу школу. Ниска образовна структура одговара квалификационој. Међу уличним проституткама је најзаступљенија групација неквалификованих и полуквалификованих радница. Петак је истражујући уличну проституцију у Загребу установила да преовлађу неквалификоване раднице, надничарке и сл. полуквалификоване индустријске раднице (ткаље, плетиле, везиле, књиговеже, торбарске раднице и сл.). Кућне помоћнице, услужне раднице (чистачице, собарице, болничарке), службенице (дактилографкиње, трговачке помоћнице) те ученице и артистице јављају се у незнатном броју. "Очито је да ова занимања у постојећем систему награђивања, а посебице има ли се на уму да се већина проститутки доселила у Загреб гдје нема ријешена битна егзистенцијална питања (стамбени проблем, примјерице), не омогућују онај стандард који им пружа проституирање као животни позив, односно једини или допунски извор прихода¹⁴⁵"

Квалификациона структура се непосредно одражава на запосленост. Највећи број уличних проститутки стално је незапослен. У Београду, на пример, само је 5,5% уличних проститутки у периоду 1971-1984. имало стално запослење, док је 87,74% било незапослено. Овако висок проценат незапослених уличних проститутки лако је разумљив ако се има на уму да оне за један или два дана могу да зараде проституишући се онолико новца колико би зарадиле за цео месец радећи неки званични посао¹⁴⁶.

Маргиналне друштвене групе су по правилу сиромашне и не поседују друштвену моћ. У ситуацијама релативне друштвене стабилности, када нема крупних друштвених промена или већих поремећаја у функционисању друштвених институција (као што је, на пример, ратно стање), маргиналне групе су у целини расподеле друштвеног богатства оне којима припада најмањи део. Самим тим, као значајна одлика њиховог друштвеног положаја појављује се бесперспективност, која се

---

¹⁴⁵О. Петак, *op. cit.*, стр. 224.

¹⁴⁶Г. Бабић, *op. cit.*

најочитије испољава као немогућност било какве квалитативне промене односно као сужен круг могућности за остваривање и задовољавање властитих потреба. Владајуће групе, пак, у циљу очувања постојећег статуса quo и спречавања већих друштвених промена којима би њихов доминантни положај могао бити доведен у питање или угрожен, установљавају одређени систем друштвене контроле који је мање или више ефикасан. У ситуацијама великих друштвених неједнакости и оштре поделе на велики број маргиналних група са једне и елиту моћи са друге стране, долази до повећавања напетости па и сукоби који су саставни чиниоци сваке друштвене структуре, постају отворенији и драматичнији. У таквим ситуацијама друштвена контрола се остварује преваходно репресивним мерама чији обухват стоји у одређеној сразмери са оштрином друштвеног сукоба. Долази затим до снажења друштвене поларизације, бржег усредсређивања друштвеног богатства, већег притиска на маргиналне групе, па и појачавања сукоба и репресије. Није редак случај да владајуће групе у таквим ситуацијама "жртвују" неку маргиналну групу прогласивши је за главног кривца друштвене кризе. У том незавидном положају често се налазе улични девијанти према којима се примењују репресивне мере у разним приликама, али најчешће с крајње идеолошки обојеним циљевима - да се покаже моћ апарата контроле и репресије, али и да се створи привид да владајућа група брине о мирном животу односно јавном реду и миру.

Емпиријска истраживања уличне проституције у Југославији су потврдила претпоставку да већина проститутки потиче из сиромашних породица односно маргиналних друштвених група.

У Београду је у периоду од 1971. до 1984. око 70% евидентираних уличних проститутки рођено изван Београда. То су претежно досељенице из неразвијених подручја Босне и Херцеговине, јужне Србије или околине Београда (где такође има знатно више досељеног него аутохтоног становништва). "Потичу из најсиромашнијих друштвених слојева, без икаквог су или са ниским образовањем, често без икаквих квалификација, занимања или запослености, лошег физичког изгледа и здравља, без икаквих су или са врло оскудним средствима за живот и без стана. У велики град долазе потпуно неприпремљене без ичије подршке и помоћи где постају лак плен криминалаца међу којима се регрутују њихови сводници и "заштитници". Врло рано се одају проституцији још док су малолетнице или младе пунолетнице... Одрасле су у непотпуним или вишеструко поремећним породицама као ванбрачна деца и по домовима те су већ у узрасту од 14 до 17 година биле принуђене да напусте породицу.

Око београдаке железничке и аутобуске станице их сачекују макрои који их врло лако препознају. Често су то и старије жене које им обећавају посао и смештај. Неколико дана раде одређене послове, обично као кућне помоћнице, а после тога их наводе на проституцију. Најчешћа места на којима ове најниже категорије опште су капије појединих улица, тргови, дворишта, ресторани уз речно пристаниште, паркови око железничке и аутобуске станице, скривена места на великим саобраћајним раскрсницама и сл. Овај тип проститутки не бира муштерије. Занимљиво је да се врло брзо ослободе свог сводника и раде самостално.¹⁴⁷

4.7. ПРИМЕР- ПРЕДЛОГА ЗА ИСТАЖИВАЧКИ ПРОЈЕКАТ: СТРАДАЊЕ ЖЕНА У ПРОСТИТУЦИЈИ (ПОЈАВЕ-УЗРОЦИ-РЕШЕЊА)

Предлагач пројекта:

(институција стручно-образовна - Правни факултет или Институт за криминолошка истраживања).

Носилац пројекта:

(стручна особа из институције носиоца пројекта)

Потпројекат А: Страдање жена у проституцији

Носиоци:

Потпројекат Б: Органи МУП-а у сузбијању проституције.

Носиоци: образоване институције (Полицијска академија и ВШМУП као и стручни појединци)

Време трајања рада на пројекту: (пет година, а за потпројекте три године)

Финансирање: (Министарство рада и социјалне политике, домаће и стране хуманитарне и невладине организације, као и донације појединаца)

Објављивање резултата: прве резултате објавити на тематским скуповима, а коначне резултате објавити у закључној студији истраживања.

---

¹⁴⁷Б. Ђукановић, *Социјални проблеми југословенског друштва*, Београд, 1985, стр. 340.

ЦИЉ: истражити појавне облике проституције, узроке и решења са циљем сузбијања проституције.

МЕТОДЕ: комплексне, интердисциплинарне, егзактне емпиријске методе, познате у криминологији и социологији, психологији, медицини, виктимологији, филозофији и др. коришћењем анкета, интервијуа, анализа случаја, статистичких и других техника.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ КОНЦЕПЦИЈЕ И МЕТОДОЛОГИЈЕ

У савременом свету драматично се угрожавају животи људи не само кроз физичка страдања (убиства у ратним дешавањима и сл.) већ и кроз ограничавање и обезбеђивање слободе и права људи, па и до психофизичког злостављања и изнуђивања. Жене у проституцији су особе које по правилу, када почну да се баве тим послом скоро је немогуће из тога изаћи без шире помоћи друштва.

Слободу треба посматрати као слободу од страдања, тј. као сигурност. Сигурност појединаца треба да обезбеди држава - друштво па самим тим и особама у проституцији. Стање сигурности особа које се баве проституцијом је крајње критично и просто зачуђује изостајање друштвеног превентивног деловања на ову појаву. Без обзира на економску кризу у којој се налазимо и њом оправдавамо много тога што се не ради, а требало би да се ради, за сузбијање проституције треба више друштвене пажње и интересовања него новчаних средстава.

За поменути истраживачки рад могући су различити приступи, од антрополошких до економских. С обзиром да у стучној литератури има довољно грађе за интердисциплинарно изучавање појаве, сматрамо да због акутности проблема проституције, због недостатка средстава и због кратког рока, треба за почетак претежно обрадити виктимолошки приступ - страдање жене као жртве у проституцији, а то се своди на несигурност.

ОСНОВНЕ ХИПОТЕЗЕ ИСТРАЖИВАЊА

1. Сигурност и безбедност људи је основна потреба и зајемчена је Уставом Републике Србије као неотуђиво право. Несигурност особа у проституцији је динамична категорија, може се мерити и на њу се може утицати;

2. Свака друштвена појава је интеракцијска, тј. постоји међусобна условљеност и повезаност друштвених појава односно дијалектичко јединство. Самим тим и утицај сваке особе на сопствени живот може бити мањи или већи;
3. Стварањем превентивних самозаштитних мера, страдање људи може се умањити.

ПОВОДИ

Страдање жена у проституцији је појава у којој постоји обиље стучне грађе односно написаних материјала и списа кроз читаву историју људског друштва. Проституцијом су погођене и појављују се као њене жртве најчешће жене и деца, а уколико се кроз проституцију пренесе нека полна болест онда последице страдања могу бити далекосежне и обухватати особе које нису непосредно повезане са проституцијом.

У научном сагледавању проституције преовладава становиште да ту појаву треба анализирати интердисциплинарно. Ипак, руководиоци стручних тимова који ће проституцију и даље пратити морају бити криминолози и виктимолози.

ИЗБОР ПРЕДМЕТА ИСТРАЖИВАЊА

Проституција је широка појава, али у нашој земљи не постоји могућност потпуне евиденције особа које се тим послом баве. Због тога је у овом тренутку (док се проституција не легализује) једино могуће доћи до истраживачког узорка преко особа које приводи и процесуира полиција због проституције. Мора се имати у виду да највећи број особа које учествују у проституцији, или као даваоци или као корисници услуга, желе да буду анонимни по сваку цену. Због тога треба искористити државни орган - полицију да кроз превенцију омогући неопходне податке који ће бити коришћени не само у научне сврхе већ и за сузбијање проституције кроз редован превентивни посао полиције.

ОГРАНИЧАВАЊЕ ИСТРАЖИВАЊА

Истраживањем би били обухваћени већи градски центри, по седишту апелационих судова. Сматрамо да проституције има највише у великим градовима, а и у таквим срединама ређи су случајеви личних познастава, што би у малим срединама био проблем у евиденцији који би утицао на погрешно закључивање.

С друге стране, уколико би проблем везали за градове у којима је средиште апелационих судова, створиле би се временом претпоставке да и правосудни органи почну да се баве праћењем проституције као негативне друштвене појаве. Искуство истраживача у пројекту „Проституција у Србији“, чије смо податке у претходном делу овог поглавља поменули, показало је да подаци судова (и прекршајних), као и тужилаштва не могу бити употребљавани јер нису компатибилни, а самим тим непоуздани су па их нисмо користили.

ПУБЛИЦИРАЊЕ РЕЗУЛТАТА

Резултати истраживања треба да буду публиковани као појединачни материјали и као збирна – закључна студија. Осим стручних и државних институција и појединаца публиковани материјали би значајно користили свим удружењима и организацијама које се баве заштитом права.

САРАДНИЦИ

У истраживању се, зависно од потпројекта, укључују стручњаци одговарајућих институција који су носиоци истраживачког посла. Ово је шанса за студенте да већ у току основних студија започну научно-истраживачки рад што би много младе стручњаке определило за стручно-истраживачки посао којим ће се бавити у будућности. За припаднике полиције, сарадњом у пројекту, створили би претпоставке за свеобухватно праћење и изучавање ове појаве, а самим тим и њено сузбијање.

**ПОТПРОЈЕКАТ А: Страдање жена у проституцији
НОСИОЦИ (институција-.....име и презиме...)**

У настанку проституције помињано је више опште-друштвених и појединачних узрока инкримисаних и друштвено-морално недопуштених појава и понашања у проституцији. (У предходна два дела рада ова питања су била шире анализирана). Постоје стручне неусаглашености око личног доприноса особа у проституцији да се нађу као жртве у проституцији. Различите су околности и узроци појаве проституције, а разликују се и посебности сваке средине у којој се проституција обавља. Због тога треба избегавати било каква поједностављена уопштавања ове појаве.

ПРОБЛЕМ

Проблем представља проституција као друштвено штетно и неприхватљиво понашање. Проституција је у супротности са свим општеприхваћеним правним документима (повеље ОУН-а, устави држава и др.) који утврђују и зајемчују основна права и слободе грађана. Последице проституције су различите: хумане, економске, социјалне и др. Морална штета која се наноси појединцима и друштву се огледају у несагледивим последицама што поред осталог, доводи и до деградације хуманизма. Посебан проблем који представља интерес овог истраживања је, колико су учесници проституције сами допринели стању у којем се налазе и да ли су свесни тог стања.

ПРИСТУП ИСТРАЖИВАЊУ

Истраживање ће се обавити у форми интервијуа, а обавиће их сарадници у већим градским срединама (објашњено напред код „ограничавања истраживања“). Период који ће бити обухваћен истраживањем обухватиће предходне три године, од истраживања, јер тешко би било задржати у памћењу интервју самих особа дуже временско раздобље. Тражене податке од особа које се баве проституцијом могу на основу сачињеног упитника попуњавати стручни радници полиције и студенти. Синтезу добијених података из упитника, као и њихову интерпретацију, обавиће стручни координатор пројекта са сарадницима.

ЦИЉ И ЗАДАЦИ ИСТРАЖИВАЊА

Циљ и задаци истраживања произилазе из формулације проблема и приступа истраживању. С тим у вези, потребно је поред уобичајних података из сваке анкете, нарочито сагледати социјално-демографске факторе који узрокују проституцију и допринос жртве - особе које се баве проституцијом. То захтева постављање и анализирање, нарочито следећих питања:

1. да ли су по мишљењу особе у проституцији, њеном стању више погодовали општедруштвени услови (сиромаштво, миграције, незапосленост, економске кризе и сл.) или је томе допринела сама особа или друго лице из њеног окружења (силоватељ, напуштени љубавник, болест у породици, сиромаштво, задужење и сл.).

2. колико се може веровати прикупљеним подацима о узроцима проституције је питање о којем истраживач треба да одлучи одмах по обављеном интервјуу, а упитнике у чију испитаност сумња, боље је да одбаци него да обрађује;

3. какви су ставови жртве проституције о тој појави у којој се налази, а по могућству у случају непосредног присуства више анкетираних особа („у случају привођења“), прибавили њихова међусобна „колегијална“ мишљења о особи као жртви.

4. компарацијом ставова друштва односно применом одредби законске регулативе о проституцији са ставовима жртве о проституцији како би се утврдила подударност ставова. Свакако би требало обухватити и став тих особа према законској регулативи у смислу задовољавајућег прихватања или потребе измене и допуне закона.

ПОТПРОЈЕКАТ Б: Органи МУП-а у сузбијању проституције

Сматрамо да стручни радници полиције и институције при МУП-у (ПА и ВШУП, институти и др.) треба поред професионалног посла који је по правилу рутински да садржи и стручни посао, тако што ће постојати специјализација која подразумева да припадници службе, поред потпуније евиденције тих особа, доприносе побољшању њиховог положаја и да са другим државним органима и социјалним службама доприносе превенцији ове појаве. Сматрамо да је допринос полиције (без злоупотреба) немерљив и одлучујући у спречавању проституције.

Такође, сматрамо да о овом потпројекту не треба више излагати на овом месту имајући у виду мишљење изнето у потпројекту А.

Мишљења смо да би припадници полиције који се баве проституцијом морали бити посебно едуковани за овај посао. Напомињемо случај (изложен у ранијем делу рада) полиције у Јапану која мора бити посебно виктимолошки едукована и од увођења такве праксе, значајно је смањена стопа криминалитета у земљи. Слично би се могло урадити и код нас, а по нашем мишљењу то би дало лоше резултате од бројне законске и подзаконске регулативе, донете у циљу усаглашавања са законодавством Европске уније.

Наше је становиште да би полицији који се баве проблемом проституције требало да буду претходно интервјуисани, како би се утврдила њихова склоност и способност за ту врсту посла. Упитник би требало да садржи питања која подразумевају схватање ове појаве, тј. како је они дефинишу. Затим, како би поступили са особом која користи услуге проститутке - купцем секса.

Сматрамо неопходним да кроз питање, полицајац разуме и може објаснити шта је трафикинг и која се лица баве тим послом.

Свакако да кроз питања треба видети и способност полицајаца да идентификују проститутке, макрое, објекте и места за проституцију.

Свакако, много је важно питање о ненасиљу над особама у проституцији, јер према неким подацима,¹⁴⁸ било је чак и злоупотребе у вршењу службе кроз сексуално искоришћавање приведених особа. Овај проблем није предмет наше даље пажње, али добро би било за јавност када би се званично, или процесуирали починиоци тих сексуалних изивљавања, или иницирао поступак за сношење последица због изношења неистина.

Кроз интервју службеници полиције би требало да дају и мишљења о постојећој законској регулативи проституције, потреби измена и допуна закона, као и о потреби легализације ове појаве. Предлагачи закона би свакако морали да имају у виду мишљење струке код доношења законских прописа, а нарочито полиције када је проституција у питању.

---

¹⁴⁸ Интервју Дарко Лазаревић, извршни директор и потпредседник омладине ЈАЗАС-а, поменуто истраживање проституције у Србији, стр. 55.

ЧЕТВРТИ ДЕО

ПРАВНИ АСПЕКТИ ПРОСТИТУЦИЈЕ

УВОДНА ОБЈАШЊЕЊА

Због масовности проституције и њене друштвене штетности држава је кроз правни поредак - прописе увек настојала успоставити контролу над проституцијом.

Кроз историју, контрола над проституцијом вршена је преко контроле проститутки. Практично, државна контрола над проституткама спроводила се тако што су се примењивале репресивне мере према особама - женама, којима је бављење проституцијом било егзистенцијално занимање.

У античкој Грчкој постојали су прописи који су уређивали проституцију. Познати „Солонов закон“ из 594. г.п.н.е. уређивао је услове за оснивање јавних кућа - диктерија, у којима су боравиле проститутке - диктеријаде. Проститутке је куповала држава (робље) у име својих грађана којима су служиле. Практично, проститутке су имале статус јавних службеника, јер су вршиле проституцију као службену дужност и нису могле бирати мушкарце, већ су морале свима удовољавати сходно „кућном реду“. Накнада коју су муштерије плаћале за сексуалне услуге спадалаје у државни приход, по одбијању трошкова, наравно за текуће и инвестиционо одржавање те јавне куће.¹⁴⁹

Отимање зараде од проститутки, као што је чињено у античко време, врши се и данас кроз регламентацију. Под појмом регламентације подразумева се “здравствено-полицијски надзор над особама које јавно проводе блуд.”¹⁵⁰ Питање регламентације обухвата више појмова, од којих сваки понаособ тражи посебно објашњење и проучавање. У основне појмове спада:

1. ко се ставља под контролу и на који начин;
2. какав се метод користи у контроли;
3. ко изводи контролу и на који начин.

Одговори на ова питања су сложени, јер у нашим данашњим условима значи примена низа прописа, а суштински посао је препуштен полицији. Може се констатовати да од XVIII века полиција јача и поред контроле многих других послова, врши се контрола и над проституцијом. Због сложености проблематике контроле над

---

¹⁴⁹ Ф. Хенрик, *Хисторија проституције*, Загреб, 1980, стр.48/1

¹⁵⁰ Б. Константиновић, *Проституција и друштво*, Београд, 1930, стр. 43.

проституцијом, у полицији се врши специјализација кадрова и служби унутар полиције. Познати су називи из тог времена „здравствена полиција“, „полиција неморала“ и сл.¹⁵¹

Оправдање за појачано и систематско праћење проститутки од стране полиције, своди се на следећи разлог:

1. спречавање заразних кожно-венеричних болести;
2. заштита становништва од јавног испољавања проституције;
3. социјална заштита проститутки;
4. локализација ванбрачног полног односа.

Полицији је било најлакше вршити контролу над проституткама у јавним кућама, иако је било случајева да се врши и на другим местима (кафане, хотели...) па чак и кроз слободно кретање и понуду.

У јавним кућама проститутке су биле у незавидном положају јер су највећи део зараде узимали власници објекта, а преостала зарада је једва подмиривала трошкове хране, пића, гардеробе и сл.

О стању проституције на простору бивше Југославије, после I светског рата, најбоље говори полицијски извештај који наводимо¹⁵²:

„Већ саме куће, у којима су смештена блудилишта (бордели) у нашој провинцији, не одговарају својој сврси. Ове куће нису својевремено у ту сврху грађене, већ су донекле адаптиране, а те адаптације нису ваљано проведене нити са хигијенског становишта, а нити на број особа, које у тим кућама станују. Тако долази да су ти бордели претрпани и да у њима не влада ни ред ни чистоћа. Проститутке у неким већим јавним кућама спавају у једној соби тзв. „касарни“, њих по 15, а у мањим 5-6 и то у собама односно собицама без ваздуха и довољног броја кревета, тако да у неким борделима по две проститутке на једном кревету спавају.

Све проститутке у јавним кућама туже се да су дужне и да их услед тих дугова не пуштају кад желе из бордела да иступе. Надаље се туже, да им неки бордели дају лошу односно зло приређивану храну, која ни квалитетно ни квантитативно не одговара њиховим потребама, док је прескупа за онај новац који им власници бордела на рачун те хране зарачунавају.

---

¹⁵¹ *Ibid.*, стр. 46.

¹⁵² *Cit.pr. ibid.*, стр. 45.

Проститутке које по више месеци па чак и година бораве у борделима не добијају од своје заслужене зараде скоро ништа, већ целу зараду прогутају власници бордела обрачунавајући издатке за храну и друго.“

Сматрамо важним изнети у наредном тексту још констатација, изнетих пре скоро једног века (али актуелних и данас), које је утврдио Б. Константиновић у цитираном делу.

„Опажено је да су власници тих бордела и ако не сви, а то њих већина силно богати, док проститутке услед њиховог искоришћавања физички и душевно све више назадују, те су управо робље својих газда изгубивши саме о себи свако боље мишљење и сматрајући се тако рећи стварима, животињама.

Коначно је установљено да постојеће јавне куће (бордели) безусловно погодују трговању белим робљем. Примање девојака у јавне куће, а тако и цео посупак с њима за време боравка у тим јавним кућама, показују да су јавне куће главни узрочник трговине девојкама, јер када јавне куће не би постојале, сводиље не би могле на лак начин девојке завађати на овакав начин живота нити ту своју “робу“ на лаган начин пласирати. Установљено је да се ове девојке из јавних кућа, једноставно као „роба“ са читавим дуговним издацима, шаљу из једног бордела у други, а да се проститутке о том „премештају“ уопште не питају. Установљено је надаље, да власници бордела имају своје поузданике и поузданице, који без ичијег знања нарочито не родитељског односно старатељског, набављају фришку робу за њихова предузећа. Установљено је надаље, да власници јавних кућа ту „фришку робу“ без икаквих скрупула преузимају не водећи рачуна чак ни о њиховим годинама те је нађено у јавним кућама и девојака у најнежнијој доби (14-16 година). Све потребне кораке око полицијске пријаве, као и пријаве за лекарски преглед, предузимају власници јавних кућа сами, па је наравно да све оно што би их могло теретити прећуте.

Но, горе искуство стечено је у погледу уређења лекарског надзора и спречавања венеричних болести. Готово у свим борделима установљено је да се лекарски преглед проститутки обавља у самим борделима и то доста површно, без микроскопа и инструмената. Установљено је чак и то да у појединим јавним кућама лекарски преглед проститутки обављају тзв.“мадам“, које тек ако им се која од девојака учини сумњива, шаљу такве девојке на редован лекарски преглед. Какво лекарско знање има оваква једна „мадам“ лако је замислити, па није чудо да је јавна кућа, унаточ тог стручног прегледа, легло “венеричне заразе“.

Тако говори један званични извештај коме се нема шта додати сем чињенице да оваква и слична запажања имају сви они који су проучавали ове односе, борделе и живот у њима. Нарочито је важно само додати утицај ноћног живота и алкохола.

Крај свега тога у прилог бордела је говорено са етичког гледишта. Локализоване проститутке у једној кући ипак су мање опасне по околину неголи оне које се слободно крећу. Али овај је аргумент доста слаб, јер околина проститутских радњи ипак не остаје без штетних утицаја ових кућа. И уличним проституткама се може омеђити кретање, локализовати их, а може им се и понашање тачно прописати. Тиме проститутке добијају несумњиво достојни положај. Још боље стоје оне које слободно станују, а нису уопште локализоване. Овде се полази са човечанског гледишта, проститутке се сматрају особама које морају уживати нужну слободу као и сви други. Међутим овим путем се губи право значење регламентовања, отежава им се контрола. Стога је средњи пут између ова два правца - касерновање.

Под касерновањем се разумева локализација јавних проститутки у једној згради али без власника. Свака проститутка има свој стан и води самосталну економију. У истој згради су сва профилактична, хигијенска и санитетска уређења (амбуланта, купатила и сл.). Обично су овакве куће нешто по страни и проститутке смеју само испред њих и то у одређено време шетати. Ту су јавне повреде сведене на најмању меру, социјални положај проститутки највише заштићен од злоупотреба и омогућена лака и сигурна контрола. Тако овај начин регламентације најбоље може да одговори постављеној сврси уз све потребне каутеле за здравље, могућност повратка и економску независност проститутки.

Ово су главни системи у регламентацији, али постоје и други начини дозвола за упражњавање овога позива. Тако је у Бечу било дозвољено да у неколико улица проститутке у приземљу на прозору полунаге чекају и зову пролазнике, дајући потпуно утисак робе у разним трговачким изложима. Има их које стално посећују извесне ноћне локале и каване, које су ради тога познате и неприступачне за поштен свет. У многим местима су одређени нарочити хотели у ту сврху, где се гости не питају ко су и одакле су и где се уопште не примају на преноћиште ако не дођу „удвоје“. Све су то размене форме дозвола и ограничења и све оне носе у себи заједнички оправдан приговор да се појава тешко може локализовати и изоловати и да не може бити без свог утицаја на околину и друштво. Штавише, познато је да се професионалне проститутке држе баш најживљих места, ту су најсигурније за добру трговину. Оне су ту измешане са тајним проституткама тако да овима служе и као протектори.

Карактеристично је да се под контролу стављају и друге особе које живе у вези и заједници са проституткама. Тако по старом закону о уређењу проституције у Краљевини Србији стављају се под санитетско-полицијски надзор и:

- 1) Женскиње, које живи у једном стану са јавним проституткама и које је нарочито увече и ноћу чешће у друштву с њима на улицама или у њиховом стану.
- 2) Женскиње, које се нађе, да по улицама и штетницама маме мушкиње на блуд.
- 3) Женскиње, које се због вагабундирања стави у полицијски притвор па се том приликом и лекарским прегледом дакаже, да је заражена венеричном болешћу.
- 4) Слушкиње, које служе код таквих особа, за које се зна или основано сумња, да потпомажу блуд.
- 5) Особе, које примају на квартир женскиње, и за које је доказано или се са основом сумња, да блудничи, и ако су опоменуте, да га не примају к себи.
- 6) Женскиње, за које се држи да блудниче, а власт зна да немају од чега другог издржавања.

Према оваквим прописима у погледу надзора и ове особе се идентификују са јавним проституткама иако је погрешно мислити да су све оне стварно проститутке. Овакве законске мере постоје и у другим државама. Око ових система развила се цела борба који је бољи, међутим, прво и основно питање је да ли регламентација уопште има право опстанка или не. Да ли она одговара намењеној сврси? То су питања на које се мора тачно одговорити пре усвајања и критике појединих система. Што се тиче одговора са правног гледишта, он зависи од одредби казненог закона који се може мењати, али одговор са социјално-медицинског гледишта је сталан, јер је последица објективних чињеница о природи саме појаве¹⁵³.

Феминисткиње су се оштро противиле регламентацији половином XIX века, њихова настојања уродила су плодом и самосвест женског покрета постала је реалност. Њихова борба против закона о заразним болестима из претпрошлог века још има актуелности. Често су биле пароле (као одраз стварности тог времена) да су жене „робови мушке похоте“ и да су жене „инструментално силоване“ кроз полицију, парламент, војну и медицинску организацију. Поборнице за заштиту права проститутки указале су на погрешну преставу о проституткама као „пропалим женама“. Оне су указале да су жене жртве закона и тела мушкараца. Истакле су одсуство

---

¹⁵³ *Ibid.*, стр. 47-50.

равноправности жена и одсуство њихове моћи и утицаја, као и њихову сексуалну виктимолизацију.¹⁵⁴

Још тада (XIX век), феминисткиње су указале да је проститутка особа која је „нерегуларно и привремено“ у тој ситуацији па законска регулатива која региструје проститутке, жигеше их за цео живот и тиме им тренутно стање предодређује судбину.

Може се рећи да је прва половина XX века била обележена аболиционистичким напорима за укидање законске регулације проституције. Као практични циљеви истакнуто је да су то уствари борба против трговине белим робљем и борба за укидање јавних кућа.

У савремено доба карактеристично је да су у правним системима укинута посебни режими регулисањем проституције. За забрану трговине белим робљем постоји посебна конвенција ОУН-а.¹⁵⁵

Систем кривичног прогона проституције (прохибиционизам), којим се забрањује и прогања проституција, постоји у релативно мало држава (Финска, Новрешка, Данска...)

У неким земљама укинуте су јавне куће, али проститутке имају легитимације (Француска), а мали број земаља у Европи има класичну регламентацију. О томе ћемо више у наредном излагању.

---

¹⁵⁴ J. R. Walkowitz, *Prostitution and Victorian Society*, London, 1980, стр. 21-24.

¹⁵⁵ 1949. године Генерална скупштина ОУН-а је усвојила поменути конвенцију и резолуцију коју је усвојила Друштвена комисија УН-а 1959. године, Лондон, 1980, стр. 21-24.

Глава I

1. МЕЂУНАРОДНО-ПРАВНИ АСПЕКТИ ПРОСТИТУЦИЈЕ

Циљ нам је да у овом делу рада укажемо на најважнија законодавна решења у ЕУ и региону која се односе на правну регулативу проституције. Настојаћемо да укажемо и на контрадикторности и дилеме у вези са позицијом жене у проституцији.

Обрађујући стање људских права у 167 земаља света за 1995. годину, коју је урадио амерички Стејт Департамент, утврђено је следеће:¹⁵⁶

- 1) у 58,7% земаља света проституција је потпуно забрањена;
- 2) у 35,9% земаља проституција је дозвољена, али је учешће треће стране забрањено;
- 3) у 5,39% проституција је легална.

Превлађујућа правна регулатива проституције може се разврстати у следеће типологије¹⁵⁷ које прихвата и Европски женски лоби, а то су:

- 1) регулационистички - проституција је посао, а врбовање клијената је декриминализација
- 2) аболиционистички - проституција је насиље над женама, врбовање клијената је кажњиво, а кажњавају се и корисници проституције;
- 3) прохибиционистички - проблем се скрива, а жене у проституцији, као и врбовање клијената је кажњиво, а негде се кажњавају и корисници проституције.

Становишта организација која се баве заштитом права жена могу се поделити на два дела. Један део сматра проституцију као добровољни и сексуални рад, тј. особа која се бави проституцијом је имала могућност избора па се определила за обављање тог посла. Због тога проституцију не треба криминализовати односно забрањивати. Такође сматрају да забрана проституције проузрокује друга штетна понашања и кривична дела као што је трговина људима. Сматрају да тржиште секса треба да функционише као свако друго тржиште на бази важећих економских законитости.

Друго становиште, са истом аргументацијом захтевају потпуну забрану проституције сматрајући да доприноси трговини људима, па да би се спречила трговина људима проституцију и комерцијални секс треба забранити.

---

¹⁵⁶ Т. Раниковић, *Правна регулатива у ЕУ и региону*, Нови Сад, 2013, стр.1.

¹⁵⁷ Agnete Strom, *The Womens Front of Norway*, Oslo, 2010, N-0183.

Према мишљењу професора Алекса Дрејера са Heidelberg универзитета¹⁵⁸, закони којима се криминализује проституција утичу на потражњу секса, поготово ако је куповина секса нелегална што утиче на исплативост трговине људима. Непосредан ефекат закона којима се одвраћају људи од куповине секса треба да буде одвраћање од проституције, јер уколико буду ухваћени да се баве том делатношћу биће кажњени. Резултат поменутог спроведеног истраживања је да што је проституција мање криминализована, већа је трговина људима ради сексуалне експлоатације.

Показало се да је највише жртава трафикинга у земљама где је проституција легална, а најмање трафикинга има у земљама где је куповина - продаја секса, забрањена.

Поменућемо да су пре 15-ак година, неке европске државе промениле законе о проституцији као што су: Немачка, Шведска и Данска.

Шведска је 1999. године забранила проституцију. Немачка је 2002. године не само дозволила проституцију већ је дозволила и посредовање у проституцији кроз могућност оснивања специјалних предузећа за посредовање у проституцији. Данска је 1999. године дозволила проституцију као могућност самозапошљавања, али је оснивање „јавних кућа“ забрањено.

После поменутих законских промена забележено је озбиљно повећање трговине људима у Немачкој¹⁵⁹. Број жртава трговине људима у 2004. години у Данској, где је проституција дозвољена, био је четири пута већи од броја жртава у Шведској, где је проституција забрањена, и ако је број становника у Шведској за 40% већи.¹⁶⁰

У овом делу рада под 4, приказаћемо шире упоредно-правно сагледавање проституције.

---

¹⁵⁸ <http://dx.doi.org/10.1016/J.worlddev.2012.05.23>.

¹⁵⁹ <http://www.zeneprotivnasilja.net/vesti/2016>.

¹⁶⁰ *Ibid.*

Глава II

2. ПРОСТИТУЦИЈА КАО ПРЕКРШАЈ

Прекршајна понашања као асоцијалне појаве прате целокупан друштвени развој, нормирана су, тј. предвиђена у прописима како кроз историју права тако и данас. Као деликтно понашање, прекршаји су заступљени у скоро свим областима савременог друштвеног живота.

У стручним и научним круговима прекршајна проблематика мало се изучава и анализира с најчешћим образложењем да су прекршаји деликти са становишта друштвене опасности мање значајни, тј. да су у питању „лакши деликти“.

Треба имати у виду да су прекршаји широко заступљена друштвена појава, да је то разноврсна материја (скоро да не постоји законски пропис који не садржи одредбе о прекршајима) која задире у све сфере друштвеног живота, а то значи да је потребно та девијатна понашања изучавати са становишта права, криминологије, пенологије и других научних дисциплина.

Политику прекршајног права у нашој земљи карактерише законодавна регулатива са масовним преписивањем прекршаја и иницирањем репресивних мера. Сматрамо да се не предузимају адекватне мере и недовољно чини на превентивном деловању.

У наредном излагању цитираћемо изнето становиште о прекршајном праву проф. др М. Ђуричића¹⁶¹: “Прекршајно право датира од давнина. Још у Римском праву постојале су норме које су уређивале односе из области јавног реда и мира, као и одредбе које су спречавале насиље и самовољу.

У највећем броју земаља, па и код нас, прекршајно право је изучавано као део управног права.

Прекршајно право изграђивало се и развијало кроз издвајање прекршаја из материје кривичног права. Кривични закони су поред кривичних дела нормирали и прекршаје. Тако је и у кривичном закону Француске из 1791. године и 1810. године постојала трипартиција, тј. разликовале су се три врсте кажњивих дела: злочини, преступи и прекршаји. Француско кривично законодавство је вероватно утицало да и друге европске земље, почев од Немачке и Аустрије (1852.године), па до Грчке (1950.

---

¹⁶¹М. Ђуричић, *Прекршајно право*, Нови Сад, 2015, стр. 1-7.

године) које слично нормирају деликна понашања. Напомињемо да су пре 1871. године неке немачке државе правиле квалитативну разлику између судског и административног (прекршајног) кажњавања.

Италијански кривични законик из 1913. године прихватио је принцип бипартиције, тј. разликује кривична дела и прекршаје, по висини запређене казне.

Као закључак предходног излагања износимо да Немачки казни законик из 1871. године прекршаје сврстава у „управне деликте“, а Француски кривични закон (Code Penal) из 1810. године прекршаје сврстава у лакша дела (деликте) од кривичних дела.

За европско правно поднебље нарочито су значајни прописи који су настали у Немачкој на прелазу из IX у X век, а односе на непоштовање државне власти. Немачки теоретичари тог времена истичу да су прекршаји посебна врста кажњивих, забрањених и противправних понашања, противно одлукама државних органа који иначе доносе одлуке за „државну добробит“ свих и сваког. Мере које су спровођене кроз прекршајне санкције имале су за циљ да дисциплинују грађане да не врше прекршајне деликте и, наравно, да претрпе и казну за почињено противправно понашање. Може се рећи да је у то време полициско-казнено или прекршајно право било ефикасно средство државне интервенције за спречавање и сузбијање асоцијалних понашања.

У XX веку настаје издвајање прекршаја од кривичног права, а о прекршајима као предмету прекршајног права решавају управни органи. Поред квалитативне разлике између кривичних дела и прекршаја теоретичари истичу повезаност прекршаја са управним правом, пошто су они везани за рад јавне управе. Вероватно је да је то одлучујуће утицало на раздвајање управно-казнене материје од кривично-правне материје у Аустрији донет је Закон о прекршајима 1925. године. Након тога, већина европских земаља, па и бивше социјалистичке државе, раздвојиле су кривична дела као судске деликте од чињења прекршаја који су препуштени административном кажњавању.

Износимо и мишљења неких истакнутих правних теоретичара¹⁶² о појму прекршаја:

---

¹⁶² Напомена: Свима заинтересованима за продубљење теоријско изучавање прекршајног права препоручујемо дело француског аутора и угледног професора Ги Бребана, *Административно право Француске*, које су 2002. године издали Службени гласник СРЈ и

- А.Фојербах сматра да је прекршај противљење управним наредбама и чини ситну повреду права.¹⁶³
- Е. М. Мауер сматра да се прекршајем вређа норма од незнатне вредности.¹⁶⁴
- К. Vndig сматра да су прекршајни акти непослушности које проузрокују опасност за одређено добро.¹⁶⁵
- R. Frank сматра да су прекршаји посебна група кривичних дела, јер стварају само опасност по добро.¹⁶⁶

У Краљевини Србији је Кривичним закоником из 1851. године прихваћена тројна деоба казних дела (кривична дела, преступи и прекршаји).

У Краљевини Југославији, Кривичним закоником из 1929. године деликти се деле на кривична дела и преступе, не спомињући прекршаје које је требало уредити посебним законом. У то време урађен је и Нацрт закона о прекршајима који није усвојен у скупштинској процедури, тако да је први закон о прекршајима за нашу земљу донет после Другог светског рата.

Прекршајно право у нашој земљи (Југославији - правни претходник Републике Србије) први пут је кодификовано 1947. године доношењем Основног закона о прекршајима, непосредно после доношења савезног Устава. Овај закон замењен је 1951. године, а новелиран 1958. и 1965. године. Новеле (измене и допуне) тог закона највише се односе на сужавање надлежности федерације у корист република и покрајина које су сачињавале федерацију, тј. биле су њени конститутивни делови (шест република и две покрајине из СР Србије).

После доношења Устава СФРЈ (1972. године) СР Србија је донела Закон о прекршајима 1974. године. Тим законом Србија је прекршај дефинисала као повреду јавног поретка утврђену законом или другим прописом „за коју је прописана прекршајна казна или заштитна мера.“ У појму прекршаја садржана су три основна обележја која су карактеристична за све прекршаје и то:

ЦИД Подгорица, а поговор написао проф. Д. Денковић који је важио за највећег посвећеног управно-правне науке код нас у 20. веку

¹⁶³ *Cit. Pr.* П. Димитријевић, *Прекршајно право*, Београд, 2001, стр. 41.

¹⁶⁴ *Ibid.*

¹⁶⁵ *Ibid.*

¹⁶⁶ *Ibid.*

- 1) постојање повреде јавног прописа;
- 2) начело легалитета;
- 3) прописаност прекршајне казне и заштитне.

Ови основни елементи прекршаја односе се на све врсте прекршаја, без обзира да ли се ради о повреди прописа из области јавног реда и мира, безбедности саобраћаја итд.

Прекршаји као повреде јавног поретка захтевају најшире подручје казнено-правне заштите. Сам појам „јавни поредак“, како га одређује Закон о прекршајима, подразумева скуп правних прописа којим се обезбеђује остваривање и функционисање друштвено-политичке заједнице. То је нормативно схатање и дефинисање појма јавног поретка.

У фактичком смислу, овај појам подразумева заштиту правног система и спречавање свих активности уперених против правних установа, друштвеног уређења и његовог нормалног функционисања.

Свака противправна делатност уперена против установа позитивног права представља угрожавање јавног поретка.

У том периоду, а и данас, прекршајно право је казнено право и води порекло из кривичног права. Материјалне одредбе прекршајног права¹⁶⁷ су сличне или истоветне са материјалним одредбама кривичног права.¹⁶⁸ То се нарочито односи на начело законитости, начин извршења, време извршења, урачунљивост, виност, употребу силе, претње и принуде, нужну одбрану, крајњу нужду, стварну и правну заблуду, саучесништво, кажњавање за прекршај и др.

Процесне одредбе прекршајног права су такође сличне са процесним одредбама кривичног права. То се пре свега односи на начело материјалне истине, начело слободне оцене доказа, начело саслушања окривљеног, начело права на жалбу итд.

Ранији закони о прекршајима упућивали су на примену Закона о кривичном поступку када се радило о доношењу одлука у прекршајном поступку, достављању писмена, трошковима прекршајног поступка, саслушању странака, поступку по жалби и др.

---

¹⁶⁷ Закон о прекршајима „Службени гласник РС“, бр. 65/13, чл. тачка 1-16.

¹⁶⁸ Кривични законик „Службени гласник РС“, бр. 85/05, 88/05, 107/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, Законик о кривичном поступку „Службени гласник РС“, бр. 72/11, 101/11, 32/13, 45/13, 55/14.

Санкције које се изричу у прекршајном поступку истоветне су или сличне санкцијама у кривичном поступку.

Извршење прекршајних санкција спроводи се на основу Закона о прекршајима, али је чланом 310 Закона о прекршајима утврђена сходна примена Закона о извршењу кривичних санкција.

Поред бројних сличности између прекршајног и кривичног права постоје и одређене разлике на које указујемо.

Прекршај као деликт је противправно дело које је законом или другим прописом надлежног органа одређено као прекршај и за које је прописана прекршајна санкција. Уочава се да када су прекршаји у питању, друштвена опасност тог деликта није посебно одређена што подразумева да су прекршаји деликти који проузрокују мање последице па су због тога и прописане блаже казне у односу на кривична дела. За кривично дело може бити одговорно само физичко лице, док за прекршај осим физичког лица може бити одговорно и правно лице, као и одговорно лице у правном лицу. Изузетак је Закон о одговорности правних лица за кривична дела (Сл. гласник РС бр. 97/2008.године) о којем ће у даљем излагању бити више речи.

Кривично дело може бити прописано само законом, а прекршаји могу бити прописани законом или уредбом односно одлуком скупштине аутономне покрајине, скупштине општине, скупштине града и Скупштине града Београда.

Судску функцију, сходно кривичном законодавству, врше редовни судови и једино они могу водити кривични поступак и изрећи кривичну санкцију за кривично дело.

Сходно Закону о прекршајима, прекршајну санкцију могу изрећи само прекршајни судови, осим новчане казне коју може изрећи Републичка комисија за заштиту права у поступцима јавне набавке или овлашћени орган или лице за прекршајни налог.

У прекршајном поступку није предвиђен институт условне осуде, условног отпуста и помиловања.

После Другог светског рата у правној литератури било је више теоретичара који су се бавили теоријско-правним проблемом прекршаја. У то време прекршајно право било је у саставу управног права па је и разумљиво што су се највећи теоретичари управног права тог доба посебно бавили појмом прекршаја (првенствено са законодавног аспекта).

Професор Никола Стјепановић¹⁶⁹ одређује „да су прекршаји таква чињења, односно пропуштања која су управљена против опште друштвене дисциплине, којој је циљ да обезбеђује услове за нормалан живот у друштвеној заједници, да отклања могућност угрожавања безбедности људи и имовине, да осигура несмањено обављање привредних, културних и социјалних делатности, као и да обезбеђује извршење прописа које доноси овлашћени државни орган у циљу остваривања њихових задатака...“ Објекат против којег су управљени прекршаји је друштвена дисциплина.

Професор Славољуб Поповић¹⁷⁰ анализира законску дефиницију и одређује да су прекршаји чињења или нечињења друштвено недозвољених радњи утврђених законом или другим прописом за које се предвиђају одређене санкције.

Мирко Перовић¹⁷¹ дефинише прекршаје као повреде јавног поретка утврђене законом или другим прописима за које су прописане прекршајне казне и заштитне мере.

Павле Димитријевић износи за то време радикалније становиште од других теоретичара који каже да је решавање прекршаја у суштини судско одлучивање управним путем.¹⁷²

Зоран Томић¹⁷³ је пре конституисања прекршајних судова изнео став да одлука у прекршајном поступку нема карактер управног акта, већ да је то специфичан судски акт.

Наташа Мрвић Петровић¹⁷⁴ уочава из законске дефиниције појма прекршаја четири битна елемента: дело прекршаја, противправност, одређеност у одговарајућем пропису и прописаност прекршајне санкције.

П. Димитријевић¹⁷⁵ под прекршајем сматра „противправно дело одређеног степена друштвене опасности којим се повређује или угрожава одређени друштвено-правни однос, стање или вредност, који има карактер јавног поретка које је прописано законом или другим прописом, за које су прописане прекршајне санкције као и посебан прекршајни поступак“.

---

¹⁶⁹ Н. Стјепановић, *Управно право СФРЈ*, Београд, 1978, стр. 494.

¹⁷⁰ С. Поповић и др., *Управно право*, Београд, 1988, стр. 263.

¹⁷¹ М. Перовић, *Будите сам свој адвокат*, 1986, стр. 245.

¹⁷² П. Димитријевић, *Основи управног права*, Београд, 1995, стр. 204.

¹⁷³ З. Томић, *Управно право - систем*, Београд, 1998, стр. 276.

¹⁷⁴ Н. М. Петровић, *Материјално-правне одредбе Закона о прекршајима*, Београд, 2013, стр.7.

¹⁷⁵ П. Димитријевић, *Прекршајно право*, Београд, 2001, стр. 55.

Наше је мишљење да се код одређивања прекршајне одговорности морају имати у виду изворни прописи који су послужили као основ за Закон о прекршајима, тј. Устав РС и Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода.

Чланом 27 Устава РС предвиђено је да казну затвора може изрећи само суд, а чл. 32 прописује право на правично суђење (независан суд, правично и у законском року суђење, јавно расправљање итд.). У члану 33 зајемчена су посебна права окривљеног не само у кривичном, већ и у прекршајном поступку и то право лица да му на свом језику буде предочена оптужница и докази који му се стављају на терет. Наведеним чланом регулисано је и право на одбрану окривљеног и то лично или преко браниоца. Поменута Европска конвенција као и пресуде Европског суда за људска права утврђују начела судског поступка којим се поштују права и не вређа људско достојанство.

Важећи Закон о прекршајима (објављен у „Сл.гласнику РС“, број 65/13) у својим како материјално-правним одредбама тако и у процесно-правном регулисању садржи интенције нашег Устава и поменуте Европске конвенције. Законску дефиницију прекршаја као противправног дела које је законом или другим прописом надлежног органа одређено као прекршај и за које је прописана прекршајна санкција, сматрамо потпуном само у корелацији са одредбама поменутих аката из предходног става (Устав и Конвенција) које одређују права и положај свих процесно-правних субјеката из прекршајног права, тј. зајемчују њихова основна права, дужности и слободе.

У нашој правној литератури има мало радова на тему проституције као преступничком понашању. Сматрамо да ће цитирани подаци које је изложио В. Делибашић¹⁷⁶ допринети поступнијем сагледавању овог важног правног и друштвеног питања.

У Србији је бављење проституцијом санкционисано Законом о јавном реду и миру као прекршај. Наиме, члан 14. овог закона предвиђа да ће се лице које се одаје проституцији или лице које уступа просторије ради проституције казнити казном затвора до 30 дана. Тежи облик прекршаја прописан је у ставу два истог члана, који као квалификаторну околност предвиђа старост лица коме се уступају просторије ради вршења проституције. Тако ће се лице које уступа просторије ради проституције малолетном лицу казнити казном затвора до 60 дана¹⁷⁷.

---

¹⁷⁶ В. Делибашић, *У канџама проституције*, Београд, 2010, стр. 46-51.

¹⁷⁷ Закон о прекршајима чланом 31. предвиђа да се казна затвора за прекршаје не може прописати у трајању дужем од тридесет дана, односно за теже прекршаје у трајању дужем од шездесет дана.

Закон о јавном реду и миру, иако проституцију санкционише као прекршај, не даје дефиницију проституције па је то питање препуштено пракси органа за вођење прекршајног поступка. Имајући у виду чињеницу да ниједан други закон не дефинише појам проституције, у пракси се може појавити проблем које понашање се може и сме подводити под биће овог прекршаја. С тим у вези, треба нагласити да се Законом о јавном реду и миру утврђују прекршаји и кривична дела којима се угрожавају и ремете јавни ред и мир. Чланом 2. овог закона, јавни ред и мир се дефинише као усклађено стање међусобних односа грађана настало њиховим понашањем на јавном месту и деловањем органа и организација у јавном животу ради обезбеђивања једнаких услова за остваривање права грађана на личну и имовинску сигурност, мир и спокојство, приватни живот, слободу кретања, очување јавног морала и људског достојанства и право малолетника на заштиту.

У пракси, иако се то по правилу експлицитно не наводи, под проституцијом се подразумева ступање у сексуалне односе које карактерише одсуство емоција, са већим, унапред углавном неодређеним броје лица, ради стицања материјалне добити. Полазећи од ове дефиниције проституције, поставља се питање да ли се и када таквим понашањем нарушава јавни ред и мир, у смислу како га одређује Закон о јавном реду и миру. Самим тим, поставља се и питање да ли проституција може бити понашање које се предвиђа као прекршај против јавног реда и мира. Ако би одговор био позитиван, онда се поставља додатно питање, тј. у којим то ситуацијама проституција поприма облик којм се може нарушити јавни ред и мир.

Сексуални однос, који преставља централни део проституције, по правилу се одиграва на местима која нису јавна. Самим тим, тешко се може бранити став да се проституцијом *a priori* ремети јавни ред и мир. Такође, договор о сексуалним услугама и цени, чак и када се одвија на јавном месту, не ремети јавни ред и мир у довољној мери да би био санкционисан као прекршај против јавног реда и мира. Ово тим пре, јер се договор о пружању сексуалних услуга, и када се склапа на јавном месту, али и на месту које није јавно, одвија дискретно и ни на који начин не нарушава јавни ред и мир. Као што је истакнуто, сама реализација договора се по правилу не врши на јавном месту па се став да проституцију не треба санкционисати као прекршај, бар не као прекршај против јавног реда и мира, показује као прихватљив.

С тим у вези, још је теже бранити став да се јавни ред и мир ремети уступањем просторија, поготову ако су оне приватног карактера. Уступањем просторија да би се у

њима радила било која итимна радња, макар то био и сексуални однос ради стицања материјалне користи, не нарушава се јавни ред и мир.

Суштина проблема је у стицању материјалне користи, јер се у ствари то понашање санкционише. Наиме, уколико би се одигравао сексуални однос без прибављања материјалне користи, односно ако би се просторије уступале за сексуалне односе без прибављања материјалне користи, такво понашање се не би ни подводило под биће овог прекршаја.

На основу изнетог, долази се до закључка да само бављење проституцијом не угрожава јавни ред и мир у довољној мери да би се предвидело као прекршај. Стога, бављење проституцијом би могло бити прописано као прекршај против јавног реда и мира само уколико се врши на местима на којима је то заиста непримерно. Сасвим је прихватљиво да се као прекршај против јавног реда и мира прописује бављење проституцијом ако се то ради у близини школе, болнице, цркве, културно-историјског споменика или неког сличног места. У том случају, бављење проституцијом постаје прекршај само уколико је са њом повезана квалификаторна околност која се огледа у месту на коме се врши проституција. Наравно, у овом случају, појам проституције обухвата и сам чин договарања између лица које пружа услуге и корисника тих услуга.

Осим у наведеном случају, када се проституција врши на местима где је то апсолутно непримерно, поставља се и начелно питање да ли се проституција уопште сме санкционисати као прекршај, имајући у виду прокламовану слободу на самоопредељење што свакако укључује право и на сексуално самоопредељење. Уз неспорну чињеницу да је проституција друштвено неприхватљиво и штетно понашање и да заслужује моралну осуду, тешко се аргументовано може бранити став да се треба и сме прописивањем проституције као прекршаја ограничити прокламовано право на сексуално самоопредељење.

Наиме, да би се определили да ли проституцију треба дозволити или не, прво се морамо определити за један од два могућа става према сексуалним услугама, односно сексу. Према једном ставу, секс је легитиман само унутар брака или ванбрачне заједнице и служи као средство за зачеће или да би појачао љубавни однос. Према другом ставу секс је начин уживања, односно активност која пружа велико задовољство и може се упражњавати одвојено од брака и зачећа без икаквих емоција. Стоји чињеница да је секс средство зачећа, да се одвија у браку односно да би требало да се одвија у браку и да се сексом појачава постојећи љубавни однос. Међутим, не може се игнорисати ни општепознати и општеприхваћени став да је секс друштвено дозвољен и

прихватљив пре брака, али и изван брака. Такође, неоспорно је да данас секс ни у самом браку не служи само као средство зачећа јер постоје брачне заједнице које и не помишљају на потомство, као што постоје и бракови који се не заснивају на позитивним емоцијама супружника па у таквим срединама секс преставља пуко средство за уживање.¹⁷⁸ Томе треба додати чињеницу да се данас људи, без обзира да ли су или не у браку, упуштају у сексуалне односе са познаницима са којима немају никакав емотивни однос, без жеље да створе или појачају било какав однос, љубавни или емотивни, са једним циљем да себи приуште физичко задовољство. Имајући све наведено у виду, став да је секс искључиво средство за зачеће и појачавање љубавног односа, који се упражњава у браку или ванбрачној заједници, појављује се као застарео, превазиђен и нетачан.

Ако се прихвати став да је секс уживање и да му у многим случајевима то може бити једина функција, долази се до закључка да се онда секс може пружити другој особи са једним или првенственим циљем да се тој другој особи пружи задовољство. Другим речима, ступање у сексуалне односе може имати за циљ да се задовољавају потребе других, односно секс се може испољавати и у облику пружања сексуалних услуга. Ако је то тако, онда се поставља питање да ли се за пружање сексуалних услуга сме примати новац или нека друга материјална корист, као што је то дозвољено и за сваку другу пружену услугу, попут услуге масаже, шишања, певања, лекарске или адвокатске услуге и слично. Да би се добио одговор на ово питање мора се поћи од аргумента који се износи за тезу против дозвољености проституције.

Аргументи који се најчешће истичу против проституције су:

- 1) Проституцијом се повећава опасност ширења венеричних и других болести, укључујући и опасност од ширења ХИВ инфекције.
- 2) Непријатно, понижавајуће, чак и насилничко понашање клијената према проституткама.
- 3) Експлоатација од стране власника јавних кућа или макроа.
- 4) Изузетно низак друштвени статус проститутки и презир околине.
- 5) Проституција је максимално безлична.
- 6) Особа које се бави проституцијом сведена је на пуко средство.

---

¹⁷⁸ Једини природан начин зачећа је путем вагиналног коитуса па у контексту питања да ли је секс само средство зачећа не треба испустити из вида чињеницу да секс у ширем смислу подразумева и орални и анални коитус који никако не служи зачећу, већ искључиво задовољству.

7) Проституција је неприхватљива због интимне природе чина који се пружа за новац.

8) Особа која се бави проституцијом заправо продаје своје тело, односно себе.¹⁷⁹

Што се тиче прва четири аргумента који се истичу против проституције, треба рећи да је кључни узрок свих тих ризика професионалне проституције управо негативан став друштва према њој. У случају да се бављење проституцијом дозволи и да се та делатност правно регулише, особе које се баве проституцијом могле би да уживају далеко бољу медицинску заштиту, као и далеко ефикаснију полицијску заштиту од агресивног и малтретирајућег понашања клијената. Такође, особе које се баве проституцијом биле би правно заштићене од експлоатације од стране макроа и власника јавних кућа.¹⁸⁰ Затим, легализацијом проституције њен друштвени статус био би знатно другачији односно бољи.¹⁸¹

Аргументи изнети под тачком 5 и 6 не морају да стоје увек и у сваком појавном облику проституције. У ствари, да ли ће ти аргументи постојати или не зависи од модалитета, односно начина на који се пружају услуге проституције. То значи да је то ствар договора између даваоца и примаоца услуге и у том погледу важе правила која успоставе учесници посла, као што је то случај и са многим другим занимањима. Истовремено, аргументи под тачком 7 и 8 јесу ствар личног избора особе која се одлучује на бављење проституцијом. То је нешто што је лична ствар особе која жели да се бави тим послом, а та особа не може нужно имати такав, негативан став, према послу којим жели да се бави.

На основу овога, може се прихватити став да је продаја секса само још једна услуга, сама по себи легитимна као и било која друга и коју не треба ометати све док принуда, експлоатација или превара нису укључени.¹⁸² Уколико дође до принуде или преваере утолико се мора реаговати, али не санкционисањем особе која се бави проституцијом, јер се она у том случају појављује као жртва, већ санкционисањем оних који су употребили принуду или превару.

---

¹⁷⁹ И. Проморац, *op. cit.*, стр.123 и 133.

¹⁸⁰ Треба имати у виду да је наша земља преузела међународну обавезу да потпише кажњавање лица која друге подстрекавају на проституцију, односно која искоришћавају проституцију других лица. То значи да би у случају да се дозволи бављење проституцијом, ове активности које углавном улазе у круг делатности макроа и власника јавних кућа и даље морале бити санкционисане. Самим тим, у доброј мери би била пружена заштита лицима која се баве проституцијом.

¹⁸¹ И. Проморац, *op. cit.*, стр.124.

¹⁸² *Ibid.*, стр.133.

Према томе, аргументи који се износе против проституције данас више немају тежину коју су некад имали и суштински не представљају аргументе против проституције као неразборитог избора занимања, него представљају аргумент против проституције ако се и када она врши неразборито. Једини прави разлог због којег би друштво могло да се меша у избор здраве и одрасле особе да се бави проституцијом јесте управо провера да ли је такав избор слободан. Такав избор може учинити само одрасла и здрава особа, а држава је дужна да води рачуна о томе да избор није резултат принуде или преваре. Наравно, слободу избора да се овом занимањем баве не могу имати особе које су некомпетентне услед трајних или привремених душевних поремећаја, као и особе које нису достигле узраст погодан за давање пристанка да се упусте у живот са проституцијом. Треба имати у виду и чињеницу да се особе које се упуштају у бављење проституцијом на тај корак одлучују под екстремним притиском социјалних и економских околности, без пуног схватања праве природе и ризика проституције. Међутим, то није аргумент против проституције него аргумент против недостатка алтернатива проституцији. Дакле, ако је једна одрасла и здрава особа потпуно разумела опасности и штетности проституције, па и поред тога одлучи, без притиска било које врсте, да су предности проституције вредне тога да се њоме бави, онда за ту особу није ни неразборито ни погрешно да се бави изабраним послом.¹⁸³

Предходно излагање је показало да се у Србији за проституцију кажњавају (без дефинисања проституције у закону)¹⁸⁴ особе које се “одају проституцији“, као и особе које уступају просторије за бављење проституцијом. Квалификовани облик деликта, уступање просторије, је њихово издавање малолетним лицима. Купци секса нису информисани, а због непостојања ближег одређења у закону шта је проституција, практично, полициски органи и судови за прекршаје имају дискреционо право да одреде које особе и које радње представљају проституцију.(?)

---

¹⁸³ *Ibid.*, стр.126-127.

¹⁸⁴ Члан 14. Закона о јавном реду и миру („Службени гласник РС“ бр. 51/92, 53/93, 67/93, 48/94 и 85/2005).

Глава III

3. КРИВИЧНА ДЕЛА КОЈА У СВОМ БИЋУ САДРЖЕ ПРОСТИТУЦИЈУ СХОДНО КЗРС

Уводна објашњења

Имајући у виду да је поменуто научно стручно дело В. Делибашића и најновији истраживачки рад из области проституције, користићемо у наредном излагању нека његова изучавања.

3.1. ПОСРЕДОВАЊЕ У ВРШЕЊУ ПРОСТИТУЦИЈЕ

Кривично дело посредовање у вршењу проституције прописано је у глави осамнаестој Кривичног законика, која носи назив кривична дела против полне слободе. Заштитни објекат код ових кривичних дела своди се на једно основно добро или право, а то је право на сексуално самоопредељење, сматрајући да би у складу са тим, у сексуалној сфери требало инкриминисати само оне сексуалне радње где не постоји свестан и вољни пристанак лица према коме се предузимају. То су у основи само две ситуације и то: ситуација када се сексуална радња врши уз употребу принуде, односно када се користи стање немоћи и ситуација када се радња врши према лицу коме се због психозичке незрелости не може признати право на сексуално опредељење.¹⁸⁵

Имајући у виду овај став који у новијој литератури није споран, исправно је да се проституција не прописује као кривично дело¹⁸⁶. Овакво решање се појављује као једино могуће јер се проституција не може сузбити кривичноправним нормама, тим пре што ни прекршајно кажњавање не показује добре резултате на том плану. Такође, на питање да ли је уопште дозвољено да се у права појединаца која су везана за сексуално самоопредељење, које укључује и њихово право да се баве или не баве проституцијом, задире кривичноправном репресијом, мора се дати негативан одговор. Бављење

---

¹⁸⁵ З. Стојановић, О. Перић, Кривично право посебни део, Београд, 2006, стр. 97.

¹⁸⁶ Имајући у виду да је поменуто дело В. делибашића и најновије научно-стручно остварење код нас, у наредном делу поглавља користићемо његове изнете ставове.

проституцијом је питање морала односно васпитања на које се мало може утицати мерама кажњавања. Много бољи резултати у сузбијању проституције могу се постићи првенствено васпитним, али и другим мерама које стоје ван кривичног и прекршајног права. Међутим, подстрекавање или помагање у вршењу аморалне појаве каква је проституција, која је уз то прописана као прекршај, њено пропагирање или рекламирање путем сретстава јавног информисања и других сличних средстава, довољно је штетно да оправдава кривично-правну интервенцију. Таква интервенција је усмерена и ограничена на лица која подстичу или помажу проституцију, а не на лица која се проституцијом баве. Међутим, кривичним прогоном подстрекача и помагача посредно се делује и на сузбијање проституције. Стога, постојање кривичног дела посредовања у вршењу проституције, за сада, још увек има своје криминално-политичко оправдање.

С друге стране, могло би се поставити питање доследности кривичноправне репресије. Наиме, ако је оправдање за постојање ове инкриминације у томе што подстрекавање, помагање, пропагирање или рекламирање путем средстава јавног информисања и других сличних средстава друштвено штетне појаве каква је проституција, садржи довољну количину друштвене штетности да би се такве активности прописале као кривично дело, поставља се питање зашто се то не ради и са подстрекавањем, помагањем, пропагирањем и рекламирањем и других друштвено штетних појава.

Статистички подаци о кривичном делу посредовање у вршењу проституције, према евиденцији Републичког завода за статистику за територију Србије у 2008. години, дати су у следећој табели:¹⁸⁷

Број кривичних пријава против пунолетних лица	34
Број оптужница	43
Укупно осуђена пунолетна лица	28
Осуде на казну затвора	11
Осуде на новчану казну	4
Условна осуда	11
Осуђена лица, ослобођена од казне	2

¹⁸⁷ Републички завод за статистику, Саопштење бр. 344 од 09. 12. 2008. године.

Кривично дело посредовање у вршењу проституције прописано је чланом 184. Кривичног законика који првим ставом предвиђа основни, а другим ставом тежи облик. Радња извршења основног облика прописана је алтернативно. Прво су наведене радње подстрекавања на проституцију, а састоје се у навођењу или подстицању другог на проституцију. Затим се као радња основног облика прописује помагање у вршењу проституције, а састоји се у учествовању у предаји неког лица другоме ради вршења проституције. На крају, основни облик обухвата пропагирање или рекламирање проституције путем средстава јавног информисања и других сличних средстава.

Када су у питању радње подстрекавања на проституцију, битно је нагласити да оне према општим правилима о подстрекавању као облику саучесништва, не би биле кажњиве, с обзиром на то да само бављење проституцијом не представља кривично дело, већ прекршај¹⁸⁸. Подстрекавање на проституцију, код овог кривичног дела, врши се навођењем или подстицањем. Ради се о појмовима који су довољно широки да обухвате многобројне и разноврсне утицаје на друга лица да се баве проституцијом. Поред уобичајних радњи којима се неко наводи или подстиче на проституцију, као што је наговарање, савет, предочавање и обећавање користи која ће се на тај начин остварити, подржавање жеље за проституцијом, разни облици убеђивања, молбе и слично, у пракси се као чест начин подстрекавања на проституцију користи стварање ситуације која делује на лице да одлучи да се бави проституцијом. Битно је да се радња навођења или подстицања на проституцију предузима према индивидуално одређеном лицу, уз напомену да се на страни пасивног субјекта може наћи и већи број индивидуално одређених лица.

Међутим, када је у питању подстрекавање на проституцију, поготово када се ради о коришћењу ситуације створене да би се друго лице навело или подстакло на проституцију, треба бити опрезан јер се може догодити да та радња представља радњу извршења кривичног дела трговина људима из члана 388. Кривичног законика. Првенствено због тога што је једна од радњи кривичног дела трговина људима врбовање, што се у пракси поклапа са радњама које обухватају термини навођење и подстицање. Суштина је у томе што уколико би извршење тих радњи било на један од начина који предвиђа кривично дело трговина људима или уколико би се на страни пасивног субјекта појавило малолетно лице, утолико би се радило о том кривичном

---

¹⁸⁸ Детаљније о подстрекивању као облику саучесништва види З. Стојановић, *Кривично право општи део*, Београд, 2005, стр. 241-247.

делу, а не о кривичном делу посредовање у вршењу проституције. Свакако, тада се ни у ком случају не би радило о стицају ова два кривична дела, јер је стицај у овом случају привидан. Најчешће би се радило о привидном стицају на основу консумпције.¹⁸⁹

Друга радња којом може да се изврши основни облик овог кривичног дела јесте радња помагања у вршењу проституције односно учествовање у предаји неког лица другоме ради вршења проституције. Као и код радње подстрекавања, само помагање у вршењу проституције, према општим правилима о помагању као облику саучесништва, не би било кажњиво с обзиром на то да само бављење проституцијом не представља кривично дело, већ прекршај.¹⁹⁰

Радња учествовања у предаји неког лица другоме ради вршења проституције обухвата разноврсне делатности, као што су на пример: упућивање неког лица другоме, предаја неког лица у истом месту другоме, одвођење из једног места у друго, одвођење из једне земље у другу земљу, предаја неког лица другоме да га одведе у друго место или иностранство, тако да учествовање у предаји не треба схатити само као непосредну, фактичку предају неког лица већ и као друге делатности којима се другоме упућује неко лице.¹⁹¹

Сама предаја мора да се врши ради остваривања одређеног циља, а то је бављење проституцијом и акценат мора да буде управо на томе, а не само у фактичкој радњи.

Уколико се радња предаје не би вршила ради одређеног циља, а то је вршење проституције, не би ни било кривичног дела, бар не овог. С тим у вези, важно је истаћи да се радња предаје мора вршити уз пристанак лица које се предаје ради вршења проституције, јер би се у противном радило о помагању у неком другом кривичном делу или би постојало кривично дело трговина људима.¹⁹² Наравно, предаја неког лица другоме без његове сагласности, у неким случајевима могло би представљати, поред радње помагања у неком другом кривичном делу и радњу извршења неког другог кривичног дела. Уколико постоји сагласност лица које се проституцијом бави да буде предато другом, дело посредовање у вршењу проституцијом постоји, а потпуно је

---

¹⁸⁹ Детаљније о привидном стицају види З. Стојановић, *Кривично право општи део*, Београд, 2005, стр. 221-231.

¹⁹⁰ Детаљније о помагању као облику саучесништва види З. Стојановић, *Кривично право општи део*, Београд, 2005, стр. 513.

¹⁹¹ Љ. Лазаревић, *Кривични закон СРЈ са скраћеним коментаром*, Београд, 1999, стр. 513.

¹⁹² З. Стојановић, „*Коментар кривичног законика*“, Београд, 2006, стр. 475.

ирелевантно да ли је иницијатива за предају била на том лицу или не. То би се, евентуално, узимало у обзир приликом одмеравања казне.

Последња радња којом се може извршити основни облик овог кривичног дела јесте пропагирање или рекламирање проституције путем средстава јавног информисања и других сличних средстава. Пропагирање представља радње које су усмерене на подржавање проституције односно на стварање код других тежње и намере да се тиме баве. Радња пропагирања проституције усмерена је према индивидуално неодређеном броју лица. С друге стране, рекламирање проституције је нуђење услуга проституције потенцијалним муштеријама. И једно и друго може се вршити на различите начине, али за постојање овог кривичног дела неопходно да се то врши путем средстава јавног информисања и других сличних средстава. Под средствима јавног информисања се првенствено подразумевају јавна гласила чији је појам одређен чланом 11. Закона о јавном информисању.¹⁹³ У јавна гласила спадају новине, радио програми, телевизијски програми, сервиси новинских агенција, Интернет и друга електронска издања наведених гласила, као и друга средства јавног информисања која помоћу речи, слике или звука објављују идеје, информације и мишљења намењена јавној дистрибуцији и неодређеном броју корисника.

Пасивни субјект може бити свако пунолетно лице, мушко или женско. Уколико би се радња извршења састојала у пропагирању или рекламирању проституције путем средстава јавног информисања и другог сличног средства без обзира на мотив извршиоца, а на страни пасивног субјекта се појави малолетно лице, не би се радило о основном облику, већ би се радило о тежем облику овог кривичног дела, прописаног у ставу два, где се као квалификаторна околност појављује узраст пасивног субјекта. Под малолетним лицем се, према члану 112. став 10. Кривичног законика, сматра лице које није навршило осамнаест година.

Уколико се радња извршења састојала у подстрекавању или помагању проституције, а на страни пасивног субјекта се појави малолетно лице и уз то буде остварен услов да циљ извршења радње не буде експлоатација проституције, не би се радило о основном облику, већ би се радило о тежем облику овог кривичног дела, прописаног у ставу два, где се као квалификаторна околност појављује узраст пасивног субјекта. С обзиром да је најчешћи мотив за извршење овог кривичног дела профит, односно експлоатација проституције, у пракси ће таква ситуација бити врло ретка, али

---

¹⁹³ Закон о јавном информисању, „Службени гласник РС“ бр. /2003 и 61/2005.

не и немогућа. Наиме, циљ особе која некога подстрекава или му помаже у проституцији може бити да се на тај начин освети, на пример родитељима пасивног субјекта, брату, сестри или некој другој особи блиској пасивном субјекту односно моралног угледа његове породице. Такође, подстркачу на проституцију односно помагачу у проституцији, уколико се и сам бави проституцијом, циљ не мора бити експлоатација проституције, већ да себи пронађе адекватно друштво у послу.

Међутим, уколико би се радња извршења састојала у неком од предвиђених облика подстрекавања или помагања у вршењу проституције са циљем експлоатације проституције, што се у пракси редовно дешава, а на страни пасивног субјекта се појави малолетно лице, не би се радило о тежем облику кривичног дела посредовање у вршењу проституције, већ о кривичном делу трговина људима из члана 388. став 2. Кривичног законика. Овакво решење се намеће као једино могуће јер се термини *наводи* или *подстиче*, који су употребљени код кривичног дела посредовање у вршењу проституције, подударaju са термином *врбује*, који је употребљен код кривичног дела трговина људима. Термин *предаја* употребљен је код оба кривична дела. Стим у вези, треба имати у виду чињеницу да кривично дело трговина људима из члана 388. став 2. Кривичног законика, када се на страни пасивног субјекта налази малолетно лице не захтева да се подстрекавање или помагање врши на неки од начина који иначе предвиђа ово кривично дело.¹⁹⁴ Напротив, тада се радња подстрекавања или помагања у вршењу проституције малолетног лица поклапа са радњом коју предвиђа тежи облик кривичног дела посредовање у вршењу проституције. Међутим, с обзиром на то да је за тај облик кривичног дела трговина људима запређена казна затвора од три до дванаест година, дакле строжија казна, треба узети да постоји то кривично дело. Овакво решење се појављује као оправдано, јер је сасвим прихватљиво да се строже кажњава за сваку сексуалну експлоатацију малолетног лица.

Кривично дело посредовање у вршењу проституције свршено је у моменту када је преузета било која радња која се може сматрати навођењем или подстицањем на проституцију, учествовањем у предаји неког лица другоме ради вршења проституције, или пропагирање, односно рекламирање проституције путем средстава јавног

---

¹⁹⁴Кривично дело трговина људима из члана 388. Кривичног законика као начин извршења радње предвиђа: силу или претњу, довођење у заблуду или одржавање у заблуди, злоупотребу овлашћења, поверења, односа зависности, тешких прилика другог, задржавање личних исправа, или давање или примање новца или друге користи.

информисања и других сличних срестава. За постојање дела није потребно да се пасивни субјект бавио проституцијом. Из тог разлога покушај кривичног дела навођењем или подстицањем није могућ. Могуће је, евентуално, да кривично дело остане у покушају када је у питању радња учествовање у предаји неког лица другоме ради вршења проституције или, само изузетно, код радњи пропагирања или рекламирања проституције.¹⁹⁵ С обзиром на запрећену казну за основни облик овог кривичног дела, такав покушај би био кажњив. Такође, с обзиром на запрећену казну за тежи облик овог дела, у ситуацији када неко покушава да учествује у продаји малолетног лица другоме ради вршења проституције, под условом да циљ извршења радње не буде експлоатација проституције или покуша да пропагира или рекламира проституцију малолетног лица, постојао би кажњив покушај тежег облика овог кривичног дела.¹⁹⁶

За потребе овог кривичног дела могло би се поставити питање да ли се под проституцијом подразумева само једна радња проституисања, једна радња проституисања уз намеру тог лица да се тиме бави или више радњи проституисања. Имајући у виду чињеницу да законодавац не користи израз бављење проституцијом, а не спомиње ни намеру лица да се тиме бави, прихватљивије би било да се под проституцијом код овог кривичног дела подразумева и само једна радња проституисања. Стога, не звучи довољно аргументован став Лазаревића да свака обљуба са другим лицем за новац или другу корист не значи проституцију, ако то лице није имало намеру да се и даље тиме бави.¹⁹⁷ Овакав став Лазаревић поткрепљује тврдњом да је проституција трајног карактерта, али и сам наводи да је то само „по правилу“, што значи да не мора нужно и бити тако. Имајући у виду да за постојање кривичног дела није потребно да је до проституисања уопште дошло, треба сматрати да код овог кривичног дела појам проституције обухвата и само један чин проституисања, уз констатацију да се то у пракси ретко догађа.

С обзиром на то да законодавац радњу овог кривичног дела одређује трајним глаголима, наводи, подстиче, учествује у предаји, пропагира, односно рекламира,

---

¹⁹⁵ Као пример, могла би се навести ситуација када неко лице плати оглас у коме се пропагира или рекламира проституција, али до објављивања огласа не дође услед интервенције полиције.

¹⁹⁶ Детаљније о покушају кривичног дела, види: З. Стојановић, *Кривично право општи део*, Београд, 2005, стр. 203-209.

¹⁹⁷ Љ. Лазаревић, *Коментар Кривичног законика*, Београд, 2006, стр. 527.

потребно је нагласити да је на основу члана 112. став 30. Кривичног законика, дело учињено ако је радња извршена једном или више пута.

Ово кривично дело се у пракси најчешће врши ради остваривања материјалне користи за себе или другога. Међутим, иако је то најчешћи мотив за извршење овог кривичног дела, то није услов за постојање самог дела јер мотив не улази у биће овог кривичног дела. Такође, поред материјалне користи, могуће је да мотиви за извршење овог кривичног дела буду и друге врсте, али су то само околности које могу бити од значаја приликом одмеравања казне.

Уколико би се приликом извршења кривичног дела посредовање у вршењу проституције употребила принуда, не би се радило о стицају кривичних дела, већ би се радило о кривичном делу трговина људима. Евентуална употреба силе или претње, односно принуде према лицу које се бави проституцијом, независно од активности лица које употребљава принуду, с циљем да се лице које се бави проституцијом принуди да преда новац стечен проституцијом, представљала би неко самостално кривично дело, на пример принуда, изнуда, разбојништво, разбојничка крађа и слично.

За постојање кривичног дела посредовање у вршењу проституције довољно је да је радња извршења предузета према једном лицу. Такође, ако се истом приликом радња извршења предузима према више лица постојаће само једно кривично дело, а не стицај кривичних дела. Међутим, поставља се питање да ли се ради о једном кривичном делу или о стицају кривичних дела ако се радња извршења предузима више пута, у различитом временском периоду, према једном односно према више лица. У том случају, потребно је утврдити да ли се може применити члан 61. Кривичног законика па ако је одговор позитиван, радило би се о једном кривичном делу посредовање у вршењу проституције у продуженом трајању.¹⁹⁸ Уколико би одговор био негативан утолико би се радило о стицају више кривичних дела посредовање у вршењу проституције. Наравно, ако се на страни пасивног субјекта појављује више лица па је међу тим лицима макар једно лице малолетно, радило би се о тежем облику кривичног дела посредовање у вршењу проституције како у ситуацији када је у питању обично тако и у ситуацији када је у питању продужено кривично дело. Наравно, ово само под условом да циљ дела које је извршено навођењем или подстицањем односно

---

¹⁹⁸ Детаљније о продуженом кривичном делу види: З. Стојановић, *Кривично право општи део*, Београд, 2005, стр. 226-231.

учествовањем у предаји неког лица другоме у односу на малолетно лице, није био експлоатација проституције, што је у пракси тешко замислити.

Међутим, уколико навођење или подстицање односно учешће у предаји неког лица другоме има за циљ експлоатацију проституције, што је најчешћи случај, па се посредовање у проституцији више лица, од којих је макар једно пунолетно а једно малолетно, радиће се о стицају кривичних дела. У том случају постојао би стицај основног облика кривичног дела посредовање у вршењу проституције, где се на страни пасивног субјекта појављује пунолетно лице и посебног облика кривичног дела трговина људима (члан 388.став 2. КЗ), где се на страни пасивног субјекта појављује малолетно лице.

Ово кривично дело може да изврши свако лице. Потпуно је неспорно да предузимањем било које радње извршења, дело може да изврши и лице које се бави проституцијом. Међутим, донекле би могла бити спорна ситуација када лице које се бави проституцијом рекламира, односно путем срестава јавног информисања и других сличних средстава нуди само сопствене услуге проституисања. Имајући у виду заштитни објекат код кривичних дела из главе осамнаест, односно право на сексуално самоопредељање, могао би се бранити став да се у том случају не ради о кривичном делу посредовање у вршењу проституције.

Кривично дело може бити извршено само са умишљајем који треба да обухвати и свест да се радња извршења предузима у циљу вршења проституције. Када је у питању тежи облик кривичног дела, неопходно је да умишљај обухвати и свест да се ради о малолетном лицу. У супротном, уколико старост пасивног субјекта не би била обухваћена умишљајем учиниоца утолико би се радило о основном, а не о тежем облику овог кривичног дела.

За основни облик кривичног дела посредовање у вршењу проституције запрећена је казна затвора од шест месеци до пет година и новчана казна, док је за тежи облик овог кривичног дела запрећена казна затвора од једне до десет година и новчана казна.

Посредовање у вршењу проституције, у ситуацији где се као пасивни субјект појављује лице млађе од четрнаест година, ако до проституисања дође, представља случај у коме би кривично одговарало и лице које користи такве услуге. Наиме, у том случају корисник услуга врши кривично дело обљуба са дететом из члана 180. Кривичног законика који забрањује обљубу или са њом изједначен чин са дететом, односно са лицем млађим од четрнаест година. С тим у вези, лице које је подстрекавало

дете на проституцију односно помагало у проституцији детета, врши кривично дело трговина људима из члана 388.став 2. Кривичног законика, уколико је остварен услов да се то ради у циљу експлоатације проституције.

Међутим, уколико неко лице подстрекава дете на проституцију односно помаже у проституцији детета, уз услов да циљ те радње није експлоатација проституције, односно ако неко лице пропагира или рекламира проституцију лица млађег од четрнаест година путем срестава јавног информисања и других сличних средстава, па до проституције и дође, појављивало би се у улози подстрекача или помагача код кривичног дела обљуба са дететом. Поставља се питање да ли се у том случају ради само у саучесништву у кривичном делу обљуба са дететом или се ради о стицају кривичних дела обљуба са дететом и посредовање у вршењу проституције. Имајући у виду, са једне стране чињеницу да је кривично дело посредовање у вршењу проституције свршено предузимањем радње извршења, без обзира да ли је до проституције дошло или не, а са друге стране чињеницу да кривично дело обљуба са дететом у себи не мора да садржи све елементе проституције, треба узети да је стицај ових кривичних дела могућ. Дакле, у том случају постоји стицај кривичног дела обљуба са дететом учињеног помагањем и кривичног дела посредовање у вршењу проституције.

3.2. ЗЛОЧИН ПРОТИВ ЧОВЕЧНОСТИ

Кривично дело злочин против човечности налази се у глави тридесет четвртој која носи назив кривична дела против човечности и других добара заштићених међународним правом, а прописано је чланом 371. Кривичног законика. Као и друга кривична дела из ове главе, оно представља тешку повреду норми међународног права, првенствено међународног ратног и међународног хуманитарног права. Прописивањем овог кривичног дела, наша земља испунила је обавезу коју јој намеће већи број међународних конвенција које је потписала, а првенствено Статут Међународног кривичног суда, који је ступио на снагу 01.7.2002. године. Злочин против човечности као самостално кривично дело, први пут се уводи у наше законодавство ступањем на правну снагу Кривичног законика, 01.01.2006. године.

Ово кривично дело може се извршити наређивањем да се предузме или самим предузимањем, поред осталих радњи, принуђивање на проституцију.¹⁹⁹ Наређење да се предузме радња извршења може да изда само претпостављени, а то може бити војни или цивилни старешина. Притом, није неопходно да то буде и *de iure* старешина, довољно је да се ради о лицу које *de facto* представља старешину и које у конкретној ситуацији може издавати наређења. Само наређење може бити у писменом или усменом облику, а дело је свршено самим издавањем наређења. За постојање дела није неопходно да је неко извршио наређење, тако да покушај кривичног дела наређењем није могућ, већ би се у случају да не дође до извршења наређења радило о свршеном кривичном делу. То што наређење није извршено, могло би се узимати у обзир приликом одмеравања казне.

„Да би постојала принудна проституција, неопходно је кумулативно извршење две радње од којих прва представља одређени облик принуде у односу на пасивног субјекта, док је друга радња сведена на стицање одговарајуће имовинске користи од стране учиниоца или другог лица односно постојање очекивања да се таква корист, а на основу „продаје“ сексуалних услуга пасивног субјекта, стекне.“²⁰⁰ Сам појам принуђивање на проституцију обухвата велики број делатности којима се неко лице може принудити на проституцију. У обзир долази првенствено употреба силе или претње. У погледу одређивања појма и врсте силе и претње важи све оно што важи за општи појам силе и претње у кривичном праву. Сила код овог кривичног дела може обухватати врло различита понашања, а може бити апсолутна или компулзивна,

---

¹⁹⁹ Кривично дело злочин против човечности као радњу извршења, поред принуђавања на проституцију, предвиђа: вршење убиства, стављање становништва или једног његовог дела у такве животне услове који воде њиховом потпуном или делимичном истребљењу, поробљавање, принудно пресељавање, мучење, силовање, присиљавање на трудноћу или стерилисање ради промене етничког састава становништва, прогањање или протеривање на политичкој, верској, расној, националној, етничкој, културној, полној или каквој другој основи, затварање или отмицу лица без давања информација о томе како би им се ускратила правна заштита, угњетавање расне групе или успостављање доминације једне такве групе над другом или друге сличне нехумане поступке којима се намерно проузрокују тешке патње или озбиљно угрожава здравље, односно издавање наређења да се такве радње врше.

²⁰⁰ М. Шкулић, *Међународни кривични суд*, Београд, 2005, стр. 263-264.

непосредна или посредна.²⁰¹ Битно је истаћи да на основу члана 112. став 12. Кривичног законика, појам силе обухвата и примену хипотезе или омамљујућих средстава, с циљем да се неко против своје воље доведе у несвесно стање или онеспособи за отпор. Претња треба да буде стварна и озбиљна. Може бити квалификована, када се прети да ће се напасти на живот или тело тог или њему блиског лица, али може бити и обична претња, када се жртви ставља у изглед било које друго зло. Поред силе и претње као најчешћих начина да се неко принуди на проституцију, принуђивање на проституцију се може вршити и на друге начине, као на пример уценама, додељивањем или одузимањем разних погодности и слично.

Предузимањем радње принуђивања на проституцију, кривично дело је свршено, без обзира да ли је до проституисања дошло или не. То значи да у овом случају није могућ покушај кривичног дела, већ би се радило о свршеном кривичном делу. Околност да до проституције није дошло, могла би се узети у обзир приликом одмеравања казне.

Ово кривично дело је бланкетног карактера и постоји само ако се његовим вршењем крше правила међународног права. На први поглед, то би могао бити проблем, с обзиром на чињеницу да често није лако утврдити правила међународног права зато што извор међународног права није само уговорно, писано право, већ и обичајно међународно право. Међутим, било би немогуће пронаћи било коју норму међународног права која би дозвољавала да се неко лице, у било којој ситуацији, под било којим околностима или уз било какав изговор, принуђава на проституцију. Напротив, постоји читав низ међународних конвенција које такво понашање не дозвољавају.

Наређење да се врши принуђивање на проституцију представља радњу кривичног дела злочин против човечности само уколико је као и свака друга радња којом се може извршити ово кривично дело, предузета у оквиру ширег или систематског напада упереног против цивилног становништва. Стојановић истиче да је то централни елемент овог кривичног дела и објашњава да шири напад треба схватити као напад против великог броја жртава на једном ширем подручју и који се врши у одређеном временском периоду који траје извесно време. Систематски напад подразумева да је

---

²⁰¹ Неке радње кривичног дела злочин против човечности могу се извршити употребом апсолутне силе. Међутим, треба имати у виду чињеницу да се апсолутном силом не може неко принудити на бављење проституцијом, већ се то може, када је у питању сила, учинити само компулзивном силом.

напад планиран и организован.²⁰² Имајући то у виду, за постојање овог кривичног дела не би било довољно да се радња принуђивања НА ПРОСТИТУЦИЈУ ВРШИ ПРЕМА ЈЕДНОМ ЛИЦУ. Свакако да би на страни пасивног субјекта морало да се ради о већем броју лица. Међутим, који је то тачан број није могуће унапред одредити, већ би се то питање решавало у сваком конкретном случају.

3.3 РАТНИ ЗЛОЧИН ПРОТИВ ЦИВИЛНОГ СТАНОВНИШТВА

Ратни злочин против цивилног становништва је прво од три кривична дела ратних злочина које предвиђа Кривични законик. Ратни злочини су различити облици нечовечног поступања са одеђеним категоријама лица за време рата или у вези са ратом којима се крше правила међународног права. Управо у зависности од категорије лица која се налазе на страни пасивног субјекта, направљена је и основна разлика између три кривична дела ратних злочина на: ратни злочин против цивилног становништва, ратни злочин против рањеника и болесника и ратни злочин против ратних заробљеника. Повреде међународног права које се врше ратним злочинима, односе се како на међународно обичајно право које регулише ту област тако и на међународно уговорно право. Најважнији међународни уговори који регулишу ову област јесу Женевске конвенције из 1949. године и два допунска протокола уз те конвенције из 1977. године. Кривично дело ратни злочин против цивилног становништва, из члана 372. Кривичног законика је бланкетног карактера и може бити извршено само кршењем правила међународног права. Ово кривично дело може бити извршено за време рата, оружаног сукоба или окупације. „Треба, међутим, имати у виду да се ратни злочини могу вршити и у условима грађанског рата односно и кад није реч о међународном оружаном сукобу. Наиме, у Допунском протоколу II уз Женевску конвенцију из 1949. године, одређене забране садржане у овом члану проширују се и на цивилно становништво и у овим случајевима. Реч је о забрани напада на живот или телесни интегритет (убиство, мучење, сакаћење, наношење патње и др.), затим узимање талаца, колективно кажњавање, ускраћивање права на правилно и непристрасно суђење, силовање, принуда на проституцију и др.”²⁰³

---

²⁰² З. Стојановић, О. Перић, *Кривично право посебни део*, Београд, 2006, стр. 170.

²⁰³ Љ. Лазаревић, *Коментар Кривичног законика*, Београд, 2006, стр. 929.

Ратни злочин против цивилног становништва има велики број радњи извршења које су постављене алтернативно. Поред осталих радњи, кривично дело се може извршити издавањем наређења да се врши присиљавање на проституцију или присиљавањем на проституцију.²⁰⁴ Код кривичног дела ратни злочин против цивилног становништва, законодавац користи термин присиљавање на проституцију, док је код кривичног дела

---

²⁰⁴ Кривично дело ратни злочин против цивилног становништва као радњу извршења, поред присиљавања на проституцију, предвиђа: напад на цивилно становништво, насеље, поједина цивилна лица, лица онеспособљена за борбу или на припаднике или објекте хуманитарних организација или мировних мисија, напад без избора циља којим се погађа цивилно становништво или цивилни објекти који су под посебном заштитом међународног права, напад на војне циљеве за који се знало да ће проузроковати страдање цивилног становништва или наносење штете цивилним објектима које је у очигледној несразмери са очекиваним војним учинком према цивилном становништву, вршење телесних повреда, мучење, нечовечно поступање, биолошки, медицински или други научни експерименти, присилна стерилизација, узимање ткива или органа ради трансплантације или вршење других радњи којима се нарушава здравље или наносе велике патње или наређивање расељавања или пресељавања или присилно однародавање или превођење у другу веру, присиљавање на трудноћу или силовање, примењивање мера застрашивања и терора, узимање талаца, колективно кажњавање, противправно лишавање слободе и затварања, лишавање права на правилно и непристрасно суђење, проглашавање права и радњи држављана непријатељске стране забрањеним, суспендованим или недопуштеним у судском поступку, присиљавање на службу у оружаним снагама непријатељске силе или у њеној обавештајној служби или администрацији, присиљавање на службу у оружаним снагама лица млађег од осамнаест година, присиљавање на принудни рад, изгладњивање становништва, противправно одузимање, присвајање или уништавање имовине у великим размерама које није оправдано војним потребама, узимање противправне и несразмерно велике контрибуције и реквизиције, смањење вредности домаћег новца или противправно издавање новца. Такође, радња може бити напад на објекте посебно заштићене међународним правом и објекте и постројења са опасном снагом као што су бране, насипи и нуклеарне електране, ађање цивилних објеката који су под посебном заштитом међународног права, небрањења места и демилитаризоване зоне, дуготрајно и великих размера оштећивање животне средине које може да штети здрављу или опстанку становништва. Затим, ово кривично дело може бити извршено убиством учињеним према цивилном становништву. Даље, дело врши и окупатор који изврши пресељавање делова свог цивилног становништва на окупирану територију. Радњу кривичног дела остварује и лице које прети извршењем једног или више дела из става 1. и 2. овог члана. На крају, кривично дело може бити извршено и издавањем наређења да се нека од набројаних радњи изврши.

злочин против човечности употребљен термин принуђивање на проституцију. Између радње присиљавања и принуђивања нема разлике јер су у питању синоними. Стога, појам присиљавање на проституцију обухвата велики број делатности којима се неко лице може присилити на проституцију. У обзир долази првенствено употреба силе или претње. У погледу одређивања појма и врсте силе претње важи све оно што важи за општи појам силе и претње у кривичном праву. Сила код овог кривичног дела може обухватати врло различита понашања, а може бити апсолутна или компулзивна, непосредна или посредна.²⁰⁵ Битно је истаћи да на основу члана 112. став 12. Кривичног законика, појам силе обухвата и примену хипнозе или омамљујућих средстава, с циљем да се неко против своје воље доведе у несвесно стање или онеспособи за отпор. Претња треба да буде стварна и озбиљна. Може бити квалификована, када се прети да ће напасти на живот или тело тог или њему блиског лица, али може бити и обична претња када се жртви ставља у изглед било које друго зло. Поред силе и претње, као најчешћих начина да се неко присили на проституцију, присиљавање на проституцију се може вршити и на друге начине, као на пример уценама, додељивањем или одузимањем разних погодности и слично.

Важно је истаћи да за постојање овог кривичног дела није услов да је до проституције уопште дошло. Напротив, кривично дело је свршено предузимањем радње присиљавања или издавања наређења да се таква радња предузме. То значи да у овом случају није могућ покушај кривичног дела, већ би се радило о свршеном кривичном делу, а уколико је дошло до проституисања утолико би то била околност која би се узимала у обзир приликом одмеравања казне.

Пасивни субјект може бити само лице које има статус цивила. Према одредбама Допунског протокола I из 1977. године, као цивилно лице сматра се свако лице које није припадник оружаних снага, на основу дефиниције из Женевске конвенције о ратним заробљеницима. У случају сумње да ли је неко лице цивил, то лице ће се сматрати цивилом.²⁰⁶ С тим у вези, може се поставити питање да ли је довољно за постојање овог кривичног дела да је радња извршења предузета само према једном лицу, с обзиром на то да се кривично дело зове ратни злочин против цивилног

---

²⁰⁵ Неке радње кривичног дела злочин против човечности могу се извршити употребом апсолутне силе. Међутим, треба имати у виду чињеницу да се апсолутном силом не може неко принудити на бављење проституцијом, већ се то може, када је у питању сила, учинити само компулзивном силом.

²⁰⁶ Службени лист СФРЈ, Међународни уговори број 16/78.

становништва. И поред чињенице да назив кривичног дела користи реч у множини, треба узети да дело постоји и у оној ситуацији када се радња предузима према једном лицу које мора имати статус цивилног лица. Таква ситуација ће се у пракси ретко дешавати односно на страни пасивног субјекта ће се, по правилу, појављивати већи број лица. Чињеница да се на страни пасивног субјекта који се присиљава на проституцију појављује већи број лица, била би околност која би се узимала у обзир приликом одмеравања казне.

За кривично дело ратни злочин против цивилног становништва, извршено присиљавањем на проституцију или наређењем да се таква радња предузме, прописана је казна затвора од најмање пет година. Посебан, лакши облик овог кривичног дела, прописан у ставу пет, постоји када се прети његовим извршењем. За овај облик прописана је казна затвора од шест месеци до пет година. На овом месту треба нагласити да кривично дело ратни злочин против ратних заробљеника из члана 374.Кривичног законика, не предвиђа, поред већег броја радњи извршења, као једну од радњи принуђивање, односно присиљавање пасивног субјекта на проституцију.²⁰⁷ Код овог кривичног дела, пасивни субјект су ратни заробљеници што се види из самог назива кривичног дела. Прописаним радњама извршења код овог кривичног дела у циљу заштите ратних заробљеника, испуњене су међународне обавезе које је наша земља предузела на том плану.

Међутим, треба имати у виду да су „у појам ратног заробљеника укључени не само припадници оружаних снага једне стране у сукобу него и низ других категорија лица као што су припадници милиција и добровољачких јединица, укључујући ту и припаднике покрета отпора па чак и становништво неокупиране територије под одређеним условима“.²⁰⁸ И поред чињенице да појам ратних заробљеника обухвата

---

²⁰⁷ Кривично дело ратни злочин против ратних заробљеника из члана 374. Кривичног законика гласи: 1. Ко кршећи правила међународног права нареди да се према ратним заробљеницима врше телесне повреде, мучења нечовечна поступања, биолошки, медицински или други научни експерименти, узимање ткива или органа ради трансплантације или да се врше друге радње којима се нарушава здравље или наносе велике патње или нареди присиљавање на вршење службе у оружаним снагама непријатеља или лишавање права на правилно и непристрасно суђење или ко изврши неко од наведених дела, казниће се затвором најмање пет година. 2. Ко нареди да се према ратним заробљеницима врше убиства или ко такво дело изврши, казниће се затвором најмање десет година или затвором од тридесет до четрдесет година.

²⁰⁸ З. Стојановић, О. Перић, *Кривичноправо посебни део*, Београд, 2006, стр. 376.

широк круг лица, константно је присутна тежња да се круг лица којима се признаје тај статус прошири. Стога је погрешно схватање да су ратни заробљеници углавном мушкарци. Напротив, број жена којима се мора признати статус ратних заробљеника није мали, а у будућности ће тај број свакако бити далеко већи него што је то било до сада. Ово стога што је тенденција, а у извесној мери и обавеза државе, да у састав војске и полиције, дакле у састав редовних оружаних снага, укључе већи број жена.

Уз напомену да се на проституцију могу приморати и мушка и женска лица, треба подсетити да је на просторима бивше СФРЈ, од стране шиптарских, хрватских и муслиманских ратних злочинаца, поред других злочина, почињен и велики број злочина управо тако што су се ратни заробљеници приморавали на вршење проституције или су издавана наређења да се такви злочини врше. Стога се показује као прихватљиво да се, поред већ прописаних радњи извршења код кривичног дела ратни злочин против ратних заробљеника, пропише и радња принуђивања односно присиљавања на проституцију ратних заробљеника или издавање наређења да се таква радња изврши.

3.4. ТРГОВИНА ЉУДИМА

„Трговина људима је изузетно уносан и сугуран посао, исплатива криминална делатност у којој су ризици врло мали у поређењу са појединим облицима организованог криминала, као што су кријумчарење оружја и продаја дроге. Центар Уједињених нација за спречавање међународног криминала процењује да је годишњи глобални промет који се остварује из овог облика криминала између седам и осам милијарди америчких долара, што је конкурентно са прометом оствареним глобалном трговином наркотицима. Имајући у виду оваку финансијску слику, није чудно то што сада овај вид криминала све више контролишу међународни синдикати организованог криминала који показује својеврсну бескрупулозност у непоштовању људских права својих жртава које подносе најтеже облике физичких и психичких злоупотреба и тортура.“²⁰⁹ Кривично дело трговина људима се први пут појављује у нашем кривичном законик у тек 2003. године. Тада је законом и изменама и допунама Кривичног закона

---

²⁰⁹ Ж. Бјелајац, *Трговина људима узроци и последице*, Београд, 2005, стр. 215.

Републике Србије прописано ово кривично дело у члану 111.б.²¹⁰ Међутим, тек након његовог битно другачијег прописивања Кривичним закоником из 2005. године, који је ступио на правну снагу 01.01.2006. године, наша земља је у потпуности испунила међународне обавезе које је на том плану преузела. Најновијим Законом о изменама и допунама Кривичног законика, који је ступио на правну снагу 11.9.2009. године, уведене су новине којима се у потпуности испуњавају и најновије обавезе које је наша земља преузела.²¹¹

Ово кривично дело најчешће се врши у циљу експлоатације проституције пасивног субјекта. Као потврда за ову тврдњу, може се навести податак да је у току 2008. године МУП Србије поднео укупно 32 кривичне пријаве против 81 лица због кривичног дела трговина људима. Према тим пријавама, укупно је 55 лица оштећено овим кривичним делима, од чега је у односу на 36 лица, кривично дело извршено ради проституције, док се сви остали циљеви извршења овог кривичног дела (принудни рад, просјачење, вршење кривичних дела ради одузимања органа или дела тела) односе на 19 лица. Од наведених 36 лица, 6 лица је било малолетно, док је 30 било пунолетно.²¹²

---

²¹⁰ Кривично дело трговина људима из члана 111 б Кривичног законика Републике Србије гласило је: 1. Ко силом или претњом, довођењем у заблуду или одржавањем у заблуди, злоупотребом овлашћења, поверења, односа зависности или тешких прилика другог: врбује, певози, пребацује, предаје, продаје, купује, посредује у предаји или продаји, сакрива или држи друго лице, а у циљу стицања неке користи, експлоатације његовог рада, вршења криминалне делатности, проституције или просјачења, употребе у порнографске сврхе ради одузимања дела тела за пресађивање или ради коришћења у оружаним сукобима, казниће се затвором од једне до десет година. 2. Ако је дело из става 1. овог члана учињено према више лица, отмицом, приликом вршења службене дужности у оквиру криминалне организације, на нарочито свиреп или нарочито понижавајући начин или је наступила тешка телесна повреда, учинилац ће се казнити затвором од најмање три године. 3. Ако је дело из става 1. овог члана учињено према малолетном лицу или је наступила смрт оштећеног лица, казниће се затвором од најмање пет година. 4. За дело из става 1. овог члана учињено према лицу које није навршило 14 година, учинилац ће се казнити казном прописаном за то дело и кад није употребио силу, петњу или неку од других наведених начина извршавања.

²¹¹ Службени гласник Републике Србије 72/2009

Чињеницу да су жртве трговине људима најчешће приморане на проституцију односно да је циљ трговине људима најчешће експлоатација проституције потврђују и следећи статистички подаци Службе за координацију заштите жртве трговине људима Министарства за рад и социјалну политику²¹³.

Статистички подаци за 2004.годину (од 01.3.до 31.12.2004.године)²¹⁴

<i>УКУПНО ЖРТАВА</i>	38
Број жртава трговине људима	28
Број потенцијалних жртава, лица која нису експлоатисана	10
<i>ВРСТА ЕКСПЛОАТАЦИЈЕ</i>	
Проституција	25
Радна	0
Просјачење	1
Принудни брак	2
<i>УЗРАСТ</i>	
Малолетни	18
Пунолетни	20
<i>ПОЛ</i>	
Мушки	4
Женски	34
<i>ПОРЕКЛО ЖРТАВА</i>	
Србија и Црна Гора	20
Македонија	0
Молдавија	4
Украјина	6
Бугарска	1
Босна и Херцеговина	0
Румунија	6
Албанија	0
Ирак	1

²¹³ Подаци које износимо преузети су из поменутог рада В. Делибашића. Ове статистичке податке Служба за координацију заштите жртава трговине људима доставила је аутору на лични захтев за потребе овог рада 01.02.2010.

²¹⁴ Под потенцијалним жртвама, лица која нису експлоатисана, подразумевају се особе које су биле пасивни субјект кривичног дела трговина људима, али се захваљујући благовременој интервенцији државних органа, нису одала проституцију, просјачењу или некој другој делатности коју обухвата циљ извршења кривичног дела трговина људима.

3.4.1. ОСНОВНИ ОБЛИК КРИВИЧНОГ ДЕЛА ТРГОВИНА ЉУДИМА

Кривично дело трговина људима прописано је чланом 388.Кривичног законика и садржи неколико различитих облика. Основни облик је прописан у првом ставу и као радњу извршења предвиђа, алтернативно, следеће радње: врбовање другог лица, превоз, пребацивање, предају, продају или куповину другог лица, затим посредовање у продаји, сакривање или држање другог лица.

„Врбовање по својој природи представља подстрекавање које може бити остварено било којом радњом подобном да се код пасивног субјекта створи или учврсти одговарајућа одлука“.²¹⁵ Постоји велики број различитих радњи којима се може извршити врбовање, а неке од њих су: наговарање неког лица, давање обећања материјалне или друге користи, објашњење да ће се предузимањем одређене делатности избећи неко зло, тражење од другог лица сагласности или пристанка за предузимање одређене радње и слично.

Тешко је навести све постојеће модусе врбовања, регрутације, контроле и експлоатације жртава кривичног дела трговина људима, јер се они стално мењају и прилагођавају новонасталим приликама и околностима како оним економским, политичким и уопште друштвеним тако и оним новонасталим приликама које су производ акције државних органа усмерене на борбу против трговине људима. Притом, стално се изналазе и примењују нови, по правилу далеко перфиднији, али и све нехуманији, бруталнији и свирепији модуси, са још тежим последицама по жртве злочина и заједницу у целини. С тим у вези, потребно је указати на чињеницу да кривично дело трговина људима представља једну од незаконитих активности са најбржом и највећом и стопом раста.²¹⁶

Превоз и пребацивање као радње извршења овог кривичног дела, представљају начин транспорта људи. Не постоји сасвим јасна разлика између ова два појма, јер се у суштини, као радње извршења овог кривичног дела, појмови превоз и пребацивање појављују као синоними. Тако, превоз представља пребацивање неког лица коришћењем одговарајућег транспортног средства с једног места на друго, при чему се

---

²¹⁵ З. Стојановић, О. Перић, *op. cit.*, стр. 385.

²¹⁶ Ђ. Игњатовић, уредник, *Стање криминалитета у Србији и правна средства реаговања, први део*, рад М. Жарковић, *Злочин трговине људима у кривичном законодавству Републике Србије*, стр. 242-243.

савлађује одређена просторна удаљеност. С друге стране, под пребацивањем треба подразумевати прелазак преко државне границе односно омогућавање или потпомагање илегалног уласка у неку земљу, што подразумева напуштање територије друге државе, а могућ је и прелазак преко више државних граница.²¹⁷

Предаја другог лица обухвата велики број различитих делатности, а може се састојати у непосредној или посредној предаји. Могуће је да се радња предаје одигра у једном месту, да неко лице буде одведено у друго место или државу да би тамо било предато, да примопредаја буде уговорена телефоном или другим средством комуникације а да лице буде само упућено на место предаје, али радња предаје може да буде и свака друга делатност којом се непосредно или посредно реализује предаја.

Продаја, куповина и посредовање у продаји јесу појмови које треба тумачити онако како их одређује Закон о облигационим односима.²¹⁸ Потребно је нагласити да су на основу чланова 103. и 458. овог закона у питању ништави уговори, јер ствар о којој би се склапао уговор о продаји односно куповини, мора бити у промету.²¹⁹ Пошто човек није ствар која је у промету, а такав уговор би био и противан принудним прописима односно јавном поретку, онда је и такав уговор ништаван. Дакле, за потребе овог кривичног дела, радње продаја, куповина и посредовање у продаји, одређују се у смислу Закона о облигационим односима као фактичке радње које не производе правно дејство. Притом, неопходно је нагласити и да Устав Републике Србије чланом 26. став 2. прописује да је сваки облик трговине људима забрањен. Продаја, код кривичног дела трговина људима, подразумева обавезу продавца, односно извршиоца овог кривичног дела да „право својине“ над лицем које је пасивни субјект овог кривичног дела пренесе на купца који се такође појављује у улози извршиоца овог кривичног дела. С друге стране, радњом куповине купац се обавезује да плати цену и преузме лице које је предмет продаје. Цена се најчешће плаћа у новцу, али може бити уговорено и да се уместо новца да одређена ствар, када ова радња постаје вид трампе, односно размене.²²⁰

---

²¹⁷ М. Шкулић, *Организовани криминалитет*, Београд, 2003, стр. 159 -160.

²¹⁸ Закон о облигационим односима („Службени лист СФРЈ“, бр. 29/78,39/85,45/89,57/89 и „Службени лист СРЈ“, бр. 31/93.)

²¹⁹ Закон о облигационим односима не познаје уговор о куповини, већ само уговор о продаји који је регулисан члановима 454-551. На основу ових одредби, куповина је саставни део продаје ,што је исправно, јер се ништа не може продати а да се истовремено не купи.

²²⁰ Овде се термин трампа - размена користи да означи фактичку а не правну радњу. Размена је регулисана члановима 552. и 553. Закона о облигационим односима.

Посредовање у продаји обухвата велики број различитих радњи којима се доводе у везу продавац и купац у циљу склапања уговора о продаји.²²¹

„Сакривање, које може бити извршено на различите начине, подразумева смештање пасивног субјекта на одређено место које је или непознато ширем кругу лица или је ширем кругу лица непознато да се на том месту налази пасивни субјект, а са циљем да им буде недоступан.²²²

Држање другог лица подразумева стављање пасивног субјекта у положај у којем му је слобода кретања одузета или ограничена. То се може учинити на различите начине, затварањем у неку просторију, кућу, стан, аутомобил или локал. За постојање радње држања другог лица није потребно да је наступила његова апсолутна немогућност напуштања одређеног простора. Таква радња постојаће и у ситуацији када је пасивни субјект могао искочити кроз прозор, изаћи преко крова или терасе, спуштањем низ конопац, разбијањем стакла аутомобила и слично. За постојање држања, довољно је да се слобода кретања не може користити на нормалан, уобичајени начин.²²³ Такође, држање другог лица може се извршити његовим везивањем, одузимањем помагала за кретање или постављањем страже поред лица које се држи. Овакве делатности се у суштини своде на противправно лишење слободе, кривично дело које у овом случају не постоји, јер се ради о привидном стицају кривичних дела по основу консумпције, јер је противправно лишење слободе садржано у бићу кривичног дела трговина људима.

Код основног облика кривичног дела трговина људима, радња извршења мора бити извршена силом или претњом, довођењем у заблуду или одржавањем у заблуди, злоупотребом овлашћења, поверења, односа зависности, тешких прилика другог, задржавањем личних исправа или давањем или примањем новца или друге користи. Дакле, за постојање кривичног дела трговина људима није довољно да се предузме нека од алтернативно прописаних радњи, већ је потребно да се радња предузима на један од алтернативно прописаних начина.

У погледу одређивања појма и врсте силе и претње важи све оно што важи за општи појам силе и претње у кривичном праву. Сила код овог кривичног дела може обухватити врло различита понашања, а може бити апсолутна или компулзивна, непосредна или посредна. Битно је истаћи да на основу члана 112. став 12. Кривичног

---

²²¹ Овде се термин посредовање у вршењу продаје користи да означи фактичку а не правну радњу. Посредовање је регулисано члановима 813-826. Закона о облигационим односима.

²²² З. Стојановић, О. Перић, *Кривично право посебни део*, Београд, 2006, стр. 385.

²²³ Б. Томковић, Томковић В., *Кривично право посебни део*, Подгорица, 1998, стр. 239.

законика, појам силе обухвата и примену хипотезе или омамљујућих средстава, с циљем да се неко против своје воље доведе у несвесно стање или онеспособи за отпор. Претња треба да буде стварна и озбиљна. Може бити квалификована, када се прети да ће се напасти на живот или тело тог или њему блиског лица, али може бити и обична претња, када се жртви ставља у изглед било које друго зло.

Довођење у заблуду пасивног субјекта представља стварање погрешне представе код њега у односу на постојање или непостојање чињеница које су релевантне у односу на радњу извршења. државање у заблуди пасивног субјекта постоји у ситуацији када се он већ налази у заблуди, односно када већ има погрешну преставу о постојању или непостојању релевантних чињеница па му извршилац, својим деловањем, ту представу додатно поткрепљује.

Злоупотреба овлашћења представља употребу овлашћења која учинилац има по неком основу. Међутим, он та овлашћења користи супротно сврси и циљу због којих су му овлашћења дата, односно користи та овлашћења у циљу предузимања радње извршења овог кривичног дела. Није неопходно да је учинилац прекорачио дата му овлашћења, битно је да их користи супротно циљу због којег су му дата, односно да их користи у циљу извршења радње кривичног дела.

Злоупотреба поверења претпоставља постојање посебног односа поверења између учиниоца и пасивног субјекта. Овај однос карактерише поверење које пасивни субјект има према учиниоцу, а заснива се на основу ранијег искуства са учиниоцем или се заснива на основу одговарајуће везе између учиниоца и пасивног субјекта, на пример родбинске, кумовске или пријатељске везе. Управо тај однос поверења чини да пасивни субјект буде недовољно опрезан што учинилац злоупотребљава.

Злоупотреба односа зависности постоји када се пасивни субјект налази у односу у коме зависи од неког другог лица. Најчешће је у питању материјална зависност, односно егзистенција, али може бити у питању и нека друга зависност. Притом, није неопходно да пасивни субјект непосредно зависи од учиниоца кривичног дела, довољно је да он тај однос зависности злоупотребљи ради извршења радње кривичног дела.

Тешке прилике другог које се злоупотребле за извршење радње овог кривичног дела могу бити различите. Најчешће се дешава да се пасивни субјект налази у тешкој материјалној ситуацији без средстава за становање, гардеробу или исхрану. Међутим, тешке прилике могу бити и озбиљна болест пасивног субјекта или њему блиског лица, статус избеглице и слично. Могуће је да сам учинилац допринесе тешким

приликама другог да би их затим злоупотребио, али то није неопходно, довољно је да их је он само злоупотребио.

Задржавање личних исправа пасивног субјекта је редован начин извршења радње овог кривичног дела и обично се појављује као друга фаза извршења. Након што се према пасивном субјекту предузме радња извршења на неки од претходно описаних начина, пасивном субјекту се задржавају личне исправе чиме се додатно погоршава његов положај. Ирелевантно је да ли су документа претходно одузета или их је пасивни субјект дао добровољно. Битно је да су документа задржана од стране извршиоца односно да су пасивном субјекту недоступна. Тиме му се додатно ограничава слобода кретања, а лична документа која се задржавају могу бити пасош, лична карта, избегличка легитимација, војна књижица или возачка дозвола.

Давање новца као начин извршења овог кривичног дела подразумева давање новца пасивном субјекту или њему блиском лицу од стране учиниоца кривичног дела. Није неопходно, али се у пракси најчешће даје новац на зајам, уговара се зеленешка камата коју је врло тешко платити, па када дужник не може да врати дуг, постаје лакша жртва овог кривичног дела. Уз испуњење и осталих услова, могло би да дође до стицаја кривичног дела трговина људима и кривичног дела зеленаштво из члана 217. Кривичног законика. Наиме, за начин извршења радње кривичног дела трговина људима довољно је да је дат новац. Међутим, уколико је уговорена зеленешка камата, то не улази у начин извршења радње овог кривичног дела па би се због тога радило о стицају ова два кривична дела.

На крају, као начин извршења радње кривичног дела трговина људима појављује се примање новца или друге користи, када се учиниоцу даје новац или друга, најчешће материјална корист.

Међутим, за постојање основног облика кривичног дела трговина људима, поред тога што радња извршења мора бити извршена на један од описаних начина, она мора бити извршена у тачно одређеном циљу. Поред осталих циљева, ово кривично дело постоји и у ситуацији када је радња извршења предузета у циљу експлоатације проституције.²²⁴

---

²²⁴ Кривично дело трговина људима постоји када је радња извршења предузета у циљу експлоатације рада пасивног субјекта, принудног рада, вршења кривичних дела, затим поред експлоатације проституције и друге врсте сексуалне експлоатације, просјачења, употребе у порнографске сврхе, успостављање ропског или њему сличног односа ради одузимања органа или дела тела или ради коришћења у оружаним сукобима.

Таква експлоатација постоји када материјалну корист од проституисања пасивног субјекта узима учинилац. Притом, могуће је, мада се то у пракси врло ретко догађа, да део профита од проституције учинилац даје и пасивном субјекту. Међутим, кривично дело постоји и у том случају, као и у случају да до проституције уопште и није дошло. Експлоатација проституције мора бити циљ предузимања радње извршења овог кривичног дела, а околност да ли је дошло или није до проституисања не утиче на постојање кривичног дела, већ се само може узети као околност приликом одмеравања казне.

Глава IV

4. УПОРЕДНО-ПРАВНИ ПРИКАЗ ЗАКОНОДАВСТВА У ВЕЗИ СА ПРОСТИТУЦИЈОМ

Уводна објашњења

Правна регулатива о проституцији се значајно разликује. Циљ нам је да у овом делу рада укажемо на најважнија законодавна решења у ЕУ и региону која се односе на правну регулативу проституције. Настојаћемо да укажемо и на контрадикторности и дилеме у вези са позицијом жене у проституцији.

Обрађујући стање људских права у 167 земаља света за 1995 годину, коју је урадио амерички Стејт Департамент, утврђено је следеће:²²⁵

- у 58,7% земаља света проституција је потпуно забрањена;
- у 35,9% земаља проституција је дозвољена, али је учешће треће стране забрањено;
- у 5,39% проституција је легална.

Преовлађујућа правна регулатива проституције може се разврстати у следеће типологије²²⁶ које прихвата и Европски женски лоби, а то су:

- регулационистички- проституција је посао, а врбовање клијената је декриминализација
- аболиционистички- проституција је насиље над женама, врбовање клијената је кажњиво, а кажњавају се и корисници проституције;
- прохибиционистички- проблем се скрива, а жене у проституцији, као и врбовање клијената је кажњиво, а негде се кажњавају и корисници проституције.

Становишта организација која се баве заштитом права жена могу се поделити на два дела. Један део сматра проституцију као добровољни сексуални рад, тј. особа која се бави проституцијом је имала могућност избора па се определила за обављање тог посла. Због тога проституцију не треба криминализовати односно забрањивати. Такође сматрају да забрана проституције проузрокује друга штетна понашања и кривична дела као што је трговина људима. Сматрају да тржиште секса треба да функционише као свако друго тржиште на бази важећих економских законитости.

---

²²⁵ Т. Раниковић, *Правна регулатива у ЕУ и региону*, Нови Сад, 2013. стр. 1.

²²⁶ А. Strom: *The Women's Front of Norway*, Oslo, 2010, N-0183.

Друго становиште, са истом аргументацијом захтевају потпуну забрану проституције, сматрајући да доприноси трговини људима па да би се спречила трговина људима, проституцију и комерцијални секс треба забранити.

Према мишљењу професора Алекса Дрејера са Heidelberg универзитета²²⁷, закони којима се криминализује проституција утичу на потражњу секса, поготово ако је куповина секса нелегална, што утиче на исплативост трговине људима. Непосредан ефекат закона којима се одвраћају људи од куповине секса треба да буде одвраћање од проституције, јер уколико буду ухваћени да се баве том делатношћу, биће кажњени. Резултат поменутог спроведеног истраживања је да што је проституција мање криминализована, већа је трговина људима ради сексуалне експлоатације.

Показало се да је највише жртава трафикинга у земљама где је проституција легална, а најмање трфикинга има у земљама где је куповина-продаја секса забрањена.

Поменућемо да су пре 15-ак година неке европске државе промениле законе о проституцији, као што су: Немачка, Шведска и Данска.

Шведска је 1999. године забранила проституцију. Немачка је 2002. године не само дозволила проституцију већ је дозволила и посредовање у проституцији кроз могућност оснивања специјалних предузећа за посредовање у проституцији. Данска је 1999. године дозволила проституцију као могућност самозапошљавања, али је оснивање „јавних кућа“ забрањено.

После поменутих законских промена забележено је озбиљно повећање трговине људима у Немачкој.²²⁸ Број жртава трговине људима у 2004. години у Данској, где је проституција дозвољена, био је четири пута већи од броја жртава у Шведској, где је проституција забрањена иако је број становника у Шведској за 40% већи.²²⁹

У овом делу рада под 4.1., приказаћемо шире упоредно-правно сагледавање проституције.

---

²²⁷ <http://dx.doi.org/10.1016/J.worlddev.2012.05.023>.

²²⁸ <http://www.zeneprotivnasilja.net/vesti/2016>.

²²⁹ *Ibid.*

4.1. ШВЕДСКА

У јануару 2009. године Норвешка је ревидирала законодавство у проституцији и усвојила нов закон који забрањује куповину секса.²³⁰ Закон је усвојен са намером да се умање и сузбију проституција и трговина људима. Суштина закона је да се кажњавају они који купују секс, док се особе које продају сексуалне услуге сматрају жртвама те им се координисаном акцијом социјалних служби омогућује излаз из проституције. Овакав закон је десет година пре Норвешке усвојила Шведска, а ефекти примене закона су веома слични (Samuel Lee, Petra Persson, 2014:4) у обе земље и првенствено се огледају у великом смањењу броја жртава трговине људима којима је Норвешка била крајна дестинација пре промене закона о проституцији. Највећи број проститутки у Норвешкој јесу странкиње из источне Европе, са Балкана и из Африке, док је број Скандинавки готово занемарљив. Мотив за усвајање овог закона, осим позитивних ефеката примене у суседној Шведској, био је велики број нелегалних имиграната који су били жртве трговине људима са циљем сексуалне експлоатације.

Овај закон забранио је куповину сексуалних услуга, новчаним кажњавањем или затвором до шест месеци. Значајно је рећи да за разлику од шведског закона, норвешки забрањује куповину секса норвешким грађанима и изван земље, односно у иностранству. До ове забране је дошло због појаве која се последњих деценија развила широм Европе, а посебно у нордијским земљама, то јест, због такозваног секс-туризма. Доношењу закона претходила је дугогодишња борба женских организација, синдиката и осталих актера који сматрају проституцију за последицу кршења женских људских права, један од видова родно заснованог насиља, односно испољавање мушког насиља над женама.

Норвешки Кривични законик је једини норвешки закон који помиње проституцију. У одељку о сексуалним прекршајима налазе се три параграфа која се односе на проституцију, а у одељку о кривичним делима против личних слобода налази се један параграф.

Закон каже да је дозвољено продавати секс у Норвешкој, али га норвешки држављани и људи који живе у Норвешкој не смеју куповати, односно забрањена је куповина у Норвешкој и у иностранству. Куповина сексуалних услуга се кажњава

---

²³⁰ A.Strom: *A glimpse of 30 years of struggle against prostitution by the women's in Norway*, Oslo, 2011, стр. 22.

новчаном казном и затвором у трајању до годину дана. Куповина сексуалних услуга од особе млађе од 18 година кажњава се новчаном казном и затвором до 2 године. Нелегално је зарађивати новац од особа које продају сексуалне услуге, посредно или непосредно, нелегално је оглашавати сексуалне услуге у своје име или у име неког другог.

Члан 202 Кривичног закона гласи:

Свако ко:

- заговара учешће других особа у проституцији или издаје просторије које ће се користити за проституцију или занемарује чињеницу да ће бити коришћена за проституцију биће подложен казни затвора не дужијој од 5 година.
- Свака особа која јавно оглашава, уговара или тражи сексуалне услуге биће подложна новчаној казни или казни затвора не дужијој од 6 месеци.

Члан 202а Кривичног закона забрањује куповину секса.

Свако ко:

- учествује или помаже и подстиче другу особу на секс или неку другу полну радњу у замену за плаћање или договора плаћање,
- учествује у сексуалној или некој другој полној радњи при којој договора или врши плаћање или
- на начин описан под а) или б) наговара неку особу на извршење дела која су једнака сексуалном чину са њим/њом биће подложен новчаном кажњавању и/или казни затвора до 6 месеци.

Ако је сексуални чин извршен на посебно понижавајући начин, а није кажњив ни по једном другом закону, одговорна особа биће кажњена затвором до годину дана. До доношења овог закона, Норвешка није имала посебно регулисану област трговине људима о којој говори члан 224 Кривичног закона. Норвешка је ревидирањем закона добила могућност да ратификује УН протокол о трговини људима.

У Закону о имиграцији стоји да је странцима и странкињама забрањено да продају сексуалне услуге јер се проституција не сматра радом у Норвешкој. Наглашава се могућност депортације услед овог прекршаја.

Норвешки модел законског регулисања проституције има два мотива и циља. Први је да се смањи тражња за куповином секса и смањи број жртава трговине људима у тој земљи, а други да се поштују принципи родне равноправности која је у

нордијским земљама на највишем нивоу у свету. Експлоатација жена у комерцијалне сврхе је последица, али и узрок родне неравноправности. Проституција, продавање женског тела је облик насиља над женама и девојчицама којим се крше њихова људска права - право на једнакост и достојанство, здравље, слободу од тортуре, нехуманог и деградирајућег положаја. Проституција производи и перпетуира идеју да су женска тела на продају и да мушкарци имају право да их купују.

Ефекти забране куповине секса односно криминализација купаца и посредника у проституцији у Норвешкој довела је до смањена понуде сексуалних услуга на улици, смањеног броја жртава трговине људима, док није довела до повећања проституције која се одвија у затвореним просторима, као ни путем Интернета.²³¹

Разлог за увођење аболиционистичког модела, који је тај назив добио јер се особе које продају секс не кажњавају, јесте чињеница да се жене које продају сексуалне услуге сматрају жртвама те им треба осмислити и понудити излаз из проституције путем институционалне бриге и акције.

Овакав модел законодавства и односа друштва према проституцији својствен је земљама које имају свест, капацитете и мисију да поштују равноправност полова, јер је санкционисање проституције само један део успешне борбе на њеном успостављању. Други део, без кога се овај проблем не може решити, јесте помоћ женама у проституцији, обезбеђивање њихове сигурне егзистенције кад из ње изађу. Норвешки или нордијски модел је незаобилазно полазиште сваког разматрања проблема законског регулисања проституције и борбе против проституције и трговине људима, али није случајно што је управо карактеристичан за земље високих економских и демократских стандарда.

---

²³¹ *Ibid.*, стр. 27.

4.2. НЕМАЧКА

До доношења Закона о регулисању правног положаја проститутки, од 1. јануара 2002. године, није било савезног прописа за подручје државе. Може се рећи да до доношења поменутог закона, питање проституције није било уређено савезним законским прописима тако да проституција није била ни забрањена ни дозвољена. Комерцијализација секса била је морално и дрштвено неприхватљиво друштвено понашање, а жене у проституцији биле су обесправљене.

У поменутом закону за жене које се баве проституцијом односно продају сексуалне услуге, користи се израз у закону „проститутка“. Закон из 2002. године, донет је у Доњем дому Парламента (Бундестаг - где се посланици бирају непосредно), под притиском јавности да се проституција правно регулише. Релевантна научна истраживања²³² показала су да је дошло до промене свести код грађана Немачке о проституцији као занимању, односно професионалној делатности. Истраживањем је утврђено да већина грађана сматра проституцију као прихватљиву делатност па нема потребе да се и убудуће сматра неморалном појавом.

Циљеви који су постављени законом су:

- 1) унапређивање правног положаја проститутки;
- 2) побољшање друштвеног статуса проститутки;
- 3) побољшање радних услова проститутки;
- 4) смањење деликата који прате проституцију;
- 5) смањење услова за престанак бављења проституцијом.

Закон констатује, али и промовише уклањање друштвене перцепције о проституцији као неморалном занимању, изједначивши је са сваким другим. Састоји се из само три члана и служи као омнибус, јер уводи три нова садржаја у грађански и Закон о социјалном осигурању, као и два амандмана у Кривични законик.

Закон почиње чланом који каже да однос продавац-купац секса више неће бити сматран неморалним, као ни однос између проститутке и бордела односно оног ко изнајмљује просторије у којима се врше сексуалне услуге. Пружање сексуалних услуга за новчану накнаду је престало бити неморално, бар што се закона тиче.

У првом члану стоји да су продавац и купац секса у уговорном односу и да ће купац одговарати пред законом ако не плати добијену услугу. Само проститутке могу,

---

²³² Нека истраживања поменута у овом делу рада (*Правни аспекти*, стр. 5.)

тј. нико други не може поднети тужбу за неплаћену услугу те се на тај начин онемогућава трећој страни да у продаји секса посредује. Намера законодавца је да заштити проститутке од могућег дужничког односа према макроима или борделима. Особе које продају секс су самосталне и независне у обављању своје делатности односно могу бити samozапослене.

С друге стране, проститутке могу имати и статус запослених у борделима и имати приступ систему социјалног осигурања, здравственој заштити и пензијском фонду. Трећи члан закона се односи на проститутке које раде у борделима и гарантује им аутономију у избору клијената и врсте сексуалне услуге коју желе да пруже.

У Кривичном закону, члан 180а који се односи на оглашавање проституције, избрисан је и замењен чланом којим се кажњава експлоатисање проститутки - принудна проституција, трговина људима и дечја проституција.

Данас је проституција у Немачкој огроман бизнис који према доступним подацима запошљава преко 400.000 проститутки, са обртом новца од 14 милијарди евра годишње.²³³ Но, не постоје подаци о броју жена у проституцији које нису регистроване ни као самосталне предузетнице ни као запослене у борделима.

Немачки Закон о проституцији потпуно запоставља правни и социјални положај нелегалних имиграната, малолетничку проституцију и жртве трговине људима које се сексуално експлоатишу. После више од десет година легализације проституције у Немачкој, она је постала земља коначног одредишта добровољне или принудне миграције жена из источне Европе које се баве проституцијом без икакве сигурности у заради и свој опстанак у Немачкој. Легализација проституције је довела до повећања тражње за сексуалним услугама што наводи на закључак да је држава на овај начин подстакла развој сексуалне индустрије и прилив радне снаге (али и жртава трафикинга) из иностранства.²³⁴

Очекивани резултат примене овог закона, дефинисан кроз горе наведене циљеве, веома је проблематичан. Према истраживању организације SoFFI К, упркос законски регулисаном статусу професије проститутке, није дошло до значајног повећања броја особа које су регистровале своје занимање. Промена друштвених ставова о продавању

---

²³³ A. Bretzalf, *An Examination of Changing Patterns of Prostitution in Germany, Since Unification*, 2008, стр. 121.

²³⁴ *Ibid.*, стр. 125.

секса и уклањању стигме са људи који се њоме баве је дуготрајан процес на који утичу многи фактори од којих је закон само један.

Побољшавање радних услова за обављање сексуалних услуга није поуздано утврђено, а што се тиче смањења криминалних активности које прате проституцију, често се истиче да је овај закон ограничио могућности истраге о њима. Полиција и тужилаштво су по старом закону имали лакши посао приликом откривања принудне проституције и трговине људима када је оглашавање и промовисање проституције било забрањено. По новом закону, тешко је утврдити да ли се иза оглашавања крију посредници, макрои или организатори трговине људима.

Што се тиче излазних стратегија за особе које желе да престану да се баве продајом секса - тржиште рада у Немачкој нема много да понуди. Проститутке су веома често недовољно образоване и немају много искуства у другим професијама. Стратегије изласка морају имати у виду многе проблеме које карактеришу ову рањиву групу од којих су неки финансијски, породични, здравствени, али и последице преживљеног насиља.

Иако овај закон значајно унапређује положај и права проститутки које су држављанке Немачке, он се ни на који начин не бави страним проституткама без радне дозволе. По подацима Међународне организације за миграцију (ИОМ), од укупног броја проститутки у Немачкој, 75% чине имигранткиње без икаквог правног статуса и заштите. Њихове зараде су много мање јер су и цене њихових услуга ниже.²³⁵ Закон их не штити те немају гаранцију да ће уопште бити плаћене, а најчешће постају зависне од власника бордела и западају у дугове због којих остају заробљене у проституцији. Жртве трафикинга заједно са осталим нелегалним имигрантима немају никакво право да остану у Немачкој, већ бивају депортоване. Будући да је легалан боравак у Немачкој трафикованим женама које се баве проституцијом немогућ, оне не чине ништа што би допринело откривању и сузбијању трговине људима.

---

²³⁵ *Ibid.*, стр. 122.

4.3. ХРВАТСКА

Суседна Република Хрватска постала је 1. јула 2013. године чланица Европске Уније и пример је државе у којој је проституција забрањена. Законодавни оквир који регулише ову област је промењен и у даљој је фази промена, обухватајући и кривично и прекршајно право. Примена овог Казненог закона почела је 1. јануара 2013. године и он је донео неке новине, међутим не и побољшања ако је судити по већини оцена организација које се баве женским правима. Сличне су реакције и на актуелни предлог новог Закона о прекршајима против јавног реда и мира који је званично у процедури за доношење у хрватском Сабору био у време писања овог рада.

До 1. јануара 2013. важио је Казнени закон из 1997. године који је санкционисао проституцију кроз одељке: Трговина људима и ропство (чл.175); Подвођење (чл.195); Међународна проституција (чл.178).

Трговина људима и ропство, чл.175 гласи:

- 1) Тко кршећи правила међународнога права употребом силе, или претњом употребе силе, пријеваром, отмицом, злоупотребом положаја беспомоћности или овласти или на други начин врбује, купи, прода, преда, превози, преведе, потиче или посредује у купњи, продаји или предаји, скрива или прима особу ради успоставе ропства или њему сличног односа, присилнога рада или служења, сексуалнога искориштавања, проституције или недопуштенога пресађивања дијелова људскога тијела, или тко особу држи у ропству или њему сличном односу, казнит ће се казном затвора од једне до десет година.
- 2) Тко кршећи правила међународнога права врбује, купи, прода, преда, превози, преведе, потиче или посредује у купњи, продаји или предаји, скрива или прима дијете или малољетну особу ради успоставе ропства или њему сличног односа, присилнога рада или служења, незаконитога посвојења дјетета, сексуалнога искориштавања, проституције или недопуштенога пресађивања дијелова људскога тијела, или тко дијете или малољетну особу држи у ропству или њему сличном односу, казнит ће се казном затвора од најмање пет година.
- 3) Ако је казнено дјело из ставка 1. или 2. овога чланка почињено у саставу групе или злочиначке организације или је починитељ службена особа, ако је почињено у односу на већи број особа или је проузрочена смрт једне или више особа,

починитељ ће се казнити казном затвора најмање пет година или казном дуготрајног затвора.

- 4) Тко, знајући да је особа као жртва трговања људима на присилном раду или служењу, сексуалном искориштавању, ропству или њему сличном односу, проституцији или недопуштеном пресађивању дијелова људскога тијела, искористи њезин положај или другом омогући искориштавање њезинога положаја, казнит ће се казном затвора од три мјесеца до три године.

Овај члан примењивао се на свакога ко почини кривично дело трговине људима на подручју Републике Хрватске; на хрватске држављане, на странце који ово дело почине у Хрватској, ван територије Хрватске, али на штету хрватског држављанина, као и на странце који су осуђени у другој држави, а не буду изручени. Члан се мењао и допуњавао и други чланови закона у складу са међународним законима и протоколима. Међународна проституција, чл.178. Казненог закона Републике Хрватске гласи:

- 1) Тко другу особу намамљује, врбује или потиче на пружање сексуалних услуга ради зараде у држави изван оне у којој та особа има пребивалиште или чији је држављанин, казнит ће се казном затвора од шест мјесеци до пет година.
- 2) Тко другу особу силом или пријетњом употребе силе, или обманом присили или наведе да се упути у државу у којој нема пребивалиште или није њезин држављанин ради пружања сексуалних услуга уз наплату, казнит ће се казном затвора од једне до осам година.
- 3) Ако је казнено дјело из ставка 1. и 2. овог чланка почињено према дјетету или малолетној особи, починитељ ће се казнити казном затвора најмање три године.
- 4) Без утјецаја је на постојање казнога дјела из овога чланка околност наводи ли се особа коју се намамљује, врбује, потиче, присиљава или обманом на проституцију, те је ли се тиме бавила или не.

Овде се ради о кривичном делу које се готово преклапа с делом из чл. 195. (подвођење), само што је овде у питању варијанта кад се дело чини како би се жртва упутила у другу, њој страну државу.

С обзиром на то какав је стварни положај жене, дело би могло попримити елементе дела из чл. 175. Трговина људима и ропство (Коларец, Ђурђица & Безбрадица, Сања, 2009:22).

Подвођење, чл. 195. Казненог закона Републике Хрватске гласи:

- 1) Тко подведе дијете или малољетну особу, казнит ће се казном затвора од једне до пет година.
- 2) Тко ради зараде организира или омогући другој особи пружање сексуалних услуга, казнит ће се казном затвора од шест мјесеци до три године.
- 3) Тко другу особу ради зараде силом или претњом употребе силе или обманом присили или наведе на пружање сексуалних услуга, казнит ће се казном затвора од једне до пет година.
- 4) Ако је казнено дјело из ставке 2. и 3. овога чланка почињено с малољетном особом, починитељ ће се казнити казном затвора најмање 3 три године.
- 5) Тко дјетету организира или омогући пружање сексуалних услуга, казнит ће се казном затвора од једне до пет година.
- 6) Ако је казнено дјело из ставка 2. или 3. овога чланка почињено с дјететом, починитељ ће се казнити казном затвора најмање пет година.
- 7) Без утјецаја је за почињење казног дјела из овога чланка је ли се особа која се подводи већ раније бавила проституцијом или не.

Занимљиво код овог чланка је што је у првом ставу наведен облик криминалног дела који се односи на подвођење детета што је квалификовани облик основног дела-подвођење. Наведена три члана имају међусобно многа преклапања и нелогичности које су довеле до другачијег регулисања проституције у предлогу новог Казненог закона из 2011. године, који је ступио на снагу 1. јануара 2013.

Нови, актуелни Казнени закон и даље не предвиђа казне за купце секса у обичној, неприсилној проституцији. Санкционише се коришћење сексуалних услуга особе која је силом или претњом, обманом, преваром, злоупотребом положаја или тешког положаја или односа зависности, присиљења или наведена на пружање сексуалних услуга уз наплату, а да је корисник знао или је морао и могао знати за наведене околности – члан 157. став 2. Истим чланом санкционишу се макрои - они који омогућавају и организују проституцију, као и оглашавање сексуалних услуга што обухвата и посреднике у проституцији, као и саме проститутке. Током 2013. године две особе су оптужене за оглашавање сопствене понуде сексуалних услуга.

У члану 106. који се односи на трговину људима наведене су казне за особе које користе сексуалне услуге трафикованих жена и деце, уз оштрије казне када је експлоатација деце у питању. Чланови 175, 178 и 195. Казненог закона из 1997. више не

постаје осим трговине људима. У новом Казненом закону, у одељку који инкриминише дела полног злостављања и искоришћавања деце, постоји посебан члан, 162. Подвођење детета.

Још један разлог због кога је уведена макар прекршајна казна за купце сексуалних услуга је тај што они нису ни казнено инкриминисани, односно не помињу се у новом Казненом закону. Претпоставка је да би се то догодило да су предлози оба ова закона настајали истовремено. Нелогичност да се не инкриминише онај ко купује секс, без кога ове забрањене активности не би ни било, са великим разлогом провоцира неслагање и забринутост оних који се баве положајем жена у проституцији и уопште дискриминацијом жена у Републици Хрватској.

У светлу промена законодавног оквира којим се регулише проституција у Хрватској, можемо закључити да Хрватска за сада нема намеру легализовати проституцију, али ни да иде ка њеној декриминализацији, односно аболицији жена у проституцији. Нови Закон о прекршајима против јавног реда и мира још више ће угрозити положај жена у проституцији, јер актуелни кажњава одавање проституцији, а нови и нуђење сексуалних услуга које је кажњиво затвором од три године.

Према неслужбеним подацима, у Хрватској има преко пет хиљада проститутки и 110.000 сталних корисника њихових услуга, углавном мушкараца од 15 до 64 године, док промет износи око 300 милиона куна годишње.²³⁶

У досадашњој јавној расправи о проституцији, иницираној новим Казненим законом и предлогом новог Закона о прекршајима против јавног реда и мира која се води спорадично у медијима, изнето је мишљење правобранитељице за равноправност полова да се посматрано с родног аспекта ради о несензибилисаном законодавству. Такво мишљење изражавају и женске организације које се залажу за примену нордијског модела регулисања проституције тврдећи да док год се купци не кажњавају, биће тражења за сексуалним услугама те да је хрватски приступ проституцији крајње дискриминаторан према женама.

---

²³⁶ www.glas-javnosti.rs/aktuelne-vesti/2013-04-12/prostitucija-iz-ugla-hrvatske-zakon-nerazraden

4.4. СРБИЈА

Према важећем законодавству у нашој земљи, проституција се третира као прекршај којим се угрожава и ремети јавни ред и мир, а за који је законом прописана новчана казна или казна затвора до 30 дана.

Члан 14. Закона о јавном реду и миру („Сл.гласник РС“, бр. 51/92, 53/93, 67/93, 48/94 и 85/2005 - др. закон) гласи:

„Ко се одаје проституцији или ко уступа просторије ради проституције - казниће се казном затвора до 30 дана.

„Ко малолетном лицу уступа просторије ради проституције - казниће се затвором до 60 дана.“

Кажњавају се само особе које продају сексуалне услуге и оне које уступају просторије у којима се проституција одвија, али не и купци секса. Овакав начин регулисања проституције сврстава Србију у земље у којима је проституција забрањена односно преставља прекршај. Купци сексуалних услуга нису ни на који начин инкриминисани, ни кривично ни прекршајно, као ни у суседној Хрватској о којој је претходно било речи. Жене у проституцији у нашој земљи су једна од најрањивијих и вишеструко дискриминисаних група која не остварује никакву заштиту, бивају малтретиране и злоупотребљаване од стране макроа, купаца секса, полиције и ширег система институција а и друштвена осуда је неупитна.

Кривични законик Републике Србије („Сл.гласник РС“,бр.121/2012), члан 184.- посредовање у вршењу проституције - карактерише као кривично дело:

- 1) Ко наводи или подстиче другог на проституцију или учествује у предаји неког лица другоме ради вршења проституције или ко путем средстава јавног информисања и других сличних средстава пропагира или рекламира проституцију, казниће се затвором од шест месеци до пет година и новчаном казном.
- 2) Ако је дело из става 1. овог члана извршено према малолетном лицу, учинилац ће се казнити затвором од једне до десет година и новчаном казном.“

Првим ставом члана 184. предвиђа се основни, а другим ставом тежи облик дела, ако је основни облик извршен према малолетном лицу. Посредовање у проституцији обухвата и подстрекивање и помагање у вршењу проституције, али и оглашавање или

рекламирање проституције путем средстава јавног информисања и других сличних средстава.

Узимајући у обзир два наведена члана, један из Закона о прекршајима, а други из Кривичног законика, наш правни систем проституцију не препознаје као кривично дело, већ као кршење јавног реда и мира које за собом повлачи прекршајну одговорност, док је лице које посредује у проституцији (треће лице) кривично одговорно. Проститутке ухваћене на делу кажњавају се затвором до месец дана а кривично одговара само макро због подвођења за које је предвиђена казна затвора од шест месеци до пет година и новчана казна.

Купац сексуалних услуга је кривично одговоран само уколико користи услуге жртве трговине људима на коју се односи члан 388. Кривичног законика:

- 1) Ко силом или претњом, довођењем у заблуду или одржавањем у заблуди, злоупотребом овлашћења, поверења, односа зависности, тешких прилика другог, задржавањем личних исправа или давањем или примањем новца или друге користи, врбује, превози, пребацује, предаје, продаје, купује, посредује у продаји, сакрива или држи друго лице, а у циљу експлоатације његовог рада, принудног рада, вршења кривичних дела, проституције или друге врсте сексуалне експлоатације, просјачења, употребе у порнографске сврхе, успостављања ропског или њему сличног односа, ради одузимања органа или дела тела или ради коришћења у оружаним сукобима, казниће се затвором од три до дванаест година.
- 2) За дело из става 1. овог члана учињено према малолетном лицу учинилац ће се казнити казном прописаном за то дело и кад није употребио силу, претњу или неки други од наведених начина извршења.
- 3) Ако је дело из става 1. овог члана учињено према малолетном лицу, учинилац ће се казнити затвором најмање пет година.
- 4) Ако је услед дела из ст. 1. и 2. овог члана наступила тешка телесна повреда неког лица, учинилац ће се казнити затвором од пет до петнаест година, а ако је наступила тешка телесна повреда малолетног лица услед дела из става 3. овог члана, учинилац ће се казнити затвором најмање пет година.
- 5) Ако је услед дела из ст. 1. и 3. овог члана наступила смрт једног или више лица, учинилац ће се казнити затвором најмање десет година.
- 6) Ко се бави вршењем кривичног дела из ст. 1. до 3. овог члана или је дело извршено од стране групе, казниће се затвором најмање пет година.

- 7) Ако је дело из ст. 1. до 3. овог члана извршено од стране организоване криминалне групе, учинилац ће се казнити затвором најмање десет година.
- 8) Ко зна или је могао знати да је лице жртва трговине људима, па искористи њен положај или другоме омогући искоришћавање њеног положаја ради експлоатације предвиђене ставом 1. овог члана, казниће се затвором од шест месеци до пет година.
- 9) Ако је дело из става 8. овог члана учињено према лицу за које је учинилац знао или могао знати да је малолетно, учинилац ће се казнити казном затвора од једне до осам година.
- 10) Пристанак лица на експлоатацију или на успостављање ропског или њему сличног односа из става 1. овог члана не утиче на постојање кривичног дела из ст. 1, 2. и 6. овог члана.

За разлику од проблема проституције коме српско законодавство, а то имплицира и однос читавог институционалног система, не придаје одговарајући значај, јер прописе и стратешке документе не мења нити доноси, проблем трговине људима добија већу пажњу и позитивну акцију. “Последњих година, Република Србија улаже видне напоре да се што ефикасније супротстави трговини људима. Генеза инкриминације означене као трговина људима, уведене у национално законодавство Законом о изменама и допунама Кривичног закона Републике Србије из 2003. године, повезана је са потписивањем и ратификацијом Протокола из Палерма, као и уважавањем препорука садржаних у одредбама Препорука, принципа и смерница о људским правима и трговини људима Високог комесаријата Уједињених нација за људска права. Уочена одступања од принципа прокламованих међународним конвенцијама била су повод другачијег нормативног одређења бића кривичног дела трговина људима у Кривичном законнику Републике Србије.

Решеност државних органа Републике Србије да се што ефикасније супротставе трговини људима потврђена је изменама Кривичног законика које је Народна скупштина Републике Србије усвојила 31. 8. 2009.²³⁷

Проблемом трговине људима у већој мери се баве и организације цивилног друштва које заједно са институцијама и међународним организацијама учествују у креирању стратегија, истраживањима и унапређивању законских решења са циљем да се

---

²³⁷ Жарковић, Драгичевић, Николић, Јекић, Буторовић, *Кривично правни систем и судска пракса у области борбе против трговине удима у Србији*, Београд, 2011, стр.15.

жртве трговине заштите као и да се сама трговина сузбије. “Стратегија борбе против трговине људима у Републици Србији“ усвојена је 2006. године и објављена у Службеном гласнику. Законодавство у области трговине људима анализирано је и објављено у публикацији “Кривичноправни систем и судска пракса у области борбе против трговине људима у Србији“, у оквиру заједничког програма UNHCR, UNODC, и ИОМ за борбу против трговине људима у Србији. И мисија ОЕБС-а у Србији подржала је 2004. године истраживање Виктимолошког друштва Србије “Трговина људима у Србији“.

Иако постоји неупитна и очигледна веза између трговине људима (посебно женама и децом) и проституције, чудно је што нема већег интересовања за истраживање појаве и обима проституције у Србији. Док је регулисање проституције актуелна тема, нарочито у нашем блиском и релативно блиском окружењу, региону и Европској унији, у Србији само ретке организације, а институције још слабије, помињу, истражују и препоручују начине којима би требало регулисати ову појаву. С обзиром на промене законодавства и преовлађујуће моделе регулисања проституције, Србија и засад Хрватска, једноставно речено, заостају у овој области.

Без обзира на то да ли је проституција легализована (Немачка) или је примењен аболиционистички модел (Норвешка, тзв. Нордијски модел), декриминализација проституције је у Европској унији готово општеприхваћена тенденција. Некажњавање - декриминализација оних који продају сексуалне услуге је и у Србији заједничко становиште организација које се баве заштитом женских људских права. Дискриминација жена у проституцији је вишеструка и погубна по њихово здравље и живот. Друштвена стигма је свеprisутна у патријархалном друштву какво је наше, а закони по којима се жене у проституцији не кажњавају свакако би на дуже стазе умањили и осуду друштва. Без обзира на то да ли ће се наше законодавство променити тако што ће ићи у смеру ка легализацији или аболицији (забрана проституције без кажњавања жена у проституцији), важно је да не крене оним путем на каквом је тренутно Хрватска, а то је да “учини и муштерије кривим“, односно да кажњава и купце секса. Хрватска удружења која се баве људским правима и положајем жена упозоравају тамошње законодавце да предлог новог Закона о прекршајима против јавног реда и мира којим се осим жена у проституцији кажњавају и купци секса, неће ни на који начин помоћи женама у проституцији.

Основна интенција законских регулатива у Европској унији којима се проституција легализује или забрањује, као и било ког другог законског решења, јесте

заштита и унапређење људских права. Докле год се жене у проституцији законски санкционишу, како је код нас случај, држава не испуњава обавезу нити демонстрира жељу да побољша положај угрожених група, појединаца и појединки.

4.5. ЗАКОНСКА РЕГУЛАТИВА У ЗЕМЉАМА ЕВРОПЕ²³⁸

1) Проституција је забрањена у следећим земљама:

Албанија, Андора, Босна и Херцеговина, Белорусија, Лихтенштајн, Литванија, Македонија, Малта, Молдавија, Румунија, Русија, Србија, Словенија, Украјина, Хрватска, Црна Гора

2) Куповина сексуалних услуга је забрањена у/на:

Азербејџану, Белгији, Бугарској, Великој Британији, Грузији, Данској, Естонији, Исланду, Ирској, Италији, Јерменији, Кипру, Летонији, Луксембургу, Монаку, Норвешкој, Пољској, Португалу, Словачкој, Финској, Француској, Чешкој, Шпанији.

3) Проституција је легализована у:

Аустрији, Грчкој, Мађарској, Немачкој, Турској, Холандији, Швајцарској

---

²³⁸ N. Jakobsson, A. Kotsadam, *The law and economics of international sex slavery: prostitution laws and trafficking for sexual exploitation*, Gothenburg, 2010:

<http://andreakotsadam.files.wordpress.com/2010/06/trafficking.pdf>

ПЕТИ ДЕО ЗАВРШНА РАЗМАТРАЊА

Користећи домаћу и страну стручну литературу и законодавна решења, проституцију смо анализирали као сложену социопатолошку појаву која се суштински своди на трговину сексуалношћу. Наиме, у проституцији постоје две уговорне стране. Једна се појављује као понуђач, односно давалац услуге, а друга као купац, тј. прималац – корисник услуге. У поменутих односима нема постојаног и осећајног друштвеног односа.

Од појаве хришћанства и црква и држава су настојале да контролишу секс кроз институцију брака. Без обзира на законску регулативу многих земаља, па и Србије, које правно уређују полну равноправност кроз историју, а и данас, жене су више заступљене у проституцији као угрожени субјекти. Из патријархалне организације друштва произилази полна неједнакост жена, што се одражава на њен неповољни друштвени положај.

Сматрамо да је у свим досадашњим системима, без обзира на другачија – феминистичка мишљења, мушкарац био економски ослонац породичног домаћинства, а тиме је допринео продужењу потчињености жене. Наиме, у ситуацији када мушкарац управља економском – финансијском делатношћу домаћинства, разумљиво је да он „влада“ над осталим члановима домаћинства. Жена је у прошлости најчешће боравила у свом дому и највећи део својих активности вршила у кругу породице, домаћинства и породичног имања. Са индустријализацијом настаје пауперизација, а потом и пресељење становништва у градове, где жене најчешће завршавају као најамна радна снага.

Женске особе, до друге половине XX века, тешко су могле самостално да обављају било коју привредну делатност. Просто речено, биле су егзистенцијално упућене и зависне од мушкараца. То значи да су биле ограничене не само у погледу репродуктивне способности, већ им је био ограничен и приступ економским изворима продуктивности. Поменута истицања социјално-економског положаја жене, имала су за циљ да укажу на то да је велики број жена због сиромаштва принудно одведен у проституцију. У социјализму је постојала формална равноправност полова.

Без обзира на реторичке неусаглашености у погледу економских законитости и начин вођења економске политике, основни економски принципи и подела рада били су истоветни и у социјализму и у капитализму. То значи да је друштвена неједнакост жена постојала и да се наставила и у социјализму, као што је постојала и у капитализму. Свесни критика које ће уследити, сматрамо да је жена била полно потчињена до данас и сведена на биолошко-репродуктивне функције осим изузетака. Кроз стварање моралних друштвених вредности, према женама у браку испољавано је поштовање, а према проституткама презир и морална осуда. Због неадекватног учешћа у друштвеној подели рада и производњи, друштвени живот је жену приморавао да се користи сексом и „женским чарима“ за постизање друштвеног положаја.

За жене у проституцији би се могло тврдити да је то израз потчињености жене која је принуђена „да користи секс за материјалну егзистенцију.“²³⁹ За период XIX и XX века, може се рећи да је друштвени став према проституцији био одбацујући. Проституција је сматрана као непожељна и друштвено штетна појава и понашање. У XIX веку, нарочито, за проституцију су везани разни социјално-медицински проблеми, а нарочито настанак и ширење венеричних болести. Проблем венеричних болести сузбијен је тек појавом пеницилина. Читајући (цитирана на почетку рада) поменута књижевна дела, уочава се да је Париз био „град љубави“ и да то име није случајно добио. У граду под тим именом проституција је била широко заступљена појава, као и венеричне болести, њен нужни пратилац. Свакако да је сваки град, а нарочито Лондон који се економски развијао, имао проституцију као „нус-производ“.

Данас се о проституцији доста расправља, али без озбиљне анализе те појаве. Некомпетентни људи најчешће су најсигурнији у своје виђење проблема, јер имају ограничена знања, по правилу само за један сегмент појаве о којој је реч. Тако да ти некомпетентни и неодговорни људи олако изражавају ставове о потреби легализације или забране проституције. Наглашавамо да не постоје докази да се проституција ни смањила а ни повећала због њене законске забране или пак толерисања. Наше мишљење је да све друштвене мере које се предузимају, уколико немају системски приступ (мултидисциплинарно и интеракцијско дејство), не могу дати резултате. Одсуство системског приступа помаже да се проституција још боље инкорпорира са другим друштвено штетним понашањима. То такође доприноси бољем организовању

---

²³⁹Шпадијер – Џинић, *Социјална патологија*, Београд, 1983, стр. 207.

проституције и њеном скривеном деловању, тј. још тежем откривању и спречавању те појаве.

Комерцијална сексуалност је данас заступљена кроз бројне примере. Осим моћне индустрије разних сексуалних помагала и подстицајних средстава (фармацеутска, текстилна индустрија, производња сексуалних помагала итд.), нарочито се видљиво уочава сексуалност на ТВ екрану као најмасовнијем медију. Разни видови програма пуни су примера обнажених и вештачки обликованих водитељки програма, њихових саговорника или других учесника програма. Чак и младе особе које траже посао, своју пријаву – биографију „Си Ви“, по правилу украсе фотографијом у боји на којој су видљиве вештачки обликоване усне. Нажалост, поменути пример много говори о нашој реалној и суровој стварности коју нисмо спремни да отворено сагледамо и о томе конструктивно расправљамо.

Стиче се утисак да је у нашој стварности проституција и даље непожељна и осуђујућа појава. Напред поменути примери сексуалне комерцијализације су се скоро „одомаћили“, тј. прихваћени су и не трпе оштру друштвену осуду. Морамо прихватити чињеницу да данас једино можемо емпиријски да донекле сагледамо уличну проституцију код нас. Чак и таква сагледавања су далеко од реалног стања, јер се сви доступни подаци о тој појави заснивају на евиденцији полиције и правосуђа. Због тога смо слободни рећи да су сви подаци које помињемо само оријентациони подаци који нам омогућавају стварање процена о распрострањености те појаве. Разумљиво је да је тешко спровести емпиријско истраживање у популацији која не жели да буде експонирана на било који начин, али је несхватљиво да ни органи, ни државне институције, ни невладин сектор питању проституције не посвећују дужну пажњу.

Наше истраживање проституције које смо изнели, базирано је на преузетим емпиријским подацима, с тим да смо и тамо, а и овде нагласили да су подаци о проституцији недоступни и да постоји „тамна бројка“ о којој можемо да нагађамо да је већа или мања, што сматрамо да не треба да чинимо. Не можемо да тврдимо да су ове појаве данас и код нас било у смањењу или повећању, јер о томе се може говорити само када се то утврди. Сматрамо да после ратова, осиромашења, незапослености, сужавања социјалног осигурања и сл., толеришемо много тога што је друштвено штетно па тако и проституцију. Због тога се стиче утисак да је та појава смањена. Над проституцијом средњег и вишег нивоа скоро да не можемо аргументовано расправљати, јер над том

врстом проституције не постоји друштвена контрола. Можемо да износимо разна размишљања око повезаности ове тзв. елитне проституције са државним и економско-финансијским структурама, али сматрамо да смо у делу рада у којем смо то питање обрађивали, дали довољну аргументацију коју нема потребе да понављамо.

Ранија стручна и научна гледишта о сузбијању проституције су заступала потребу развијања социјалне заштите уместо репресивних мера. Нажалост, ми данас и када бисмо хтели не бисмо могли преко Центра за социјални рад обезбедити ни најосновније – најминималније услове за живот и рад тих особа.

Рехабилитација и професионално оспособљавање, као и запошљавање проститутки, данас су нажалост само теоријски појмови без могућности за реализацију. Додуше и у земљама са развијеном социјалном заштитом (САД, скандинавске земље), није се много постигло у искорењавању – сузбијању проституције. Данас у нашој земљи постоји „плурализам политичких интереса“ и мноштво облика организовања и удружења грађана, али се нико не бави оснивањем сопственог удружења проститутки. Сматрамо да би кроз своје удружње те особе могле далеко више и делотворније да чине за заштиту и побољшање свог положаја.

У нашој земљи је недовољно и непотпуно од стране законодавца уређено Законом о јавном реду и миру. Парадоксално је да законодавац није дефинисао појам проституције, па је органима полиције и правосуђа препуштено да о томе дискреционо одлучују. Истичемо да се проституција најчешће врши тајно односно на тајновитим местима, па би са пуно аргументације могло да се понашање у проституцији не сматра повредом јавног реда и мира, како је законодавац дефинисао. Истичемо да су јавни ред и мир дефинисани законом на два начина: „Јавни ред и мир се дефинише као усклађено стање међусобних односа грађана настало њиховим понашањем на јавном месту и деловањем органа и организација у јавном животу, ради обезбеђења једнаких услова за остваривање права на личну и имовинску сигурност, мир и спокојство, приватан живот, слободу кретања, очување јавног морала и људског достојанства и право малолетника на заштиту.“

У члану 14 истог закона прописано је „да ће се лице које се одаје проституцији или лице које уступа просторије ради проституције казнити затвором до 30 дана.“ Сматрамо да је неопходно у што краћем року извршити измене и допуне Закона о јавном реду и миру, тј. дефинисати појам бављења проституцијом. Сви поступци који

се воде по постојећем закону су најблаже речено правно сумњиви. Зачуђује да договор између лица о пружњу сексуалне услуге на комерцијалној основи, који се по правилу одвија дискретно, разговором између две особе, може сматрати ремећењем јавног реда. Исто тако, уступање стана као својине грађана некоме за сексуално уживање („бављење проституцијом“) се тешко може правно објаснити као ремећење јавног реда.

Поборници заштите слободе и права грађана треба озбиљније да се позабаве питањем проституције као угроженог права грађана на сексуално самоопредељење. Сматрамо да уколико задржимо принцип забране и санкционисања проституције, то треба да се чини кроз кривично законодавство. У поглављу – глави закона којом се уређује друштвени морал санкционисање је потребно вршити кроз друштвено-корисни рад, рад у јавном интересу у одговарајућем трајању да би особе које издржавају казну због извршеног дела у поврату могле да се оспособе за рад и занимање које ће им обезбедити потпуну рехабилитацију и ресоцијализацију.

Убеђени смо, да смо кроз уложене напоре створили претпоставке да се проблем проституције сагледа кроз фазе развоја друштва, а посебно створивши услове да се у савременом друштву ово важно питање сагледа системским приступом – мултидисциплинарно и кроз интеракцијску повезаност друштвених појава. Пример истраживачког пројекта који смо урадили сматрамо као корисну полазну основу не само за истраживаче ове појаве већ и за надлежне институције друштва, којима би то морала бити радна и друштвена обавеза. Сматрамо да ће ово истраживачко питање моћи да буде подстицај за сарадњу државних, високошколских и научних институција као и других облика удружења грађана за свеобухватно и правилно сагледавање проституције као појаве.

БИБЛИОГРАФИЈА

1. КОРИШЋЕНА ЛИТЕРАТУРА

1. Абот, Е., „Историја љубавница“, Београд, 2007.
2. Алексић, Ж., Шкулић, М., „Криминалистика“, Београд, 2004.
3. Атанацковић, Д., „Кривично право-посебни део“, Београд, 1985.
4. Аћимовић, Д., „Кад тело постане роба“, Београд, 1990.
5. Бабић, М., „Кривично право-посебни део“, Бања Лука, 1995.
6. Бавцон, Љ., „Општи проблеми социјалне патологије“, Београд, 1970.
7. Бачић, Ф., Шепаровић, З., „Кривично право-посебни дио“, Загреб, 1982.
8. Бјелајац, Ж., „Модерно ропство“, Београд, 2008.
9. Бјелајац, Ж., „Трговина људима-узроци и последице“, Београд, 2005.
10. Богићевић, Ђ., „Друштво и сексуалност“
11. Маденовић, Д. и др., „Љубав, секс, породица“, Слобода, Београд, 1981.
12. Бојанић, И. и др., „Посебни дио казненог права“, Загреб, 2007.
13. Босанац, Б., „Ванбрачна породица“, Загреб, 1967.
14. Чејовић, Б., „Кривично право у судској пракси - општи део“, Крагујевац, 2008.
15. Davis, M.C., „Challenges in sexual science“, Philadelphia, 1983.
16. Димчевска, А., Јанковић, И., „Трговина људима изблиза“, Београд, 2003.
17. Димитријевић, В. и др., „Основи међународног јавног права“, Београд, 2005.
18. Ђуричић, М., „Привредни криминалитет и ДСЗ“, Београд, 1968.
19. Енциклопедија лексикографског завода, Југословенски лексикографски завод, Загреб, 1976.
20. Сигмунд, Ф., „Комплексан увид у психоанализу“, Подгорица, 2006.
21. Гарачић, А., „Казнени закон у судској пракси-посебни дио“, Загреб, 2006.

22. Хенрикес, Ф., *“Хисторија проституције-проституција у Европи и Новом свијету“*, Загреб, 1968.
23. Хенрикес, Ф., *“Хисторија проституције-проституција примитивних, класичних и источњачких народа“*, Загреб, 1968.
24. Игњатовић, Ђ., *„Криминологија“*, Београд, 2000.
25. Игњатовић, Ђ., уредник, *„Стање криминалитета у Србији и правна средства реаговања-први део“*, Београд, 2007., Жарковић, М., *„Злочин трговине људима у кривичном законодавству Р.Србије“*, рад
26. Јаковљевић, В., *„Увод у социјалну патологију“*, Београд, 1971.
27. Јашовић, Ж., *„Криминологија малолетничке деликвенције“*, Београд, 1997.
28. Јеж, З., Јоксић, И., *„Морал и право у традиционалном и савременом друштву“*, монографска студија, часопис „Култура Полиса“, 2013.
29. Кулић, М., *„Елементи кривичног права и кривичног поступка“*, Београд, 1996.
30. Кухајди, *„Појам и дефиниција проституције“*, HEIN ON LINE, web oot 29.06.2014.
31. Кухајди, *„Разлика између проституције и појава које садрже поједине елементе које ми сматрамо конститутивним за проституцију“*, Гласник АКБ, Нови Сад, 1972.
32. Крон, Л., *„Сексуално насиље“*, Београд, 1992.
33. Крон, Л., Николић, З., *„Анатомија сексуалне агресивности“*, Београд, 2009.
34. Лазаревић, Љ., *„Коментар Кривичног законика Републике Србије“*, Београд, 2006.
35. Лазаревић, Љ., *„Кривични закон РС са скраћеним коментаром“*, Београд, 2002.
36. Лазаревић, Љ., *„Кривични закон СРЈ са скраћеним коментаром“*, Београд, 1999.
37. Лазаревић, Љ., *„Кривично право Југославије - посебни део“*, Београд, 1995.
38. Лазаревић, Љ. и др., *„Коментар Кривичног законика Црне Горе“*, Цетиње, 2004.
39. Лукић, М., *„Основи судске медицине“*, Београд, 1980.
40. Ливинсон, Р., *„Историја сексуалности“*, Загреб, 1967.
41. Марковић, Т., *„Проституција“*, Загреб, 1965.
42. Мемедовић, Н., *„Кривично дело силовања у југословенском праву“*, Београд, 1988.
43. Милутинивић, М., *„Криминологија“*, Београд, 1985.
44. Павишић, Б., Грозданић, В., Веић, П., *„Коментар казненог закона“*, Народне новине, Загреб, 2007.

45. Парсонди, П., „Сексуалне аномалије и перверзије“, Загреб, 1969.
46. Приморац, И., „Етика и секс“, Београд, 2007.
47. Радовановић, М., Ђорђевић, М., „Кривично право-посебни део“, Београд, 1997.
48. Радуловић, Д., „Проституција у Југославији“, Београд, 1986.
49. Стојановић, З., „Коментар Кривичног законика“, Београд, 2006.
50. Сариро, Ф., „Female Homosexuality“, New York, 1954.
51. Стојановић, З., „Кривично право-општи део“, Београд, 2002.
52. Стојановић, З., „Кривично право-општи део“, Београд, 2003.
53. Стојановић, З., „Кривично право-општи део“, Београд, 2005.
54. Стојановић, З., „Међународно кривично право“, Београд, 2004.
55. Стојановић, З., Перић, О., „Кривично право-посебни део“, Београд, 2002.
56. Стојановић, З., Перић, О., „Кривично право-посебни део“, Београд, 2003.
57. Стојановић, З., Перић, О., „Кривично право-посебни део“, Београд, 2006.
58. Стаменковић, П., „Кривични законик Руске Федерације“, Београд, 1998.
59. Соколовић, С., Крајина, Б., „Коментар Кривичног законика СР и БиХ“, Сарајево, 1981.
60. Шкулић, М., „Малолетници као учиниоци и као жртве кривичних дела“, Београд, 2003.
61. Шепаровић, З., „Виктимологија“, Загреб, 1985.
62. Шкулић, М., „Организовани криминалитет“, Београд, 2003.
63. Шкулић, М., „Међународни кривични суд“, Београд, 2005.
64. Шкулић М: Кривично процесно право, Београд, 2009.
65. Talbot, J. V., „Miseries of prostitution“, London, 1984.
66. Томковић, Б., „Кривично право - посебни део“, Подгорица, 1998.
67. Томковић, Б., Анђелић, М., „Коментар Кривичног законика Р. Црне Горе“, Подгорица, 1994.
68. Талбот, Ј. В., „Кривично право“, Београд, 1961.
69. Cogniart, J. P., „La prostitution“, Paris, 1939.

70. Жикић, Б., „Ризик и насиље“, Антрополошко проучавање сексуалног рада у Београду, 2008.

3. ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

1. Parent-Duchatalet, A., „*De la prostitution dans la ville de Paris*“, Paris, 1981.
2. Б. Константиновић, „*Проституција и друштво*“, Београд, 1930.
3. Е. Hunt, „*Social Science, An introduction to the Study of Societe*“, New York, 1958, стр. 267, 268.
5. Е. Lemers, „*Social Patology*“, New York, 1951, стр. 246.
6. М. Милутиновић, „*Криминологија*“, Београд, 1973, стр. 321.
7. *Ibid.*
8. В. Дерјужински, „*Полицијски гласник*“, Београд, 1913, стр. 47.
9. J.P. Cogniart, „*La prostitution*“, Paris, 1939, стр. 21.
- W. Bauer, „*Gershicht und Wesen der Prostitutuin*“, Stutgart, 1960, стр. 433.
10. Библија или свето писмо, Књига о Јову, 1.4. стр. 466.
11. М. Милутиновић, „*Криминологија*“, Београд, 1973, стр. 321.
12. К. Barry, „*Female Sexual Slavery*“, Avon Books, New York, 1981, стр. 37-39.
13. Р. Танахил, „*Човек и секс*“, Београд, 1981, стр. 21.
14. *cit. pr.* М. Милутиновић, „*Криминологија*“, Београд, 1973, стр. 322.
15. *Ibid.*
16. А. Самарцић: „*Прилог изучавању историјата проституције*“, Београд, 1968, стр. 102.
17. И. Шиловић, „*Узроци злочина*“, Загреб, 1913, стр. 74 – 82.
18. М. Елиот, „*Злочин у савременом друштву*“, „*Prostitution*“, Париз, 1959, стр. 34 – 42.
19. В. Водинелић, „*Криминалистичка тактика*“, Београд, 1956, стр. 3.
20. J. Constan, „*Elements de vriminologie*“, Paris, 1951, стр. 218.
21. *Ibid.*
22. М. Милутиновић, „*Криминологија*“, Београд, 1973, стр. 324.
23. Е. Golver, „*The Roots of Crime*“, London, 1960, str. 244-267.
24. Ж. Јешовић, „*Малолетничка деликвенција*“, Београд, 1984, стр. 32-46.
25. М. Милутиновић, „*Криминологија*“, Београд, 1973

26. М. И. Ковалев, "Значај неких околности које доприносе извршењу кривичних дела", Советское государство и право, Москва, 1967.
27. С. Burt, "The Young Delinquent", University of London, Press LTD, 1961.
28. М. Ђуричић, "Привредни криминалитет и ДСЗ", Београд, 1986, стр. 76-79.
29. А.А. Sercenzon, I. I. Каррес, V.N. Kudrjavcev i dr: "Kriminologija", Moskva 1976, стр. 109-117.
30. М. Перовић, „Теме и дилеме“, Београд, 1979, стр. 211.
31. Критика Готског програма, Изабрана дела Маркса – Енгелса, том II, Београд, 1950.
32. М. Милутиновић: "Криминологија", Београд, 1973, стр. 381.
33. М. Перовић, "Теме и дилеме", Пословна политика, Београд, 1979, стр. 210.
34. В. Woton, *Ibid.*, стр. 107.
35. М. Милутиновић, "Криминологија", Београд, 1973, стр. 291.
36. Н. Barnes i N. Teeters, „New Horizon in Criminology“, стр. 6,83, 85.
37. В. Woton, *Ibid.*, стр. 16 и 17.
38. А. Falke, "Kriminalistik", Hamburg, 1964, стр. 4.
39. Н. Рот, "Личност и развитак личности", Београд, 1961, стр. 14.
40. Р. Мајаквер, "Social cousation", Boston, 1942, стр. 88-95.
41. В. Поповић, "О неким психолошким тумачењима личности преступника", ЈРККП, Београд, 1965, бр 4, стр. 535.
42. Н. Рот, "Психологија личности", Београд, 1963, стр. 78.
43. М. Милутиновић, "Криминологија", Београд, 1973, стр. 348.
44. *Ibid.*
45. М. Звонаревић, "Криминалитет малолетника у савременом друштву", Београд, 1957, стр. 705-720.
46. М. Милутиновић: "Криминологија", Београд, 1973, стр. 351.
47. *Ibid.*, стр. 352.
48. Е. Wulten, "Kriminalpsihologie", Berlin, 1926.
- С. Burt, „The Young Deliquente", London, 1961,
- М. Звонаревић, поменути рад,
- Е, Johnson, поменути рад
49. *Ibid.*
50. М. Neumever: "Juvenile Delikvency in Modern Society", New York, 1955.

- М. Петровић, *"Личност као фактор преступности"*, Београд, 1972.
51. Н. Wallom, *"Les milieux, Les groupes et la psychogenese de l'enfante"*, La plata, 19, 62, стр. 16.
52. М. Елиот, *"Злочин у савременом друштву"*, "Prostitution", Париз, 1959, стр. 398.
53. М. Милутиновић, *"Криминологија"*, Београд, 1973, стр. 281.
54. К. О. Christansen, *"Industrialization and Urbanization in relation to crime and juvenile delinquency"*
55. "International Review of Criminal Policy", Paris, 1960, 16, стр. 3-8.
56. G. Elington, *"The Women of New York"*, New York, 1869, стр. 234.
57. О. Odegard, *"Emigration and Insanity"*, Copenhagen, 1932, стр. 32-38.
58. F. Feracuti, *"L'emigrazione europea e la criminalita"*, Стразбур, 1967, стр. 9-15.
59. А. Тодоровић, *"Преступништво малолетника у индустријским насељима"*, III део, глава I, Београд, 1966, стр. 105-111.
60. Е. Wilson, *"What is to be Done About Violence Against Women"*, Penguin, New York, 1983, стр. 47.
61. А. Heitlinger, *"Women and State Socialism"*, London, 1979, стр. 78-82.
- D. Lane, *"Politics and Society in the USSR"*, London, 1970, стр. 93-95.
62. М. Чубински, *"Криминална полика"*, Београд, 1937, стр. 216.
63. Е. Мезгер, *"Криминологија"*, стр. 200-214.
64. М. Милутиновић, *"Криминологија"*, Београд, 1973, стр. 285-287.
- Т. Тарановски, *"Историја српског права у Немањинској држави"*, Београд, 1996, стр. 343-345.
65. Х. Хентиш, *"Злочин – узроци и услови"* (превод), Сарајево, 1959, стр. 253.
66. В. Watson, *Ibid.*, стр. 107-113
67. Б. Константиновић, *"Проституција и друштво"*, Београд, 1930, стр. 35.
68. W. Sanger, "History of Prostitution", New York, 1919, стр. 488
69. М. Брочић, *"Друштвени узроци васпитне запуштености и преступности код омладине"*, Београд, 1962, стр. 30.
70. Е. Sutherland, *"White collar criminality"*, New York, 1940, стр. 5.
71. J. Constant, *"Elements of criminologie"*, Liege, 1949, стр. 166.
72. Ђ. Коларев, С. Безбрдица, *"Правне и медијске перспективе трговања женама и проституције"*, Загреб, 2009, стр. 13.

73. www.jayas.net, 2013.
74. М. Анђелковић, "Трговина људима у РС", 2000-2010", стр. 16.
75. Б. Дикић, "Антрополошко проучавање сексуалног рада у Београду", Београд, 2008.
76. М. Милутиновић, "Криминологија", Београд, 1973, стр. 322.
77. *Ibid.*
78. Херодотова историја I, Нови Сад, 1988, стр. 173.
79. Ф. Хенрик, „Хистирија проституције“, Загреб, 1968, стр.17,18,19,24,24.
80. Plantus, Cistellaria, II, 3, 20, *cit. Хистирија проституције*, Загреб, 1968, стр. 20.
81. P. Soleillet, „L.Afrique Occidentale“, Avignon, 1877, стр.118.
82. P. Soleillet, „L.Afrique Occidentale“, Avignon, 1877, стр. 118.
83. Strabo, „Geography“, стр. 89.
84. E. Westermarck, „History of human Mariage“, London, 1925, стр. 64., *cit.pr. „Хистирија проституције“*, Загреб, 1968, стр. 22.
85. A. Weber, „Vedische u Indisehe Studien“, Berlin, 1861
86. Херодот, „Херодотова историја“, књига IV, стр.172.
87. Pomponius Mela, „Clorogzaphia“, 1, 4, *cit.pr. „Хистирија проституције“*, Загреб, 1968, стр. 23.
88. Ф. Хенрик, „Хистирија проституције“, Загреб, 1968, стр. 23.
89. *Ibid.*, стр. 10.
90. М. Милутиновић, "Криминологија", Београд, 1973, стр. 322.
91. М. Rufus, „Florilegium“, *cit. pr. „Хистирија проституције“*, Загреб, 1968, стр.5.
92. Сурриан, „Treatise on the Dress of Virginis“, стр. 12-14, *cit. pr. „Хистирија проституције“*, Загреб, 1968, стр. 6.
93. Јероним, „Ad Furiam“, стр. 10, *cit .pr. „Хистирија проституције“*, Загреб, 1968, стр.8.
94. Bede, „Ecclesiastical Hystore of the English Nation“, поглавље XXXVII, *cit. pr. „Хистирија проституције“*, Загреб, 1968, стр. 9.
95. Сурриан, „Treatise on the Dress of Virginis“, стр. 19.

96. Ф. Хенрик, „Хисторија проституције“, Загреб, 1968, стр. 10.
97. *Ibid.*, стр. 50.
98. Е. Диркхајм, „*L'annee Sociologique*“, 1904, стр. 440.
99. М. Милутиновић, „Криминологија“, Београд, 1973, стр. 322.
100. Ф. Хенрик, „Хисторија проституције“, Загреб, 1968, стр. 81.
101. *Ibid.*, стр. 136.
102. Лондон у XVIII веку, стр. 136 -186.
103. *Ibid.*, стр. 180.
104. *Ibid.*, стр. 181.
105. Е. Сатерленд, „Принципи криминологије“, Њујорк, 1955, стр. 231.
106. В. Нејл, „The madam as Edteroreneur“, 1974, стр. 61.
107. J. James, „Prostitute Pimp Relationships“, 1973, стр. 11.
108. К. Милетт, „Sexual Politics“, London, 1971, стр. 6.
109. В. Шееху, „Prostitution in our Wid onen Society“, Paris, 1973, стр.31.
110. О. Петак, „Социјални и социјално-психолошки фактори регрутовања уличних проститутки“, Загреб, 1980, стр. 186-192.
111. М. Милутиновић, *cit. pr. Ibid.*, стр. 71.
112. N. Veratti, „Sociologia e politica criminale“, Torino, 1931, први део VI.
113. *Ibid.*
114. *Ibid.*
115. *Ibid.*
116. О томе опширније у следећем (IV) делу рада
117. З. Шепаровић, „Виктимологија“, Загреб, Београд, 1987, стр. 21.
118. *Ibid.*, стр. 42.
119. *Ibid.*, стр. 47.
120. *Ibid.*
121. „Закључци XI конгреса“, Савет Европе, ЈПККП, 1974, стр. 684-688.
122. Resolution (77)27 on compensation of victims of crime
123. „The Criminal and his Victim“, Yale University Press, 1948.

124. H. Sutherland, „*Principles of Criminology*“, Chicago, 1955, стр. 27.
125. З. Шепаровић, „*Виктимологија*“, Загреб, Београд, 1987, стр. 135.
126. *Ibid.*, стр. 136.
127. E. Viano, „*Child Abuse and NeglectVictimology*“, Њујорк, 1977, стр. 226.
128. К. Поспишил-Завршки, „*Психолошка и криминолошка обележја починиоца жртва у кривичним делима против достојанства*“
129. К. Поспишил-Завршки, „*Психолошка и криминолошка обележја починиоца жртва у кривичним делима против личности и морала*“, Загреб, 1980, стр. 155.
130. Б. Златарић, „*Кривични законик у практичној примени*“, Загреб, 1958, стр. 277.
*<http://dx.doi.org/10.1016/j.worlddev.2012.05.023>
131. A glimpse of 30 years of struggle against prostitution by the women's liberation movement in Norway www.wunrn.com/pdf/hele_filen.pdf pristupljeno februar 2013
- *Б. Константиновић, „*Проституција и друштво*“, Београд, 1930, стр. 18-41.
132. Т. Марковић, „*Проституција*“, Загреб, стр. 133.
133. Г. Бабић, „*Социолошки и правни приступ проучавању проституције*“, Београд, 1969, стр. 5.
134. Статистички податак
135. О. Петак, „*Социјални и социо-психолошки фактори проституције*“, Загреб, 1980, стр. 5. (необјављен магистарски рад).
136. Т. Марковић, „*Проституција*“, Загреб, стр. 89.
137. М. Кобал – Љ. Бавцон, „*Социјална патологија*“, Љубљана, 1959, стр. 160.
139. Статистички годишњак
139. Г. Бабић „*Социолошки и правни приступ проучавању проституције*“, Београд, 1969, стр. 9.
140. О. Петак, *Ibid.*, стр. 207.
141. *Ibid.*, стр. 206.
142. Т. Марковић, „*Проституција*“, Загреб, стр. 19.
- 143 О. Петак, *Ibid.*, стр. 210.
144. Д. Радуловић, „*Обележја проституције као друштвене девијације у савременом Југословенском друштву*“, Магистарски рад, Београд, стр. 42.
145. О. Петак, *Ibid.*, стр. 224.
146. Г. Бабић „*Социолошки и правни приступ проучавању проституције*“, Београд, 1969, стр. 9.

147. Б. Ђукановић, *"Социјални проблеми југословенског друштва"*, Београд, 1985, стр. 340.
148. Интервју Дарко Лазаревић, извршни директор и потпредседник омадине ЈАЗАС-а, поменуто истраживање проституције у Србији, стр. 55.
149. Ф. Хенрик, *"Хистирија проституције"*, Загреб, 1968, стр. 48/1
150. Б. Константиновић, *"Проституција и друштво "*, Београд, 1930. стр.43.
151. *Ibid.*, стр. 46.
152. *Cit. pr. ibid.*, стр. 45.
153. *Ibid.*, стр. 47-50.
154. J.R.Walkowitz, *"Prostitution and Victorian Society"*, London, 1980, стр. 21-24.
155. 1949. године Генерална скупштина ОУН-а, усвојила је поменуту Конвенцију и Резолуцију коју је усвојила Друштвена комисија УН, 1959. године, Лондон, 1980, стр. 21-24.
156. Т. Раниковић, *"Правна регулатива у ЕУ и региону"*, Нови Сад, 2013, стр. 1.
157. Agnete Strom: *The Womens Front of Norway*, Oslo, 2010, N-0183.
158. <http://dx.doi.org/10.1016/J.worlddev.2012.05.023>.
159. <http://www.zeneprotivnasilja.net/vesti/2016>.
160. *Ibid.*
161. М. Ђуричић, *"Прекршајно право"*, Нови Сад, 2015, стр. 1-7.
163. *Cit. pr.*, П. Димитријевић, *"Прекршајно право"*, Београд, 2001, стр. 41.
164. *Ibid.*
165. *Ibid.*
166. *Ibid.*
167. Закон о прекршајима, „Службени гласник РС“, бр. 65/13, чл. тачка 1-16.
168. Кривични законик, „Службени гласник РС“, бр. 85/05, 88/05, 107/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, Законик о кривичном поступку „Службени гласник РС“, бр. 72/11, 101/11, 32/13, 45/13, 55/14.
169. Н. Стјепановић, *"Управно право СФРЈ"*, Београд, 1978, стр. 494.
170. С. Поповић и др., *"Управно право"*, Београд, 1988, стр. 263.
171. М. Перовић, *"Будите сам свој адвокат"*, 1986, стр. 245.
172. П. Димитријевић, *"Основи управног права"*, Београд, 1995, стр. 204.
173. З. Томић, *"Управно право-систем"*, Београд, 1998, стр. 276.
174. М. Петровић, *"Материјално-правне одредбе Закона о прекршајима"*, Београд, 2013, стр. 7.

175. П. Димитријевић, „Прекршајно право“, Београд, 2001, стр. 55.
176. В. Делибашић, „У канцама проституције“, Београд, 2010, стр. 46-51.
179. И. Приморац, *op. cit.*, стр. 123 и 133.
181. *Ibid.*, стр. 124.
182. *Ibid.*, стр. 133.
183. *Ibid.*, стр. 126-127.
184. Члан 14. Закона о јавном реду и миру, („Службени гласник РС“, бр. 51/92, 53/93, 67/93, 48/94 и 85/2005)
185. З. Стојановић, О. Перић, „Кривично право посебни део“, Београд, 2006, стр. 97.
186. Имајући у виду да је поменуто дело В. Делибашића и најновије научно-стручно остварење код нас, у наредном делу поглавља користићемо његове изнете ставове.
187. Републички завод за статистику, Саопштење број 344 од 09.12.2008. године.
188. Детаљније о подстрекивању као облику саучесништва, види: З. Стојановић, „Кривично право општи део“, Београд, 2005, стр. 241-247.
189. Детаљније о привидном стицају види: З. Стојановић, „Кривично право општи део“, Београд, 2005, стр. 221-231.
190. Детаљније о помагању као облику саучесништва види: З. Стојановић, „Кривично право општи део“, Београд, 1999, стр. 513.
191. Љ. Лазаревић, „Кривични закон СРЈ са скраћеним коментаром“, Београд, 1999, стр. 513.
192. З. Стојановић, „Коментар кривичног законика“, Београд, 2006, стр. 475.
193. Закон о јавном информисању, („Службени гласник РС“, број 43/2003 и 61/2005)
196. Детаљније о покушају кривичног дела види: З. Стојановић, „Кривично право општи део“, Београд, 2005, стр. 203-209.
197. Љ. Лазаревић, „Коментар кривичног законика“, Београд, 2006, стр. 5.
198. Детаљније о продуженом кривичном делу види: З. Стојановић, „Кривично право општи део“, Београд, 2005, стр. 226-231.
200. М. Шкулић, „Међународни кривични суд“, Београд, 2005, стр. 263-264.
202. З. Стојановић, О. Перић, „Кривично право посебни део“, Београд, 2006, стр. 170.
203. Љ. Лазаревић, „Коментар Кривичног законика“, Београд, 2006, стр. 929.
206. Службени лист СФРЈ, Међународни уговори, број 16/78.

208. З. Стојановић, О. Перић, „Кривично право посебни део“, Београд, 2006, стр.376.
209. Ж. Бјелајац, „Трговина људима узроци и последице“, Београд, 2005, стр. 215.
211. Службени гласник Републике Србије, број 72/2009
213. Подаци које износимо преузети су из поменутог рада В. Делибашића. Ове статистичке податке Служба за координацију заштите жртава трговине људима доставила је аутору на лични захтев, за потребе овог рада 01.02.2010.
215. З. Стојановић, О. Перић, „Кривично право посебни део“, Београд, 2006, стр.385.
216. Ђ. Игњатовић, уредник, „Стање криминалитета у Србији и правна средства реаговања“, први део, рад М. Жарковић, „Злочин трговине људима у кривичном законодавству Републике Србије“, стр. 242-243.
217. М. Шкулић, „Организовани криминалитет“, Београд, 2003, стр. 159-160.
218. Закон о облигационим односима, („Службени лист СФРЈ“, број 29/78, 39/85, 45/89, 57/89, и „Службени лист СРЈ“, број 31/93.)
222. З. Стојановић, О. Перић, „Кривично право посебни део“, Београд, 2006, стр.385.
223. Б. Томковић, „Кривично право посебни део“, Подгорица, 1998, стр. 239.
225. Т. Раниковић, „Правна регулатива у ЕУ и региону“, Нови Сад, 2013, стр. 1.
226. А. Strom, „The Women’s Front of Norway“, Oslo, 2010, N-0183.
227. <http://dx.doi.org/10.1016/J.worlddev.2012.05.023>.
228. <http://www.zeneprotivnasilja.net/vesti/2016>.
229. *Ibid.*
230. А. Strom, „A glimpse of 30 years of struggle against prostitution by the women’s in Norway“, OSLO, 2011, стр.22.
231. *Ibid.*, стр.27.
232. Нека истраживања поменута у овом делу рада (Правни аспекти, стр. 5.)
233. А. Bretzalf, „An Examination of Changing, Patterns of Prostitution in Germany Since Unification“, 2008, стр. 121.
234. *Ibid.*, стр. 125.
235. *Ibid.*, стр. 122.
236. www.glas-javnosti.rs/aktuelne-vesti/2013-04-12/prostitutucija-iz-ugla-hrvatske-zakon-nerazraden
237. Жарковић, Драгичевић, Николић, Јекић, Буторовић, „Кривично-правни систем и судска пракса у области борбе против трговине људима у Србији“, Београд, 2011, стр. 15.

238. N. Jakobsson, A. Kotsadam, „*The law and economics of international sex slavery: prostitution laws and trafficking for sexual exploitation*“, Gothenburg, 2010: <http://andreakotsadam.files.wordpress.com/2010/06/trafficking.pdf>

239. Шпадијер-Џинић, „*Социјална патологија*“, Београд, 1983, стр. 207.

240.Б. Чејовић, М. Кулић, „*Кривично право*“, („Службени гласник РС“, 2012, ISBN: 978-86-519-1034-3, ћирилица)